

ЎЗБЕКИСТОН ССР ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ

МУСО ТОШМУҲАММАД ЎҒЛИ
ОЙБЕК

МУКАММАЛ АСАРЛАР ТЎПЛАМИ

УН ТУҚҚИЗ ТОМЛИК

Таҳрир ҳайъати:

Марат Нурмуҳамедов, Комил Яшин,
Шоназар Шоабдурахмонов, Иззат Султонов,
Ҳомил Ёқубов, Зарифа Саидносирова

ЎЗБЕКИСТОН ССР «ФАН» НАШРИЕТИ

А. С. ПУШКИН НОМИДАГИ ТИЛ ВА АДАБИЕТ ИНСТИТУТИ

МУСО ТОШМУҲАММАД ЎҒЛИ
ОЙБЕК

МУКАММАЛ АСАРЛАР ТЎПЛАМИ

БИРИНЧИ ТОМ

ШЕЪРЛАР

1922 — 1935

ТОШКЕНТ — 1975

Уз
0—38

Изоҳлар билан нашрга тайёрловчилар:

Наим КАРИМОВ

Гаффор МУМИНОВ

Масъул муҳаррирлар:

Ҳомил ЕҚУБОВ,

Зарифа САИДНОСИРОВА

А $\frac{70403-324}{355 (06)-75}$ 94—75

ИНСТИТУТДАН

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги, Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси, СССР Давлат мукофоти ва Ҳамза номидаги республика Давлат мукофотининг лауреати Мусо Тошмуҳаммад ўғли Ойбек ижоди ўзбек халқининг бадий тараққиётида чуқур из қолдирди. Кўп миллатли совет адабиётининг атоқли арбоби Ойбек улкан прозаик, йирик шоир ва драматург, сермаҳсул публицист ва таржимон, билимдон адабиётшунос ва танқидчи эди. Фавқулодда меҳнатсевар ёзувчи Ойбек бадий ва илмий ижоднинг барча соҳаларига онд бой адабий ва илмий мерос қолдирди.

Ойбек асарларининг ушбу мукаммал нашри адибнинг ана шу бой меросини биринчи марта тўла ва академик типда эълон қилишни кўзда тутди.

Маълумки, 1957—1958 йилларда Ойбекнинг тўрт томлик «Танланган асарлари», 1968—1975 йиллар мобайнида эса ўн томлик «Асарлари» чоп этилди. Бу нашрлар Ойбек қаламига мансуб асарларни жамлаш, тартибга келтириш ва китобхонга яхлит шаклда тақдим этишда маълум роль ўйнади. Бироқ, шунга қарамай, Ойбекнинг оригинал ва таржима асарлари, бошқа муаллифлар билан ҳамкорликда ёзилган ва тугалланмай қолган шеър ва мақолалари ҳамон тарқоқ ҳолда қолиб келмоқда. Ойбек асарларининг ҳозирги кунга қадар энг тўла нашри ҳисобланган ўн томлик «Асарлари» ҳам ёзувчи қаламига мансуб барча адабий, танқидий ва таржима асарларни қамраб олган эмас.

Ойбекнинг «Мукаммал асарлар тўплами»га ёзувчининг олдинги кўп томлик нашрларига киритилмаган, лекин ўз вақтида турли тўплам ва альманахлар, газета ва журналларда эълон қилинган асарлари билан бирга адиб архивида қўлёзма ҳолида қолган турли жанрдаги асарлар ҳам киритилди. Шу билан бирга ёзувчининг

чала, тугалланмай қолган ҳамда коллектив билан ҳамкорликда ёзган асарлари ҳам бу нашрдан жой олди.

Мазкур нашрни тайёрлашда ёзувчининг сўнгги, ўн томлик «Асарлар» мажмуаси асос қилиб олинди. (Бу асарларнинг дастлабки томлари Ойбек томонидан нашрга тайёрланган.) Бу мажмуага кирмаган асарлар текетини босмага тайёрлашда уларнинг адиб ҳаётлигида эълон қилинган сўнгги нашри ёхуд автор дастхати асос сифатида олинди ва бу нарса ҳар бир томга илова қилинган изоҳ ва шарҳларда қайд этилди.

Мазкур нашрга кирган асарлар жанрларига кўра томларга ажратилди ва ҳар бир том доирасида хронологик принцип тўла сақланди. Лекин адибнинг илмий-танқидий ва таржима асарларини чоп этишда, истисно тариқасида, бу принципдан чекинилди ва мазкур асарлар умумий тематик принципига кўра томларга ажратилди.

Ойбек асарларининг мазкур нашри ўн тўққиз томга мўлжалланган.

- 1-том.— Шеърлар (1922—1935).
- 2-том.— Шеърлар (1936—1968).
- 3-том.— Достонлар (1932—1940).
- 4-том.— Достонлар (1941—1968).
- 5-том.— «Қутлуғ қон» (роман).
- 6-том.— «Навой» (роман).
- 7-том.— «Олтин водийдан шабадалар» (роман).
- 8-том.— «Қуёш қораймас» (роман).
- 9-том.— «Улуғ йўл» (роман).
- 10-том.— «Болалик», «Алишернинг болалиги» (повестлар).
- 11-том.— «Шон йўли» (киноповесть), «Нур қидириб» (повесть).
- 12-том.— Ҳикоялар. Очерклар. Публицистика.
- 13-том.— Адабий-танқидий мақолалар (классик адабиёт масалалари).
- 14-том.— Адабий-танқидий мақолалар (совет адабиёти масалалари).
- 15-том.— Адабий-танқидий мақолалар (ўзбек совет адабиёти масалалари).
- 16-том.— Таржима асарлар (антик адабиётидан).
- 17-том.— Таржима асарлар (рус ва Европа адабиётидан).

18-том.— Таржима асарлар (СССР халқлари адабиёти ва назарий адабиётдан).

19-том.— Хат ва ёзишмалар. Тугалланмаган асарлар. Материаллар.

Ойбекнинг 1955 йилга қадар яратган асарлари араб графикасида автор қўли билан ёзилган. Адибнинг кейинги (оғир хасталик) йилларида майдонга келган аксарият асарлари эса Ойбек оғзидан унинг рафиқаси Зарифа Саидносирова томонидан араб ёки рус графикалари асосида ёзиб олинган. Бу қўлёзмаларни нашрга тайёрлашда Ойбекнинг тили ва услубига хос хусусиятлар тўла сақланди, шу билан бирга ҳозирги ўзбек адабий тилининг имло нормаларига риоя қилинди.

Ойбекнинг қаламкаш дўстлари билан ҳамкорликда ёзилган ёки таржима этилган асарлари ёзувчи архивида мавжуд қўлёзмалар билан қиёсланган ҳолда чоп этилди. Ойбек фақатгина фахрий муаллиф сифатида иштирок этган асарлар эса мазкур нашрга киритилмади ва бундай ҳоллар «Иловалар»нинг тегишли ўринларида зикр этилди.

Ҳар бир томдан ўрин олган асарнинг таянч наشري шу асарнинг мавжуд қўлёзмаси, биринчи ва бошқа барча босма нусхалари билан солиштирилди. У ёки бу асарнинг қўлёзма ва босма нусхалари ўртасидаги фарқ ҳар бир томга илова этилаётган «Вариантлар» қисмида қайд этиб борилди. Таянч нашрдаги турли сабабларга кўра ёзувчининг ғоявий ва бадиий мақсадига хилоф бўлиб қолган ўринлар автор дастхати асосида тузатилди ва таянч нашрдаги мазкур ўринлар вариант сифатида берилди.

Ҳар бир том ягона умумий принцип асосида: 1) асарларнинг асосий матни, 2) вариантлар, яъни матн тарихи бўйича материаллар ҳамда 3) изоҳ ва шарҳлардан ташкил топди. Ҳар бир асарга текстологик, библиографик ва адабий-тарихий характердаги изоҳлар илова қилинди.

Мазкур нашрнинг 1 ва 2-томлари Ойбекнинг лирик поэзиясига бағишланди. Ойбек шеърларини икки томга ажратишда шоир ижодининг шаклланиш ва тараққиёт босқичлари эътиборга олинди. Ўз вақтида Ойбекнинг шеърӣ тўпламларига киритилган таржималар мазкур

нашрнинг 18 ва 19-томларига «кўчирилажаги» сабабли бу томлардан ўрин олмади.

Ойбек асарларининг алифбо тартибидаги умумий кўрсаткичи ушбу нашрнинг сўнгги томида, 1 ва 2-томлардан жой олган шеърларининг кўрсаткичи эса 2-томнинг охирида берилди.

Ойбек асарларининг мазкур илмий нашри ўзбек совет адабиёти тарихи билан шуғулланувчи мутахассисларга мўлжалланган ва уларнинг изланишларини енгиллаштириш ва илмий ишларига кўмак беришни кўзда тутди.

*Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг
А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт
институтини*

ШЕЪРЛАР

1922—1935

ЧОЛҒУ ТОВУШИ

- Қоп-қоронғи, кенг бир ўрмон ичида
 Ҳайрон бўлиб, ёлғизгина турардим.
 Ўрмон кўкин қора, қалин булутлар
 Қоплаганди, қуёш нури тушмасди.
 Бу ўрмоннинг оғочлари ўксиздек
 Маънос бўлиб, қайғуланиб турарди.
 Энг ёқимли, хуш товушли қушчалар
 Ўз инларин ташлаб, учиб кетганлар.
 Тонг чоғиди, лекин еллар эсмасди,
 Ҳеч товуш йўқ, тинчлик ҳукм сурарди.
- 10 Турар эдим бу ҳолларга қайғуриб,
 «Гўзал ўрмон нечун бундоғ бўлган?» деб,
 Ушбу чоғда бир чолғунинг овози
 Узоқ ердан мунгли, мунгли эшитилди,
 Бу ёқимли, миллий чолғу, миллий куй
 Танларимни жимирлатди, оҳ... ярамга туз сепди.
 Ичимдаги қайғу, алам ўтлари
 Жўшқин уриб, учқун каби учишди.
 Бу чолғунинг дардли, мунгли овози
 Булбулларнинг сайрашидан яхшийди.
- 20 Кўп ўтмади, роҳатларим йўқолди:
 «Ётма, ўғлон, уйғон, кўз оч, ухлама!»,—
 Деган куй-ла чолғу уни йўқ бўлди.
 (Билолмадим, бу чолғуни ким чолди?)

ИҶҚСИЛЛАР СУЗИ

Унутма, унутма, занжирли қўлларни,
Таланган, яланғоч мазлум тулларни.
ИҶқсил эл бағрини қамчинлай бошладинг,
Оғирлик, кулфатни йўқсилга ташладинг.

Титратар тоғларни, энди кўр, кучимиз!
Нималар яратмас бирлик-ла ишимиз!
Темирдан гавдамиз, белимиз букилмас.
Занжирлар изини ҳеч кимса унутмас.

Енгамиз, йиқамиз, эй душман, тахтингни,
10 Вақт етди, куч тошди, кўмамиз бахтингни!

ҚУШЛАР УЧАРКАН...

Қушлар учдингиз,
Эркин қучдингиз.
Қалбимга оқди
Тотли шеърингиз.

Мен учолмадим,
Гул қучолмадим.
Хаста ҳолатдан
Қутулолмадим.

Утди, кетди ёз.
10 Қўлимда бир соз.
Дардим англатай,
Тўхтангиз, бир оз!

ИҶҚЛАШ

Ленин вафотига

Эй суюкли, улуғ қуёш,
Уфқимиздан нега ботдинг?
Кўнгилда ғам, кўзларда ёш,
Юракларни ўт-ла ёқдинг!

Зулму ваҳшат тўфонлари
Ҳар томонда қайнар экан.
Мазлум элнинг фарёдлари
Лабларида ўт сочаркан.

- Эй озодлик қаҳрамони,
10 Зулматларга ўт очмишдинг.
Янги ҳаёт байроғини
Юксакларга сен осмишдинг.

Шаҳар лиқ-лиқ ишчилардан,
Далалардан деҳқон шошқин;
Чеҳралардан ва диллардан
Қайғу, алам тошқин-тошқин...

- Бугун мотам. Ҳар ёқ йиғи.
Ҳар йўқсилнинг озод қалби
Сени эслар, сени йўқлар,
20 Буюк исминг доим порлар.

Олтин қалам, олтин дафтар,
Тарихингни севиб ёзар.
Бутун дунё шоирлари
Достонларда сени куйлар.

Буюк раҳбар, олқиш сенга!
Сен яратдинг қизил тўлқин.
Чечак сепай мазоринга,
Йўқсил кўнгли сенсиз сўлғин.

- Бизга қуёш партиямиз,
30 Қудрати тоғ, меҳри булоқ.
Юлдузларга етажакмиз,
Йўлимиз ҳақ, нурли ва оқ!

КЕЧА ТУИҒУСИ

Ярим кеча... Япроқлар-да уйқуда.
Юрғун ойнинг хафиф нури ерларда.
Кўчалар бўш, ҳар тарафда бир сир бор,
Титрар эди ҳар бурчакда оҳ-зор.

Босиқ уйлар, йиқиқ томлар устида
Гизли-гизли хаёлотлар йиғларди.
Йўқчиликнинг, йўқсилликнинг юртида
Мангу алам, мангу ҳасрат инграрди.

Эски, чурук чолдуворнинг ичидан
10 Юксаларди кўкка тилсиз бир фарёд.
Қулоқ сезмас, кўнглим тўйди дариндан,
Шикоятлар тўла оловли бир дод.

Ҳаста қалбим шу ҳолларнинг ичида
Нима учун йиғламасин, куймасин?
Ҳар кун, ҳар чоқ шу фарёдлар кўнглимда
Қандай қилиб руҳим қувнаб ўйнасин?

Йўқ, йўқ, руҳим, бир оз ўйна, бир оз кул!
Яқин кунда юрагингдан ғам кетар.
Чолдувори қоплар гўзал чечак, гул,
20 Қизил юлдуз шуни айтар ҳар саҳар.

ҚУШЛАР, ҚОЧИНГИЗ!

Кўнгил очилди,
Лолалар кулди.
Баҳор қизидан
Нурлар сочилди.

Ҳар ёқ чечак, гул
Ноз қилур сунбул,
Фақат дардлидир
Қафасда булбул.

Қушлар, қочингиз!
10 Қирлар ошингиз.
Эркин тоғларда
Қанот қоқингиз.

Қимса кўрмасин,
Қонлар тўкмасин.
Эрка руҳингиз
Сира сўлмасин!

ОЛТИН ҚҰНҒИЗГА

Кўклам туйғулари

Қўйинг, олтин қанотларин боғламанг,
Эрка кўнгил чечаклардек яшнасин.
Тутқунликда унинг қалбин доғламанг,
Бўстонларда бир оз кулиб яйрасин!

Ана, кўклам ҳар томонга шеър сочмиш,
Боқчаларда очилмишдир чечаклар.
Лабларингдан ўпар, қушлар — малаклар,
Олтин юзин гўзал қуёш ҳам очмиш.

Олтин қўнғиз, қанотларинг қайрилмиш,
10 Яна севги дардларини куйлайсан.
Парилардан ёниқ дилинг айрилмиш,
Англаб менга, дардингними сўйлайсан?

Оёғингга ип тақилмиш, кел, узай!
Сен-да бир оз япроқларда кул, яйра.
Эркинликнинг йўлларини, кел, тузай,
Руҳим учун сен нағма чал, бир сайра!

Олтин қўнғиз, ипни уздим, кўкка уч!
Севганингнинг юзларидан ўпиб, қуч!

ФАРҒОНА ОҚШОМИ

Саёҳат хотираси

Нурли қуёш уфқларда
Қип-қизариб секин сўнди.
Гўзал ува, кенг қирларга,
Бир ҳузунли кўлка қўнди.

Кўклам каби ўксиз тоғлар,
Руҳим каби бўш, кенг боғлар,
Ичдан сирли йиғлар эди,
Шу кўксимни тиғлар эди.

Бироз сўнгра ой-да чиқди,
10 Қумуш нурин ерга сепди,
Харобалар — вайронликлар
Устларидан сўлгин боқди.

ОВЧИГА

Отма қушчани, қанотин қоқсин!
Гўзал куйлари кўнглидан оқсин.
Эркликдан бошқа борми бир гўзал?
Қўй, овчи, уни, кўнгил юпатсин.

Пириллаб кўкка қанот қоқиши,
Малаклар каби гўзал боқиши
Энг нафис шеърдир, овчи, сен англа!
Борлиқда битсин қоннинг оқиши.

Кўм-кўк ёғочда ўтирмиш, бир боқ.
10 Ким билур, унинг қалбида бу чоқ
Қандай тилаклар тўлиб тошадир,
Отма, қушчани, ўйнасин озроқ!

ҚУЕНИМГА

Чиқ инингдан, қора кўзли қуёним,
Эрк қуёши кулиб ерга нур сочди.
Тур, ётмагил, ёруғликка чиқ, яйра,
Кенг қирларда сакраб-сакраб қувонгил!
Юксак тоғлар устларида чоп, ўйна,
Буюк кўнглинг чечаклардек очилсин!
Кўп чоғ бўлди, ўз инингдан чиқмадинг,
Чунки ваҳший ҳайвонлардан қўрқардинг!
Энди қўрқма, ғамли кунлар ўтдилар,
10 Ул ваҳшийлар йўқ бўлдилар, битдилар.

ЭРКИН ҚУШ

Малак каби гўзал бир қуш,
Тол шохига келиб қўнди.
Дедим: «Қушча, ёнимга туш»,
Еш кўнглимга алам тўлди.
Бир оз куйла, шеъринг сўйла,
Маҳзун руҳим қанот қоқсин!
Сирли, гўзал нағмаларинг
Амалимининг шамъин ёқсин.

«Ёндим эркининг савдосида,
10 Қафаслардан жуда бездим.
Боқчаларнинг ҳижронида
Юраги қон, тутқун эдим.
Қўй, чақирма, кўкка учай,
Эркинликка энди чиқай;
Баҳор келиб, ҳар ёқ кулди,
Чечакларни бир оз қучай!»
Дея қушча ҳар ён боқди.
Тиниқ кўкда қанот қоқди.

ҲАСРАТ ВА САОДАТ

ИЛГАРИ

Эзишди менинг қувноқ руҳимни
Мудҳиш кечаларнинг золим панжаси
Сўлиб битмишди у чоқ кўнглимнинг
Энг гўзал ҳидлик, тансиқ ғунчаси.

Бўйнимда эди оғир занжирлар,
Қуллик кийимин мен кийган эдим.
Кўзимда эди кўп қонли ёшлар,
Саодат надур, билмаган эдим.

10 Руҳимда ёлғиз ғам билан ҳасрат,
Кўксимда эди аччиқ фарёдлар.
Севдигим ерлар менингчун ғурбат,
Ҳеч кўрмас эдим ойдинли йўллар....

ҲОЗИР

Амалим гули букун очилмиш
Руҳимни ҳозир қувноқ кўрамен.
Умид юлдузи кўкларга чиқмиш,
Ҳеч тўймай унга доим қараймен.

20 Елкамда йўқдир қуллик занжири,
Учар қушлардек мен ҳам эрклимен.
Кўнглимнинг йўқдир заррача доғи,
Севичли баҳор кунларида мен.

Тоғлардан кулиб қуёш чиқаркан,
Табиат унга ўйнаб боқаркан.
«Сен мангу яша, эй қуёш!» дейман,
Шарқ уфқлари қизилланаркан.

ШАРҚ МАЗЛУМЛАРИГА

Эй кенг тоғлар, гүзал тоғлар!
Шарқда нечун қурмиш боғлар?
Нима учун ҳазин йиғлар
Шарқда бўлган мазлум қуллар?

Кўп чоқдирким қуёш сўнмиш,
Шарқ уфқинда нурлар битмиш.
Шарқ элига у золим Ғарб
Бургут каби чангал солмиш.

Шарқ ўлкасин кўкларинда
10 Ғарбнинг ўткир, қонли тиғи:
Мазлумларин кўзларинда
Чидаб бўлмас алам-йиғи.

Эй Шарқдаги мазлум қуллар!
Етар ортиқ бу йиғилар.
Олов сочинг, Ғарб йиқилсин,
Енсин, ортиқ қўзғолмасин!

Сўнгра сизга озодликлар.
Уфқингизда ҳур байроқлар....

ҚИЗИЛ ҚУЕШГА

Эй қизил қуёш, кул уфқларда!
Мазлум дунёсин нурга ғарқ қилдинг,
Зулм, ваҳшатни маҳв этиб йиқдинг,
Энди мангу бўл сен кўнгилларда.

Қатта бир тўлқин — йўқсил тўфони!
Қўзғолиб ўзни ҳар томон отди,
Ваҳший кучларнинг кўксини босди,
Энди куч олди йўқсилнинг қони.

Йўқсил элларнинг оппоқ кўнглида
10 Эй нозли қуёш, нурли кўкламсан!
Қора кучларнинг кинли кўксинда
Ендириб куйдирувчи бир ўтсан!

БОҒБОН ҚИЗИ

Ҳой, боғбон қизи,
Кўнгил юлдузи,
Нега қорайди
Толенинг юзи?

Эрк-ла қувнардинг,
Қушдек учардинг.
Капалак каби
Чечак қучардинг...

Боғда булбуллар,
10 Чаманда гуллар
Олқиш сўйларди
Сенга сунбуллар.

Дард қучоқ очмиш,
Кўз ёшинг сочмиш.
Қулган чоқларинг
Қайларга қочмиш?!

Нечун, бир сўйла,
Синиқ най, куй-ла,
Гўзал кўнгилда
20 Қайғу-ғам тўла?

Қани, у чоқлар,
Яшил япроқлар,
Куйлаб толмаган
Ғунча дудоқлар?

ЕШ КҰНГИЛ

Еш кўнгил баъзан тошар,
Чексиз тоғлардан ошар.
На ғам билур, на ҳасрат,
Ҳавас-ла тўлиб яшар.

Қаноти бор ипакли,
Кўзлари кўп тилакли.
Қўрқув билмас, чарчамас,
Арслон каби юракли.

Еш кўнгил ёш-да бўлур,
10 Денгиздек тўлқинлидур.
Амалининг йўлидан
Қайтмайдир, балки, ўлур.

ҚИШЛОҒИМНИ ЭСЛАРҚАН....

Тевараги кўм-кўк ўтлоқ,
Табиати жуда қувноқ.
Тотли, юмшоқ ҳавоси-ла
На гўзал-да кичик қишлоқ.

Кўкларинда қушлар учар,
Нағмалари кўнгил қучар,
Тонг отаркан, қизил чечак
Бир қиз каби кулиб чиқар.

Булутларга етган тоғлар,
10 Кичик-кичик яшил боғлар.
Хаёлимда жилваланур
Қишлоқдаги тотли чоғлар.

Ой, юлдузли кумуш тунлар,
Қани нозик гунча гуллар?
Унутилмас из қолдирмиш
Қишлоқдаги порлоқ кунлар.

ЎЗБЕК ҚИЗИГА

Нечун сенинг юзларингда
Қайғу-алам ўти тошар?
Ениқ, маҳзун куйларингда
Қалб эзувчи бир нола бор.

Кўкда кезган эрк қушларин
Нағмасини тинглолмадинг.
Зулматларни оташлар-ла
Еқиб, эркин қучолмадинг.

Букун ортиқ баҳор ўлди,
10 Ҳар ёқ чечак билан тўлди.
Боқчалардан сен узоқда,
Юзинг япроқ каби сўлди.

Эй, Шарқ қизи, энди қўрқма
Кишанлардан, занжирлардан.
Қулликларни йиқиб ташла,
Олқиш сепай чечаклардан...

ШАРҚ УЧУН

Қайғу-ла тўлмиш,
Ҳайбати ўлмиш,
Буюк тоғларинг
Ҳижрон-ла сўлмиш.
Уфқингда қуёш,
Дардли кўзи ёш,
Уксизча боқиб,
Эгди ғариб бош.
Қочди юлдузлар —
10 Кўкдаги қизлар.
Тарих юзингга
Қоп-қора излар —

Чизиб ташлади,
Кўзинг ёшлади.
Нозик танингни
Кеса бошлади.
Ҳинд йиғлади қон,
Лабинда фиғон.
Кумуш сўзлари
20 Дард сочар ҳар ён.
Оҳ... бу на турмуш?
Баҳоринг сўнмиш.
Чин-мочинларда
Сайради бойқуш.
Шарқ, етар, етар,
Қаддингни кўтар.
Занжирларни кес,
Қулликлар битар.

Куёшинг чиқсин,
30 Зулматни йиқсин.
Яна боғчалар
Чечак-ла кулсин!

ОНАМНИНГ МОЗОРИДА

Кўз ёшим тинмас бу чоғ,
Она, менга бир оз боқ!
Ҳасратингда эзилдим,
Юзларим кузги япроқ.

Севинчларим йўқолди,
Кўнглимни қайғу олди.
Уйнар, кулар чоғимда
Ҳажринг наларга солди?

Лабимда бир ўтли оҳ,
10 Хаёлим уфқи сиёҳ.
Мозорингга йиқилдим,
Истадим тотли нигоҳ.

Мозорингдан сукунат
Уқлари тегди... фақат.
Дардимга даво йўқмиш,
Билмадим, бу на ҳасрат...

Тўрт йил тўлди йўқолдинг,
Чексиз чўлга йўл солдинг.
Кўрмасам-да юзингни,
20 Кўнглимда мангу қолдинг.

ҚУЁШ БОТАРКАН...

Оғир-оғир қанот қоқиб,
Увалардан қушлар учди.
Тоғ-тошларга чечак тақиб,
Уфқларни қуёш қучди.

Кенг қирларнинг эркин ели
Чечаклардан ўпиш олди.
Булоқларнинг эрка тили
Шеър сўйлаб, нағма чалди.

Тошди менда севги, амал,
10 Узоқларда юлдуз порлар.
Бу оқшомнинг руҳи гўзал,
Қучоғида кўнгил яйрар.

КҮКЛАМ ЧОҒИНИНГ ЛОЛАСИ

Букун байрам, шодлик тўла ҳар ёқда,
Кўнгил қайғу-шомлардан узоқда.

Гўзал майнинг порлоқ гўзал тонгида
Табиатдан эрк наъмаси тингладим.
Темир биллак, қадоқ қўлли ишчига
Еш кўнгилдан салом — олқиш сўйладим.

Буюк, оғир занжир таққан йўқсилда
Ҳеч сўнмас ўт, ҳеч-да толмас куч кўрдим.
Мазлум элнинг фарёди бор ерларда
10 Букун буюк севинч, амаллар тўйдим.

Қизил байроқ — кўклам чоғин лоласи
Юксакларда шафақ каби куладир.
«Йўқсил элнинг ўтли, қонли болғаси —
Эрк юлдузи, эрк булоғи» деядир.

Букун байрам, шодлик тўла ҳар ёқда,
Йўқсил руҳи аламлардан узоқда.

УЙҒОН!

Шарқ ишчисига

- Кенг Шарқ,
Гүзал Шарқ,
Кўксингда капитал дунёси,
Бургутлар танингда...
Буржуа инсон-да,
Сен эмас?..
Йўқ, янглиш!
Сен ҳам тур,
Эй Шарқнинг йўқсили,
10 Қадоқли қўлинг-ла,
Эй Шарқ ишчиси,
Тубиндан ағдар,
Йиқ, йўқ эт
У зулмат ҳайкалин!
Буржуанинг қонли байроғи
Уфқдан йўқолсин!
Болғалар, кетмонлар,
Сенинг кучинг-ла
Янги ҳаёт, янги йўл,
20 Янги бир дунё
Пролетар учмохи тузадир.
Шарқ мазлуми,
Тез бўл,
Вақт яқин.
Кўпдандир
Қизил қуёш
Шарқда — юртингда
Туққан; кўзинг оч,
Вақт етди
30 Уйғон!!

ЕШ КҮЧ ТОЛМАСИН!

Техникум ўқувчисига

Ениқ тилак, қонли, ўтли, эй ёш куч!
Қанотларинг ҳеч толмасин, тинма, уч!

Оташ кўрдим сенинг порлоқ кўзингда,
Қайнаб тошган бир сел туйдим қалбингда.
Эркинликнинг куйлари бор товшингда,
Чечакларнинг кулиши бор юзингда.

Қоронғилик оловинг-ла бўғилсин,
Уфқларда гўзал юлдуз бир кулсин,
Бир тўлқин ур, зулму ваҳшат йўқ бўлсин
10 Кун чиқишда эрк куйлари куйлансин.

Кун чиқишнинг хароб бўлган боғлари,
Туман босган у ҳузунли тоғлари,
Занжирлар-ла боғлиқ асир қуллари,
Сени пойлар, сени кутар туллари.

Қизил юлдуз, Шарқ юлдузи, кўкка чиқ!
Қоронғилик ҳайкалларин уриб йиқ!

ЎЗГАРИШ ТЎЛҚИНЛАРИ

Ғарб бургути қонли панжа солмасин,
Етар ортиқ, Шарқ кўксини босмасин.
Исён қони юракларда тошмишдир,
Энди кенг Шарқ асло занжир тақмасин!

Асрлардан бери тўкилган қонлар,
Шарқни ёқиб-ёйққан золим тўфонлар
Сўнсин бу кун, оловлар-ла ёқилсин,
Уфқларга қизил шафақ тақилсин!

Ўзгаришнинг тўлқинлари, селлари
10 Бу кун тошмиш, кўпирадир ҳар ерда.
Эрк боғининг юмшоқ, нозик еллари
Чечак сочиб ўйнар ёниқ дилларда.

Эй қонлари қайнаб тошган ўтли Шарқ!
Тўлқинингда қон эмувчи бўлсин ғарқ.

ПРОЛЕТАР ШОИРИГА

Янги ҳаётнинг янги шоири,
Пролетар дунёсининг ўтли шоири!
Тингла,
Боқ:
Дунё — қизил бир олов!
Бу оловнинг қизил учқунлари
Кўкда,
Ерда,
Ҳар ерда.

- 10 Сен ундан бир учқун!
Тингла, шоир!
Тарих — кенг бир уфқ.
Чақмоқлар чақнади,
Тўлқинлар ўйнади,
То шу чоққача.
Фақат бу кунги чақнаш, бу кунги —
Тўлқин ҳеч кўрилмаган.
Бу эрк тўлқини.
Ҳаёт: иш, меҳнат!
- 20 Бу инқилоб — озод иш инқилоби.
Узоққа боқ!
Юзларча,
Мингларча,
Юз мингларча нозик шоир нималар куйлади?
Сен унут!
Кечаги кўзи ёшли,
Фақат бу кунги қаҳрамон,
Занжирларни парчалаган —
Ишчининг, пролетарнинг шоирисан!
- 30 Яна:
Шу фабрикадаги қора ишчи,
Ана у — ишхонадаги темирчи,
Далада тупроқ ялаган деҳқон.

Қўрдингми уларни?
Сен шуларнинг чолғусисан.
Қани, бир куйла!
Куйингдан қизил интернационалнинг
Қизил учқунлари сочилсин,
Қўкларга ошсин!
40 Уроқ-болға шоири!
Марш!
Бир, икки, уч!..

ИШЧИГА

Ишчи, сен оловга отилдинг
У қонли, қаҳрли замонда,
Зулматлар остида янчилдинг,
Энди кул бу эркин жаҳонда.

Бирликнинг байроғи қўлингда,
Жаннатлар яратур болғалар,
Кучлисан, эй ишчи, йўлингда
Кулади чечаклар, лолалар.

Денгиздек тўлқин ур, бақир сен.
10 Зулматнинг юраги узилсин.
Йўқсиллар дунёсин чақир сен!
Дунёда чин ҳаёт тузилсин!

ئىشچىغا!

ئىشچى سېن ئا سالا ئانا ئاتىغا ،

ئىشچى ئاتا ئانى ، قەھرى خوتۇنلاردا ،

زۇلمەتتە رايلى سىقىدا با ئىچلىگەن ،

ئىشچى كۈل ئىشچى چاقىلاردا ،

بىرلىكتە باياغى قورلىقتا ،

جەننەتتە رايلى ئىشچى رايلىغا ،

كۈچلۈك ، ئىشچى ، بىرلىكتە ،

كۈنۈ دەر ، ئىشچى كۈنۈ ،

دېڭىز دېڭىز ئىشچى ئىشچى ،

زۇلمەتتە ئىشچى ئىشچى ،

بىرلىكتە ، ئىشچى ئىشچى ،

دۇنيا ، ئىشچى ئىشچى ،

1925

«ئىشچىغا» شەرىئىنىڭ داسخاتى. ئوڭلاما نۇسخاسى. 1925 يىل. ئۆيبەكنىڭ شاخسىي ئارخىۋىدىن.

БУЛОҚЛАР ЕНИДА

Нағмангиз, ҳой, мунча ёниқ,
Тинглар сизни бутун борлиқ.
Ойнинг олтин кокиллари
Қўйнингизда очиқ-сочиқ.

Шод булоқлар, нағма чалинг,
Чўпонларнинг кўнглин олинг.
Сизга эмди боғланмишман,
Қочманг мендан, бир оз қолинг.

Бир оз сўнгра қуёш боқар,
10 Уфқларга лола тақар.
Билмам, сизга налар сўзлаб,
Кўксингизни ўт-ла ёқар.

Уваларга нағма сочиб,
Чўпон дилин гулдек очиб,
Қувишасиз, шод булоқлар,
Узоқларга мендан қочиб.

Еш кўнглимга жўшиб оқди
Тотли, қувноқ куйларингиз,
Уксиз руҳим қанот қоқди.
20 Қучсин сизни, қўл очингиз,
Эй табиат шоирлари!

ОҚШОМ КҰРНИШЛАРИ

Гўзал қуёш — эрка қиз,
Порлаган у гўзал юз
Уфққа лола сочди,
Бир кулди, сўнгра қочди.

Уваларда, қирларда
Кенг, сукутли чўлларда
Ҳасрат-ла гуллар сўлди,
Ҳар ёқ ҳузун-ла тўлди.

Узоқ... кўп узоқ ердан.
10 Чўпон ёниқ куйлади.
Савдоли куйлариндан
Тоғ-тепалар ингради.

Кўп ўтмади, ой боқди,
Зулматни нур-ла ёқди.
Деди: «На сўйлар чўпон —
Дардини туйдим бу он.
Созинг синиқми, шоир!
Боқдинг ҳасрат-ла ҳар ён?»

ҚҰРИНИШЛАР

узин билмай ҳар ён отиб,
Кенг сойликда шовқин солиб,
Тошлиқларнинг бағрин босиб,
Тўлқинланар кумуш сувлар.

Оппоқ қорли кўркам тоғлар
Боқишлари руҳни боғлар
Кўксиндадир чечаклари,
Оҳ, на гўзал узун тоғлар.

Оқшом ўлса қуёш ботар,
10 Сўнг кулишин ҳар ён отар,
Борлиқ ўзбек қизи каби
Гул юзига чачвон тутар.

ОЛТИН ЮЛДУЗ

Суюкли орқадошим Миркаримга

Ана қаранг, олтин юлдуз
Тиниқ кўкдан яна боқди.
У севимли порлаган юз
Амалга чечак тақди.

Шу баҳорнинг япроқлари
Яшрин тил-ла налар сўйлар?
Юлдуз, тингла!.. Дудоқлари
Нурларингдан ўпиб куйлар.

Умидимга порлоқ бир из
10 Боқишларинг чизиб кетар.
У чоқ менинг маъюс, нурсиз
Хаёлларим яшнаб кетар.

Сирли сезги туйдим ёлғиз,
Янги ҳаёт ғунчасидан.
Олтин юлдуз — чақноқ юлдуз!
Олқиш сенга ёниқ создан.

АМАЛИМ УЧУН

Кўнглим бир оз ўйнасин.
Тилакларин сўйласин.
Амалимнинг париси,
Қочма, руҳим яйрасин.

Олтин қанотларинг бор,
Сен менга энг нозли ёр.
Қоронғи кечаларни
Нуринг яшиндек ёқар.

Энг суюкли амалим,
10 Ҳаётдаги чечагим!
Кўнгил сенсиз яшолмас,
Қочма, тутай, малагим.

КУТГАНДА...

Йўлингда кутдим,
Ҳасратлар ютдим,
Ҳажринг-ла кўпдан
Ўзни унутдим.

Сен ҳеч келмадинг,
Дардим сезмадинг.
Чаманлар ичра
Бирга кезмадинг.

Аввал ўқ отдинг,
10 Кўнглим қонатдинг.
Сўнгра, юлдузим,
Қайларга ботдинг?

Малагим, бир боқ!
Борлигимни ёқ.
Оҳ... ёшлик чоғим
Бир кузги япроқ...

ОЙНИСАНИНГ ТҮИИ

Кечкурун бўлди,
Қуёш-да сўлди.
Ойниса кўнгли
Ғам билан тўлди.

Ҳар кимнинг қалби
Кулиб яшнайди.
Юлдузлар каби
Кўзи порлайди.

Фақат Ойниса
10 Налар ўйлайди?
Қора кўзинда
Мотам ўйнайдир.

Қўш сурнай келди,
Ҳовлида кезди.
Йигитлар кулиб,
Мевалар терди.

Ойниса учун
Буқунги никоҳ
Дейилса мумкин
20 Кузги бир сабоҳ.

Сўралди сўроқ:
«Айтинг-чи тезроқ»
Дея қисташди,
Қиз кузги япроқ
Кабилард сочди.

Тарқади никоҳ,
Ҳар ёқ сим-сиёҳ.

Эркисиз Ойниса
На қилсин, эй воҳ...

30 Йиғилди қизлар —
Порлаган юзлар.
Чолғу чалинди,
Учди юлдузлар.

Яллачи ортиқ
Ер-ёрин айтди.
Ойниса ёниқ
Дард билан кетди.

Қалбида сўлди
Яшнаган кўклам.
40 Кўксига тўлди
Бир ёқувчи ғам.

Кеча... Қоронғи...
Руҳида чолғу
Сўйлайдир дардлар,
Оҳ, унинг қалби
Қимни йўқлайдир,
Қим-чун йиғлайдир?
Қим билур, балки
Севгиси бордир.
50 Оҳ, бечора қиз.
Эркисизсан ёлғиз.
Тотли амалдан
Қолмадими из?

ТУТҚУНЛАР

Кенг боғчада бир тўда қиз
Уйнашарди, кулишарди.
«Келин кўриб чарчадик биз,
Дам олайлик», дейишарди.

Боши очиқ, кўнгли очиқ,
Чечак каби қувнашарди.
Олтин сочлар белга сочиқ,
Кўк майсада куйлашарди.

Бири: «Қочинг, киши!» деди,
10 Паранжилар бошга чиқди.
Ортиқ боғча кимсасиз-ди,
Қушлар каби дув учишди.

Заркокилнинг нағмалари
Мангу қолди ёш юракда.
Шу ҳаётнинг чечаклари
Нега тутқун паранжида?!

АЙРИЛИҚ ВА ДАРВИШ

Ҳижрон ўтларида ёнган, эй дарвиш!
Борлиқдан топдингми савдоли бир иш?

Кўкларнинг гуллари нечун тез сўлмиш,
Нашъали боғчалар хазон-ла тўлмиш,
Кўкларда порлаган қуёшда сўнмиш,
Олтинли шафақлар билмам на ўлмиш?

Тоғларда булоқлар нағма чаларди,
Чечаклар руҳларга қучоқ очарди,
Гўзаллик ҳар ерда кулиб боқарди,
10 Булбулдан, нағмадан бир из қолмамиш.

Дарвишнинг кўзлари қонли, ёш сочар,
Руҳи ҳеч кулмайди... доим нолакор,
Айрилиқ оташи кўксиндан тошар,
Ётмоққа бир совуқ мазор топмамиш.

Ҳижрон ўтларида ёнган эй дарвиш!
Борлиқдан топдингми савдоли бир иш?

ЯНА ДАРВИШ

Бир кеч... боқарди кўкдан гўзал ой.
Сукунат ичида куларди боғлар.
Дердимки: ғамларни озгина отай,
Кечирмас суюкли шу нозли чоғлар

Мен оғочликларда кезаркан ногоҳ,
Узоқдан туюлди ҳижронли бир оҳ.
Боқдимки: дарвиш у, эски дарвиш,
Сочлари оқарган, кўзлари сиёҳ.

НАЙ КУЙЛАРИ

Тонг юзин очмиш эди,
Ипак нур сочмиш эди.
Кўкда олтин юлдузлар
Уёлиб қочмиш эди.

Шу замон узоқлардан,
Қаршимдаги тоғлардан
Ёниқ най учди, билмам,
Оҳ, қайси дудоқлардан?

Куйлар юксалди, кетди.
10 Тонгнинг кўзидан учди.
Еш кўнглим қанот қоқиб
Най куйин қувди-кетди.

Ҳар ён учдим, адашдим
Қир ошдим, тоғлар ошдим.
Яшрин умидлар билан
Қалби тўла бир ёшдим.

Қидирдим, топдим ортиқ
Шу онда кулди борлиқ.
Унга синиқ кўнглим-ла
20 Кўз ёшларимми тортиқ?

Англадимки, бу замон,
Созчи, савдоли чўпон.
Дедим: «Ҳижронли шоир.
Бир оз-да чалинг бу он.
Тоғларга қучоқ очай.
Озгина завққа толай!»

ЎЗБЕК ЭЛИ

Баҳор чоғи долалар-ла,
Япроғинда жолалар-ла
Қулиб боққан, эй севгилим,
Сўйла, сенми ўзбек эли?

Ўзбек эли, бир замонлар
Қуёш каби порлагандинг.
Қоп қоронғи уфқларга
Олтин нурлар сен сочгандинг.

10 Кўкларингда кулар эди
Кўклам чоғин нозли қизи.
Таърифингни куйлар эди
Кўкда порлоқ эрк юлдузи.

Сирдарёнинг телба суви
Тўлқин сочиб ўйнар эди.
Тошқин Амударё бўйи
Кечмишларнинг қалби эди.

Ўзбек эли, ўтмишларда
Билолмадим налар кўрдинг?
Алам, мотам, қайғуларда
Кўзи ёшли бир қиз эдинг.

10 У давр ўтди, букун фақат
Хеч кўрмасин юзинг ҳасрат.
Шу ям-яшил боғларингга
Бир қарачи: худди жаннат.

Сенинг ҳали кучларинг ёш,
Боқ, тепангда кулар қуёш.
Байроқларинг мазлум Шарқда
Эрклик учун бўлғуси бош.

Гўзал юртим — бир еунча гул!
Ҳидларинг соч эрк боғида.
Сўлғин боқма, кўнглимга кул
20 Шу суюкли тонг чоғида.

ЕШЛИК ХОТИРАЛАРИДАН

Қўлларда қамишдан узун чилдирма,
Довучча ўғирлаб ердик иккимиз.
Мен дердим: «Аста юр, тагин билдирма!»
Сен эдинг нақадар шўх боқишли қиз.

Боғларда доимо бирга ўйнардик,
Севинч-ла тўлайди қора кўзларинг.
Майсалар ичинда кўнгил ёзардик,
Нашъалар сочарди тотли сўзларинг.

Томларда юрганда силарди баҳор
10 Қифтингга сочилган сиёҳ сочингни.
Қуёш юксаклардан тикилиб қолар,
У-да севармиди қувноқ юзингни?

У чоқлар ўтдими, эркинг ким олди,
Кўчада туртинган, паранжили қиз?
Мени танидингми, ёшликдан қолди
Хотирамда фақат бир туманли из...

ЕШ КҮЧ

Ешларнинг 11-байналминал куни хотирасидан

Қизил ёш сўз берди —
Кескин сўз.
У энди курашдан,
Исёндан қайтмагай.
Дунёни қопласа
Ёвуз куч,
Ўтли ёш ўлимдан қўрқмагай.
Руҳинда пишқирди, тошди
Кинли қон.

10 Парчалар шу кўҳна дунёни,
Борлиқни қоплайдир тўфони.
Эртага тузадир
Чин, эркин ҳаёт.

Фашизм туғини кўтариб.
Кўкракни кериб,
Чиранма!
Қўрқоқ ёш!
Курашда енгадир,
Кўксингни эзадир
20 Курашчи, ишчи ёш.

ЕШ ИҮЛЧИ

Йўлим кўп узоқ,
Амалим порлоқ.
Орзулар тошди
Кўксимда бу чоқ.

Қутурма, денгиз,
Ҳовлиқма, денгиз.
Кичик қайиқни
Ирғитма, денгиз.

Еш кучим толмас
10 Тилагим қўрқмас.
Тоғдек тўлқиннинг
Йўлимни тўсмас.

Еш кўнгил тошар,
Кўклардан ошар.
Севган юлдузин
Ахтариб қучар.

БАЙРОҚ

Октябрнинг саккиз йиллигига

Юксал, юксал, қизил байроқ!
Сен борлиққа нурларинг соч!
Қонли тахтлар бўлсин тупроқ,
Қуллар учун кўксингни оч!

Букун байрам, бизда шодлик,
Яна тоғдек тўлқин отдик.
Қимса чиқмас қаршимизга,
Титраб сўнар душман ортиқ.

Қўлимизда кучли болға,
10 Қўксимизда кулур лола.
Амалимиз кўнгиллардан
Дейди бизга: «Олға, олға!»

Қуёш каби юзинг порлоқ,
Кўкларга чиқ, қизил байроқ!
Буюк Қизил Октябрда
Қизил нур-ла зулматни ёқ!

Қизил тўлқин бугун тошар,
Яна юксак тоғлар ошар.
Ишчи, йўқсил тарихига
20 Янги олтин варақ очар.

ЕР КИМНИКИ?

Ер ислоҳоти муносабати билан

Яшил ува, олтин тупроқ
Елғиз меҳнатники бу чоқ.
Энди йўқсил эл қўлида
Порлар албат кетмон-ўроқ.

Ким яйради, кимлар кулди?
Эр йигитлар дардли қулди.
У ям-яшил гўзал ерлар
Қучоғида кимлар турди?

Ер устида оқди кўп қон,
10 Кўп букчайди мазлум деҳқон.
У бир тўда бойқушларди
Ерда яйраб қанот қоққан.

Парчаланди у тузилиш,
Юзин очди текис турмуш.
Эзилганлар! Энди йўқдир
Устингизда даҳшатли мушт.

Ҳой, эрк олган деҳқон, ишла!
Сен ҳам эрк-ла эрмак тишла!
Олтин тупроқ сеникидир,
20 Яйра, яшна ёзу қиш-ла.

БІР ЙИГИТ ҚҰЙЛАР ЭКӘН...

«Отангиз сотса, мен харидор».

Халқ қўшиғи.

Нурли малак сотилмас,
Қўллари боғлиқ қолмас.
Чечак каби ёш кўнгли
Тутқунликни кўтармас...

Қўп замон у сотилди,
Балоларга отилди.
Қувноқ қизча ҳасратда
Ёнди, ёнди... ёқилди.

Ўтиб кетди қора тун,
10 Занжирлар синди бутун.
Юлдуз каби кенгликда,
Чақнасин у-да букун.

Содда йигит, қулоқ сол!
Сотиб олма, суйиб ол!
Ишқинг нозик чолғусин
Севганинг-ла бир-ла чол!

Қувлашингиз, кулингиз,
Боғларда умр сурунгиз.
Қуёш каби порласин
20 Сизнинг-да дил, севгингиз!

КАПАЛАК

Қувдим боғларда,
Ёшлик чорларда.
Сен ўртоғимдинг
Лолазорларда.

Пир-пир этардинг,
Ташлаб кетардинг.
Тутқич бермасдан,
Кўнглим эзардинг.

Гўзал капалак!
10 Сенга не керак?
Билдим, қалбингда
Сўлғин бир тилак.

Гуллар очилди,
Ҳидлар сочилди.
Баҳор нашъаси
Ҳар ён ёйилди.

Уч, уч, қанот ёз!
Сен титрак бир соз.
Кўклам шеърдан
20 Тинглайн бир оз.

БУЛОҚ

Ҳой булоқ, тошқин булоқ,
Кўпирган, шошқин булоқ!
Тошлар билан курашиб,
Қаерга?.. Тўхта, булоқ.

Тўлқинли сенда исён,
Товшингда кучли арслон.
На дардинг бор, на ғаминг,
Тошурсан, телба, ҳар ён!

Шеърингга тўёлмадим,
10 Кўксингда яшнолмадим.
Сен тошиб йўлга тушдинг,
Мен ғариб боролмадим.

Ҳой булоқ, жўшқин булоқ!
Кўнглим кўнглингга иноқ.
«Тўхта» десам, боқмайсан,
Сўйла. йўлингми узоқ?!

ҚИШ ҚҰРИНИШЛАРИ

Ҳар томонда қор,
Тортишиб чана,
Болалар яна
Қор бўрон ўйнар.

Сўлғин бир кулиш
Отиб қочади
Баъзи вақт қуёш.
Бўрон, совуқ, қиш...
Борлиқ сочади
10 Бир дардли қараш.

Кеч бўлса жимжит...
Қўлкалар қоплар.
У ёқ-бу ёқда
Чироқлар ёнар,
Титрашиб милт-милт.

Борлиқ нашъасиз,
Муздек совуқ қор
Юзларга урар.
Бўронлар ўйнар.
20 Йўллар кимсасиз.

Кўчалар жимжит,
Фақат узоқдан
Увлар дард билан
Бир бояқиш ит.

УТИНИШ

Ҳой гўзал, менга боқма,
Кўксимни ўт-ла ёқма.
Бир пари каби кулиб,
Қаршимда лола тақма!

Сочларинг тола-тола,
Лабимда гизли нола.
Ичимда тўла ҳасрат,
Найлай, эй воҳ... бу ҳола?

Дардинг-ла ёнди бошим,
10 Кўзларда қонли ёшим.
Йўқ... Кечир... Энди бир кул,
Сен, кўнгила орқадодим!

ҚИШ КЕЧАЛАРИ

Қиш туйғулари

Ҳар томонда оппоқ қор,
Ичим қора бир мазор.
Битта-яримта юлдуз
Ерга титрашиб боқар.

Минорадан бир овоз
Титраб учар... кезар оз,
Қўлкаларда бўғилур,
Борлиқда йўқ эски ноз.

Кескин, совуқ ел эсар,
10 Борлиқни қоврар, кесар.
Қиш кечаси... сўрмангиз,
Кўнглимдан нелар кечар?

Қўчалар бўш... сим-сиёҳ.
Ҳар ёнимда титрар «оҳ».
Қор тагида букчайган
Уйларда дардли нигоҳ.

Сўнмоқдалар кўп ҳаёт,
Қиш, қадаминг тезроқ от!
Етим-есир, тулларга
20 Марҳамат йўқми, ҳайҳот!

ЎКСИЗЛИК

Олти ёшда экан Тургун
Севинчлари кўкка учди.
Ёш қалбини яна бу кун
Айрилиқнинг ўти қучди.

Баъзан чиқар боқчаларга,
Кўзи сўник, юзи сўлғин.
Тикиладир узоқларга,
Ёш кўнглида урур тўлқин.

Онасининг ҳасратлари
10 Боқур ўксиз қушча каби.
Оҳ... ёнадир юраклари
Сўнгра бирдан бошлар йиғи,

ЧЕЧАКЛАР ТЕРГАНДА...

Кўлимда даста-даста
Сўлдингиз ёш чечаклар.
Қалбингиз энди хаста,
Сўндими у тилаклар?

Тоғларда очилдингиз,
Йўлларга сочилдингиз.
Шоирнинг кўнгли каби
Кулдингиз, ёйилдингиз.

Юзингиз тўла ҳасрат,
10 Боқдингиз, малакларим!
На қилай, уздим фақат,
Эзилди юракларим...

ГУНАФША

Кўклам сезгилари

Ҳой гунафшахон,
Менга боқ бу он.
Эрта баҳорда
Сенми очилган?

Шу нозли чоғда
Очилдинг боғда.
Қизлар кўрмасин
Сени бу ёғда...

Кулиб боқарлар,
10 Узиб тақарлар...
Сўнгра ачинмай,
Ерга отарлар.

Борлиқ ҳаётли,
Рухлар қанотли.
Ҳаммадан шу чоғ
Кулишинг тотли.

Нозли гунафша,
Кўкламда яшна.
Боқишларингга
20 Кўнгишлар ташна.

Дард куйин чалма,
Ерга бош солма.
Баҳор нағмасин
Тингламай қолма!

НИКОҲ ҚУНИ

Узоқлардан қўш сурнайнинг куйи сезилди,
Қизнинг қалби куз гулидек сўлди, эзилди.
Уфқлардан боқар эди сўлғин бир лола.
Қиз қалбида титрар эди синиқ бир нола.

Еш қиз, қайдам, ўз эркини ололмадими?
Эркин севги боғчасида ўйнолмадими?
Боққа чиқиб ўксиз каби ҳар томон боқди.
Гўдак чоғлар изи унинг кўксини ёқди.

«Хайр энди, чечакларим! Қора бир диёр
10 Қучоқ очди — кетдим. Агар келса гўзал ёр,
Менинг учун кулиб боқинг, кўнглини олинг!»—
Деб йиғларкан, чечаклари: «Опажон, қолинг»,—

Деган каби қиз кўнглига қайғу соларди,
Не қилсин, оҳ... тотли ҳислар шунда қоларди.

БУЗСУВ БУЯЛАРИДА

Кўзларимда сузилиб оққан ҳой Бўзсув!
Боқишингдан титрар эдим бир замон..
Бир қиз каби тотли, юмшоқсан бу он,
Жўшқин, кучли оқишларинг қолди-ку...

Бўзсув, Бўзсув, долғали куч, буюк куч!
Ақл, темир тўлқинингни боғлади,
Форух турмуш йўлларингни чоғлади.
Чополмайсан тўлқинланиб, кучинг пуч.

Уйнаб-кулиб кезадирмен кўксингда.
10 Яна кўнглим гунча каби очилди,
Соҳилиннга гул-лолалар сочилди,
Олтин дoston ўқийдирмен, кўзингда.

Тинчиб ухла, Бўзсув, энди кеч бўлди.
Ой ҳам чиқиб, зар кокилин, боқ, ёйди,
Кулишиннга кўнглим бироз тўйсайди,
Тиниқ қўйпинг юлдузлар-ла лиқ тўлди.

БОЛАЛИКНИ ЭСЛАБ...

Мен нақадар шўх ёшдим,
Қушлар-ла орқадодим.
Неча марта қуш учун
Далаларда адашдим.

Ҳеч бир солмасдим қулоқ
Бувим, онам сўзига.
Учирурдим муччани
Латга бойлаб кўзига.

«Кўр мулла қилма, болам!
10 Қарғайди, сан ҳали ёш»,—
Дерди бояқиш онам...
Мен золимдим, қалбим — тош.
Қуш боласин қўймасдим,
Кўзларига тўймасдим.

Қушлар, энди қочмангиз!
Дил сирларин очмангиз.
Сиздек учгум келади,
Қўқни қучгум келади.
Боққа кириб сайрангиз:
20 Мен тинглайин, яйрангиз!..

* *
*

Уйнаб оққан ирмоқлар,
Яшил, нозли япроқлар
Дерлар менга: «Ҳой, шоир,
Ез энди бизга доир».

Эй кумушдек ирмоқлар,
Баҳордаги япроқлар.
Сиз шеъримдан кўп гўзал,
Кулсангиз, кулар амал.

Сози носоз бу шоир
10 Не ёзсин сизга доир?

ТУРМУШ ЯУЛИДА

Йўл кўп узун... Ҳар томоним тоғлик, тошлиқ,
Сурунаман ўтмоқ истаб бу йўллардан,
Яна мудҳиш, қизғин қумли шу чўллардан...
Тилакларим, ғайратларим менга бошлиқ.

Баъзи вақтда заҳар совуқ қучоқ очар,
Баъзан қуёш, гўзал кўклам нурин сочар.
Баъзан тўлқин билан келар турмуш сели,
Баъзан кўнглим қитиқлайдир тонгинг ели.

Йўқ, қайтмайман ҳеч орқага... кучим толмас,
10 Ҳаёт гўзал, амал буюк, сел тўсолмас.

ТОҒЛАРДА

Яқинда биз катта тоғда
Икки-уч кун туриб қолдик.
Ҳар кун қуёш ботар чоғда
Чўпонлар-ла найлар чалдик.

Суру боқиб, ичдик қимиз,
Кечалари олтин юлдуз
Сўйлаб берди ҳикоялар,
Биз мўлтайиб тингладимиз.

КЕЧҚУРУН

Қуёш секин бекинди
Қаршимдаги тоғларда.
Борлиқнинг кўзи тинди,
Елғиздим шу чоқларда.

Қир туман-ла бурканди,
Тоғдан тушди сурувлар.
Уйноқ қиздек бурилиб,
Оқарди пастда сувлар.

Сўнгра кўкни ёритиб,
10 Чиқди сариқ бир чечак.
Оқшом кўнглин овутиб,
Аллаларди шаршарак.

КАШШОФ ҚҰШИҒИ

Темир каби қўли бор,
Юрагида ўти бор,
Порлоқ ва кенг йўли бор,
Қизил гул бўйинбоғи.

Қўнглида ҳеч йўқдир доғ,
Уйнар, кулар вақти чоғ,
Титрар товшидан тош-тоғ
Ўт чақнатар оёғи.

Эскиликларни бузар,
10 Янгилик йўлин тузар,
Билим нурида сузар,
Мактабдир унинг боғи.

Курашда кашшоф қайнар,
Душман бағрин қонатар.
Қизил шафақдек порлар,
Еш кашшофнинг байроғи.

Орқангдан йиғлаб қолдим,
Қўксимни тиғлаб қолдим.
Қиз, дарёдан ошарсан,
Билмам, қайда яшарсан.
Орқангдан йиғлаб қолдим.

Сир аралаш ҳаётинг..
Гавҳарлардан маржонинг.
Ҳазин куйлар чаласан,
Сўйла, қаён борасан?
10 Сир аралаш ҳаётинг...

Тушимда кўрдим сени,
Бирга олиб кет мени.
Денгиз, тоғлар ошайлик,
Чўпон каби яшайлик.
Бирга олиб кет мени.

АЛЛА

Тинчиб ухла, болажоним!
Аллалайман тотли чоғда.
Ана, сайрар булбул боғда,
Жонинг учун фидо жоним.

Эй, кўнглимнинг соф малаги!
Ҳаётимнинг гул чечаги,
Эсон бўлсанг бир кун кулар
Ғариб онангнинг тилаги.

Отанг эди бир бечора,
10 Улди, қолдим оҳу-зор-ла...
Тушмаганди устимдаги
Отанг учун кийган қора,—

Бир оғангни яна олди,
Қўш юлдузим якка қолди.
Улим қурсин ёмон экан,
Бу бошимга налар солди?

Сен эсон бўл, сен омон бўл,
Сени кутсин ойдинли йўл.
Баҳори йўқ, лоласи йўқ,
20 Юрагимдир бир қуруқ чўл.

Яшнаб янги гул очилсин,
Қўқлариндан нур сочилсин.
Ухла, ухла, болажоним!
Сенга бўлсин фидо жоним.

Ариқларда сувлар қувноқ,
Юлдузлар бор, ер-кўк порлоқ.
Ойнинг ипак, кумуш нури
Юзларингдан истар ўймоқ

Алла, алла овунчоғим,
30 Сен ёлғизим ҳам чароғим.

ҚОРАКЎЗ

Қоракўз нечун ўлди?
Кўзлар ёш билан тўлди.
У эди нозли малак,
Раҳм этмас экан фалак.
Қоракўз нечун ўлди?

Қўшнимнинг гўзал қизи,
Кўнгилларнинг юлдузи,
Севгига боғландими,
Шу сир-ла доғландими,
10 Қўшнимнинг гўзал қизи?

Кўрганнинг кўзи ёшди,
«Қоракўз» деб аташди.
«Кетдим — дейиш — етолмай,
Ҳасратимни етолмай»...
Кўрганнинг кўзи ёшди.

КУЗ ВА ҚИЗ

Бир қиз тилидан

Оҳ, нечун тўкиласиз,
Ранги сариқ япроқлар?
Эй қадрли ўртоқлар!
Кетдими гўзал чоқлар?
Оҳ, нечун тўкиласиз?

Тоқатим йўқ, қарашга,
Сўлибсиз севгим каби.
Товушингиздан бир йиғи
Туймайдими қиз қалби?
10 Тоқатим йўқ қарашга.

Ҳой япроқлар, япроқлар!
Мен-да сиздек тўкилдим,
Очилмаган бир гулдим,
На ўйнадим, на кулдим...
Япроқлар, ҳой япроқлар!..

ЯНА КУЗ

Оғочлардан япроқлар
Шитирлашиб тўкилар,
Ўтган кунга ўкинар...
Совуқ ва нам тупроқлар
Япроқларни қучадир.
Ҳар нарсдан дардли юз,
Ҳаво булут, келди куз,
Қушлар дув-дув учадир.

БИЗНИНГ ҚИШ

Уйнаб қор бўрон,
Қўрқмай совуқдан,
Қайнарди ёш қон,
Қиш кунларида.

Ғамдан йўқ дарак,
Ут ёқиб андак,
Айтардик чўпчак,
Қиш тунларида.

Яна қиш ва қор,
10 Уқир болалар.
Бир бошқалик бор
Уйинларида.

ТУЗАЛИШ ОЛДИДА

Инградим тинмайин урилган қушдек,
Чаманлар сўлғинди, хаёлим сиёҳ.
Ўтмишим кўзимга илинди тушдек.
Ёнардим, титрарди лабларимда оҳ.

Қела бошладимми ўзимга бу кун?
Ёришиб келади бошимдаги тун.
Қуёшдан ўргилай, ойнадан боқди,
Ҳаёт куйларидан яна тинглай ун.

Яшайин, ишлайин... Улим, кет йироқ.
10 Қалбимда қолмасин сира дард... фироқ...

* *
*

Ҳой қиз, қарама.
Йўлим боғлама.
Очилур тагин...
Юракда яра.

Елғиз мен нетай?
Йўлимга кетай.
Тинчгина бориб,
Уйимга етай.

Кампир онам бор,
10 Сарғайсам ёнар.
Ҳозир у балки
Менга интизор.

Боқма, гўзал қиз,
Тинч юрай ёлғиз.

«Tuygu'lar» she'rlar kitobining mu'ovasasi.
1926 йил

ЕР ҚОЛДИ

Ер қолди узоқда...
Кўзларда йўқ учқун,
Эвоҳ, на ёмон кун?
Дил йиғлади тун-кун.
Қалбимда буюк доғ.

Йўқ кулги дудоқда,
Мен дардли бир ўксиз,
Тундур менга кундуз,
Кўкларда булут... куз?
10 Сўлғун-ку чаман — боғ.

Кетмас сира ҳижрон,
Кўнглимдан оқар қон,
Турмас эдим бир он,
Йўллар учурум тоғ,
Ер қолди узоқда.

ЮЛДУЗГА БОҚАРКАН...

Бу чексизликда сен олтин зарра,
Мени боғладинг гўзаллик-ла сан.
Қани, шеър, сўйла абадиятдан;
Сукунатлардан, юрагим, яра.

Ҳаёт денгизи нималар кўрди,
Сўйла, эй юлдуз, эсингда борми?
Чексиз из йўлда... Қимлар, оҳ, юрди?
Бу кўҳна йўлдан ўтиш даркорми?

Сўрма ҳеч, менким балки биларсан:
10 Қўлда саз чалиб ўтишганлардан.

ТУРМУШ ДЕНГИЗИ

Бир чиқиб, бир шўнғиб борамен,
Мен буюк денгизнинг қўйнида,
Қўлларим амалнинг бўйнида,
Туманли узоққа боқамен.

Ҳар тўлқин — ҳаётдан бир сафҳа,
Чеки йўқ доимий бир кетиш:
Чексизлик, мангулик — йўқ етиш,
Бу борлиқ тўхтамас бир лаҳза.

Кенг денгиз. Тўлқинда кетамен,
10 Бўронсиз, тошқинсиз нетамен?

СҮЛҒИН ЧЕЧАК

СүлҒин чечак, кулдинг у кун
Булбуллардан эшитиб ун.
Букун эса қопладими
Ҳаётингни қоронғи тун?

Шоир истар мангу баҳор,
Сени кўрсам... дард, ғам қўзғар.
Нетай фақат, гўзал чечак,
Бундан бошқа иложми бор?

10 Бутун борлиқ тинмай оқар,
Утиш йўқдир ҳам маррадан;
Укинишлар билмам надан?
Яшаш гули ўлим сақлар.

БАҲОР ҚУШЛАРИГА

Буюк чўл, денгиз
Устларидан сиз
Толпиниб, қушлар,
Ошиб келдингиз.

Кулади баҳор
Бир шўх қиз қадар.
Бизнинг ўлкамиз
Яшил, кенг диёр...

10 Узбек боғлари
Ҳам чорвоғлари
Яшнайти... Утган
Дардли чоғлари.

Қушлар, келингиз,
Яйраб кетингиз!
Ешликдан қалин
Ўртоқ эдик биз.

Сайрангиз яна,
Кетсин ғам, яра.
Тўйайлик кўклам
20 Гул бўсасина...

ТЕМИР

Ҳар кучга топинди
Сен бўлмагач инсон.
Зулматни ёпинди,
Телмурди у ҳар ён.

Ер қўйнида ётдинг...
Тарих қўли бир кун
Топмиш сени... жўшқин
Бир давр яратдинг.

Сен бир-ла шу инсон
10 Уз таъбини очди.
Бу кулимли дудоқдан
Шеър япроғи сочди.

Порлармиди ҳар чоқ
Қўклардаги юлдуз?
Гул, лола ва япроқ
Кулгаймиди сенсиз?..

Ер кўзлари сўлгин,
Боқмай нега порлар?
Қалблардаги жўшқин
20 Қонларда темир бор.

Қонлардаги мильон
Кучлар сени топгай.
Чиқмай яна бир кун
Турмушни ясатгай...

Турмуш — улуғ денгиз...
Юксалди темир-ла...
Кетгай яна чексиз
Қалбингдаги сирлар...

МАРКС

Тарихнинг қонли чизгиси
Дунё юзин этмишди доғ.
Турмушнинг ваҳший денгизи
Қутурганди... соҳил йироқ.

Қизишганди кураш, тўфон,
Эрксиз дилдан оқарди қон.
Миллион товуш: «Эрк, эрк» — дея,
Дунёларга наъра солган —

Бир чоғ эди, кулди юлдуз,
10 Булутларининг орасидан.
Унга боқди ҳар ғамли юз,
Қон томаркан ярасидан.

Бу Марксди, мангу баҳор,
Мангу эрклик йўлин очди...
Темир қўллар — исёнчилар
Учун кураш куйин сочди.

Ҳаёт яшил оғоч экан,
Бутоғинда бойқуш надан —
Уя қўйсин, кечирилмас!
20 Синсин, деди, оғир кишан.

Унинг буюк ҳар китоби,
Курашларда шонли байроқ,
«Бирлашингиз!» — бу хитоби,
Юракларда ёнар порлоқ.

Доҳийлиги буюк тенгсиз,
Сўзлаёлмам унга доир.
Унинг кўнгли буюк денгиз
Нетиб сузсин бу ёш шоир

ШАРШАРАК

Чиқар тоғлардан
Ҳовлиқиб-шошиб...
Истаган томон
Чопардир тошиб.

Кумушдан оппоқ
Соф куйлари бор.
Тўхтамай бир чоқ
Шеър этиб оқар.

Буюк тошлиқлар
10 На кураш қилар,
На унинг кескин
Кучин синдирар.

Шаршарак тошқин
Еш кўнгил каби.
Йўлида шошқин,
Йўқ ҳасрат, ғами.

Узоқ, белгисиз
Йўлга талпинар.
Қайдадир денгиз?
20 Чопар, ахтарар.

САҲРОДА

Сахро жимгина ухлар,
Қўқда юлдузлар порлар.
Тевалар секин-секин
Илгари қадам отар.

Тарқалар қўнғироқдан
Бир товуш, умид тўла.
Акс этиб, кўп узоқдан,
Дерки: «Наридан сўра!..»

Кўп йўллар ортда қолди,
10 Қетиш, сурилиш яна.
Мени ким йўлга солди?
Интилиш бор кўнғилда.

Чарчамайди тевалар,
Азал, абад йўлида.
Сўйлар алланималар,
Юлдузлар кўк чўлида...

БОҒ ЙУЛИДА

Чарчаб қолган кун ётоққа йўл солди,
Боғчалардан узоқлашди қуш сози.
Бўшлиқларга титраб, секин тарқалди,
Алла қайдан сўфиларнинг овози.

Қора парда чўкди чангли йўлларга,
Чирилдоқлар унда-бунда сўйларди.
Узоқлардан қизлар, йигитлар яна
«Дарёларнинг ул юзи» деб куйларди.

Аравани лиқиллатиб деҳқон чол
10 Енгинамдан ўтиб кетди жимгина.
Йўллар қора... тикиларди ёш хаёл
Олтин кўзли кўк қизлари ҳуснига...

КЕЧА СИРЛАРИ

Кеча... Теразамдан қарасам секин,
Ҳар нарса ухлайди, кўчалар жимжит...
Йўлларга қуяди сарғиш ва майин —
Нурини чироқлар... ҳар ёқда милт-милт.

Кўкларда юлдузлар ҳадсиз, ҳисобсиз —
Қулишар... Кўзимда яшнар учқуни.
Олтин боқишлар-ла шу онда ёлғиз
Ечилиб кетади кўнглим тугуни.

Ипак нурларига боғланиб қолиб,
10 Абадий шеърларга бирдан толамен.
Қўлимга суюкли созимни олиб,
Чексиз дунёларнинг куйин чоламен.

«МАРҲАМАТ»

Оғочларнинг учларига —
Оқшом эди — нур тўкилди.
Юмшоқ шамол кучларига
Барглар ўйнаб ноз-ла кулди.

Шу чоғларда саватчада
Гул келтирди гўзал бир қиз.
«Сизга ҳадям», дейиб яна
Кўзларимга боқди ёлғиз.

«Раҳмат», дедим. Узоқлашди,
10 Ҳисиз каби қараб қолдим.
Хаёл, умид қучоқлашди,
Кўнглимга бир тугун солдим.

Боғ кўчадан ўтиб кетди
Эртаси кеч яна шу қиз.
На гул берди, на сўз айтди,
Чунки қалби эмас ёлғиз.

ДАЛАДА ТОНГ

Арпа-буғдой бошогини
Ўпиб кетди тоғнинг ели.
Уфқларга нур югурди,
Ётоғидан қуёш турди.

Қенг қирларнинг ҳар ёғини
Қоплаб олди дала ели.
Овуллардан чиқиб қизлар
Адр бўйлаб узоқлашди.

Бўш кўнглимда, билсангизлар,
10 Ҳаёт ишқи яна тошди.
Мен ҳам қирда узоқ кездим,
Қушдек ўзим енгил сездим.

ЭСИМДА ҚОЛГАНЛАРДАН...

Ошиқ ўйнар эдик доим
Нонхўракка келган замон.
Бир тўп бола... чанг, тўпалон,
Кўчаларди юрар жойим.

Қиришаркан мен ўйинга,
Ясси соққам иш берарди.
Кўригидан чиқмай сира,
Ошиқларни хўп терарди.

Порлоқ бир ўт ёнар эди
10 Кўзларимда... ютиб олсам.
Юз ва бурун қонар эди
Бир чатоқлик сезиб қолсам.

Ўтди ваҳший гўзал кунлар,
Шўх ва тошқин замонимдан —
Из қолмади... У ўйинлар
Баъзан кечар хаёлимдан...

УКАМ БИЛАН ҚҰЗИЧОҚ

Кичик, гўзал қўзичоқ,
Бўйни тўла қўнғироқ.
Диқир-диқир сакрайдир
Укам-ла ўйнаб ҳар чоқ.

Қўзи тийрак боқадир,
Чарчаб қолса ётадир.
Укам боққа кирганда,
Маъраб бирга чопадир.

Қора қувноқ қўзичоқ,
10 Укамга қалин ўртоқ...

СУВДА КЕЗГАНДА...

Кетди қайғумиз
Соҳилдан узоқ...
Кўк тиниқ... ой, юлдуз...
Сув усти порлоқ.

Дудоқлардан яна
Куйлар учганди.
Ипак кийган кеча
Гўзал, жононди.

Уйнаб болаларча
10 Кенг нафас олдик.
Қалбларга ҳаётдан
Нашъалар солдик.

Олтин алангалар
Сув қучоғида —
Ёнаркан, биз налар
Туйдик жимгина?

Бир муддат кўзимиз
Тикилиб қолди.
Табиат — нозли қиз,
20 Кўнглимиз олди.

УКСИЗ СИНГЛИМГА

Оғир ҳасрат йўқ
Уксизлик қадар.
У — заҳарли ўқ,
Мангу яралар.

Синглим, сен ҳар кун
Кўксинг доғлама.
Ёш кўнглинг тугун —
Билан боғлама.

Онангдан қолди
10 Айрилиқ ғами.
Кулди — йўқолди
Бир хаёл каби.

ЕШЛИК ВА ҚУРАШ

Ўтларда пишиб чиқди
Қалбларда букун исён.
Тож-тахтни қириб йиқдик,
Ерларга тўкиб биз қон.

Бугунги қизил ёшлар
Куч олди қизил ўтдан.
Эркликка қадам ташлар,
Қайтмас сира истакдан.

Кучайса кураш марши,
10 Ёшликни қолар дейсиз?
Тўфон каби биз қарши
Душман-ла курашгаймиз.

КАПАЛАК

Гўзал капалак!
Сен чечак тахтли,
Нақадар бахтли
Кичик махлуқсан.
Сенга, капалак,
Ҳаёт бағишлар,
Кўнглинг овутар,
Баҳор ва чаман.

Баъзи чоғларда.
10 Буюк боғларда
Учгим келади.
Худди мен сендек
Гулларга қўниб,
Юзидан ўпиб,
Қучгим келади.

НЕВА БУИЛАРИДА

Дарё шўх қиз каби оқар ўйноқлаб,
Ой ипак нурина ёяр чароқлаб.
Термулиб боқаркан қирғоғида мен,
Сув тинмай куйлайди кўнглимни чоғлаб.

Бу қувноқ дарёнинг шўх оқишлари
Қалбим алангасин қўзғаб қўяди.
Айниқса гўзалдир қиз боқишлари,
Турғун хаёлимни туртиб ўтади.

Ажралгим келмайди бу қирғоқлардан
10 Юруркан ёп-ёлғиз ҳар кун кечқурун.
Сувларнинг нағмаси кўп узоқлардан
Руҳимга оқади бирлашмоқ учун.

КУЗ СЕЗГИСИ

Яна куз... Ҳар томонда япроқлар
Қалтираб аста ерга бош қўйди.
Кўк булут... Қолмамиш гўзал чоғлар.

Баъзи вақт офтоб булутлардан
Мўралаб дардли, ўксиз боғларга
Қочадир эзгувчи сукутлардан.

Нақадар сирли шеърга куз бойдир,
Боғда мен тентирар эканман сездим.
Қалб фақат навбаҳорни йўқлайдир.

* *
*

Жабр билан кишан туғишган,
Эрклик билан қуёш ва баҳор.
Жабр, қабр дўст тутинишган,
Ҳаётга эрк куч ва нур қўшар.

Кўкни босди эркнинг шиори,
Кўзимиз ва кўнглимиз кулди.
Унинг асл жонли зиёси
Руҳимизга мўл-мўл қуйилди.

ТУБАНЛАРДАН КОМСОМОЛГА

I

Қуёш юзин кўрмайди
Дўконхона... зах, кичик.
Кимса келиб сўрмайди,
Алининг ҳоли нечук.

Шу зах уйда икки йил
Ишлар эди ёзу қиш.
Куз каби дардли турмуш,
Ранги сариқ... балки сил.

«Ургансин» деб онаси
10 Қетган эди топшириб.
Улган эди отаси,
Оғир кунлар кечириб.

Устасидан кўп қўрқар
Бир пул олмай иш қилар.
Айтолмасди ҳеч кимга
Юрагида не сирлар.

Қиш кунлари совуқ... Қор —
Тинмай эрта-кеч ёғар.
Эгни юпун, кўзидан
20 Томчи-томчи ёш оқар

Қафасдаги қуш каби
Эрклик истарди қалби.
Оғир ишда сўларди
Ёш ва кучли асаби.

Гўзал баҳор ойлари
Уқувчилар саф бўлиб,
Кўча-кўйларга тўлиб

Утарканлар, Али ҳам
Қарарди тирқичидан.
30 Еш кўнглига чўкиб ғам,
Ўртанарди ичидан.

Али ишларди бир кун
Елғиз ўзи дўконда.
Эшик ғич этди... Турғун
Кулиб кирди шу онда.

— Э... бормисан? Кел, ўртоқ!—
Сўз бошламишди Али.

— Ишингни қўй, менга боқ!
Нималар қилдим ҳали?..
40 Бойинг билан уришдим,
Ҳозир даладан тушдим,
Шунча йил хизмат қилиб,
Нима кўрдим? Бир муштум...
Комсомол бўлиб, ўртоқ,
Ўқиймиз, ўтмасин чоғ...
Бир комсомол бола бор,
У бизни олиб борар.
Кеча ваъда қилганди,
50 Юр, борсак, аниқ олар,—
Деб Турғун кулиб боқди,
Сўзи Алига ёқди.
«Ростингми?» деб у турди,
Юраги дук-дук урди.
Алининг кўзларига
Умид нури югурди.
Эски-тускини олди.
Дўконга қулф солди.

II

Иккиси ленинчи ёш,
Уларга кулди қуёш.
60 Ичларида йўқ тугун,
Битди ортиқ қора кун.

Уч йил ўтди мактабда,
Чарчамай тиришдилар.

Комсомол олғи сафда!
Ҳар ишга киришдилар.

Тушунчали, ленинчи
Шу кунда иккаласи.
Йўқсил элга ишлайди
Янги ёшлик сараси.

70 Қишлоқларда ёш-қари
Уларга яхши қарар.
Тўпланишиб деҳқонлар,
Сўзларин уқиб олар.

Октябрь куни кўрдим
Мен Алини қишлоқда.
Қўлда қизил байроқ-ла
Ўтказарди намойиш.
Қўп шод. Кўнгли яшнамиш,
Бориб ҳолини сўрдим.

80 Деди менга: «Ҳой, ўртоқ!
Ҳали иш кўп, мана боқ;
Қишлоқда эски турмуш,
Яна омоч ер сурмиш.
Булутлидир эл кўзи,
Боқ, нима фикри-сўзи.
Ёшлар ётмасин бу чоқ,
Тузайлик янги қишлоқ!».

УН ЙИЛ

Октябрь инқилобининг ўн йиллигига бағишлаб

Ишчи, деҳқон, мардикор!
Бу улуғ ва тенгсиз,
Тарих бетида бир юлдуз —
Ўн йиллик байрамни қутлайман:
Олқишлар, олқишлар, олқишлар!
Бу кун
Ҳар ерда йўқсиллар денгизи
Куч олган,
Тошган.

10 Бу кун

Темирдек қўлларда кулади
Қонлардан, оловдан гул солган
Эркинлик ва кураш байроғи!
Ўт-кураш қўли-ла ёзилган
Кўнгиллар байроғи
Шу бугун куйлайди.
Дунёнинг беш буюк парчаси
Барида йўқсиллар,
Оқ, қора, сариқ халқлар

20 Курашга чиққанлар.

Бу кучни ким тўсар,
Ким босар,
Қиттакми орқага қайтарар?
Тўсолмас,

Бу ишчи кучидир — бу тўфон.
«Абадий тузилиш» илдизи
Чирик ва кучсиз.

Қолдирмас ундан из
Ишчининг болгаси, найзаси...

30 Бўғилди капитал нафаси.

Қутулдик
Биз ўн йил илгари.
Дунёнинг $\frac{1}{6}$ и шу бугун

- Биз байрам қиламиз.
 Орқада қолгандир
 Тарихнинг тиканли йўллари.
 Ўн йилдир, тўхтамай,
 Биз олға босамиз.
 Уруш, очлик, ёнғин, қирғинлар
 40 Йўлимиз бўғдилар.
 Биз енгдик, тўсиқни маҳв этдик.
 Яна кўп йўлларни ўтармиз.
 Денгизлар, тоғлардан ошармиз,
 Куррани забт этмай қўймаймиз!
 Қўлларда яшнайдир ол байроқ.
 Белгимиз:
 Болға
 Ва ўроқ
 Биз букун байрам қиламиз.
 50 Ишчи, деҳқон, мардикор
 Биз бутун
 Кучларни боғлаймиз.
 Боғлаймиз энг қатъий ҳарб учун.
 Титрайди капитал негизи,
 Қара, боқ!
 Ҳой байроқ ушлаган
 Комсомол ўртоқ!
 Тошади йўқсиллар денгизи.
 Яшнадик биз ўн йил
 60 Ут, кураш ичида.
 Капитал кучи — сил
 Кўмамиз тез кунда,
 Тез кунда.
 Октябрь — тарихнинг юлдузи.
 Кираркан ўн ёшга,
 «Эрк!» деган болғали ўртоқлар,
 Қутлайман! Олқишлар, олқишлар!

ОКТАБРЬ БАЙРАМИ КЕЧАСИ

Олтин кеча... Ҳар ёқда нур тошқини;
Порлар яна чексиз, гўзал чироғлар.
Бу курашчи, буюк шаҳар кўкини
Шафақ каби безамишдир байроқлар.

Ҳаёт денгиз каби қайнар бу кеча,
Юксалади шонли ишчи куйлари.
Кўнгилларга солар бошқа бир нашъа,
Айниқса бу гўзал Нева бўйлари.

Тўлқинланиб Нева оқар, кўксида —
10 Бир темир тоғ қимирлайди — «Аврора».
Нафас олса, чиқар тутун минора,
Юлдузлардан қат-қат унинг маржони.

Ун йил аввал юрган шонли йўлида
Яна мағрур тўп отади темир тоғ.
Титратади ҳаволарни, куч унда,
Бўкиради, тутун отиб кайфи чоғ.

Улуғ кеча, олтин кеча... Уйнаймиз,
Унутарми бу чоқларни қалбимиз?

* *
*

Қорнинг заҳар тилли ўткир шамоли
Сўнгги япроқларни қўпорар ширт-ширт.
Сўнгсиз уфқларда қишнинг хаёли
Абадий сукутдек узалмиш жимжит...

Айрилиқ ўтидан кулни учирди,
Оналар қалбида қорнинг нафаси...
Хотиралар уза кўнгилга урди
Денгизда адашган бир кема каби.

Қиш ёйди ҳар ёққа оқ сочларини,
10 Ҳар мазор устида бир кўнгил қонар.
Оналар йўқлайди қулунларини,
Ёмондир севги, ғам ва айрилиқлар...

ҚИШ КЕЧАСИ

Юлдузларнинг томар
Олтин кўз ёши...
Қорларда жим порлар
Брильянт тоши...

Шамол юзни силар,
Иссиқни шилар...
Қўйнингда титраган
Ёзга қўл тиқар...

* *
*

Эй севгилим, мен учун ўзга бир рафиқ,
Ўзга бир севги йўқ, сенда вужудим.
Сен билан тирикман, сен-ла кўз юмгум,
Маҳзун кўзим сендан олур табассум.

* * *

*

Қайғу-да меҳримни сенга еткизмас,
Йиғлайман, ундайман фақат беҳуда.
Қалбимда чайқалур ҳижрон ҳар нафас
Қошки ўтда куйсам ё чўксам сувга!

Ёдинг кўз ёшимда сузади ҳар он,
Дўстим, қачонгача бу золим ҳижрон?

ЎЗБЕКИСТОН

Уч йиллик байрам муносабатила

- Ўзбекистон, қизил ўлка, яйраб кул!
Асрларнинг қон томдирган
Қора золим хаёли,
Ҳукм қилган —
Қамчини
Кўпдан синди...
Тинди
Қора бўронлар.
Кўз ёшингдан сира тўкма
- 10 Томчини!
Кенг ва эркин тоғларингда,
Гўзал, яшил боғларингда
Кулсин мангу чечак, гул!
Буюк шонли бу инқилоб
Бошингга
Чўккан зулмат,
Алам-кулфат —
Барчасин йиқди, ёқди.
Муздек қотган ҳаётдаги сукунат
- 20 Эриди, оқди...
Ўзбекистон, бос олға!
Кулиб сочар қизил нурин офтоб...
Далангга боқ:
Янги ҳаёт —
Трактор..,
Йўқолмоқда турмай узоқ
Кўҳна, чирик
Жинни аср...
Қалбинг урди,
- 30 Баданингга қон югурди,
Қара: яйрар
Ҳаёт тошган
Дала-қир.

- Эй қуёш ўлкаси!
Сенинг байроғинг —
Шарқ йўлбоши,
Шарқ қуёши...
Кенг Шарқда
Шафақ сочгай,
40 Эрк яратгай
Учоғинг,
Энди ўчмас
У ёнгай...
Ўзбекистон,
Ишчи-деҳқон
Ўлкаси!
Қутлуғ кунда
Қизғин салом,
Чин салом!
50 Юксал, юксал,
Битсин тездан
Ўтмишларнинг кўлкаси!

ЯНГИ ЙИЛ

Букун турмушимиз япроқларидан
 Биттаси жимгина узилиб кетди.
 Бир йиллик курашнинг гўзал хаёли
 Киприклар устида сузилиб кетди.

Замон тўлқинларин буюк қучоғи
 Яширди йўлида қанча изларни.
 Сўларми, эй шоир, бу ҳаёт боғи?
 Доимо яшилдир... Боқ юлдузларни.

Олтин нурларини сочиб қарайди,
 10 Ерда пўлат турмуш яна қайнайди.
 Қампир тарих яна ёш бир қиз каби
 Гулдор каштасини тикишга ёйди.

Соат ўн иккини урди. Янги йил!
 Буюк амал ила қаршиладик биз.
 Кўҳна дунёларни бузиб ёндиргил!
 Чин ҳаёт боғининг эшигидамиз.

Букун турмушимиз япроқларидан
 Биттаси жимгина узилиб кетди.
 Бир йиллик курашнинг гўзал хаёли
 20 Киприклар устида сузилиб кетди.

КУЧАДА КЕТАРКАН...

Қиш оқшоми... кескин
Ел бир-ла қор ўйнар.
Турмуш яна тошқин,
Порларди чироқлар.

Қаршимдаги йўлда
Бир кўлка кўринди.
Бордим — юрагимга
Дард ханжари қўнди.

Муסיқа чаларди
10) Бир кекса одам... кўр.
Ер тиз бўйи қорди,
Уч симга бўлиб жўр,

Еш қиз бола куйлар,
Юз-кўллари титрар.
Бечора кичик қалб,
Билмам, нима сўйлар?

Йўқ қоп-қора мози,
Кул бўлди саройи.
Эй қиз бола, эй кўр!
20 Сиз жонли мисоли.

Борсиз... у қайтмас,
Эрк юлдузи ботмас.
Бир кун шу гўзал соз
Уч пулга сотилмас.

Иш, болға, ўроқдан
Гул, лола очилгай,
Турмуш ва қуёшдан
Тенглик нури оққай.

УНИ ҚИДИРИБ...

«Ҳужум» қурбонлари тўғрисида қўшиқ

Сиздан уни сўрдим,
Қирғоқдаги толлар!
Тингланг мени, йиғлар
Қалбимда хаёллар...

Бир кун уни кўрдим,
Чарос кўзи борди,
Қирғоқда юрарди,
Ул чоғда баҳорди.

Бу кун-да югурдим,
10 Феруза бу анҳор
Қуйлар, яна яйрар.
Сўрсам гўзалимдан
Қилмас сира изҳор.

Бир белгини кўрдим:
Оқ шоҳи рўмол қон,
Ўт усти қизарган,
Лекин қани Ойхон?

Сиздан уни сўрдим,
Қирғоқдаги толлар!
20 Руҳимда фиғонлар,
Айтинг, қани ул ёр?

ЕТИШ-ТУРИШ...

Соатга боқамен, қоқ ярим кеча...
Естиққа бошимни секин қўямен.
Ҳар нарса ухлайди шу чоқ жимгина,
Мен ёлғиз ўрнимда ўйга чўмамен.

Кундузги ҳаётнинг аччиқ-чучуги
Анча вақт кўзимда тинмай учади.
Ешлик йилларининг кураш сурури
Нашъадек кўнглимни маҳкам қучади.

Тахт каби мен учун талаба ўрни,
10 Иссиқ қучоғида яйраб ётамен.
Уйқи ҳам оҳиста ёяркан тўрни,
Юмшоқ тўлқинига секин ботамен.

Эрталаб бошимни кўтарган чоқда
Хаёллар руҳимда бир оз ўйнайди.
Шеърим гулларига шўнғиб ётоқда,
Оз-моз йўқоламен, кўнглим тўлмайди.

Тортади энг охир турмуш денгизи,
Буюк тўлқинига кириб кетамен.
Қолмайди у эрка хаёллар изи,
20 Турмуш — қайрилмас куч, бўйин берамен.

ҚОР ҒАРҚАН...

Яна ўйнар совуқ шамол,
Сўлгин боқар борлиқ кўзи.
Ғочларда оппоқ рўмол,
Қани гўзал, яшил юзи?

Тўкиларкан оқ япроқлар
Титраб кулранг самолардан,
Кўзларимдан ўтиб қолар
Қуёш, баҳор, чечак, чаман.

ЎЗБЕК ҚИЗЛАРИНИНГ БАХТИ

Шаршаракнинг ёнида
Қумри қўшиқ айтаркан,
Ҳали ёш қиз... қонида
Белгисиз ўт ёнаркан,

Унинг кумуш оёғин
Сувлар ўпиб қочарди.
Шаршарак ҳам тўймайин
Марваридлар сочарди.

Қумри шошиб тутаркан,
10 Севган қизил олмаси
Сувга тушди этакдан,
Тутолмади боласи...

Сувлар олиб қочдилар
Унинг гўзал олмасин.
Ёш кўнгилда очдилар
Бахтсизликнинг ярасин.

АБАДИЙ ИҮЛЧИЛАР

Қорли йўл — оқ лента
Чўзилган чексиз.
Қора сочин кеча
Ейган мисли қиз.

Юлдуз каби порлар
Бир нарса... узоқ.
Юрамиз-у қочар
У олтин япроқ.

Асрлар ҳам секин
10 Ортда қолади.
Тиним йўқ, бир-бирин
Кутиб олади.

Сўйла, олтин нигоҳ,
Эй сеҳрли юз.
Мумкинми етиш, оҳ...
Қочма, эй юлдуз!..

Қорли йўл — оқ лента,
Чўзилган чексиз.
Тўхташ йўқ, биз яна
20 Мангу кетамиз.

КҮР ҚИЗГА

Эй чексизлик йўлчиси,
Кўзи юмуқ, кучли қиз!
Томирларинг тўлдими?
Боқ, йўлларинг қонли из...

Дарёлардан, чўллардан
Ошдинг, фақат йўқ толиш.
Чиқдинг тошли йўллардан,
Қалбингда қон, қўзғалиш.

Сочларингми оқарди
10 Баҳор булути каби?
Юзингдами қоларди
Асрларнинг алами.

Узоқда қорли тоғлар...
Кўр қиз, югур, интил, ош!
Кўрилмаган у диёр,
Унда эрк, баҳор, қуёш.

Кўзларинг ёнар шу чоқ,
Ташлаб шу ниқобини.
Уқирсан чўмиб узоқ,
20 Табиат китобини.

Қуёш нури ипакдан
Сенга кўйлак тикилар.
Эрк шамоли чечакдан
Сочинг ўрар ва силар.

СЕВГИ ҚУРБОНИГА

Ипак киприкларинг
Мангу юмилди.
Гулдек тилакларинг
Сўлди, тўкилди.

Ўтган баҳордами
Тердинг гунафша?
Яшил боғлардами
Сен кутиб нашъа,

Тотли хаёллардан
10 Йиғлардинг, эй қиз!
Кампир ва чоллардан
Қўрқдингми, эркисиз?!

Севгингнинг чақмоғи
Қалбдан яшнаркан,
Оқди руҳ булоғи
Шаҳло кўзингдан.

«Қўнглим тилакларинг
Бир кунми, кулди?»
Деркан киприкларинг —
20 Мангу юмилди.

ҚИШ ТОНГИДА

Кўча совуқ, ҳар ёқ қор,
Борлиқ нашъасиз.
Деразамдан жим қарар
Осмон-да нурсиз.

Ҳар тонг мени шу чоқда
Қўзғатма, жим, тис!..
Иссиқ, тотли ётоқда
Тортиб папирос,—

Бир озгина жим ётай,
10 Шу ётиш — гўзал.
Алам, дардларни отай,
Қулсин ёш амал.

Хаёлимнинг мен олтин
Кокилин силай.
Ҳаёт — гул таққан келин,
Бир ўпиш тилай.

Кўча совуқ, ҳар ёқ қор,
Кўкларда булут...
Қишнинг тонги мўралар,
20 Шаҳарда сукут.

* *
*

Олтин қуёш нуридан,
Япроқлар суруридан
Тўқилган хотиралар
Кетмас, мангу мен билан.

Ешлигинг нашъалари
Кўзларингда ёнарди.
Баҳор гунафшалари
Еш кўксингни ўпарди.

Мовий узоқлик билан
10 Упишган тўғри йўлда
Кезардик... Капалакдан,
Гулдан ўйинчоқ қўлда.

Ипак қанотли баҳор
Сочларингни ёзарди.
Сийнага қўлин солар,
Туйғунгни қўзғатарди.

Ҳар кўкламда мен яна
Сени йўқлайман фақат,
Ай, нозли ёр, кўнглимга
20 Ҳижронинг солди ҳасрат.

Олтин қуёш нуридан,
Япроқлар суруридан
Тўқилган хотиралар
Кетмас асло кўнгилдан.

Кулишингиздан,
Абадий шеърим.
Учар юлдузлар!
Кечалар баъзан
Қўзғайсиз фикрим,
Порлаган юзлар!

Сизга боқаркан:
«Шу чексиз борлиқ
Меъдами?»— дейман.
«Менлигим тузган
Ёки чиройлик —
10 Хаёлми?» — дейман.

Йўқ, эй юлдузлар,
Афсона сочган,
Беркилай, менмас.
Порлоқ, бўш сўзлар
Тузган, яратган
Телба мен эмас.

Олтин кўзингиз
Шуъласи мандан,
Чексиз илгари
Борлиқда менсиз
20 Мангу ўзгарган
Ҳаёт эгаси.

СИНГЛИМГА ХАТ

«Ака, 8-март куни паранжимни ташладим».

Зулматларнинг панжасидан ҳаётинг
Қутулибдир, сен-да яйра ва чолиш,
Қутлуғ бўлсин эрк гулидан маржонинг,
Шонли кураш кунларига минг олқиш!

Синглим! Ениқ кўзларингга қарасам,
Мингларча қиз ҳасратини ўқирдим.
Қалбим ичин қоплар эди бир оқшом,
Қонли, фоже хаёлларни кўрардим.

- Қалдирғочнинг валфажрисин тинглардинг
10 Баҳор келса тор ҳовлида, ойим қиз!
Уринарди тутқун қушдек ёш қалбинг,
Аҳволингга кулар эди ой, юлдуз.

Шахло кўзли юз мингларча қиз — малак
Инграб ўлди зулматларнинг қўлида.
Қуёш кўрмай, баҳор кўрмай, бир чечак
Қуладими қабр — уйлар қўйнида.

- «Гадойга нон берар экан, қўлингни —
Епиб узат... Кўча-кўйда ҳеч кимга —
Қарама, қиз! Мозорда шу кўзингни —
20 Илон ўяр... Эринг урса, «ғинг» дема!»

Ерли-сувли бир мўйсафид «нуроний»
Яшил баҳор юзига қиш сочарди.
Қўнгилларнинг гўзал, нақшли хаёли
Йиғлаб-йиғлаб ўз тахтидан қувларди.

Синглим, албат, бу жиннилик, бу ваҳшат.
Бу эркисизлик, бу ҳақсизлик маҳв ўлар.
Нозли қуёш чизар энди олтин хат
Йўлингизга, эй қутулган чўрилар!

Тангриларнинг «қонунлари» ясама.
30 Ҳаёт ўти ёндиради, ёқади.
Бу ўт — денгиз, кучли буюк пўртана
«Ғайб» китобин тингламайди, оқади.

Эски турмуш — қуруқ чинор... Мозорлар —
Ўртасида турадирки, бир шамол —
Турса, унинг тамалидан қўпорар,
У тарихда қонли, золим бир хаёл.

Давримизнинг фалсафаси, шиори,
Кураш, кураш, эски турмуш тамалин
Ҳеч омонсиз ёқиш, чин эрк диёри —
40 Сари чопиб очиш баҳор эшигин.

Сен бу турмуш бўронида бир япроқ,
Лекин, синглим, унутма ҳеч, сафимиз —
Орасинда сен ҳам кучли ва қувноқ
Курашчисан... Буюк мақсад — йўлимиз.

Энди буюк ғояларга чоп, югур!
Санъат ва фан гранитин сен кемир!
Юрагингда тўлқин урган барча сир
Шу чоқ битар, «кўк» тумани йўқолур.

Зулматларнинг панжасидан ҳаётинг —
50 Қутулибдир... Сен-да яйра ва чолиш!
Қутлуғ бўлсин эрк гулидан маржонинг,
Шонли кураш кунларига минг олқиш!

БАЛКОНИМДАН

Кеча... Енгил бир сукут
Мудраб ётади.
Осмон — денгиз, оқ булут
Сузиб ўтади.

Юзида оқ пардаси,
Ой — сўлгин чечак.
Чироқларнинг шуъласи
Ҳар ёнда титрак.

Унда-мунда узоқда
10 Инсон кўлкаси,
Очилади шу чоқда
Шеърим ўлкаси...

Еш кўнглим тинч... Табиат —
Хаёлдан гўзал.
Кўзларимда олтин хат,
Ичимда амал...

Балконимда мен секин
Уйга толаркан,
Сўзлашаман яширин
20 Кенг борлиқ билан.

ОҒОЧЛИКЛАРДА

Баҳор қуёшининг олтин кулгиси
Яшил япроқларда яшнаб ўйнайди.
Эркин қушчаларнинг қўшиқчи дили
Кўклам нашъасидек тошиб қайнайди.

Ҳар ёқда ёш, яшил ва қувноқ ҳаёт,
Ўсиб-юксалади тинимсиз ҳар он.
Тентирак бир шамол ёзаркан қанот,
Барглр алла нима сўйлар узоқдан.

Шу гўзал суҳбатга қулоқ соламан.
10 Тез ўтар баҳорга ҳайрон қоламан.

* *
*

Қуёш бекинар
Бир даста қизил
Гул-чечак ташлаб.
Булутлар енгил
Кўкда суринар
Бир-бирин қувлаб,

Завод трубаси —
Ҳайбатли алиф —
Кўкка юксалган.
10 Тутун кўмаси
Отилар лип-лип
Кенг нафасидан.

Тутун йўқолар
Чексиз осмонда.
Кўзларим таъқиб
Этаркан, толар.
Юзим шу онда
Кулумсар хафиф.

Тарқоқ тутунлар каби
Булутлар секин-секин
Уфқларга ёйилар.
Оқшом қора кўлкаси
Чексиз буюк қанотин
Билинтирмасдан ёзар.
Сувлар шошилмай яна
Олтин алангалар-ла
Аллақайларга оқар.

ТОВУШИМ

Оғайнилар! Давримизни
Қалбга солганман.
Чўллардаги сароб изни
Англаб олганман.

Курашади икки тўлқин,
Қараб турайми?
Еш тарихнинг темир қўлин
Кетга бурайми?

10 Иўқ!.. Болғалар пўлат сафи
Ила бораман.
Енғин, кураш, жанглар сари
Кўкрак очаман.

Буюк Маркс «Капитал»и
Еш юрагимда,
Янги ҳаёт, эрк диёри
Ишқи кўксимда.

ВАГОН ОЙНАСИДАН

I

Уфқларга ёнбошлаган далалар
Тўлқинланиб, қуёш ила ўйнайди.
Яшил ҳаёт тўлиб-тошиб қувнайди,
Қадоқ қўлдан очилмишдир ғунчалар.

Бошоқларнинг нозли, енгил саломи
Қўнғилларни секингина аллалар.
Яшил денгиз... Чиройликдир долғаси,
Боқсам, тошар кўксимдаги сезгилар.

Меҳнат, кучнинг шу брильянт кулиши,
10 Орқасида порлар шеърим париси.

II

Борлиқни қоплаганди
Бир сиёҳ кеча.
Хаёлим адашганди
Интилиб яна...

Тим қора, оғир булут
Кўкда сузарди.
Уйқу каби тин-сукут
Секин чўкарди.

Танҳо юлдуз шу чоқда
20 Булутни йиртди.
Олтин кўзин узоқда
Бир очиб юмди.

III

Буюк ўрмонлар
Орқада қолди.
Шу кичик чечак
Хаёлим олди.

Қуёшга боққан
30 Эрка, соф малак.

Қенг қир кўксида
Кулган, ёш чечак.

Боқиб бир лаҳза,
Узоқлашдим мен.
Мангу хотира
Қаби дилда сен...

IV

Чексиз чўллар нафас олмай ётади,
Пешин вақти... ўт қовжираб қувраган.
Қуёш узун, ўткир тигин отади,
Уфқлар ҳам чарчаб, секин ухлаган.

Икки-учта парчаланган оқ булут
40 Зангори кўк сийнасида тентирар.
На бир чечак, на яшил ўт, на бир юрт,
Бўшлиқ, бўшлиқ... Ҳайбатидан кўз тинар.

Чексиз чўллар... Узоқларга қарайман,
Зериккандан бўш қалбимни тинглайман.

V

Кўзларингиз жовдирлайди,
Қўрқдингизми, эй тевалар?
Чўлнинг мангу ошналари
Яратилди, билмам нелар?

Бошдан-оёқ из солгандир
50 Шаҳарларга маданият.
Ер, сув, кўкни забт этгандир
Инсон деган буюк қувват.

Шарқ чўллари достонини,
Кўҳна асир хаёлини
Сўзлайсизлар... тўсиб бўлмас,
«Темир из»нинг тўфонини.

Кезинг чўлларда, тевалар,
Сиз кўргайсиз яна нелар.

ТУРСУНОЙГА

- Гул гунча жамолинг
Қонларга бұялды.
Дилларга хаёлинг
Ғам нақшини солди.
Эй, нозли малика!
Қалб йўқмиди унда?
Бир нашъали тунда
Ханжар сола қолди.
Сен саҳнада гулдинг,
10 Бир бошқа кўнгилдинг,
Чақмоқ каби кулдинг,
Кулгинг-да йўқолди.
Сен кулгучи денгиз,
Қўйнингда недан из?
Англашда биз ожиз,
Йўқлик сени олди.
Япроқ каби учдинг,
Чўлларними қучдинг?
Сен саҳнада кучдинг,
20 Қон қасдини олди.
Дилларга хаёлинг
Ғам нақшини солди.
Ул гунча жамолинг
Қонларга бұялды.

ҚУЕШ ВА СУВ ҚҰИНИДА

Феруза анҳор —
Ҳйноқи бир қиз,
Қўнгил очилар
Қучоқларинда,
Гуллардан уқа қирғоқларинда.
Сувлар қитиқлар,
Чолғусин чалар.
Бирга қуйлаймиз,
Бирга ўйнаймиз...

10 Кумуш сувларнинг ётоқларинда.

Осмон зангори,
Қуёш —
Сув ёри
Қўкдан тикилиб,
Бир боқар кулиб.
Порлоқ кулгиси сувни қучоқлар.
Қўпирар, тошар қувнаган анҳор.

Сувлар қилиғи
Емон.
20 Тўсатдан
Эсанкиратар,
Оқизиб кетар.
Уткир кетиши.
Мен, нўноқ шоир, суза олмайман.
Оқизсалар-да, чиқмайман сувдан.

ҚУЕШ ВА БОЛАЛАР

Кенг, кўримли боғ,
Еш-ёш болалар —
Учар капалак —
Қалбларинда доғ
Йўқдир, яйрашар,
Ҳар ёқ гул-чечак.

Қуёш — олтин қиз,
Тотли кулгиси
Ҳаёт ва нашъа.
Эрклари чексиз
Болалар ҳисси
10 Қуёшдан шуъла.

Яшил япроқлар
Баҳор елпиркан,
Сўйлашар олқиш.
Уйнар болалар,
Кун чиқар кўкдан,
Совғаси — кулиш...

МАНСУР ШЕЪРЛАР

I

Нега тўкилдингиз, япроқлар? Сарик япроқлар?! Осмондаги булутларнинг хумрайишиданми қўрқдингиз?

Баҳорнинг ипак қўллари силаб уйғотган эди.

Қушларнинг кичик қалби нашъангиз ила тошган эди.

У чоғларда телба бир шоир ҳам қўшиқларингизни тинглай-тинглай, аллақандай бир шеър ёзиб қўйганди, унутдингизми?

10 Оёқларим остида пароканда ўсишган япроқлар, қуёшни эмдингиз, баҳорнинг олтин сочларидан бўсалар олдингиз. Шафақларнинг қизил жилвалари юзингизда кулди.

Ҳозир кузнинг эрталабки изғирини сизни қувлайди, тутқич бермай қочиб юрасиз. Юзларингиз сарик, буришиқ... Дудоқларингиздан маҳзун куйлар тўкилади, куз япроқлари!

20 Нима демоқчисиз, истагингиз нима? Яшил тахтдан қувландингиз. Лекин яна ерга — ҳаёт сийнасига тушдингиз, унинг қучоғида яна яшайсиз. Яна бир кун куласиз, баҳорнинг олтин сочларидан бўсалар оласиз.

Дудоқларингиздан тўкилган абадий ҳаётнинг қўшиқларими?

2

Ҳой, чечакларнинг ошиғи, гўзал капалак! Эрталаб қуёш билан баробар уйғонасан, нозик қанотларинг-ла чечакларни силайсан, дудоқларинг-ла гунчаларни очасан.

30 Мен сени ёшлигимда нақадар севар эдим, биласанми? Соатларча қувлардим, ипак қанотларинг қўлларимга илинмасди. Бир кун онамга эркаландим: «Тутиб бер, она!»— дедим. Лекин сен тутқич берармидинг! Шу қадар чаққон эдингки...

Ҳаётнинг буюк тўлқинлари бор, тоғлар чидолмас. Ҳаётнинг бўронида, чечак, тахтларинг ила борасан, шундайми, кичик капалак?! Ҳой, чечакдан-чечакка қўнган капалак!

Кундузлари чаманликларда тентирайсан, кечалари қайси чечак қўйнида юлдузларга тикиласан?

3.

Уфқларда шафақ қизиллиги кулар экан, менга кўриндинг. Оғочликда эдинг, яшил япроқлар мафтун эди, атрофингни қуршаганди.

Тўрга тушган бедана каби типирчилаган қалбинг ила яқинлашдинг, кўзларинг сузилди.

Сенда юнон ҳайкалларининг соддалик ва гўзаллигини кўрдим. Оқ кийимда эдинг, юзингга шафақ қизиллигидан тўр тутган эдинг. Кўзларингда чексизлик юлдузи порлар эди. Боқа олмадим. Қалбим ичида чексиз оғирликнинг оний қимирлашини ҳис этдим. Юзларингни япроқлар ила бекитдинг. Қалбимни кўзимдан англадинг?!

Уфқларда шафақ қизиллиги ёнаркан, менга кўриндинг. Малак каби соф чечакни узиб, қўлга олганимда оғочликлар орасига қочдинг, йўқолдинг.

ҚҰРИНИШ

Икки ёнда оғочлар,
Йўл узун ипак лента...
Мудрар тилсиз япроқлар,
Кезаркан битта-битта...

Баъзан у ёқ-бу ёқдан
Бир қиз кулиши учар.
Титраб бўшлиқда бир он
Сокин кечани қучар.

Япроқлар орасидан
Сўнгра ой мўралайди.
10 Ҳаёт нашъаси билан
Шунда юрак ўйнайди

ҲАЁТ

Асрлар денгизи оққан йўлларга
Кўз солсам ҳаётнинг олови порлар.
Яшашнинг садоси яна ҳар ерда
Тоғларда чопишган булоқдек жўшар.

Бир чивин «гинг» этиб учиб қолади,
Тизимнинг ингичка ипига боғлиқ.
Қирларда ёш чечак кунга толади,
Унинг-да ватани—шу чеҳсиз борлиқ.

Кўзларга кўринмас жиндек бир жонвор,
10 У-да ҳаволардан нафас олади.
Инсон томирида қизил нарса бор,
Бошига минг ҳавас, орзу солади.

Шодликлар, нашъалар, аламлар билан
Турмушнинг чеки йўқ дарёси қайнар.
Ўтмишнинг энг узоқ сиёҳ чўлидан
Ҳаётнинг у гўзал учқуни яшнар.

САМАРҚАНД ОҚШОМИ

Етоғига бош қўяр
Қуёш — олтин қиз.
Енгил, нозли оқшомлар,
Зангори денгиз...

Сийнасига тақади
Порлоқ чечаклар.
Қўнгиллардан оқади
Нашъа — тилаклар...

Минора, мадрасалар
10 Сокин мудрайди...
Шамол алланарсалар
Қуйлаб ўйнайди.

Узоқ ўтмиш хаёли
Титрар ҳар ёнда.
Тошқин замон долғаси,
Тислар ҳар онда.

Шу чоқларда ёп-ёлғиз
Мен тентираркан,
Йўқ дардлардан бирон из,
20 Қувнаб куламан:

Янги тарих, янги куй
Ўнг ва сўлимда.
Эски аср, кўҳна уй
Етар ўлимда.

РЕГИСТОНДАН УТГАНИМДА...

Эй мозининг йиқиқ, хароб сийнаси,
Яна тоғдек кўкка қараб ётасан!
Сенда синди қанча қуёш нинаси,
Яна олтин жилваларни отасан!

Асрларнинг оғирлиги чўкади
Ёш кўнглим-да сени ҳар кун кўраркан.
Бир лаҳзада буюк тарих ўтади
Хаёлимдан... Бир он толиб қоламан.

- Буюк гавданг кўз ёши-ла бирлашган,
10 Остингдадир шиббаланган суяклар.
Шунинг учун яна маҳкам, тетиксан,
Рангинг тоза... Юзларингда чечаклар.

Минг-минг киши баданидан эмиб қон,
Буюкларнинг исми учун юксалдинг,
Сени сийпаб ўтган нозли шамолдан,
Тинглайсанми у тузилиш тарихинг?

- Букун ҳаёт чиқди эски излардан,
Меҳнат қаттиқ курашини бошлади.
Эски дунё қалтирайди бизлардан,
20 Қўллар занжир, кишанларни ташлади.

Қучоғингда янги ҳаёт яйрайди,
Олдимизда нашъа тўла кунлар бор.
У кунларни қувиб кучлар қайнайди,
Кўрасанки ипак кийган тунлар бор...

Замонларнинг билинилмас қўллари
Юзларингни тимдалаган, доғ солган.
Сўйла, қанча қушлар учиб зангори,
Тиниқ кўкда, кеңг сийнангда дам олган?

АФРОСИЕБ ИУЛИДА

- Шуми ҳаёт достони,
Уқи, эй шоир.
Шамол мози хаёли
Билан йиглайдир...
Унда-бунда ётади
Сопол, суяк, тош.
Сирли қараш отади,
Туманланур бош.
Тепачалар қўйнида
10 Асрлар мудрар.
Чечакларнинг бағрида
Хаёллар ўйнар...
Бу ерларда бир замон
Нималар борди?
Меҳнат, ўйин, кулги, қон
Тинмай оқарди.
Ҳеч нима кўрмагандек
Қуёш кулади.
Олтин сочи тикандек
20 Қалбни тилади.
Шоир, кечмиш бир хаёл
Дардига чўкма.
Даврлар учар — қартол,
Қўз ёшинг тўкма.
Орқада кўп замонлар
Чарчаб қолади.
Инсон қалбида қонлар
Дамни олади?
Олдиндадир ёш ҳаёт,
30 Олға бос, олға.
Аламларни узоқ от,
Юр, югур, толма.

Булутлар кулди порлоқ
Атлас тўрида.
Сайраб қўяр баъзи чоқ
Бир қуш сўрида.
Япроқларда ўзга ҳол,
Шилдирлашади.
Шафақлардан ипак шол
Ураб кулади...
Боғбон қизи Хайриой
10 Гул терар боғда.
Қуёш дейди: «Бир боқай»,
Эмаклаб тоғда...
Кенг йўлларни шу онда
Чангитар пода.
Ҳаёт қайнар қўрғонда:
Иш, бола-чақа.

САМАРҚАНД ҚИЗИГА

Самарқанд қизи, севаман сени,
Севаман сени.
Ҳижронинг тортдим, ўкситма мени.
Ўкситма мени.

Бошингдан ўтди қоп-қора кунлар
Кўзинг ёш сочиб.
Қучганди сени куздаги тунлар,
Баҳорлар қочиб.

10 Қани юзингда қора чизгилар?
Сўрар шоиринг.
Букун порлайсан, қуёшми силар
Олтин кокилинг?

Кўзингда ёнар эрк, бахт юлдузи,
Яшнаб, бир қара.
Мангулик кулсин, толеинг юзи
Кўрмай дард, яра.

20 Кўксингга таққан қизил лолалар
Сира сўлмасин!
Баҳор йўлига отдинг қадамлар,
Йўл яқин бўлсин!

Самарқанд қизи, севаман сени,
Севаман сени.
Зулфинг боғлади, ўкситма мени,
Йўқ севгим чеки!

ЯЙРАГАН ОНЛАРИМ

Қуёш тоққа ёнбошлар,
Енгил, нозли оқшомлар.
Қалбларнинг энг тагида
Нақадар сир очарлар.

Қушлар қанот қоқади,
Борлиқ сузгин боқади.
Ҳаёт мусиқи секин
Кўнгилларга оқади.

Юлдузлар бирин-сирин
10 Очар олтин кўзларин.
Ипак нурлари билан
Руҳимни силар секин.

Куйлар аста япроқлар,
Енгил уйқу қучоқлар.
Майин тўрни ёяди
Электрик чироқлар.

Мен кезаман шу чоқлар,
Борлиқ жонондек ётар.
Шу онларда улфатим:
20 Кўк, ой, юлдуз, япроқлар...

* *
*

Қора қиз, йўлдан ўтарсан,
Кўзлар-ла кўзни оларсан,
Кўнгилни аста ёқарсан.

Лабларми ёки гилосми?
Кўзларми ёки чаросми?
Бу киприklar сенга хосми?

Юзларда инжа табассум,
Келмас ҳеч тунлари уйқум.
Боғланди сочларга туйғум.

10 Қўлларда даста китобинг,
Фанларда ақлу хаёлинг,
Чиққайми ишққа саводинг?

Юлдузлар ҳам ухлай олмас,
Ойнангдан кўзни узолмас...
Кўксингда ором ололмас...

Офтобхон! Кўклам очарсан,
Ҳар дилга севгили ёрсан,
Тушларга нашъа соларсан.

Ёшлик чоғ мунча чиройли,
20 Тунларки, тотли ва ойли,
Шўх ҳислар ичра чўмайми?!

КОМСОМОЛКА ИШЧИ ҚИЗГА

Тонг отар чоғда кўчалар тилсиз
Мудраб ётаркан,
Чиндан севганим, комсомолка қиз,
Яйраб ўтасан.
Ҳаволар ёриб гудоклар чалди
Катта фабриканг.
Кўпдан чанг босиб, токчада қолди
Оқ ангишвананг.

- Уфқ юзини порлатар экан
10 Кўёшнинг нури,
Кўшним эшигин тақирлатасан:
«Тез бўл, ҳой Ҳури!»
Эрк юзин кўрмай ҳадсиз опалар
Юмди кипракни.
Тор қафасларда кўнгли яралар
Эзди истакни.
Сен давримизнинг энг шонли қизи,
Меҳнатсеварсан.

- Кўзингда ёнар нашъа юлдузи,
20 Етук чеварсан.
Кенг мамлакатнинг янги ҳаёти
Ишингла яшналар.
Ишла, фабриканинг машиналари
Дардни йўқотар.
Милтиқ машқини унутма, бир кун —
Жанг — кураш бўлар.
Эрк жаллодларин йўқ этиш учун
Кўп қон сочилар.
Йиқилсам жангда қизил рўмолинг
Ярамни боғлар.
Тез бор, кутар иш ва ўртоқларинг,
Ўтмасин чоғлар.

* * *

Оқшом кўлкаси чўкди ҳар ёқда,
Чаманликларда ўйнашиб ётдик.
Нозли япроқлар куйлаган чоғда
Тотли сирларга биз секин ботдик.

Мангулик ёки онми шу чоғлар?
Кенг хаёлларга дилми боғланди?
Бир нима дейди нозли япроқлар,
Билмадик, лекин қалбимиз ёнди...

Кўзингдан бошқа бир булут йўқ,
Қарайсен осмонга, кўк булут.
Шу тунда кўзингдан бўса тут,
Кўзингдан бошқа бир юлдуз йўқ.

Коинот китоби очилса,
Кўзингдан кўзимни узмаймен.
Самога юз қуёш ёйилса,
Мен сендан ҳарорат қўмсаймен.

Шу кечам умримда ўлмасин,
10 Юр, кўзинг қўйнимда чақнасин.

* *
*

Дардларим уюм-уюм...
Ким билмас ишқимизни?
Арзир у бир жаҳонга,
Ким айиради бизни?—
У кирган қонга, жонга.

Қизган чўлда бошимга
Кўлка солган булутсен.
Сен — руҳим офтоби,
Сен — юлдузлар китоби,
10 Сен чексиз аторимдан
Юксалган ишқ хитоби!..

* *
*

Бир қадаҳ билан сен қил руҳимни шод,
Бошқаси минг қуйсин, сенга ўхшамас.
Қиш фасли — сен билан менга чаман — боғ,
Сен билан ўтган чоғ абадий ўлмас.

Сен билан билгандим баҳор қадрини,
Сен билан англадим мусиқа надир.
Май билан ювиб ўт, ҳижрон жабрини,—
Билмайсен эски дард, эски ишқ надир.

* *
*

Мавжланар қалбимда ҳижронинг ғами,
Сен баҳор айёмида тутсанг қадаҳ.
Гулга шўнғиб маст бўлсак бир дами
Кўнглимиз туйса ҳаётдан бир фараҳ.

Мен азалдан эл аро дарвишман,
Кўз ёшим руҳимда мавж айлар мудом.
Ишқ ила ҳижронга ҳар чоқ эшман,
Бўса ҳам майдан сўнг келсин майли шом.

•

Кузнинг ҳазин, гўзал палласи
Япроқлардан ерларда гилам.
Бир дам ўтир, кўнглим ғунчаси,
Балки қургай кўзларимда нам...

Тўқимайман бирон сафсата
Куз, муҳаббат, ҳаёт баҳсидан.
Бизнинг учун олтин манзара
Сўзлар буюк руҳлар бахтидан.

Бир дам ўтир, севгилим, қувнай,
10 Кузнинг ҳазин завқини сурай.

БУШЛИҚ СЕЗГИСИ

Қалбимда жұшар
Бұшлиқ денгизи.
Кулмас хаёллар —
Амаллар қизи.

Қўлимга секин
Қалам оламен.
Кўзларим ғамгин,
Ҳар ён боқамен:

Бұшлиқ денгизи
10 Хўмрайиб ётар,
Алам бигизи
Кўнглимни ёрар.

ТОМЧИЛАРГА

Қалбимга қуйилган кечанинг ҳузни...
Хаёллар ўйнамас, тинчиб дам олган.
Эслайман тумандан сўнган бир юзни...
Айрилиқ кўнглимга панжасин солган.

Кўчалар бўш ва жим... Фақат томчилар
Ойнага урилиб, налар сўйлайди?
Товушда овунчоқ, енгил сирми бор?
Мен учун тасалли куйин куйлайди

10 Ҳуззли кечада мени йўқлаган,
Кўз ёшим сингари кичик томчилар!
Бормикин шоирдек аламга ботган,
Чертинг ҳар ойнани, ким мендек ёнар?!

* *
*

Бошимни кўксингга қўйган чоғимда,
Қўзимда сирларнинг юлдузи ёнди.
Қалбимни кўзларнинг ҳузни босганди,
Бир онда очилди баҳор қучоғи.
Гулларга отилдим, кетди қалб доғи,
Бошимни кўксингга қўйган чоғимда...

Яширин кучларнинг ипак қўйнида
Мен озроқ ётайин, тўхтанг, замонлар!
Абадий қайтмайди бу гўзал онлар...
10 Хаёлим гуллардан тақсин маржонлар
Яширин кучларнинг ипак қўйнида...

ХАЕЛИМ

Хаёлим қўйида ётган чоқларда
Ипакдан қўллари кўнглимни силар.
Ўзимни сезаман юксак тоғларда,
Ҳар нарса кўзимга секин сузилар...

Кипригимга алам қўнган онларда,
Хаёлим бўйнига қўлни ташлайман.
Жондан гўзалдир шу замонларда
Ёқут кўзларидан ўпа бошлайман.

Бир кулса узоқдан хаёллар гули,
10 Яшнайти шоирнинг шу тентак кўнгли.

УЗОҚДАН ТУРИБ...

Кўзлари чўлпондек нозли севгилим!
Кўзингга бир боқиб, мен севдим сени.
Хаёлинг эсларкан қонайди дилим,
Ёлборай, гўзалим, унутма мени!

Дарёлар сингари кўнглим жўшқинди,
Бир тола сочинг-ла боғланиб қолди.
Васлингга етганим на гўзал кунди,
Айрилиқ сийнамга ёнғинлар солди.

Хаёлдек йўқолди яйраган чоғлар...
10 Дардинг-ла сўнаркан, қора шўх кўзим.
Сени эркалайди денгиз, қирғоқлар,
Кўзлари чўлпондек нозли севгилим!

ЖАВОБ

*Сарбаст, шўх қизларни қинлай бошладим.
Бир мактубдан*

Ҳеч йиғлама, ҳеч қайғурма, дардли қиз,
Кўзларингдан эрк юлдузи сўнмасин!
Нащрадардан хаёлингга маржон тиз,
Қийригингга асло ҳузи қўнмасин!

Ёш кўнгиллар шўхлик қилса ярашар,
Тоғлардаги булоқ қадар шўх, шод бўл!
Шўх руҳларда ҳаёт қайнар, ишқ тошар,
Баҳорингни хароб қилар алам, дўл.

Қора, кўрқинч хаёлларни от узоқ!
10 Янги ўйлар, янги куйлар тошаркан,
Шўхликлардан ёш кўнгилга қанот тоқ.
Нурли кунлар, ипак тунлар қизисан.

* * *

Алам қалбимни чақар
Хира чивинлар каби.
Ҳижрон ёнғини ёқар
Яна эрта-кеч мани...
Юлдуз боқишли қизлар
Асло овита олмас.
Сен чизган олтин излар
Чақмоқ каби бир нафас —
Қулди... Сўнгра йўқолди
10 Қора уфқ кўксида...
Йўлчинг адашди—қолди
Ваҳший чўллар ичида.
Алам қалбимни чақар
Хира чивинлар каби.
Хаёлингга топинар
Руҳим кўрмагач сани.

* * *

Кўнглим ярали, кўнглим ярали,
Баҳорлар мандан узоққа қочди,
Хасталик эса қучоғин очди.
Бояқиш кўнглим қонли ёш сочди.
Кўнглим ярали, кўнглим ярали.

Қоронғи кеча... ёлғиз инграйман,
Кўксимни босмиш ҳижроннинг ғами.
Ётоғим — олов жаҳаннам каби...
Тегмайди еллар гўзал кўклардан.
10 Кўнглим ярали, кўнглим ярали...

ЭРТАЛАБ

Ҳар тараф тинч... Ётоғимда мен ёлғиз
«Иқтисодлар» тугунини ечаркан,
Папироснинг тутунлари ҳалқа из —
Чизиб секин тарқаб кетар тинмасдан.

Соат— «чиқ-чиқ»... худди ёмғир томчиси.
Лекин тоғдек қалб тагига қулайди,
Борлиғимни чексизлик-ла улайди,
Кўзларимни секин боғлар сир ипи.

Қарши уйдан қўшни қизи шу онда
10 Пианода қўлларини ўйнатар.
Сирли кучлар орасига ботганда,
Тентак руҳни куй аллалар, овулар.

Бир лаҳзада ҳушсиз каби қоламан,
Шафақ рангли булутларга ботаман.

СЕВГИ УЧҚУНЛАРИДАН

Бир тола сочингми бўйнимнинг боғи? —
Темир занжир каби уза билмайман.
Қалбимда минг яра — ҳижронинг доғи,
Қачон мен тиззанга бошим қўйгайман?

Айрилиқ йиллари оғир юк каби
Сийнамга чўкмишдир, нозли севгилим
Севгинг саҳросида кўрмагач сени,
Енгинда жизгинак бўлди ёш дилим.

Қовушган кунларнинг у олтин изи
Ёшли кўзларимдан сира кетмайди.
Мангуга қочдингми, эй хаёл қизи,
Чолгумнинг инграши сенга етмайди?

ОҚҚУШ

Қай ўлкага интиласен, ҳой оққуш!
Жўшқин денгиз ғазаб сочар, пўртана...
Ютмак истар булутларнинг қучоғи.
Чексиз йўлга суринасан сен яна,
Имлайдирми амалларинг хаёли?

Кечми бўлди, денгиз, само қорайди,
Ҳар томонда ўлим, қўрқинч шарпаси.
Қанотларинг ҳаволарни савайди,
Кесилмайди лекин денгиз нафаси.
10 Қай ўлкадан, сўйла, шонли бу учиш?

БАҲОР ҚҶШИҚЛАРИ

1

Олтин сочли баҳор қизи, аллала!
Лолаларнинг қўйнида мен ётамен,
Кўзларимда қуёш нури ўйнайди,
Алла қайда қушлар тотли сайрайди,
Нозли ҳислар қучоғида ботамен.

Шу онларда телба кўнгил маст яна...
Ҳасратим йўқ, ёлғиз ором оламен,
Қулган шафақ хаёлимга соламен,
Лолаларнинг қўйнида мен етимча,
10 Олтин сочли баҳор қизи, аллала!

2

Кўкдан олтин нур ёғилар,
Малакларнинг кўзи ёнар.
Шамол ипак рўмолини
Шўх қизлардек елпиб қочар,

Анҳорда сув жўшиб куйлар,
Англаш оғир — нима сўйлар.
Қирғоқда бир гул юзли қиз
Хаёлига толар, ўйлар.

Тингла, замон оҳи учадир
20 Кўринишлар йўқоладир.
Аламингни узоққа от,
Баҳорни қуч, хаста шоир

3

Эркаланиб ётамен
Еш кўкларнинг қўлида.

Майсаларга ботамен
Хаёл — кўнгил йўлида

Шу он сийнамда жўшар
Ҳаёт шеърлари яна.
Жўшқин, кумуш ирмоқлар
30 Алла қуяр кўнглимга.

Атроф — кенглик, узоқлик
Тентиран кўкда қуёш.
Оқ тўппили тоғ, уфқ
Қулар баҳор аралаш.

ҚУЕШ

Боқишингдан дунёнинг қалби яйрайди.
Сўйла, қанча баҳорни силаб уйғотдинг,
Сочларига лолалар тақиб ясатдинг?
Нурларингга ўралиб ҳаёт қайнайди.

Чўпон юксак тоғлардан сенга най чалар,
Далаларда жаранглар меҳнат, иш сози.
Ер, сув кўкда жонланар ҳаёт овози,
Қона-қона нур эмиб куйлар япроқлар...

Сочларинг-ла безанар яшамак боғи,
10 Асрларни, тарихни аллаладинг сен.
Сендан гўзал, қувноқни тополмадим мен,
Эй ҳаётнинг абадий олтин булоғи!

ҚИШ КУЙЛАРИ

Титрашиб кўкда оқ капалаклар
ҳар ён учади.
Уйнашиб андак майин чечаклар
ерни қучади.

Қорга ўралиб туман қўйнига
трамвай чопар.
Юксак бинолар тезда бўйнига
оқ рўмол ўрар.

10 Уйноқ Нева ҳам муз кўрпасида
уйқуга толган.
Кулранг булутлар шаҳар кўкида
чексиз, кенг қалқон.

Юлдузчаларнинг кумуш юзини
чаналар эзар.
Қўнғироқчалар қиш уйқусини
чўчитиб кетар.

Тимдалар бетни муздек шамоллар,
тинчитмай бир он.
Мактабдан чиққач, биз қатор-қатор,
ўйин: қор бўрон.

20 Қалбимиз жўшар, ёш куч ёнади
ўйин: қор бўрон.
Оппоқ чечаклар инграб қолади
изларимизда.

КЕЧАГА

Сезамен, қаърингда буюк сирлар бор,
Тим-қора сочингни ёйдингми яна?
Елғизмен, аллала, овут, эй кеча.
Сўйла асрлардан чўпчак, хаёллар...

Чолғумга тўксанг-чи ичингдагини,
Қорадарё каби қўйнингга чўкай.
Яширин гулларни қалбимга тўкай,
Бекитма, қизғанма дилингдагини!

Мен секин кирайин сирли кўнглингда,
10 Сочлари қоп-қора, эй гўзал кеча!

* * *

Ҳеч: «Айриламаман», дема,
Иккимиз қалин ўртоқ.
Севгимиз—яшил япроқ,
Вақтсиз сўлмасин яна...
Боқ, атлас куйлагингдан
Табиат кийиб олди.
Чечаклар этагингдан
Юр, ўпсин... Севги солди
Кўнглимга нозли баҳор...
10 Кезайлик далаларда.
Турли қушлар чалар соз.
Анҳор бўйларинда ноз
Қилар гунафшалар-да...
Кезайлик кечга қадар...

БАҲОРДА

Беш-ўнта қинғир-қийшиқ, паст-баланд уй, айвонлар...

Атроф — бир яшил денгиз, учи — зангори уфқ.

Отлар кишнар, қизлар, куйлар, тинмай ишлар

Қуёш — олтин булоқдир, қайнар, тошар... ^{деҳқонлар,} Кўк тиниқ.

КЕЧ КУЗДА

Ҳаво булут... Шамоллар яна йиғлайди секин,
Бўш далалар кўксида алам мудраб ётади.
Эшагига юк ортиб, бир бола олдин-кетин
Уфқлар-ла ўпишган йўлда кетиб боради.

* * *

*

Кўрдим чўпон қизини
Баланд яшил тоғларда,
Шафақ кулган чоғларда.
Тотдим севги сирини,
Кўрдим чўпон қизини.

Кўзларида порлайди
Дилбар оқшом юлдузи,
Қалбни силар гул юзи.
Салом берсам олмайди,
10 Узоқларга қарайди
Дилбар оқшом юлдузи...

* * *

*

Қора парда осади
Кўзларимга кечалар.
Телбаликлар босади,
Кулса ўтмиш саналар...

Хаёлларим ўйнайди
Ҳар кеча ётганимда.
Сароб каби алдайди
Завққа ботганимда.

Тенгак кўнглим хаёллар —
10 Гирдобидан қочолмас.
Сирлар билан ўйнашар,
Истагини очолмас.

СЕВГИ ПАРЧАСИ

Қалблар парчalandи-ку,
Боқишларингдан, ай қиз !
Савдо йўли қонди-ку,
Боғландик нечун-да биз?

Ешлик амалларини
Қипригинг яралади.
Сен, кўнгил дилбарини
Малакларми қучади?

Еш хаёллар изингда
10 Йиғлайди, дард туганмас.
Орзулари тизингда,
Тотли, масъуд сўнг нафас.

Ойбек.
Ленинград. 1929 йил 2 январь.

* *
*

Муҳаббатим баъзан чайқалиб,
Вужудимни солар ларзага.
Гўё бир куч кўкка кўтариб,
Урар мени бир тош марзага.

Мунча ишқим қайга сиғади?
Ҳаммаси ҳам руҳим ичида.
Бир чайқалиб унга киради,
Руҳим тутар зўр чидам ила.

* *
*

Қалбимнинг фарёди қаламдан тўкилди
Мен сенга, гўзалим, шу хатни ёзаркан.
Енгиннинг тиллари сийнамни кўп юлди,
Шоир ҳеч қутулмас бу ўксиз ишқидан.

Боғчада сен танҳо бекиниб, номамни —
Ўқиғач, қалбимга бир умид бағишла!
Қора, шўх кўзимга чўккан шу мотамни
Йўқот, ай севгилим, бир юлдуз боқишла!

* * *

*
*
*

Оқшом юлдузи, яна
Олтин киприкларинг-ла
Дардларимни ёза қол!

Ушлаб севгим қўлини,
Тутдим ҳижрон йўлини,
Сен олтиндан излар сол!

Белгисиз диёрларинг,
Сир аралаш ёрларнинг
Дўстиман... кўнглимни ол!

ШЕЪРЛАР, АЙРИЛИҚЛАР

Айрилиқ диёрига
Телмурамен, толамен.
Дилбарим хаёлига
Бўсадан гул тақамен...

Қуёш куйлакли баҳор,
Булутлар кўкда атлас.
Қалбим эшини йўқлар,
Овинмайди бир нафас.

Ҳижрон қирғоқларини
10 Битта-битта босамен.
Фироқ япроқларини
Изларимга сочамен...

БИРЛИК СЕЗГИСИ

Кечаси — осмонга секин боқамен:
Қипригим устида чексизлик ўйнар,
Қўксимда овунчоқ эртақларим бор,
Ҳаёт кемасида қайга оқамен?..

Қўқлардан жимгина олтин нур ёғар,
Япроқлар ҳаётдан парча куйлайди.
Ирмоқлар кўнгилга илҳом сўйлайди,
Ёлғизлик сезмаймен, аллалар баҳор.

- Шу онда яқиндир сомон йўллари,
10 Ҳар нарса ғуж бўлган, менга ёт эмас;
Кенг борлиқ мен билан оладир нафас,
Силайди кўкламнинг ипак қўллари.

Борлиққа отилган абадий ёлмен,
Қалбимнинг тинимсиз уришларини.
Сонсиз юлдузларнинг юришларини
Хаёл қучоғида ҳар кеч улаймен...

ИҶУЛДА

Кўрпаси оқ шойидан —
Саҳро жим-жит ухлайди
Уфқларга қўйиб бош.

Юксалиб ётоғидан,
Гўзал ой қалтирайди
Ерга тўкиб кумуш ёш...

Чексиз осмонда яна
Олтин киприкларини
Юлдузлар ўйнатади.

10 Паровоз унда-бунда
Чўлнинг сукунатини
Бақриб қочиради...

ЕШЛИК ТАРОНАСИ

Қошларимда ёнар яна
Ешлигимнинг алангаси.
Бир-биридан зўр пўртана
Турмушимнинг ҳар санаси.

Қалбда кўклам шодлиги бор,
Кўзда қуёш порлоқлиги.
Кумуш кулги сочиб ўйнар
Баҳорларнинг қувноқлиги...

Дилда тоғдек умид солдим,
10 Тўлди кўнгил қирғоқлари.
Синиқ эмас, гўзал созим,
Парчаланди фироқлари...

Синдирдим мен қайғуларнинг
Кўксимдаги занжирини.
Ошай энди амалларнинг
Сира толмай тоғ-қирини.

ШАҲАР

Ухлаб ётган изларини трамвай
Тонг отмасдан босиб, янчиб ўтади.
Кўчаларни уйқусига қондирмай,
Автобуслар қалдирашиб чопади.

Шаҳар уйғоқ... Асаблари ишлайди,
Томирида югуради маъданлар.
Нефть ва бензин нафасидан кукрайди,
Дил, ҳандаса, ҳаёт бунда пайвандлар.

- Бир шарпани сезган каби инсонлар
10 Катта йўлдан туртиб-суртиб чопади.
Фирром кўзли, лаби бўёқ хотинлар
Витринага боғланишиб қолади.

Юксак, мағрур трубаларнинг нафаси
Қора булут янглиғ оқар осмонда.
Ойна кўзли тош уйларнинг гавдаси
Тоғлар каби чўзилгандир ҳар ёнда.

- Темир, пўлат тўлқинлари куч билан
Гранит-ла қучоқлашиб қайнайди.
Баркаш юзли катта соат тинмасдан
20 Минорада замонларни ҳўплайди.

Оқшом бўлса, бир ялтираб сўнади
Кўёш нури антенналар учида.
Асфальтларга, совуқ кўлка қўнади,
Ҳаёт қолар, яна тошқин кучида...

Кўклардаги юлдузлардай ҳар куни
Кеч кирганда чироқчалар порлайди.
Бир лаҳзада электр нур тўлқини
Ҳар томонни секингина қоплайди.

Моторлардан, инсонлардан, суръатдан
30 Пайвандлашган кучли наъра жим бўлмас.
Яна ортиқ шиддат билан, куч билан
Юксалади, ҳамласига чек қўймас.

Шаҳар — ғовға, исёнларнинг булоғи,
Ағдарилди қанча қонли саройлар.
Даврларни яшнаттирмиш қучоғи,
Сийнасида сўнгсиз кучлар қайнайди...

Асрларнинг тоғ гавдасин орқалаб,
Шаҳар — ботир чин ҳаётга йўл солар.
Наъра тошган кўчаларни оралаб
Юрар экан, қалбда сездим долғалар.

ТОЛМА, УРТОҚ!

Дўстим Аъзам Айюбга

Қўнгилларда яна ёқдик
Қураш, умид машғаласин.
Қул-кул бўлди тожу тахтлар,
Қондан унган «мангу» бахтлар.
Қизил амал алангасин
Еқиб, темир саф-ла оқдик.

Ёш куч қайнар дилда, қўлда,
Қўзимизда қуёш ёнар.
Тарих юкин қўлга олдик,
10 Қонимиздан излар солдик
Чин ҳаётга... Қураш — шиор,
Толма, ўртоқ, буюк йўлда.

ЧЕЧАКЛАР СИРИ

Тебраниш китобини
Уқидим, кулдим.
Кўнгил изтиробини
Отдим — қутулдим.
Алам ва қайғу билан
Ҳеч сиқилмайман .
Шодлигимнинг тахтидан
Мен йиқилмайман.
Қуёш куйлакли баҳор
10 Кулиб боққанда,
Ун тўрт ёшли ой қизлар
Узиб таққанда,
Нозли гуллар баргида
Яна куламан.

ФАБРИКА

Тоғдек баланд гранит уй...
Темир қалби, томирлари
Бир асабий ҳаракатда.

Наъра, шовқин, даҳшатли куй...
Асримизнинг ҳаёт сози
Бунда куйлар тинмай яна...

Юксак қувур — нафас йўли
Тош бинолар тепасидан
Осмонга йўл тикка солган...

- 10 Бурқиб тутун кўкка тўғри
Тошиб чиқиб тўлқин билан
Бўшлиқларни қучар бир он...

Пастда сонсиз кучли қўллар
Қелгусичун қуяр йўллар:
Темир, оташ ва қонлардан.

БАҲОРНИНГ КЕЛИШИ

Ботди қуёш — қиз,
Ёнди узоқда
Атлас этаги.
Кўкда бир юлдуз
Қулди шу чоқда...
Оқшом чечаги!

Енгил шамоллар
Тентираб қолди
Кўча-кўйларда.
10 Майин рўмоллар
Каби судралди
Оқ булут кўкда.

Баҳорнинг нозик,
Ипак нафаси
Етишди қонга.
Тарновдан «тик-тик»
Томчи пардаси
Учди ҳар ёнга.

Кўзимда қотган
20 Дард қанотланди.
Йўқликка учди.
Қалбда ухлаган
Нашъа уйғонди,
Кўкламни қучди.

* * *

Яна баҳор келди, яна қалб ёнар,
Яна гул палласи, яна ишқ фасли.
Узоқликлар сари кўнгил талпинар,
Яна ичда жўшар ҳисларнинг масти...

Уфқлар имлайди, кўк ҳам, булут ҳам,
Гунафша кўзида ёнар жонли ҳис.
Дарахтларга гулдан тож қўйган кўклам,
Ишқим юпатса-чи! Йўқ, мендан олис!

Ариқларда лим-лим оқади шўх сув,
10 Йўқ, сув эмас, оқар жонли, ҳур қўшиқ.
Боғларни қучган бир олтин уйқу
Ҳар ёнда гўзаллик, ҳар ён бахт тўлиқ.

* * *

Гуллар, майсалар, бижилдоқ сувлар —
Келинчак баҳорнинг сепидир булар.
Чексиз осмоннинг мовий ойнасин
Шамоллар момик булутга суртар...

Бахмал йўлларда биз кездик оҳиста,
Олмазорларда ётдик, дам олдик...
Оппоқ гул оғочлар бизга шамсия,
Еш, шўх ҳисларни биз куйга солдик.

Гуллар, майсалар, бижилдоқ қушлар,
10 Ярашади кезиш, севиш, қучишлар...

ОНЛАР

I

Қуёш оғди уфқдан,
Бир тўплам олов сочин
Илиб қолди ўрмонлар...

Узоқликларда шу он
Секин ёзди қанотин
Мовий, майин туманлар.

Енгил табассум ёғар,
Осмон зангори, сўнгсиз
Кoinотга боқамен.

10 Кўкда юлдузлар ёнар,
Абадият гўзал қиз
Каби ётар... толамен...

ОНЛАР

II

Мен кезаман аста-аста,
Йўллар қумли, ипак каби...
Уйғонмиш тонг ва шамоллар.

* *
*

Узун йўлнинг ўнг ва чапи —
Қатор юксак яшил арча,
Учларида қуёш ёнар.

* *
*

Эркин қушлар ва япроқлар
Куйлашади узоқ-яқин.
Бундан кўзни ололмаймен.

* *
*

10 Шунда битар ғам, фироқлар,
Мангу ҳаёт мусиқасин
Тинглаб-тинглаб қонолмаймен...

КУКЛАМ ТАРОНАЛАРИ

I

Денгиз этакларидан
Сирли куйларми оқди?
Нашъа чечакларидан
Кўнгилга амал тақди.

Олов сочли қуёшни
Яна эш қилиб олдим.
Артиб кўздаги ёшни,
Латиф кўкламга толдим.

Фақат сўнгсизлик ҳар он
10 Хаёлимни қўзғайди.
Белгисиз узоқлардан
Туйғулар бағишлайди.

II

Буюк денгиз нафасин,
Қуёшнинг нур маммасин
Эма-эма кезаман.
Синди тишлари ғамнинг,
Қалбимда ёш кўкламнинг
Шўхлигини сезаман.

Сўлғин ва кучсиз қонлар
20 Учқунланар ва қайнар
Томирларимда ҳар чоқ.
Ҳаёт чўллари узун,
Эртанги кураш учун
Куч йирдим... амал иноқ.

ОҚШОМ СЕЗГИСИ

Тоғларда илинди қуёш этаги,
Оғочлар узоқда бир тўплам кўлка.
Денгизда порлаган ғуруб чечаги —
Сувларнинг қўйнида қизил машъала.

Учиб бир гала қуш аллақайларга,
Йўқолди кўзимдан нуқталар каби.
Сукунат чўзилди жар ва сойларга,
Ҳар ёқда кундузнинг ўчди шўх дами

- Фақат онда-сонда юксалар секин,
10 Қрим қизларининг мунгли қўшиғи.
Ёнаркан юлдузлар ҳам бирин-сирин
Оқади кўнглинга олтин туйғуси.

ҚОРА ДЕНГИЗ БУИЛАРИДА

Тинчибгина ёголмайсен ётоғингда,
Денгиз, мунча ҳар ён жўшиб чайқаласен?
Сўйла, қачон уринишдан сен толасен?
Тўлқинларинг тош кемирар қирғоғингда...

Сен зангори ва улугсан осмон каби,
Бир асабий ғазабинг бор, юзинг титроқ.
Тоғлар бағрин савайдирсан шарақ-шарақ,
Бу исёнинг абадият аламими?

Сени севдим, сенга толдим, жўшқин денгиз!
10 Сенга боқсам унутаман гўзал ёрни.
Қайна, кўпир, кемира бер қояларни,
Жаҳаннамий чуқурликда кучинг чексиз...

ЯЛТА КЕЧАСИ

I

Кумуш булутлар қучоғида ой
Шўнғиб сузади.
Бурушиқ тоғлар, дала, қир ва сой
Мудраб ётади.

Оғочликларда япроқлар куйи
Тунни аллалар.
Юлдузлар тўкар оҳиста қуйи
Олтин хандалар...

Уринмай мағрур ётоғини тинч:
10 Қучгандир денгиз.
Қалбимда ўйнар сўнгсиз бир севинч
Кезаркан ёлғиз.

ЯЛТА КЕЧАСИ

II

Ой кўкда бепарво тентирар яна,
Кумуш тун, чексизлик қучоқлашганлар...
Тоғларда аллаким ёқди аланга,
Афсона девларнинг кўзидек ёнар.

Кўзимда белгисиз кўлканинг изи,
Севгим ҳам кўнгилда тип-тинч ухлайди.
Суюкли чечаклар, боғчалар қизи
Бу ўксиз руҳимга нашъа тақмайди.

Хаёл кемасида сира чарчамай,
10 Кезамен жимгина мен коинотни...
Сен мени масхара қилма, гўзал ой,
Шоирлар севади шундай ҳаётни!

БИР МАНЗАРА

Узоқда тоғлар каби
Туташган уйлар.
Зангори кўлкаларда
Аллақандай куч куйлар...
Қуёшнинг шуълалари
Ойнадек йўлкаларда.
Устун каби осмонга
Тиккайган турбалардан
Тутун тошиб тарқалар.
10 Булутлардек ҳар ёнга
Кезиб уфқлар билан
Оҳиста қучоқлашар.
Бу кўриниш дилимга
Ва порлоқ умидимга
Чексиз нашъалар қуяр.

ҚАЙТГАНИМДА...

Кўксимда уйғонди бир онда севинч,
Маҳаллам олдига келгач трамвай,
Мен ерга сакрадим, ҳарёқ жимжит, тинч,
Уфқда жилмаяр янги ўроқ-ой.

Қийшиқ, тор кўчада кўлкалар ўйнар.
Енгилган мозининг сўнгги излари.
У уйдан, бу уйдан қўшиқлар учар,
Куйлайди даврнинг эркин қизлари.

- 10 Иўлкада мудрайди эски қоровул.
(Ешликда нақадар бундан қўрқардим.)
Ёнида Тўрт кўзи, бошида довул...
Қоқила-қуқила юриб борардим.

Хуфтондан уч-тўртта номозхон чиқди,
Эшиклар ёғжирлаб, йўқолди улар.
Муюшда битта чол кўлимни сиқди,
Раҳим супургичи... муттасил кулар:

- «Гуворий большовой, жим бўлиб кетдинг,
Соғмисан, на хат бор ва на бир дарак».
Мен кулдим, у яна: «Илмга етдинг,
20 Дилни бил, ҳаммадан дил жуда керак».

Масжиднинг ёнида ёшлар клуби,
Тепада байроқча, эшикда эълонлар.
Ойнадан қарадим: шахмат ўйини,
Еш кўзлар тахтага михдек ботганлар.

Клубни безамиш қизил алвонлар,
Бурчакда Лениннинг мраммар ҳайкали.
Ўқишар, ёзишар қиз ва жувонлар,
Йўқди кўзларида тутқунлик ғами.

- ...Бир маҳал дув этиб бир қанча ўртоқ
30 Ёнимга чиқишди, биз қучоқлашдик.
Ҳаммаси шўх, соғлом, ҳаммаси қувноқ,
Ҳаммамиз бир жойда етишган ёш-дик.

Яқинда шу дўстлар билан томларда
Ўйнашиб, муштлашиб, бирга кезардик.
«Қушим бош» ўйнаркан кеч оқшомларда
Ҳаммамиз бир ваҳший эрка асир-дик.

- Болалик чоғидан кўп хотиралар
Ўйғонди қалбимда узоқ туш каби.
Ўртоқлар кузида янги давр ёнар,
40 Бошқача ҳид берар фикр чечаги...

Ячейка котиби — ишчи куйлакчи,
Гавдали ёш йигит — етимча Турғун.
Илгари бир бойнинг эди малайи,
Тайёрлик кўрармиш олий курс учун.

Биз ҳар хил ишлардан сўзлашдик анча,
Ғилай Аҳмад яна ҳазилга мойил.
Ўйланиб билимдон комсомолкага,
Заводда ишлармиш чапани Қомил.

- Ўшлашиб жўнадим... Ильич лампаси
50 Бузуқ деворлардан нур узатарди.
Пакана томларнинг антенналари
Мозига қадалган буюк ханжарди.

Мен келдим, отам шод... ҳар кичик чизги,
Ҳар соя ҳовлида яқинди дилга.
Қўшнимнинг сайроқи беданалари
Концерт тинглатмасди фақат радиога.

Ойбек рафиқаси Зарифа Саидносирова билан.
1929 йил.

ИШ ВА ЯЙРАШ

Яна қуёшнинг бир ўрам нури
Юзимда ўйнар.
Яна ёшликнинг тотли сурури
Кўнглимда қайнар.
Тинмай ишладим — фикрни сирлар
Тошига урдим.
Озроқ дам олай, ҳордигим кетар,
Тинчланиб кўксим.
Қуёш шуъласи кўнгилда, қонда,
10 Яйраб ётамен...
Мен, меҳнат йигити, мана шу онда
Кучлар йиғамен...

ПАТТАЧИ ХОТИН

Ваҳшат балчиғидан урилган девор,
Қанча йил, эй хотин, қалбингни сиқди?
Гул кокилли, қуёш куйлакли баҳор
Узоқлардан боқди, умидинг йиқди...

Энди қафаслардан қутулиб кетдинг,
Улканинг етакчи илғорларидан —
Биттаси ўзингсан, тилакка етдинг,
Мангу кет мозининг диёрларидан.

Ухлаган изини трамвай ҳар кун
10 Тонг чоғи гулдураб, янчиб ўтади.
Меҳнатга ошиққан бир ишчи учун
Қўлларинг биринчи патта узади.

Эртадан-кечгача катта шаҳарни,
Изларда сен қанча кезиб чиқасен.
Меҳнатни севгандан, кутиб саҳарни
Ҳар кеча юлдузли кўкка боқасен.

Ет эркак қараши ханжардек ботмас,
Еш юзингда асло сиқилиш йўқдир.
Қувноқсен, куласен, тилинг ҳеч қотмас,
20 Ҳар кимнинг олдида сўзларинг ўқдир.

Қизил рўмолингни, паттачи хотин!
Елпиратиб ҳар кун учиб юра бер.
Кўмшик эски ҳаёт қонлар йиғласин,
Сиқилган кўксингни энди сен ҳам кер!

ТОШЧАҚАР

Вақт пешин... ёзнинг олов яхтаги
Ҳар нарсани қовжиратиб ёндираар.
Кўчаларнинг қизгин, оташ нафаси
Қизган симдек баландларга ёпишар.

Оғочлар ҳам қимир этмас, мудрайди,
Иссиқ-иссиқ! Фақат бунда бир тошчи —
Болға билан тошларни хўп савайди.
Зарбасидан титраб кетар ер ости...

- Писанд қилмас иссиқликни «тошчақар»
10 Шодлик сочар меҳнат куйи: чақ, чақ, чуқ.
Юзларидан, кийимидан тер оқар,
Унинг қора кенг манглайи бурушиқ.

Ҳеч нарсага назар солмай шу узун —
Ениқ кунда бахт тошини чақади.
Эрклик учун, олтин кунлар тузмак-чун
Зарурият кишанини узади.

УГИТ

Эй дарвиш, кулдими жононинг,
Нақадар чирпиндинг йўлида?
Парвона сингари хаёлинг
Кўп ёнди саробнинг чўлида.

Йиғилар, нолалар, ҳижронлар
Ҳаётнинг сирларин очмади.
Қалбингда ўйнаган ёш қонлар
Учқунсиз, ёнишсиз қақради.

10 Бўш, қора диёрдан, дарвиш, қоч!
Яшамоқ, курашмоқ йўлин тут!
Фан йўли порлоқдир, кучни соч,
Қари Шарқ куйини бас, унут!

КОМСОМОЛ ҚҰШИГИ

Давримиз — ёнғинлар, бўронлар даври,
Тарихнинг у қонли тунин йиқади.
Денгиздек кўпирар исён олови,
Меҳнат сармоянинг қалбин сиқади.

Отацлар қўйнида кўзимиз очдик,
Юракда ўйнади яшинли қонлар...
Кураш учқунини дунёга сочдик,
Мазлўмдан эшитдик олқишлар, шонлар.

10 Эркин ўлкамизнинг кўкида яна
Бойқушлар ёймасин шум қанотини;
Пролетар кучидан тузиб пўртана
Қўймайлик ўлкада душман зотини.

Отларимиз ёвнинг кўксин босажак,
Тайёрланг, ўртоқлар, тезда жабдуқни!
Кураш майдонидан чекинмиш ясоқ,
Бу кучли ҳамламиз боссин уфқни.

ҲАЁТ ИҶЛЛАРИДА

Ҳидоятга

Дўстим, кўзларимдан қайғу қидирма!
Ҳасрат кўлкасига яқинлашмаган,
Шодликка чирманган мен бир ёш бола...
Кўнгил чечаклардан маржонлар таққан.

Букун ҳамёнимни титсам уч пул йўқ!
Яна кўзларимдан нашъа ўчмади.
Бахтим жилвасига ҳеч қилмадим дўқ,
Умид юлдузини булут қучмади.

Синглим куйлагимга кўп ямоқ солди,
10 Уксишни билмадим, яна кўнгил чоғ.
Қонларим давримдан аланга олди,
Эски изларимда қолди эски доғ...

Яшамоқ, интилиш, юксалиш, қайнаш,
Севаман тўлқинли, жонли ҳаётни.
Қучдим мен қитъани ва коинотни
Йўлимда қоялар, тоғлар орқадош!

* *
*

Кўзларингда белгисиз
Учқун ёнади.
Уят янглиғ мажҳул из
Юзинг ўпади.

Сенга савдо маъноси
Сезилмас ҳали.
Қалбга чўкадир гами
Қоялар каби...

10 Кўзларингда белгисиз
Учқун ёнади.
Бир хотира келди, қиз!
Қалбим қонади...

* * *

Қўрмасам-да сени қалбим ўзисен,
Фикримга тўқилган ёлғиз хаёлинг.
«Мен»лигимнинг жонли ишонч кўзисен,
Ҳар ёндан туямен майин овозинг.

Дуч келса ҳаётнинг тоғи ва ўри,
Қалбимни кемирса изтироб — бўри,
Бошимга қўйилса кафаним бўзи,
Кўзларимда ўчмас муқаддас ёдинг.

* * *

Ерим, сен кулган офтоб,
Баҳорсимон яшнаб нашъали
Келасенми ё жим кетесан?

Ахтармаган йўллар қолмади,
Лекин юрак, умид толмади.
Ҳар кун чуқур ишқ бахш этасен.

Сендан улуғ, сендан муқаддас
Бир орзуни кўнгил танимас,
Боғимга гул қачон сепасен?

* *
*

Нақадар тотлидир ғунча дудоғинг,
Руҳимга абадий ёшлик бағишлар.
Хаёлим, фикримни асир этган қиз!
Ипак табассумли, нурли яноғинг,
Сирлар-ла ўралган юлдуз боқишлар
Кўнгил баргларини титратар сўнгсиз...
Гўзаллик малаги сен эмасмисен?
Санъатлар ҳайкали сен эмасмисен?

* *
*

Уфқлар қуроқ тутди
Ранг-баранг булутлардан.
Юксак оғочлар учи
Қуёш сочлари билан
Секин ўйнайди...
Соф узоқлик,
Сўнгсизлик
Маъсум бола каби тинч,
Абадият қўйнида
10 Ётиб мудрайди...
Жимгина толамен...
Шу дамда
Қўнгил фалсафасига
Сажда қиламен,
Қўксимга сиғмайди —
Севги, севинч...

ЕШЛИКНИ ЭСЛАБ...

Ишқ, лоланг тез сўлди,
Қалбимда баҳор йиғлар.
Қўксимга сукут тўлди,
Қонларда алам яйрар.

Сен қайда, гўзал ёшлик?
Сен тушга-да кирмайсен.
Ҳижронлар узоқ тошлиқ.
Кўнгилни овутмайсен.

СУНГГИ ЙЎЛЧИЛАР

(Тор кўчаларда)

Бир тўда чоллар кумушдек оппоқ
Соқолларини
Силаб офтобда, сўзлашар ҳар чоқ
Эслаб мозини...

Учқунсиз кўзлар мажҳул йўлларда,
Қуёш ғанимат.
Дам олар бир оз тасбеҳ қўлларда,
Қизиркан суҳбат.

- Олача тўнли бўзчи Зокиржон
10 Сўзламай қўймас.
Москва ва Ленин ё «ҳужум» — чачвон
Оғзидан тушмас.

Гапда устадир ямоқчи Турғун,
Ўғли газетхон.
Унинг гапини тинглайди ҳар кун
Бунда йиғилган.

- Ўтмас фикрнинг танҳо учқуни
Уча олмайди.
Янги кунларнинг зўр тўлқинини
20 Қуча олмайди...

Миноралардан юксалган азон
Лабни қулфлар.
«Мажлис» бузилса, чоллар қўлидан
Ҳассалар судрар.

ЯМОҚЧИГА

Уфқларга қуёшни
Узатиб секин,
Қиров тўкилган бошни
Эгиб, шошмайин,
Ҳар кун оқшом жўнайсан
Уйингга бундан;
Алланима туямен
Боқиб кўзингдан...

- Ёшлигингда умидсиз,
10 Синди қанотинг...
Бир курси, сўзан, бигиз —
Бутун ҳаётинг.
Нина билан, отахон,
Турмуш қурасан,
Қатим тортиб ҳар замон.
Куйлаб қўясан.
Кўшигингда йиғлаган
Аламли қалб бор...
Ўтган-кетган ҳолингдан
20 Нималар англар?
Сен букчайиб ўтказдинг
Сонсиз кунларни.
Яшириб қалбга ёздинг
Дард тугунларини.
Яйратмайин кундузлар
Куч эмиб олди.
Юзингга чуқур излар
Замонлар солди...
Лекин у эски тузук
30 Утларда ёнар.
Олдимизда зўр, буюк
Олтин кунлар бор...

Бобо! Боланг, шубҳасиз,
Дард-ла ёнмайди.
Эрк қўйнида аламсиз
Яйраб ўйнайди.
Қизил бўйинбоғ таққан
Уғлингга қара!
Кетсин кўнглингда ётган
40 Қайғу—ғам, яра!

ОШХОНА

Дарахтлар ортига беркиниб,
Ис босган ошхона, ётасен.
Иссиқдан энтикиб, энтикиб,
Кампирдек букчайиб борасен.

Кўп эски ва нодон асрлар
Шу чурук кўксингда ухлайди.
Коп-қора мурабба кўзларинг
Йўқчилик дардини сўзлайди.

Зарифам аслингни чизмоқчи,
10 Эй фақир, буришиқ ошхона!
Порлоқ кун келганда тизмоқчи,
Йўқолсанг бўлмасин афсона!

ЗАВОД

Тоғдек баланд гранит уй.
Темир қалби, томирлари
Бир асабий ҳаракатда.
Наъра, шовқин — даҳшатли куй —
Асримизнинг ҳаёт сози
Юксаладир тинмай сира.

Юксак қувур — нафас йўли
Тош уйларнинг тепасидан
Осмонга йўл тикка солган...
10 Бурқиб тутун кўкка тўғри
Тошиб чиқар тўлқин билан,
Бўшлиқларда кезар ҳар ён.

Пастда сонсиз кучли қўллар.
Миллионларга бахтлар қуяр
Темир, оташ ва қонлардан...

* *

*

Қуёш, деразамдан қараганинда,
Қалбимнинг тагида фарах уйғонди.
Олтин сочлар билан сен қучганинда,
Сўлғин томирларда ҳаётим ёнди.

Кўнглинда шафақлар очилган чоғда
Дейманки, «Бу қуёш—табиат қизи».
Борлиқни юпатгач, кулиб узоқда
Кетадир кўнглимдан яралар изи.

Ҳаётни, эй қуёш, бунча безайсен?
10 Абадий яшамақ, кулмоқ истаймен...

* *
*

Қалбимда сезамен сўнгсиз ҳижронлар...
Бахтимнинг лоласи очилмай сўлди.
Қайтмайди у ёшлик, у гўзал онлар,
Руҳимнинг ёшлари кўзимга тўлди.

Оқшом, узоқларга қараб толамен,
Тотли бир чексизлик уфқда ёнар.
Сиқилган хаёлни эркка қўямен,
Шунда ҳам кулмаймен, юрагим қонар:
Қалбимда сезамен сўнгсиз ҳижронлар.

КУЗ ШЕЪРИ

Кўз заҳарли ўқ
Янглиғ қадалмиш.
Табиатда йўқ
Шўхлик, қувониш...

Қучмоқда барглар
Йўқлик чўлини;
Кўкка тераклар
Косов қўлини —

Чўзди ҳарёқда,
10 Осмонда булут
Оҳиста сочар
Оғирлик, сукут...

kənyl nəjləri

şe'irlər toplanı

II

əznaşr

«Kūngil nāyları» şe'rlar kitobininıg muqovasi.

1929 ııl.

* *
*

Теразамдан қараймен:
Ҳар томон сокин.
Ойнадан-да тиниқдир
Сўнгсиз осмон, тин.

Новча тераклар яна
Оҳиста титрар.
Япроқлар секингина
Ерларда инграр...

Хаёлларим поёнсиз
10 Узоққа қочар.
Елғизлигим омонсиз
Қалбимни сиқар.

Ҳаётнинг дostonига
Назар соламен.
Фақат бир нуқтасига
Ҳайрон қоламен.

МУАЛЛИМА

Яқинда қиз эди кичик қақилдоқ...
Езу қиш устида яғир бир нимча...
Қўллари ёрилган, сочлари пахмоқ,
Сополак ўйнарди чанг кўчаларда.

Укасин опичиб, тўй—маъракадан
Асло қолмас эди у бўзчи қизи.
Баъзан бўшамасди ип—калавадан,
Қўкда кулмагунча оқшом юлдузи.

Кўп кунлар, кўп ойлар жимгина оқди,
10 Ойшахон ўйнамас бу оқшомларда.
Толлар неча марта маржонлар тақди,
Ойшахон сакрамас яшил томларда.

Қим билмас бу чоқда Ойша опани,
У эркин курашчи, у муаллима.
Ташламас қўлидан Маркс бобони,
Ойшахон бахтиёр ишда, курашда.

* *
*

Сочларингнинг, эй ёш қиз,
Жингалак нози
Қаршисинда, оҳ, тилсиз
Шоирлар сози.

Севги солди занжирни
Руҳим бўйнига.
Судрар кучсиз асирни
Ҳижрон қўйнига...

Қўнглим яраси сўнгсиз...
10 Унинг давоси
Сочларингнинг, эй ёш қиз,
Жингалак нози.

ОИИ-ОИИ

Шавқ билан, болалар,
Айтинг барот ойини.
Тингласин қалбим бир он
У ёшлик замонини.

Дейдилар «қора мўнди»
Кечқурун эшигимда.
Севар эдим бу куйни
Ҳатто мен бешигимда...

Қарагандим уфққа:
10 Олтин ўроқ — ой барот
Қилтиллайти узоқда,
Уйғонди дилда ҳасрат.

ҚИШКИ ОҚШОМ

Олтин жингалагини
Унда-бунда ёзади
Чироғлар бирин-сирин.

Қишнинг оқ кафанини
Бурдалаб учиради
Заҳар тилли изғирин.

Совуқ сукут қўйнида
Мудрайди буюк шаҳар,
Ҳар ёқда қиш хаёли...

10 Учар экан чаналар,
Тўкилар ҳар томонга
Кўнғироқ садолари...

ЭРТА БАҲОР

Кўк мовий,.. Унда-бунда
Булутлар аста ёзар
Кумуш қанотларини.

Илиқ, ёқимли кунда
Эркин ўйнайди қушлар
Чизиб сирли хатларни.

Ариқ ёқаларидан
Яшил кўзли бойчечак
Жимгина мўралайди.

10 Гўзал боқчамда ҳар ён
Кўкларнинг майин, ипак
Нафаси тарқалади...

ИККИ СУРАТ

I

- Ҳар қишлоқда 5—10 га
Пакана,
Бели букик,
Қийшиқ уй...
Ҳар бир қишлоқ
Узоқдан ҳар чоқ
Ташларди
Улик нигоҳларини,
Тилсиз оҳларини...
10 Қишда,
Қор ва бўронлар қўйнида
Қишлоқ ухларди
Айиқ каби оч,
Ялангоч...
Баҳор келганда
Қишлоқ ишда.
Занг босган омоч —
Қўмшик кампир —
Ғажир
20 Олтин тупроқларни.

-
- Йўрға жийрон устида
Бой ака ёки бек
Учар эди шамолдек.
Бир учи уфқларга чўзилган
Пахта далалари —
Қобигини ёрган кумуш парчалари
Уники.
Олтин бошоқларни кўксиде тўлқинлатган
Ерлар уники.
30 Қизғин кунларда
Кетмондан айрилмаган
Азамат йигитлар,
Бўйни харидек

Унларча сонли ҳўкизлар,
Елини бутига сиғмаган
Сигирлар уники.
Йўқ бекнинг ғами:

У

Сайр қиларди.

- 40 Қулоч ёйган ерларини.
Алдаб, қамчилаб ишга соларди
Йигит—эрларни.
Ўз экин майдонидан
Эрта-кеч айланарди
Саман отли бек
Худди бир парвонадек.

Уфқларга бош қўйган
Пахта даласининг ёнидан
Туртиб чиқмиш

- 50 Қийшиқ афанди девори.

Бу
Маматқулнинг кафтдек ерини
Айириб турарди.
Отнинг кумуш жиловини тортиб,
Тухумдек бошини қийшайтиб,
Бироз ўйларди:
«Шу девор чакки тушган,
Падар лаънат.
Ҳа... фурсат»,—

- 60 Дерди у.
Саман от
Сув бошидан ўтаркан,
Қўли қадоқларнинг қалби титрарди
Ранги ўчарди,
Маъсум, содда кўзлар
Ерга қадаларди.

Масжиддан келаётган
Имом

Қиблага қараб,

- 70 Бекка атаб:
«Давлатинг кам бўлмасин,
Бошинг дард кўрмасин»,—
Дея
Фотиҳа ўқирди,

Ҳар оқшом
Бажариб номозни,
Бекнинг дастурхонини
Чўқирди...

II

Қишлоқдан сурилди
80 Бой, бек ва имом.
Уларнинг бахтини
Қоплади оқшом.
Қишлоқ отиб ташлади
Асрларнинг юкини.
Болға, ўроқ
Қўл бериб
Бошлади буюк ишни!
Кечаги чорикор,
Кечаги мардикор,
90 Кечаги батрак
Букун тузмоқда
Енг шимариб,
Социалистча қишлоқ.

Деворлар қулаган,
Колхоз,
Совхоз
Ҳар томонга
Қулоч ёйган.
Машина, трактор вағиллайди,
100 Ҳар ёқда иш,
Ҳар ёқда ҳаракат.
Дала мудрамайди:
Ҳаволарда машина суръати,
Бензин кукраши.

Масжид ёпиқ,
Колхозчи қатнамайди.
Қишлоқ шўроси,
Клуб — маданият ўчоғи
Унинг учун
110 Ҳар кун очиқ.
Колхозчи «кўк»ни танимайди.

Таппи қилишдан,
Учоқ кавлашдан
Бошқани билмовчи
Саломат хола,
Асал опа,
Буқун озод.
Колхоз далаларида
Қизил пешонавоғин танғиб,
120 Елиб-югуради.
Трактор устида
Соатларча
Меҳнат қилади.
Латин ҳарфларини
Фикридан ўтказди.

Яратиш байроғини
Кўтарди қишлоқ.
Унинг шиори —
Бутун
130 Куч-қувват,
Ғайрат
Социализм учун!

РАДИО ТИНГЛАЙДИР...

Фаннинг қалби — карнайчадан аср овози
Юксаларкан, дам ўтмасдан кўча жонланар
Учишуркан шўх куйларнинг жингалак нози,
Ҳар бир юздан йўқолади машаққат, ғамлар.

Файласуфдек салмоқланиб бир қатор тева
Ҳайқиришиб, кўпик сочиб шунда саф тортар.
Эгалари «Бу неси?» деб ҳайронлик билан
Полиздаги қўриқчидек қотишиб қолар.

- Ковочага жойланилган ёш болалар ҳам
10 Милтиллатар кўзларини, кир юзлари шод...
Чўл, қирларни босиб ўтган карвон олар дам,
Кўшиқ тинглаб ҳордиқ битар, дил қушдек озод.

Бир четда чол кўзи юмуқ... Оғоч ҳассаси
Тутиб турар гавдасини... Мўйсафид ўйлар...
«Сими йўқмиш, бу замона ибн-Синони
Ошиб ўтди», деб у секин ҳар кимга сўйлар.

- Бир чекада тўпланишган йигит-яланглар,
Биттасининг оғзи очиқ, бири кипригин —
Жипслаштирмиш... Нарини ёқда бир тўп сатанглар
20 Зулук каби жилпанглашиб кулалар секин.

Карнайчанинг сўнг нафаси бўғилган чоғда
Кўринади ҳар бир юзда кичик табассум.
Оқ эшак ҳам ҳанграр отиб бир-икки одим,
Нор туялар илдам жўнар: эл кўп узоқда.

Кўчаларга мис қумғондек қўнғироқлардан
Тўкиларкан сеҳр ила куй, тинглайди ҳар жон.

МАЯКОВСКИГА

- Ойли тунда, олтин кўллар бўйида
Хаёл сурган шоирлардан эмасдинг.
Майин, нозик, атлас булут қўйнида
Учиб юрган шеър малагин кутмасдинг...
Темир қалбинг — ғайрат тўла бир денгиз.
Кўзларингда икки яшин тугунчак.
Қоматингда мўраларди давримиз,
Шеърингдаги ҳар сўз — бир олов чечак.
Санъатимиз боғчасида капалак
- 10 Бўлишликни истамадинг, паҳлавон!
Оёқларинг қутбларга тирадинг,
Миллионларга қалдироқдек ҳайқирдинг.
Шахталарда чўкич, болға куч олган
Овозингдан, кураш ўғли, эй шоир!
Инқилобнинг олов сутли маммаси
Эмизикди, буни сўрдинг ва тошдинг,
Асрларга қарши кўрдинг сийнани...
Кўнгилларни илиткинчи қўшиқлар
Тўкилмасди ўт қаламинг учидан.
- 20 Чақирмасди олтин ҳолли уфқлар,
Ерда эдинг, ерни севдинг дил билан.
Ҳар бир сўзинг — бир динамит парчаси,
Ҳар бир шеъринг — бизга шонли бир дoston,
Ҳар шиоринг — буюк ўрнак, сен инон,
Эй курашчи, эй инқилоб боласи!
Тўппончани тўғрилагач кўкракка,
Тепкисини босди кўҳна, ёт дунё.
Ҳимолай тоғларидай бир дамда
Сен қуладинг тубанларга, йўқликка!
- 30 Шу йўсинда жангдан қочмас баҳодир,
Бу қилиғинг кечирилмас, эй шоир!

ЯПРОҚЛАР

Яшамоқ — интилиш, юксалиш, чақнаш.

Уксинма, қайғурма, туташма, шоир!

Асрлар қоясин кўнглингдан сен қир,

Музлардан ҳасса қил, қутбларни ош!

САНЪАТ ИШҚИ

Кўп ойлар қолсам-да сендан узоқда,
Ай санъат, оташинг ёқар кўксимни.
Уйқусиз тунларни кечирган чоғда
Қонимга кирмишсен, ай буюк севги!

Порлайсен абадий, олтин машъала!
Сендадир гўзаллик, ҳақиқат, ҳаёт.
Ҳар жилванг очадир янги манзара,
Сен билан анланур бутун коинот.

Ай санъат, боғчангда мангу қолайин,
10 Олтин найларингни тинмай чалайин.

ЕЗ КЕЧАСИ

Ой нурлари мудрайди
Япроқларнинг бетида.
Теран сукут шу тунда
Қўнглимга туташгандир.
Сўнгсиз, улуғ коинот,
Мангу ёш гўзал ҳаёт.

Юлдузларнинг узоқда
Олтин киприги ўйнар,
Суюди, эркалайди
10 Она каби мени-да...

УКРАИНА ДАЛАЛАРИ

Қафтдек текис далаларнинг бир учи
Узоқ мовий уфқлардан ошади.
Ўтиш учун етолмайди ел кучи,
Қуёш сочин бу ерларда ўради.

Майин, нозли товланади бошоқлар
Шамолларнинг тегса ипак этаги.
Уни кўриб секингина ўйноқлар
Кўнглимдаги сезгиларнинг ёш барги.

Урим чоғи... Қўллар қўлга ҳеч тегмас,
10 Ҳар ён меҳнат мусиқаси учади.
Қирдан соғлом, тоза, тотли бир нафас
Қонларимга кириб руҳим қучади.

ДНЕПРОСТРОЙ

«Тинч ҳавода ўрмонлар, тоғлар орасидан тўлиқ сувлари билан эркин ва текис келаркан, Днепр гўзалдир... Қимирламас, гувилламас, қарайсан-да, унинг улўф кенглиги оқаетирми-йўқми, сезмай қоласан...»

Н. В. Гоголь.

- Биз яратиш даврининг қаҳрамонлари,
Қуёш алангалари қонларда ёнар,
Асрларнинг ишини йилимиз қилар,
Йиллар билан ўзишар қуриш онлари.
Буюк адиб! У, нозли келинчак — дарё
«Мовий ойна йўли»дан чиқди, қайнайди.
Саккиз юз минг арғумоқ куч бағишлайди
Даврининг улўф зафар аравасига.
У фусункор, романтик дарё чайқалди
- 10 Ташлаб ашуласини банги мозининг.
Уйнатди қилларини кураш созининг,
Душманзимиз бағрига ғашлик, кин солди.
Инқилоб кўкрагидан оташ эмганлар
Бу ерларда ишлашар, асаблар — маъдан.
Хордиқ недир сезилмас, кўнгиллар шўх, шан
Меҳнат сармоя учун бичар кафанлар...
Меҳнат тўлқини бунда тинмайди кун-тун,
Машиналар ҳайқирар, паровоз кишнар.
Темир, цемент эрта-кеч вагонлаб қелар,
- 20 Гранит қалъа сувдан юксалар узун.
Бунда фан машъаласи — формула ёнар,
Бутун қудратларини ёзмиш техника.
Пўлат иродасини бермиш партия,
Яратиш туйғулари кўзларда порлар.
Даврининг улўф темир аравасига
Саккиз юз минг арғумоқ кучни қўшамиз.
Янги ҳаёт сари биз толмай чопамиз,
Қайна, чайқал, кучни бер, эй буюк дарё!

ҚОРА ДЕНГИЗГА

Абадий бир куч-ла энтикиб ётасен,
Ай буюк денгиз.
Қувнайсен, ўйнайсен, доимо тошасен,
Доимо ғамсиз.

Зўр қувват қўлида тўлганиб сен ҳар чоқ
Қайнайсен мангу.
Қирғоқни қучоқлаб ётмайсен бир озроқ,
Сенда йўқ уйқу.

ДЕНГИЗГА

Эркалан, шўх денгиз, ўйна, шўх денгиз!
Уфқлардан ошар, сизмас қирғоғинг.
Йигит кўнглим каби қайна тинимсиз,
Юксакларда қуёш — олтин байроғинг.

Соҳилингда бордир яшил, кенг боғлар,
Гуллари уйғонар чўчиб бўсангдан.
Абадий куйингни туманли тоғлар
Тинглайлар бир улуг сукунат билан.

Ай денгиз, эркалан, аждардек тўлган!
10 Кучинг зўр, ошиб ўт юксак тоғлардан.

ОЖАРИСТОН

Яшил этагингни мовий бир денгиз
Астагина ўпар, нозланиб чоғлар.
Гўзал Ожаристон, кўксингда сўнгсиз
Далалар, кенг қирлар, ўрмонлар, тоғлар.

Тонг чоғи кулади сувлар қирғоқда,
Япроқлар бетида инжулар порлар.
Яшил сочли тепа, тоғ, қир шу чоқда
Шабада дудоғи билан уйғонар.

- Феруза уфқлар шу қадар сўнгсиз.
10 Фақат унга етар денгиз қулочи.
Осмон — шиша гумбаз, кезар қуёш-қиз
Ўрмонлар устида товланар сочи.

Олтин апельсинлар гўзал боғларда
Яшнайти қизларнинг маммаси каби.
Анжир, анор пишган тепа — тоғларда,
Асло жим бўлмайди шамол нағмаси.

- Сувларга олтин гул тўқаркан қуёш,
Боғчалар, оғочлар чақнайди секин.
Беқасам булутлар сўнаркан ёввош,
20 Ожар оқшомлари ипакдан майин.

Кенг оғочликларда мудрар ой нури,
Денгиз аста силиб ўпар соҳилни.
Шу дилбар кечанинг нозли сурури
Кўнгилга қуюлган бўсадан ширин...

Гўзаллик ўлкаси, ай шеър ўчоғи,
Кўксингда яйрадик, очдинг кенг қучоқ.
Яшна, Ожаристон, шўро боғчаси,
Шонли байвоғимиз остида ҳар чоқ!

КУНДУЗ

Қатта оқ туя каби
Булутлар секин чўкар
Яшил тоғ — тепаларга...

Анҳор кумуш лентаси
Уфқларга чўзилар...
На фусункор манзара!

Нозли сарвлар секин
Узоқларда рақс этар,
Ҳаво тиниқ, енгил, соф...

10 Узун олтин бандагин
Оғочликларда сургар
Кўклам қизи — офтоб...

ТОНГ

Олтин елпиғичини
Қуёш ёзиб мўралар,
Узоқ, юксак тоғларда.

Сарвиларнинг учини
Қизил майин нур ўрар,
Тонг нафаси боғларда...

Шундай чоғларда кўнгил
Япроқларда порлаган
Шабнам қадар соф, титрак...

- 10 «Табиат, кул, ҳаёт, кул!» —
Деб гўзалликка шу он
Сажда қилар руҳ — тентак!

ДЕНГИЗДА ОҚШОМ

Сувларда секин ўйнар
Олтин қайиқчалардек
Қуёш алангалари.

Фуруб ёнғини қоплар,
Само юзи анордек,
Булуллар атлас каби.

Уфқлар қулочига
Сигмаган буюк денгиз
Чайқалар секингина.

10 Сувлар қуёш сочига
Уралашиб тинимсиз,
Упар қирғоқни аста.

БЕШ ЙИЛЛИК ПЛАН

Асрларнинг кучини тўлладик, ютдик,
Пўлат қўлда яратиш байроғин тутдик.

Беш йил ўтгач, тоғлардек буюк, мустаҳкам
Завод-фабрикларимиз юртни қоплагай.
Қўкка етган трубалар тинимсиз бир дам,
Тутун тўлқинларини булутдек ёйгай.

Биз тоғларнинг қалбини тешиб ёрамиз,
Озод ўлка темирдан кийим кияжак.
Чексиз ҳудудларимиз, қирғоқларимиз
10 Душманларга оловдан ҳалқа тизажак.

Янги ҳаёт томирига маъдан қуямиз,
Болға билан қонларнинг бағрин туямиз.
Табиатнинг кучлари бизга бўй эгар,
Тиз чўкмаймиз ҳеч кучга: биз жўшқин денгиз.

Сўнгсиз чўллар, қирларда ҳайқириб учар
Беҳад вагонларимиз, дев паровозлар.
Бойлигимиз, фикримиз ва туйғумизни
Олтин умид йўлида улар боғлашар.

Саҳроларнинг қақраган ташна бадани
20 Дарёларнинг ўйноқи сувин эмади.
Уфқларни кучоқлар пахта даласи,
Озод ўлка чўллардан олтин теради.

Бузуқ, вайрон қишлоқлар тез яшнаяжак,
Сўнар ортиқ энг сўнгги қора чироғлар.
Машиналар давридан беражак сабоқ
Кенг далалар мудрамас, битар фироқлар.

Парчаланар ялписига қийшиқ деворлар,
Катакчадек чорвоқлар қулоч ёяди.
Омоч, ҳўкиз — ўтмишнинг тошбақаларин
30 Тракторнинг нафаси четга отади.

Мамлакатнинг томирларин ҳар чоқда
Бир ирода ҳаракатга солади.
Ҳар тебраниш, қимирлаш яқин-узоқда
Бир марказдан ишорат, сабоқ олади.

Асрларнинг кучини тўпладик, ютдик,
Пўлат қўлда яратиш байроғин тутдик.
Ҳар большевик, ҳар ишчи, ҳар бир комсомол,
Меҳнатқаш ишчи-деҳқон бўлиб темир қўл,
Беш йилликнинг суръатин яна юксалтдик.

ФИКР

Упириб зулматлар қояларини,
Йўлингда, ай фикр, асло толмайсен.
Қучасен ҳаётнинг ҳар диёрини,
Бир зафар устида ётиб қолмайсен.

Бир колба ичига биқиниб яна
Йилларча ишлайсен жасурлик билан.
Сирлар ўлкасида олтин машъала
Ёндириб жаҳонга нурлар сепасен.

10 Боғлайсен дастурга бир қанча сонни,
Борлиқнинг тилсими очилиб кетар.
Ушладинг тутилмас электронни,
Қаршингда йиқилди бутун тангрилар...

Эски ҳақиқатлар харобасидан
Юксалиб қурасен фан саройини.
Йиқасен баъзида бир ҳамла билан
Минг йиллик даврнинг эътиқодини...

Фалсафа самоси устида ҳар чоғ
Сен жавлон қиласен тўқиб тизимлар.
Қалин булутларнинг қўйнидан порлоқ
20 Қуёшлар топаркан, узоқлар имлар...

Яна сен учасен, қидириш — шior,
Бир зумда «тилсимнинг» тош эшигини
Бузасен, жилмаяр янги бир диёр...
Бешигинг тебратган — кураш кампири.

ФАНГА ЮРИШ

«Кечагина қишлоқдан келган батраklar бугун икс-игриклар устида масала ечадилар».

Бир муаллим сўзидан.

Келдингиз узоқдан, батраklar, чўпонлар,
Мақсадингиз буюк, тилаklar порлоқ.
Фанлар ўлкасида ошинг доvonлар,
Чақингиз, бу икс — тотли тош ёнғоқ.

Жойлаб кир белбоққа яримта нонни,
Тоғларнинг қўйнида пода боқдингиз.
Менсимай қорларни, селни, бўронни,
Эшак орқасида тоғлар ошдингиз.

- 10 Ернинг тош бағрини у кўмшик омоч —
Тишлари билан сиз тинмай ёрдингиз.
Далада кетмонни ураркансиз оч,
Ингичка тигларин қуёш омонсиз —

Қадарди сизларга... Баданингиздан
Оқарди ҳар ёнга тер булоқлари.
Ютарди олтинни гарданингиздан
Муштумзўр ё бекнинг очкўз ҳамёни.

- 20 Қалбларга тўр ёйиб дин ўргумчаги
Дунёни кўрсатди тескари ҳолда.
Бериб қашшоқларга «жаннат» ваъдаси,
Яшади боёнлар, нонлари болда.

Кўпдандир йўқолди бой салтанати,
Эркин нафас олди севиниб қишлоқ.
Кесилгач меҳнатни сиққан панжаси.
Йўқолди муштумзўр — ёғли, думалоқ.

Колхоз далалари ёйди зўр қулоч,
Ҳайқирар тинмасдан полвон трактор.
Ишларкан бирликда эр, хотин-халаж,
Яшнайдди увалар, яшнар олтин қир.

- Пайшанба нонларга мен ачинаман,
30 Баъзингиз йилларча абжаддан чиқмай,
Баъзингиз «қул—оббо аҳад» ёдламай —
Чиқдингиз «мактаб»дан — ифлос катакдан.

Букун сиз мактабда муодилани
Ечасиз жиддият ва севги билан
Эртаси жабдиқлаб сиз интегрални
Кечасиз фанларнинг тилсимларидан

- Коинот ҳаётин бир кичик дастур
Ичига олади бу икс-игрик.
Сирлар ўлкасига қуйиб порлоқ нур,
40 Очади кўзларга: на эмиш чинлик.

Рақамлар денгизи тубсиз, қирғоқсиз,
Икснинг сирини билган адашмас.
Э, кеча далада ўғир туйган қиз,
Фикрни ўткирла, қил уни олмос!

Фанларнинг сиз олтин машъаласини
Юқори кўтариб темир қўлларда,
Еқингиз асрлар зулматларини
Яратинг боғчалар саҳро, чўлларда!

- Фан йўли — оғир йўл, тошли йўл, тор йўл,
50 Сиз арслон ҳамласи билан ошингиз.
Сиз меҳнат эрлари, кучларингиз мўл,
Китоблар қоясин жойлар бошингиз.

Йиқиқ кўкрагини кўтариб қишлоқ,
Асрлар юкини отди елкадан.
Юксалиш, чин турмуш сари кенг қучоқ
Очиб, иш бошлади зўр суръат билан.

- Иш қайнар ҳар ёнда, зўр кураш даври,
Ҳар ёнда қурилиш, қурилиш ва иш.
Ёнсин кўзингизда фанлар гавҳари,
60 Қилингиз техника, фан томон юриш!

Эртага инженер, агроном, техник
Бўласиз, йигитлар. Мамлакат яна

Чақрим қадамини ташлайди йирик
Қоч нари, капитал, зиёнчи — кана!

Маркснинг, Лениннинг ҳар қаторини
Фикрга, қонларга жойланг, ўртоқлар!
Ҳаётни ўзгартиш сабоқларини
Ўргангач, игриклар юртни яшнатар.

Эй, эркин қишлоқнинг йигит-қизлари!
70 Техника қалбида бу икс-игрик
Формула — ёнувчи шу электрик,
Тирмашинг фанларнинг юксаги сари!

ТЕМИР ҲАҚИДА

Берингиз темирни, эй темир қўллар!
Тирналанг тонналаб
Шахта қалбини.
Мамлакат танининг ҳар ҳужайраси
Биласиз, ўртоқлар, темирга ташна!
Темирсиз яшолмас,
«Темир-ррр!»—дер мамлакат.
Берингиз темирни!
Темирда нашъа...

- 10 Қавлангиз конларни,
Чуқурроқ кавланг,
Дунё сармоясн
Учун қазилган
Гўр каби чуқур,
Чуқур,
Чуқур!
Ташландиқ бўлмасин
Асло битта кон!
Темирдан қурамиз
- 20 Завод, фабриклар,—
Мамлакат кўксини
Тоғ каби тиклар.
Ишлаймиз темирдан
Трактор, комбайн.
Қишлоқ томирини
Темир
Кучлатар.

-
- Кўҳна шаҳарларнинг
Чирик танлари
- 30 Соғлом томирларни
Талаб этмоқда.

Темирдан ясаймиз
Миллионлаб қувур.
Оқсин қувурларда
Тоғ қавсари —
Нур!
Мамлакат, биласиз, темирга ташна,
Темирсиз яшолмас,
«Темир!» дер мамлакат,
40 Темирда куч ва нашъа.

* *
*

Оғочларнинг орасидан
Жимгина оқди
Кулча ойнинг бир ёйилим
Ипак лентаси.
Кеча салқин,
Барглар — олтин,
Оқар сув — кумуш...
Юлдузларнинг ёғдуси-ла
Олардим нафас,
10 Кўнгилларни эркалатди
Алла қандай
Еш ҳавас.
Чексиз нашъа тўлди худди
Етгандек ёрга.
Сўзладим мен севинчимни
Шабадаларга.

ОНАМНИ ЭСЛАБ...

Онажон, кўзларинг йўқликлар сари
Юмилган чоғларга бўлди кўл замон.
Фақат бу ўғлингнинг ҳар бир нигоҳи
Сақлайди сир каби хотиранг ҳар он.

Ез чоғи... Сен якка ариқ бўйида
Едингга келган бир дардли қўшиқни
Қуйлаб секингина... хаёл қўйнида
Қатим тортиб қучдинг умид—тўпиқни.

- Қуйиларкан секин руҳсиз оқшомлар
10 Сенинг ёниқ кўзларинг қорачиғида,
Кундузги меҳнатнинг излари қатор...
Биз-ла ўлтирардинг айвон бурчида.

Еттинчи лампанинг олов тилчаси
Қоронғилик бағрин аста тиларкан,
Тизсангда бир дўппи ё тўн жияги,
Ишлардинг тинмасдан, асло тинмасдан.

- Қаҳратон қиш... Совуқ... Титрар қўлларинг;
Тутолмас игнани... Ўлик бир кеча
Илиқ нафаслари сўнган танчага
20 Етқизгач бизларни, очиб китобинг —

Ўқирдинг ичингда... Мендан-да уйқу —
Қоқарди... Боқардим маъюс, жимгина,
Болалик севгим-ла, олтин севгим-ла...
У онлар кўнглимдан ўчмайди мангу!

Варақлар бетига юмаланарди
Руҳинг косасига тўлган инжу — ёш.
Ҳовлида қутурган шамол ва қорди,
Юзингда бир қўрқув сирлар аралаш.

Баъзан йиғилишиб қиш оқшомлари,
30 Сени тинглашарди қўшнилари-миз:
Қизлар, келинчақлар ва кўмшиқ, қари —
Кампирлар... ҳаммаси «чурқ» этмай тилсиз.

«Тарозу», «жаҳаннам», «гурзу», «қил кўприк»
Сўзлари қалбларни тешар ўқ каби.
Умидлар, нашъалар, борлиқлар — кўпик,
Сиқарди бир қўрқув бутун сийнани!

Тўзон кафанида абадий қотган
Китобларингни кеча уйғотдим, она!
Хаёл саҳросида кўп узоқлардан
40 Кўринди болалиқ, қанча хотира...

«Биби сешанбалар» унутилгандир,
Оқшомлар радиода мусиқа, кўшиқ...
Мамлакат ишларин тинглар хотин-қиз,
Йўқ энди у қайғу, тутқунлик, қуллик.

Норжон хола бу кун пилла заводда,
Роҳатой кеккайиб кўнка ҳайдайди.
Гулчеҳра — ёш келин, кийиб ботинка,
Эри-ла қўл ушлаб вузга қатнайди.

«Бобо Равшан», «Зарқум», Сўфи Оллоёр
50 Ва энг кўп севдигинг Аҳмад Яссавий
Замон денгизида абадий ботар
Тўлқинларда чирик кемалар каби.

Ҳаёт ва борлиқнинг фалсафасини
Мен ҳам ўрганаман шавқ, ҳавас билан.
Отдик асрларнинг тун шарпасини
Косалаб нур ичдик фан манбаидан.

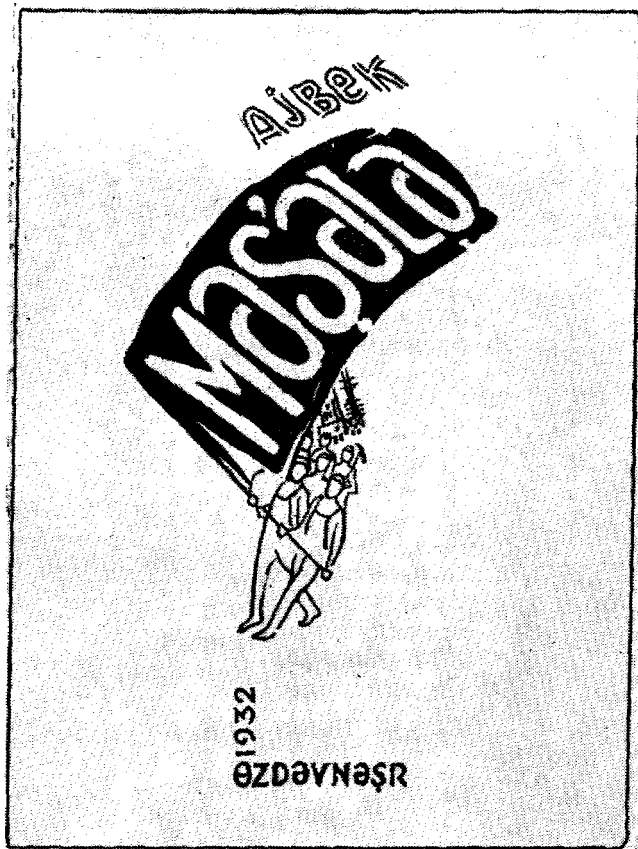
ДАЛАДАН-ДАЛАГА

- Севаман кезишни,
Гўзаллик сезишни
Мен ёз чоғлари!
Чопишиб, қувлашиб
Бир гала лочиндай
Ҳаволар қучишни!
Пастда анҳор
Минг буралиб оқад.
Унинг совуқ, тўлқинли
- 10 Бағрини қучар
Қуёшда ёнган
Бу ёш баданлар.
Қонларни ўйнатар,
Қалбларни яйратар
Ёз кезиндиси...
Юрийгиз далага, эй зах
- Учишар, қувнашар,
Севишиб
Қувлашар
- 20 Атлас қанотли
Қапалаклар-да...
Худди бир туркум
Ёш ҳамширалар,
Ҳар бирисида
Ширин ва инжа
Айри табассум.
Қизил, оқ, сариқ,
Мовий, жигар ранг
Нақадар гуллар...
- 30 Яшил сочларин
Оғочлар ювар

Қуёш шуъласи,
Нурлари билан.
Пахта далалари
Шу қадар узун,
Югурик еллар ҳам
Дам олмай ўтолмас.
«Давлатнинг энг эрка қизиман»,—дея
Гуллари кулишдан,
40 Унишдан
Ўзни тутолмас.

Олмалар офтобда
Қизариб товланар.
Мўлликдан шафтоли
Қаддини тутолмай
Ерга бош солар...
Яшил палагига
Уралиб, биқиниб
Етадир ҳар ёнда
50 Қовун, ҳандалак...
«Ширкат» учун азонда
Ҳар кун узилар
Бодринг, таррак.
Деҳқон чайласи
Тортади сени,
Бориб қоласан,
Қовун ё тарвуз
Бир уриб ерга
Паққа ёрасан...
60 Қаршида тепа,
Чиқиб қарайсан —
Фусункор,
Дилбар
Янги манзара.
Атроф — яшил денгиз,
Қуёш нурлари
Тошқин, товланар...
Далалар сўнгсиз:
Ҳар ёқда уриниш,
70 Ҳар ёқда қайнар иш,
Ҳар ёқда суръат...
Ишкомзорлардан
Эшитилади

- Қўриқ овози.
Боғчачи қизлар
Қаби ёқимли
Ўзбекистоннинг
Шу гўзал ёзи...
Колхоз ерлари
- 80 Устида учар
Меҳнат шовқини.
Суръат шерлари
Писанд қилмайлар
Офтоб қадаган
Олов сўнгини...
Далада оқшом —
Бошқа бир нашъа
Бағишлар дилга.
Оғочликлардан
- 90 Олов сочини
Тортади қуёш.
Шаффоф ва соғлом
Ҳислар-ла тўлар
Қалб, кўкрак ва бош.
Илиқ, нозли тун,
Соф, очиқ ҳаво...
Қўкка толасан.
Қиприкка уйқу
Қўнганини-да,
- 100 Билмай қоласан...

«Машъала» шеърлар китобининг муқоваси.
1932 йил.

ТЕРИМДА

- Оқ чечакли яшил кўрпа
Елинган
Бу даланинг кети борми?
Йўқ кети!
Қолхоз ери
Уфқлардан
Кенг, пастда...
Қуёш, шамол...
Қуёш, шамол...
- 10 Нақадар
Илиқ нурни
Эрка қуёш
Тўкадир!
Нега мунча майин шамол
Шўхланиб,
Қолхозчи қиз-хотинлардан
Бир рўмол
Илмак учун
Тегажаклик қиладир!
- 20 Бу кун — терим!
Териладир пахталар...
Истар ҳар ким
Унинг исми ва иши
Билан тўлсин
Қолхоздаги
Қизил тахталар...
Иш қўшиғи
Ҳаволарда
Кезадир...
- 30 Қаҳқаҳалар
Акс этадир
Узоқликларда...
Бу кун келган кўп ўртоқлар

- Шаҳардан,
Теришалар
Қим ўзишга!
Ҳар бир тан
Чидамликни кўрсатиш-чун
Кучларни
- 40 Белга, қўлга
Бириктирар
Ва тугар...
Бу кун ҳужум
Кенг қулочли
Далага!
Туркум-туркум
Иш қўшиғи:
Кетмакка
Олга.
- 50 Ҳар ким истар:
Тезроқ тўлсин
Қоп-қанор...
Ёш-ёш қизлар,
Келинчаклар,
Йигит-яланглар
Енг шимариқ,
Юзлар анор,
Гуллардек
Тоза
- 60 Ва тиниқ.
Иўқ ҳордиқ!
Майин шамол,
Ҳаво
Шаффоф.
Узоқликлардан
Ҳидга тўлиб,
Минг ўргилиб
Қучоқлар.
Ҳаволар соф,
- 70 Томирларда қонлар ҳам
Шўх тойчадек
Уйноқлар...
Қирди оқшом,
Латиф, дилбар
Бир чоғки...
Қуёш

- Тоғлар ва тепалар
Устидан
Майин
80 Олтин
Ҳаририни
Йиғди
Батамом.
Йиғилишар
Ҳар томондан
Меҳнат эрлари
Гурунглашиб,
Қуйлашиб...
Ҳар бир юзда
90 Бир табассум,
Бир севинч ўйнар...
Ўтиради ҳамма бирга,
Езилади
Кенг коллектив дастурхон...
Андак салқин...
Еқиладир аланга.
Ҳар юзда
Порлайди
Қип-қизил шуъла.
100 Ешлар тиниб-тинчимади,
Юксалар яна
Ҳар ёқдан куйлар.
Бир онда бошланади
Турли ўйинлар...
Шундай шўх-шан ўтади
Пахта теримида
Кундузлар, тунлар...

ҚИШ, ДУТОР, ЧОЛ

- Қор капалаги —
 Поёнсиз гала...
 Қўкни қучишлар,
 Эркин учишлар
 Билан чарчаган
 Оппоқ қанотлар
 Синадир ерда...
 Шамол парраги
 Тинмай айланар,
 10 Қорларни хирмон
 Каби совурар...
- Хужра эски, тор...
 Аланга тили
 Қуюқ кўлкани
 Ямлар ва ютар...
 Чолнинг бурушиқ
 Юзини шуъла
 Жимгина ялар.
 Чол кўзи юмуқ,
 20 Завқларга тўлиқ,
 Чаладир дутор...
 Муаззин товши
 Илашиб ерга,
 Бўлиб дабдала,
 Келар узоқдан —
 Чолнинг йўқ иши.
 Қор капалаги
 Туйнукчалардан
 Учиб тушади.
 30 Кичик бир қатра
 Кўз ёши каби
 Юмаланади...

Бу чол чин зарбдор,
Ишлайди кундуз
Қиш оқшомининг
Сукутларида,
Чалганда дугор,
Узин овутар...
Порлайди юлдуз
40 Қари кўнгилнинг
Булутларида...

КУНЛАР ҚЕЛАРКИ .

- Чўзилиб ётиб олди
Улкада бухрон...
Сеҳрчи экономист
Шифо қидириб шу он,
«Талант»ни ишга солди:
Аврашлар,
Елборишлар,
Гипнозлар,
Яхши сўзлар...
10 Фақат кор қилмади
Ҳеч қайсиси
Бир минут, бир он.
Экономистнинг кўзи
Бухронни аврай-аврай
Еб қўйди кўзойнакни...
Лекин бу сирли маҳлуқ —
Бухрон
Қимирламас
Ўрнидан...
20 Бузмайди пинагини,
Зил тушиб ётадирки,
Ҳарорати қўрқинчли.
Дам учиб, дам тушган
Қапалак акциялар,
Туртинган,
Уринган,
Паришон,
Тарқоқ —
Кўр мулла қуш галалар
Сезди ҳаволарда
Узга бир елни,
Орқадан келажак
Қалдироқ,

- Селни...
Дунёнинг томирига
Маҳкам қуриб ин,
Пўлат сандиқларда
Дам олган олтин
Сезди инқилобнинг
- 40 Кучли шарпасин...
Оч,
Ялонғоч,
Ишсиз
Пролетарлар —
Муроса билимини
Англамовчи ўжарлар
Тарих
Тизгинини
Тутишга тайёр...
- 50 Мадорсиз увишган
Танини яна
Капитал бир карра
Илитмак учун
Китоблардан юксалган
Алангаларда...
Қари, кир қўлини
Буржуа яна
Бир дафъа
Қонларда
- 60 Ювмакни истаб,
Тарихнинг йўлини
Ғовламоқ тилаб,
Ваҳшийларча бир юриш
Қилди
Фашист қонфуруш...
Фанга, маданиятга
Очди бир ёнғин —
Хуруж қилиб
Чайқалди
- 70 Ифлос бир оқин.
Гёте нафас олган
Кенг ҳаволарда,
Файласуфлар кўзига
Нур сочган
Самоларда
Учадир соврилиб

- Китоб куллари —
 Башарият фикрининг
 Тоза дурлари.
- 80 Бойвачча студентлар,
 Фашист жентельменлар
 Спирт ҳидли маданият
 Латта-луттасин
 Байроқ қилиб
 Қўтариб,
 Чиқиш қилдингиз.
 Ун мингларча
 Китоб
 Қалаб,
- 90 Гулхан ясаб,
 Ваҳшийликни —
 Энг маъносиз
 Қилиқни
 Бажардингиз...
 Китоблар ёнар,
 Аммо
 Марксизм ҳеч
 Ениб кул бўлмаяжак.
 Бурқиб тутуни,
- 100 Ениб кул бўлмаяжак!
 Ҳаёт ёзган уни
 Ишчи қалбига,
 Завод, шахта,
 Фабрикларнинг бағрига.
 Маркс, Ленин
 Асарлари
 Енгилмас байроқ!
 Унинг тегида
- 110 Ҳар чоқ
 Жаҳон пролетарининг
 Темир сафлари қалин
 Кураш оташини,
 Эрк ҳавасини
 На террор,
 На қувғин,
 Кўмар...
 Инқилоб сўнмас,
 Албат ёнажак.
- 120 У

Ернинг-да гранит
Қатламларини
Мудҳиш бир динамит —
Дек портлатароқ,
Еқиб совурароқ
Албат юксалар.
Сиз фан машъаласини
Учирмакдасиз...
Билингиз,
130 Албатта,
Кунлар келарки,
Асарлари ёқилган
Шу майдон
Ўртасида юксалажак
Буюк Маркснинг
Савлатли, мағрур боши:
Янги дунёларнинг
Доҳий ҳайкалтароши
Шу ерга тикажак
140 Шоҳ асарини.

ХУМДОНДА

Куннинг қизиган чоғи...
Бир тепанинг тагида
Қайнар сукут ичида
Иш ва суръат булоғи...

Енглари шимарилган
Ёш, қорача бир хотин
Ишлар эди тинмасдан —
Қуёш тарарди сочин...

Кўлида лой мум каби,
10 На бир увалиш, синиш...
Қолиплардан тушар ғишт,
Ғиштга тўлган ўнг-чапи...

У яхшилаб пишитар
Олтин тупроқни, лойни.
Вақти билан эмизар
Ёш ўғли — Қулунтойни.

Эпчил, жасур, жафокаш
Бу хотиннинг билаги —
Толмайди ҳеч... кун — оташ
20 Еқса-да елкасини.

— Туйғун опам бизлардан
Сира қолишмайди, — дер
Ёнида ишлаётган
Чинор каби йигит — эр.

Дудли тандир, ўчоқда
Қўлларинг эди косов.
Сочлар супурги чоқда
Аталмишдинг: бўш, баёв...

Энди ўз эрк, севгинг-ла
30 Улуғ ишда ишлайсан.
Турткисиз меҳнатинг-ла
Экканингни тишлайсан.

Қуёш шуъласи билан
Жиддий ва соғ, чиниққан —
Юзингни сен ювасан,
Иш бошларкан ҳар азон...

Ғишт — қурилиш мрамари,
Нафис асар яратган
Санъаткор хотин каби,
40 Севаман сени жондан...

Қуй, ай хотин, ғиштларни!
Юксалтирсин мамлакат
Буюк қурилишларни!
Безайлик маданият —

Саройлари билан биз
Эркин ўлкани тездан...
Қуй, ғиштларни қатор тиз!
Қуёш яллиғ бераркан!

Кечаги асиралар —
50 Букуннинг саркардаси.
Азамат фабрикалар —
Меҳнатингнинг ҳайкали!

Қуёш, шамол кирмаган
Зах уйларда туғилдинг.
Кўнглинг, кўксинг кўкламда
Уполмади... Бўғилдинг.

Илон из маҳалланинг
Чиқди балчиғи тизга.
Епишди ёз палланинг
60 Чанглари кўксимизга.

Қуй, ғиштардан қурайлик
Майса — гилам шаҳарлар.
Қуёшга кўкси очиқ
Чиройли, пухта уйлар.

Шамоллар дам олмасин,
Ухламасин япроқлар,
Унинг тотли ҳавосин
Ювсин қуёш—булоқлар.

Чўпчакларда эшитган
70 Боғлар, гўзал равоқлар
Бизнинг асарлар билан
Тенглашмай қолажаклар.

Кун келар: йўқолажак
Турмушнинг ямоқлари,
Қалбларда қайнаяжак
Шодлик, ҳис булоқлари.

Унда меҳнат бўлажак,
Турмушда — завқ ва нашъа.
Тикилар инсон у чоқ
80 Юлдузларнинг забтига...

Маркснинг достонига
Улуғ саҳна қурароқ,
Чин инсон ҳаётига
Лойиқ роль ўйнаяроқ.

У чоқларда сен ва биз
Энг нафис ойли тунлар,
Улуғ оҳангли кунлар
Завқини суражакмиз.

Ишла, узма суръатни!
90 Нафис асар яратган
Санъаткор хотин каби
Севаман сени жондан.

* *
*

Йигит Мажнун эмас, қиз эмас Лайло,
Иккиси меҳнатнинг эркин зарбдори.
Икки севгилини қопламас асло,
Уксиниш, айрилиқ, кўз ёши — зори...

Эшик тирқичидан мўраламайди,
Девор тешигига қоқилмайди кўз.
Севги маъносини англаторувчи сўз
Кўнгилда ях бўлиб мангу қотмайди.

Машина устида қилинди изҳор
10 Севги ва соғиниш ва бутун кўнгил.
Меҳнатда чақилди туйғу учқуни,
На мактуб, на альбом ва на бир булбул...

Ҳар оқшом тинглашиб маҳалладаги
Клубда радио... ўйнашар дамка.
Сўнг анҳор бўйида кезалар аста,
Дудоқларни ёқар ёшлик бўсаси...

ТОР КҮЧАЛАРДА НАЙ

(Муסיқачи қиз)

Яшил, пахмоқ сочларини
Ёйиб ухлайди толлар.
Иссиқликка чидолмасдан
Ғувуллайди шамоллар

Ернинг чанги учқун каби
Жизиллатар оёқни.
Тўлдиради қуёш сели
Тор кўчани — булоқни.

Алла қайдан бир пайт секин
10 Тарқаларди шўҳ ва шан,
Жонли, қувноқ, руҳли, майин
Куй оқиб узоқлардан.

Дарёларнинг шамоллари
Кабии куйлар ёқарди.
Эркин ёшлик хаёллари
Янглиғ кўнгил ёзарди.

Сукунат ҳам мавжланарди
Тол сочлари ичида
Бир кашшоф қиз най чаларди
20 Умид ва эрк қилида.

ШОИР БИЛАН СУҲБАТ

- Тун ухларди юмшоқ, жим..
Дўстим ёш шоир ила,
Кетар экан жимгина,
Сўзни бошлади дўстим:
— Санъат фалсафасини
Юлдузлардан ўқидим.
Шеърнинг каштасини
Ипак — ғамдан тўқидим.
Булут алангалари
- 10 Уфқларни безаркан,
Қалбим ёниб, ичидан,
Титради бир барг каби...
Бир куз япроғи мени
Титратди ва йиғлатди,
Ялқов бир баҳор ели
Қалб ярасин юпатди...
Кечалар уйқуларим
Енди ишқ учқунидан.
Тошарди туйғуларим,
- 20 Ечилиб тугунидан...
Дедим: улуғ бир ўпиш
Шу чексиз коинотдан.
Севгидан оғриб ўлиш
Юксак,— дедим,— ҳаётдан...
Гулларнинг аллачиси
Булбулларга бўлдим эш.
Қайнарди кўнгил ичи,
Сездим ўзимни дарвиш...
Айрилиқлар бошимда
- 30 Чақмоқлар чақиб ўтди,
Кўзларда, қарашимда,
Нашъамни ёқиб ўтди.
Узди амалларимнинг

- Бу ҳаёт шодасини.
 Хароб тамалларимнинг
 Кездим харобасини...
 Фаннинг машъаласини
 Маҳкам тутса-да қўлим,
 Жинчироқ шуъласини
 40 Нақадар севди кўнглим.
 Ҳар бир назариянинг
 Бўсағасида ётдим,
 Кўнгилдаги шубҳанинг
 Ипларини чуватдим.
 Эски ҳаёт ўқини
 Синдирганда болғалар,
 Янги тарих тўйини
 Тузса бўлсин долғалар.
 Мен ипак қурти каби
 50 Хаёлимга ўралдим.
 Туйғуларим гирдоби
 Орасида йўқолдим.
 Тўлқин замон — денгиздан
 Зарба еди қанотлар,
 Кўп эски ҳақиқатлар
 Ағдарилди негиздан.
 Чиқди янги қуёшлар.
 Жаҳон таги силкинди
 Принцип ва қарашлар.
 60 Пухта чоки тилинди
 Ҳаёт ўзгарди шундай:
 Омоч ила трактор
 Орасидаги фарқдай
 Ечилди минг йилги сир.
 Сомон йўллари каби
 Узоқ кўринган ҳаёт
 Савлати, азамати
 Билан юксалди қат-қат.
 Гигантлардан, зарбдордан,
 70 Содда бир тошчақардан,
 Сабоқ олдим кашшофнинг
 Қизил бўйинбоғидан...
 Мен ёнган фалсафамнинг
 Дудларидан қутулдим.
 Дарвишликнинг, аламнинг
 Занжиридан узилдим.

Кўмир, темир, пўлат, ғишт
Тўлқинлари қонимда.
Улуғ давр, қурилиш —
80 Қўлкам каби ёнимда.
Кампир ойга меҳр бердим
Мен осмон даласини.
Уқдек кўкракка тердим
Қунлар ғалабасини.
Талоқ қўйдим баҳорни,
Лекин ҳар кеча яна,
Бош қўяди кўксима,
Қувласам-да у — ёрни.
Ой ҳам баъзида йўқлар:
90 Езув столимга жим.
Енг учини узатар.
«— Бу сўнг ишваси..» дедим.
Табассум қилди шоир,
Қўл сиқиб дедик: «Хайр».

ҚИШЛОҚ ҚИЗИ—СТУДЕНТ

Отанг бир чорикорди
Муштумзўр эшигида.
Бахтинг елга отарди
Ҳар хирмон келишида.

Бўз кўйлагинг беўхшов,
Узун ва кир, ямоқди.
Қишлоқ эди кар, соқов,
Умид ва эрк узоқди...

10 Ис босган уй, жинчиноқ...
Тўшагинг эди сомон.
Емишинг эди бир чоқ
Қаттиқ, моғолламиш нон.

Шамол изингда бўйдоқ...
Сен сопол кўзаларда
Қир, тепалар ошароқ
Ҳар оқшом сув таширдинг.

Маъраган кўзилар-ла
Бирга кездинг кўп чоғлар.
Тезак териб далада
20 Тўлдиардинг қоп, қанор.

Кўтарди давр қўли
Сени қишлоқ — оғилдан.
Фанларнинг улуг йўли
Сендекларга очилган.

Қўлтиғингда китоблар,
Ошиқасан сабоққа.
Фанлардан янги боблар
Очилмайди қолоққа.

Тигелда моддаларни
30 Қиздирасан, ўлчайсан.
Ёки формулаларнинг
Ўлқинига ботасан.

Тўғри чиқса тажрибанг,
Кўзингда нашъа порлар.
Эркин, жонли қаҳқаҳанг
Колба, ретортга оқар.

Чўчитмади йиқилиш,
Кесди умид қиличи
Шубҳанинг чигилини.
40 Қўрқувни босди силжиш.

Ўтган йил ҳар узоқ тун
Перпетуум мобили
Фикрингни этди тутқун,
Худди бир қармоқ каби.

Дорилфунун боғида
Баъзан қўлингда милтиқ.
Нишон олиш чоғида
Бир гўзал кўзинг қисиқ.

Чиқаркан имтиҳондан
50 Мишанинг шапкасини
Юлиб киясан бир он,
Шодлик, шўхлик сеники.

Сен тепки аравангда
Учасан ғурур билан.
Қўнмай етасан баъзан
Колхозчи қишлоғингга.

Қишлоғинг ёппа колхоз,
Тоза, кўм-кўк, нашъали.
Янги фикр, янги сўз
60 Курашар юксалгали.

Қишлоқ тош уйқусини
Синдирган машиналар.
Эркин иш қўшиғини
Тинглар кўм-кўк далалар.

Зарбдор бўлган чол отанг
Қирчиллама йигитдек.
Филдир теримда онанг,
Ўзи кичик чигитдек.

Профкомда раиса,
70 Сўзлайсен жонли, кескин.
Шўх, олим комсомолка,
Кўтар фан машъаласин.

Кутар мамлакат сени...
Қишлоқ уфқларига
Комсомол қаторига
Торт фаннинг қуёшини!

КОЛХОЗ ДАЛАСИДА ХОТИНЛАР

- Бир тўп хотин
Гийбат қилмай,
Сўз тўрига ўралмай,
Жувакларда
Юриб аста
Пахталарнинг ҳар тўпини
Тутиб секин,
Печаклардан
Тозалайлар...
- 10 Уфқ бўйлаб
Қирғоқ солган
Пахта даласин
Бир тўп хотин —
Тошбибилар, Анорхонлар —
Тарайлар...
Уфқларнинг
Ферузасин
Упар
Қўшиқлар.
- 20 Эркин меҳнат
Дабдабасин,
Шавкатин
Тинглайди
Узоқда
Оқ сочли тоғлар...
- Ортади дам сайин
Қуёш яллуғи,
Юзлар тарамланар
Олмалар каби...
- 30 Болалар хархаша,
Инжиқлик қилиб,
Елкада
Онанинг

- Сочини юлиб,
 Этакка ёпишмас,—
 Улар боқчада
 Барқ уриб
 Усалар.
 Қуёш майдонда...
- 40 Учалар
 Болалик
 Ҳавоси билан
 Қоғозлардан
 Ишланган
 Аэропланда...
 Танаффус чоғида
 Оғочликларнинг
 Салқин қучоғида
 Тўпланишадир
- 50 Хотинлар,
 Қизлар.
 Бўктириб нон тўғраб
 Пиёлаларга,
 Ичалар
 Қуюқ чой
 То қоникқунча...
 Хайринисо дейди:
 «— Ҳой Ширин буви!
 Мен букун тушимда
- 60 Қўрибман буни».
- Тушини сўзлайди
 Бижирлаб,
 Тугал.
 Диққат-ла Ширин ҳам
 Тинглаб,
 Сўнг жиддий:
 «— Сигирли бўласан
 Яқинда»,— дейди.
 Бириси мақтайди патефонини,
- 70 Бошқаси сўзлайди
 Фижим рўмолдан.
 Ҳар бир кўз
 Қўражак
 Уз орзу,
 Ҳавасини.

Қўлларга, белларга
Бириктириб куч,
Пахталар
Оралаб
80 Кеталар яна...
Меҳнатнинг ёнғоғи
Энди эмас пуч.

Меҳнат шонли,
Меҳнат эркин,
Меҳнат бизда:
Гўзал турмуш
Эски-чурук
Лой инлардан
Қутулиш,
90 Текис, юксак,
Ҳаёт қуриш.

ХОТИРАДАН ИЗЛАР

- Қўтирни қича-қича
(Унутган шифосини),
Пифагор даъвосини
Ечарди... совуқ кеча...
Яна бир қанча сабоқ?
Ҳикмат ва риёзиёт —
Қимё, тил, адабиёт.
Зерикмас — у тиришқоқ.
Ботинкаси жиққа сув,
10 Пальтоси юпқа ва кир.
Шу яшашни севар у —
Дер: «— Бунда нашъа ҳам сир...»
Қўрмас асло чўнтаги
Битта ҳам сийқа чақа...
Танимайди тугмани,
Йиртиқ, анархист ёқа...
Кечки овқат... чақирар
Қўнғироқ савлат ила...
Хасис косани чалар
20 Ундаги зўр иштаҳа...

Рангпар, бўйдоқ йигитча
Яшарди хаёлларнинг,
Фалсафий шамолларнинг
Қанотларида якка...

- Кичик бир хира чироқ
Еруғ тўкар сариғиш.
Тун кўрпасин ёпар қиш
Оппоқ танига узоқ...
Олма чой ҳам қора нон —
30 Унинг ширин овқати.
Ечилгач Бином-Ньютон,

Билинар эди тоти...
Қутулиб сабоқлардан,
Бутун синф ўйнарди.
Кулги, ҳазил, тўполов,
Кўз юлдузи чақнарди.
Қашиб қўтирини у,
Нафис қўшиқ тўқирди,
Дўстларига ўқирди,
40 Учарди кўздан уйқу...

Бу излар ҳам чизгилар
Унутиларми бир он?
Буларни кўнгил тилар
Йилларнинг орасидан...

КЎКЛАМ ҲИСЛАРИ

Бошимда олманинг хушбўй оқ гули...
 Етаман бу улуғ ерни қучароқ.
 Қулочим етмаса, қалбим етгуси,
 Инсоннинг қалбига қуёш — жинчироқ.

Дарахтлар кўтармиш гул қадаҳчалар
 Кўкламнинг, ҳаётнинг соғлиғи учун...
 Ясанса, қувонса қирлар, боғчалар,
 Нега меҳнат, ерни мақтамай бугун?!

Бирлашган меҳнатга техника ва фан
 10 Ҳаёт олтинини шаҳдам қазийди.
 Улканинг ҳар ёғи туташ бир гулшан,
 Меҳнат янгроқ қўшиқ бўлса арзийди.

Ота-боболарнинг хотираларин
 Бир сукут сингари сақлайди бу ер.
 Фақат мафтун этар шоир хаёлин
 Қўйнидаги кўклам, манглай тўккан тер.

* * *

Булутлар сочингга кўз ёшим каби
Томчилаб ўтдилар бинафшазорда.
Кўз ёшим аралаш юрагим ғами
Ёзилиб кетганди бир чоғ баҳорда.

Булутлар қалдираб кечди ўт чақиб,
Чўпон уйқусига томчилар томди.
Сочларинг ёмғирдан гавҳарлар тақиб,
Кулардинг, боқишлар менга илҳомди.

10 Ҳар баҳор сургайди бинафшазорга,
Гулларнинг кўзидан, нозик ҳидидан
Ёдимга тушади эски хотира.
Бинафша ярқирар кўз томчисидан...

* *
*

Майли ноз қил, майли шўхлик қил,
Майли баъзан қиё боқмагил.
Қош қиличи узра югурган
Араз билан, майли, дилни тил!

Ўзга дарднинг ҳаттоки гарди
Қўнса гавдам эгарди зарби.
Майли ошсин ҳар он шоирда
Сен бахш этган севгининг дарди.

* *
*

Ой нурининг мавжлари ёйилар майин,
Жимжитгина соялар қочар панага.
Қўлда юлдуз гуллари очилган қалин;
Ёзнинг елпуғичини тиндирмас кеча.

Уйқуси йўқ баргларнинг чучук лапарин
Қалбларимизга тегиб, ҳисларни ёқар.
Ёнар кўзларимизда ёшлик нашъаси,
Ялтирар бошимизда кумуш олмалар...

Атласдай товланади ранглар чаманда,
10 Олтин ёмғир ювади гуллар тожини.
Жаранглаб тин ҳавода нозли бир ханда,
Қалбга боғлайди туннинг ипак сочини.

ФУТБОЛ

Оёқларнинг зарбаси
Кескин, ўлчакли, аниқ.
Олтин ёшлик ҳаваси
Қайнар ўйинда қаттиқ.

Тўп юмалоқ — бир нашъа,
Ҳар кўзнинг қорачиғи
Сакрар майдонда тўп-ла,
Ёрилар туйғу қини.

Тўп ерда думалайди,
10 Бошлар оша чақнайди.
Дам ҳавога осилиб,
Дарвозага ҳатлайди.

Чақмоқдек ёниш, синиш
Футболчи маҳорати.
Майдонда куч, интилиш
Ва ёшлик жасорати!

Тўп човут солса агар,
Кулар қалъада яшин.
Оёқлар кўп ҳийлагар,
20 Талашар икки оқин.

Қалбларда умид чўғи,
Зафар ишқи шу ёлғиз.
Мускуллардан куч буғи
Бурқиб чиқар тинимсиз.

Футбол — пролетар иши,
Соғлом, жўшқин ёшларнинг,
Мағрур тетик бошларнинг
Достонидир севишли...

ДАЛАДА ЕЗ ЁМҒИРИ

Илдам оқ туялар каби чопаркан.
Шамоллар булутни узоқдан қувди,
Ёзнинг чангли яшил сочини ювди
Булутнинг терлари қуйилиб бирдан.

Япроқлардан томган томчилар билан
Очилди мудраган кўзлар сояда.
Ёмғирнинг тўрига ўралди шўх-шан
Боғида чуғурчуқ кўрган қизча-да.

Қоп-қора сочлар-да порлади, ёнди
10 Ёмғирнинг топ-тоза брильянтлари.
Қовжираб-қақшаган ернинг қўйнига
Ёш баҳор киргандек ҳар ёқ жонланди.

ШАҲАРЧА БОЛАЛАРИГА

I

Кўзларда чақнарди севинч учқуни
Итларни томма-том зириқтирганда.
Бурқиса ғазабнинг ваҳший тутуни,
Муштлашиб қолардик, бурунлар қонда.

Гангиб ётар эди ҳаёт илони
Илон изи янглиғ маҳалламизда.
Бўшлиқ чанги босган бўғиқ ҳавони,
На бахт ва на севги бор эди бизда!

- Кечанинг қоп-қора тўлқинларидан
10 Сикиқ кўзли фонарь қўрқиб титрарди.
Гўнг тепа жинлари ўйинларидан
Кампирлар эртақлар тўқиб берарди.

Бизнинг стадион — ҳовузнинг яхи,
Қўлларда қордан тўп — икки томон ёв.
Ҳар кеча ўйнардик шўхлар галаси,
Тухум қор кўзларда ёқарди олов.

- Қўшнининг тоmidан учиб каптарлар,
Майин булутларда ўйнар ҳар кўклам.
Қалбларга теккандек кумушдан патлар,
20 Ҳислар кўксимизни урарди бир дам.

Оёқлар ичига қўлом қуйгандай
Бизга оғир эди мактабнинг йўли.
Ҳар куни бир ўртоқ эркича бормай,
Чалпак қилинарди буралиб қўли.

II

Уйларда қуёшнинг олтин тандаси,
Еп-ёруғ уйларда нафаслар енгил.

Бўстон ҳовлиларнинг панжаралари
Еймишдир оқ, қизил гуллардан кокил.

Юксак теракларнинг бир текис сафи
30 Кўлка, тин ва ором қуяр кўчага.
Оқшомлар рассомнинг лавҳаси каби;
Радио, патефон, қанча қангама!

Кийим, ўйин, ҳатто исмлар бошқа,
Хитой лаган каби чиройли майдон.
Устасиз сакрашга, отиш, пойлашга,
Еш файласуф каби кўзингиз ўйчан.

Сумкада ҳафтияк эмас, ҳандаса,
Юрар фикрингизда қуёш системи.
Дунё тўлқинларин сиз муҳокама
40 Қиласиз, кўзлайсиз фан чўққисини.

Ота-она бирдай заводда ишчи,
Опалар, акалар дорилфунунда.
Будир ёш тарихнинг буюк мантиқи,
Усасиз, болалар, чиройли кунда.

Бу ҳаёт қолмади ўтмишдан мерос,—
Сталар меҳнати, давр совғаси.
Сизни кўрганымда қувнайман холос...
Болалар, сиз баҳор, қуёш авлоди.

ЛИРИК КЕЗИШЛАР

Мен бир мардикорнинг кенжатоийдим,
Хомболнинг қизиди гўзал Нодира.
У тикиш, қўшиққа эди моҳира,
Жимжит маҳалланинг тўполонидим.

Иккимиз ёнма-ён ўқиб улғайдик,
Дерилфунунда ҳам бу кун биз бирга...
Иккимиз ашаддий табиатчимиз,
Давримиз тўладир шу каби сирга.

Қўлимда кичкина фотоаппарат,
10 Нодира бўйнида брезент сумка;
Бу тўла тажриба асбоб, буюмга,
Баҳорга шу бугун қилдик саёҳат...

Шаҳарнинг қораси ўчди орқада,
Сигмасди уфққа ернинг кўкраги.
Шуъла денгизида пишган шабада
Сингарди қонларга ўйноқ май каби.

Тераклар учида қушлар бешигин
Шамоллар жимгина елпиб, тебратар.
Япроқлар ўқирди баҳорга лапар.
20 Чакалак... қидирдик йўллар эшигин.

Тепада ётарди колхоз чўпони...
Шамолсиз булутдек силжийди пода.
Қора қумғон билан чўпон болани
Завқ билан расмга олди Нодира...

Тушамиз пизиллаб чуқур жарликка,
Миnamиз интилиб тепа филини.
Даҳодек кенг, улуг, содда борлиққа
Қараймиз севарак буюк севгини.

Ер серсут сигирнинг елини каби,
30 Ясланиб ҳидлаймиз кучини баъзан.

Унда мен ҳаётнинг чексиз кўклами,
Абадий тўлқинин бутун сезаман.

Ўсимлик боласин қўймасдик асло,
Севарак ушлардик ҳар кичик гулни.
Ўйнаса қўнғизлар ва қурт-қумурсқа —
Қафтларда, шодликлар қоплар кўнғилни.

Гўзаллик дам олган жойда Нодира
Тўхтайди, юмалаб дейди: «Ол нонни!»
Ичамиз чўпондан олган қимронни,
40 Фикримиз чизади катта доира.

Кичик гул устида қиларкан суҳбат,
Кўзлари кўзимга яширин боқар.
Қонларга кирарак қуёш ҳам улфат,
Товшимда қандайдир бир туйғу титрар.

Сочлари майсада, кўзида осмон,
Эгилдим—бир оташ қалбимни ёқди.
Қиз юзин беркитди уялгансимон,
Бир ўпиш севгимнинг тошини чақди!

Қолхоз даласини босдик шўх ва шан
50 — Ҳорманглар, ҳорманглар!— Нодира ва ман.
Қиз тушкур: «Амаки, тоға, ота!»— деб
Ҳар дилда қуради севгига маскан.

Қетмончи йигитлар билан иккимиз
Бир сафда чопишдик, севинч ҳаммада.
— Йигитдай ўти бор, бу азамат қиз,
Ҳаммангдан ўзади!— дерди бир ота...

Семиз, биққа ерни гурлаб ағдарар
Дев кучли трактор — пўлат баҳодир,
Ҳаёт олтинини қазишга қодир.
60 Қирғоқсиз далада нурлар товланар.

Қуёш ҳам шўнғийди олов денгизга,
Кундузнинг ойнаси жимгина синди.
— Жўнайик,— дедим мен чиройли қизга,
Қўлкада йўлларнинг ипи бекинди...

Мен дедим:— Чиқайик якшанба яна
Фаннинг ва ёшликнинг ҳурмати учун.
Қиз кулиб дедики:— Сўзингда нега,
Ёш олим, бўсани унутдинг бутун?

КУЗДА

Учар, ерни ўпар бир гала япроқ,
Уқиб битиришди ёз достонини.
Оғочлар гавдаси ориқ ва титроқ,
Салқин ел ўчирди яшил қонини.

Тўсатдан куз босди, булут ва ёмғир...
Ялангоёқ ёзнинг кўм-кўк яхтаги
Жиққа ҳўл бўлди у, офтоб сари
Тутиб кўкрагини исинар базўр.

Учиб ер тишлайди бир гала япроқ...
10 Сасида қуёшнинг, баҳорнинг ёди.
Гўзалдир олтин куз сўлғин парвози,
Боғчаларда танҳо кезаман узоқ...

AJBEK

**BƏHTI GYL
VƏ SAQINDIQ**

SE'RLƏR

ÖZDƏVNƏŞR · TƏŞKENT · 1934

«БАХТИГУЛ ВА СОҒИНДИҚ» КИТОБИНИНГ МУҚОВАСИ.
1934 йил

КОЛХОЗ САРТАРОШИ

Отаси Хўжанднинг эшак бозори —
Ичида йилларча қирган соч-соқол.
Хашакмас, тезакнинг бетинч гирдоби
Қўйнида қидирмиш «луқмайи ҳалол».

Ҳаёт қайроғига устарасини
Мингларча қайрамиш. Бахт учқунлари —
Бир марта йилт этиб ёнмаган балки...
Ютгандир кулфатнинг дуд-тутунларин...

Шамолнинг ипакдан елпуғичини
10 Кўтариб кезади кенг далаларда.
Эркин йигитларнинг соч ва муртини —
Олади. Ҳунари пахтадек тоза...

Комсомол йигитча... Олифта, жасур...
Қоп-қоплаб буғдойлар, шинам боғчаси...
Кетида жуфт қора кўзи ярашар —
Бўйнида жаранглар қўнғироқчаси...

Бировга ака дер, бировга ука,
Учмайди кўзида учқун, табассум.
Қарилар меҳрибон отадек унга,
20 Мен бу улуғ бахтга боқиб суюндим.

янги ой чиққанда...

Олтин ғўза пўчоқлар
Сингари очилганди
Кўкда ғуж-ғуж юлдузлар.

Туннинг қора ипаги —
Орасидан порланди
Ингичка, қилтириқ ой.

Онамнинг елкасида
Боқардим толпинароқ.
У пайт энди бир туш-ку.

10 Сочларимга тушди оқ.
Ҳар ой туғилганида
Ойдан томар у туйғу.

БИРИНЧИ ҚОР

Уйда термометрга тегди нафасинг,
Симоб мағрур қаддини қисди жимгина.
Ҳар томонга ёйилди «қор хат»да сасинг,
Рақс этасан тўкилган япроқ вазнида.

Чумчуқ, мусича иннида кутмаган меҳмон,
Ҳар туйнук, ҳар кавакка урасан ўзни.
Қувдинг кўчадан гулчи ва ямоқдўзни.
Оғочларга илиндинг оқ почасимон.

- Кўчада, трамвайда энг аъло «ҳап-шув»
10 Парк-боғлардан қувасан ишқ рўёсини,
Олтин барглар сасидан ёзнинг ёдини
Ярашар виқор-ла илк кўкдан йўл очув.

Мактаб болалар чиқиб: «Мана қор!»— дейди
Шўх дўстларга тансиқсан, бир зум яйрашар.
Демисезонга ўралиб хизматчи чопар,
Уйда қолган «қишки»га минг афсус ейди...

- Ёздан илиқ хотира эсимда қолди,
Утин, кўмир жамғариш билан овора
Онам девордан узди таппи-зоғора...
20 Нафасингдан тириклик сесканиб олди...

ЎЗБЕКИСТОН

Бир ўлкаки, тупроғида олтин гуллайди,
Бир ўлкаки, қишларида шивирлар баҳор.
Бир ўлкаки, сал кўрмаса, қуёш соғинар...
Бир ўлкаки, ғайратидан асаби чақнар.
Бахт тошини чақиб, бунда куч гувуллайди.

Дердиларки: «Шарқнинг руҳи инжиқ ва ҳаста»,
Аммо унинг томчи қони бир кулча олтин!
Уқа билан тортиб сотган афсоналарин,
Аччиқ, дудли фалсафанинг кутубхонасин
10 Совет Шарқи ёқди... Енди бу эски латта.

Совет Шарқи тўлқинини кўринг — бу ҳаёт!
Тебратади ўлкани иш — бахтнинг ўз қўли,
Очилгандир тарихларнинг энг улуғ йўли.
Хазинасин очиб берган қири, тоғ, чўли,
Бутун Шарқда ёзажак у шафақдан қанот.

Болғалар-ла парчаланди уйқу илони,
Меҳнаткаш халқ букик белин кўтарди мағрур,
Янги тарих қуёши-ла кўксиди ғурур,
Меҳнатида айқиради энди бахт-сурур,
20 Баҳорларга кўтарилди унинг манглайи.

Далаларда машинанинг тетик нафаси,
Уфқларнинг зумрад кўксин ўпар пахтазор.
Чоллар — йигит, йигитчалар чақмоқдай ёнар,
Эркин меҳнат бахтли кўзда чўғ каби порлар.
Ироданинг қилич янглиғ ўтқирдир дами —

Қайтиб келмас ва тирилмас мозий қабрдан,
Йўқчиликдан кафан ўртган скелет кунлар,
Кўз ёши-ла жинчиروғни ёндирган тунлар.

Бўшлиқларга юксалган у хаёл — тутунлар,
30 Елкаларда учқун ёнмас қамчи зарбидан.

Хонақони ташлаб фикр фанларни минди,
Электрон текширади кечаги чўпон.
Дорилфунун курсисини ўпар қиз-жувон.
«Капитал»нинг ҳар сатридан галалаб учган
Фикрларни қувар тунлаб ёшлар киприги.

Яратилди бир шоҳ асар, гўзал бир дoston,
Ғадир-будур меҳнат қўли битгандир буни,
Келажакнинг баҳоридан олинган куйи,
Хаёлларга сиғмайди ҳеч бунинг мазмуни,
Қофиядир фабрикалар-ла қизлар қўшиғи,
40 Уқи ва сев! Бунинг исми ҳур Ўзбекистон.

ИШКОМДА

— Узум ол!— деб шўхлик ила отасен гужум,
Дудоқларинг нега олтин узумдан ширин?
Қора нурын ёндирма, қўй, чарос кўз қизим!
Борлиғимда ҳисларимнинг сездим машъалин.

Тонг-саҳарлар ўпиб қўяр сочларингни жим,
Рашк учқуни қонларимда чақнайди бирдан.
Қиз, севгига асир тушган кўнглимда эсим,
Юпатма сен уч-тўрт шингил узумлар билан.

Онанг томда майиз солар, отанг чайлада...
10 Упиш учун, қучиш учун ишком энг пана.

Бир ютум май каби
Сева симирдим
Гилосдай лабингни,
Дўндиқ, севгилим!

Бир ютум май каби
Сева симирдим.
У дамда абадий
Туюлди умрим.

Ой нурын ёпинган
10 Чиройли баҳор,
Қани у соғинган
Гилос дудоқлар?..

* *
*

Упарди бошингни тол барглари,
Сен баҳор шамоли каби шўх ва шан.
Билмасдим у чоқда надир сабаби,
Ёнингда кезганда юрак тепаркан...

Гилос шохларида юриб иккимиз
Герардик талашиб, тўлгунча қўйин...
Гилосдан зираклар тақар эдинг, қиз!
Рангига ишқимдан қон томган учун,
Дер эдим: «Сулувнинг яноғини ёқ!»
10 Ёдимдан ўчмайди — сочларимда оқ...

МАИ

Бугун гул байрами, қуёш байрами,
Олтин ҳаволарда лола байроқлар.
Жаҳоний кучларнинг тўқнаш байрами
Титрайди зарбадан кўҳна қирғоқлар.

Куч, маҳорат, ишнинг ёйиб сепини,
Қуёш машғаласин кўтарган байрам.
Салом, эй янги куч, янги севгини
Ҳаётга шимдирган азамат ўлкам.

Зафардан сийнада шодлик ва ғурур,
10 Чақнайди ҳаттоки қари кўзлар ҳам.
Хаёлга сизмайди севинч, кулги, нур,
Бу байрамга таклиф этилмиш кўклам.

Паҳлавон йигитлар, шўх ва шан қизлар
Қувнашар, ҳислари барқ уриб-гуллаб.
Кенг, эркин далалар, тоғ, корхоналар
Ҳаёт баҳоридан куч тўплар гувлаб.

Тарихнинг чархини янгича бурдик,
Биз — ишчи, колхозчи, олим, тўқувчи.
Қора бўёқларни бахтдан ўчирдик,
20 Биз — пўлатдан, гулдан ҳаёт қуювчи.

ДАЛА ИҶЛИДА

Икки томонимда пахта денгизи,
Теп-текис йўлларга уқа яшиллик.
Йўрға отим кишнаб елади тетик,
Уфқларга етган пахта кенглиги.

Икки полвон йигит велосипедни
Ғизиллатиб учар... Бирида кетмон,
Бири белбоғига ўроқ қистирган,
Қўлкада ўқишар қизлар газетни.

Шўх куйлар учади қизғин ҳавода,
10 Ҳар ёқда чидамли, пишиқ мардча иш.
Нур ичиб, куч шимиб яшнаган пахта —
Бу билан шараф-шон, чиройли турмуш.

Чоллар бир томонда қовун узади:
— «Уғлим, бизга қўнинг, бизда ширинтак!»
Машина лапанглаб чангда чопади,
Ташийди шаҳарга қовун, ҳандалак.

Ҳар юзда табассум, ҳар кўзда маъно,
Ҳар ёқда севарак бажарилган иш.
Қунларча кезсам-да қонмайман асло,
20 Ҳислар, хаёлларим қайнар, йўқ тиниш!

КОЛХОЗ ҚИШЛОҒИДА

Кезамен шу бугун Чуқур қишлоқни
Бемаъни исмига ҳайрон бўламен:
«Гўзал қишлоқ» исмини олишга ҳақли,
Ҳар ерда гўзаллик, севинч кўрамен.

Туташ бир яшиллик — пахта даласи,
Барқ уриб шуълада товланар ранги.
Юксалиб сирмасдан кўк фонусига,
Қуйилар меҳнатнинг шавқи, оҳанги.

- Ухлар тоғ тегида ўғилча пиш-пиш...
10 Пахтадан кўз узмас бригадир она.
Юради, қарайди; қилар парварिश
Йўлиқса мажмағил гўза ё шона.

Арава ясайди уста Болтавой,
Авждадир қўшиғи, тарақ-туруғи...
Гумбур аравалар ижодига бой,
Мақтар — «хафтабусдан ками йўқ бун!»

- Кўнгиллар иноқди пастак чайлада,
Чайқалар шамолдан хашак чодир.
У кўм-кўк денгизда сувга кемача...
20 Сўзлайди полизнинг чол баҳодир:

«— Бир вақтлар шу ерни терим пишитган,
Кўрди роҳатини бошқалар кўп йил.
Энди мен хўжайин колхоз номидан,
Ишлайман, ошайман, дилда йўқ чигил».

Ҳаво олтинида судралар тутун,
Қайнайди вишиллаб қора қумғонча.
Қайноқ ҳисларини бўшатиш учун,
Полизчи тўқийди ранг-ранг ҳикоя.

Ҳар нав хушбуй қовун, курра ҳандалак,
Пичоқ дами ила шарбати оқар.
Уйнаймиз беш киши шунда ширинтак,
Чучукли баҳс эмас, қайси тил ёрар!

- Япасқи тегирмон пастда гувуллар,
30 Ғулабек Маматнинг энди кайфи чоғ.
Олпоқ гард — беланган у бошдан-оёқ,
Елкада қанори, аския сотар.

Дўппининг остидан чиқарар бир хат:
«— Ким ёзган дейсизми? Москвада сингл
Тошкентда ўқийди бир кичик иним...
Қолхоз тегирмончи — камина Мамат!»

- Хатнинг мазмунидан қувониб оға,
Чопади, даладан топар онани:
«Ўқиши тугапти, қайтармиш Сора!»
40 Севинчдан кампирнинг қуйилар ёши.

Меҳнат — қаҳрамонлик, шараф белгиси,
Тўқлиқ, севинч, ором тўлган бир ҳаво:
Қўзларда сезамен ёрқин бир маъни,
Қишлоқ яшаргандай ҳар дақиқада...

КОЛХОЗ ТЕМИРЧИСИ

Пахта денгизидан чиқдим қирғоққа,
Муишда ишларди ёш бир темирчи.
Сўрашдик қадрдон, қалин дўст каби,
Учқунлар чатнарди қизгин ўчоқда.

Темирчи Болтавой қотма ва найнов,
Болғалар қўлида ўйнайди енгил;
Юзини пишитган темир ва олов.
Ишларкан, мен суҳбат қилдим бир шингил...

- 10 Дам босар ёнида қорагина қиз,
«Қимирланг, ударник!» дейди акаси;
Учар пахтазордан иш ашуласи.
Ишлайди Тошбиби қишлоқда тенгсиз!

Халқаро аҳволдан бошлади сўзни
(Комсомол Болтавой бунга қизиққан).
Токчадан бир китоб олиб ташлади:
Бир «Сиёсий савод», кўп варақланган.

- Сўз келгач, сўрайман:— Ишингиз қалай?
— Отам кўрмаганди мол туёғини.
Қўш сигирли бўлдим, ғаллам бир талай,
20 Нон тўғраб ураман сут-қаймоғини...

Ман ўз отларимга тақа қоқаман,
Ман ҳам колхозчиман, ахир, муллака.
Ўз шерикларимга ясайман кетмон,
Отларим чақмоқдек, гумбир арава.

Болтавой ясайди: мих, кетмон, тақа.
Аравалар гумбир, отлари чақмоқ.
Гурсиллаб темирни эзади болға,
Тошбибининг кўзи бахт ила порлоқ...

БРИГАДИР ХОТИН

- Бригадир Ойсара чиқар далага
Уфққа ёйилганда енгил табассум.
Меҳр билан қарайди кенг пахтазорга
Орзу, ҳавас, куч, уйқу — барчасин унум —
Учун бағишланганди, лекин лаҳзада
Унинг ранги оқарди, оғир хўрсинди:
Пахталари мажмағил, бачки кўринди,
Узиб кетарми ундан — чол Арслон ота?
Ойсара кўзларидан ёш юмалади.
- 10 Бир неча пахтанинг кўсагин, гулин —
Санади диққат ила, тинчланолмади,
Ечилмади қалбида бир ғаш, бир тугун.
Арслон — энг тажрибакор кекса бир деҳқон,
Ойсара ҳали ғўра, ёп-ёш келинчак.
Ҳазил эмас у билан басма-бас келмак,
Қай азамат пахтага киргизади жон?
Довдираб қолмади у, тўплади шу чоқ
Аъзо — ўртоқларини; Ойсара — нотик
Деди: «Арслон отадан биз анча қолоқ,
- 20 Чопиқнинг сон-сифатини биз оширайик...»
Қуйиб-пишиб сўзлади бутун фикрини,
Чиқа берди янгича ишлашчун йўллар.
Кўтарилди сўзлашга кўпгина қўллар.
Кетмонига суялиб Норқўзи деди:
«Пахтамиз текис эмас, гўнг керак бизга,
Шу тобданоқ тўплашга бошлайлик уни.
Гўнг, чопиқ, пахтага мос нақ йигит-қизга...»
Қаҳ-қаҳдан сўнг кетар қизгин иш куни.
-
- Ойсара кечалари сувчилар билан
- 30 Уйқусини чаймаса — тинчимас кўнгил.
Қундуз — чопиқ, безмайди, куннинг тиғидан,
Ҳар бир ишни синайди, демайди мушкул.

Қампир, жувон берилиб ишга отилди,
Йигитларнинг бел кучи ўтди синовдан.
Икки ҳафта зўр меҳнат ерга соғилди.
Пахта барқ урди, кўркам шохланди ҳар ён.

Ойсара энди енгар Арслон отани —
Буни қишлоқда сўзлар каттадан-кичик.
Бригадир-мард хотин, йўқ талтайгани,
40 Лекин қалб тинч, юриши, қараши тетик.

БАЛИҚЧИНИНГ ЧОДИРИ

Дарё ёқалиги, қум тепачада
Катта бир қуш каби қанот қоқадир
Еллар-ла ўйнашиб якка оқ чодир.
Қўзғалмас ўрнидан кундуз ва кеча..

Осмонни кўк баркаш каби бошига
Қўйиб кўтаргувчи тоғлар ҳайбати,
Сахро тунларининг кенг суқунати,
Ботмайди чодирнинг шўх хаёлига.

- Сирдарё туташ бир ойна сингари
10 Чодир этагидан оқар тинимсиз.
Сувлари қирғоққа урар, қўшиғи —
Сирдарёнинг асло бўлмайди сирсиз.

Дарёнинг қўйнида эркин ўйнаган,
Бахтини қидириб кундуз ва кеча
Қайтади балиқчи танҳо, узоқдан,
Чодирнинг қўйнига кирар оҳиста.

- Оқ чодир... Оқ соқол — балиқчи кекса
Мантиқин тинглайман, мен унга меҳмон.
Оҳ, қандай гўзал кеч, гўзалдир осмон.
20 Тутунлар таралур, биқирлар декча .

* *
*

Куласен, сўзлайсен... Шишанинг кайфи
Ҳаёт қуёшининг яллиғи эмас.
Шу дамда ёпилар дунёнинг айби,
Яна у очилар, демайсенки: бас!

Қўзларинг йўлларда интизор қолди,
Қўзларнинг нурларин қоплади булут.
Қалбингга бу фалак изғирин солди,
Чароснинг қонини сипқир ва унут!

* *
*

Майсада ётаркан, ўйладим сени,
Еш эдик, шўх эдик у чоқларда биз.
Қуёшдек яшарди ичда севгимиз...
Шодликнинг, кулгининг бормиди чеки?..

Қўзлар хаёлчанди, бўсалар думбул,
Ҳислар-ла мажҳулди ҳижроннинг туни.
Дилларни тўлдирган бахт эди нуқул,
Майсада ётгандик бир баҳор куни...

* *
*

Ёзнинг олови ўчди, яллиғи қолди,
Бармоқларда санашди чол ҳисобдонлар.
Менга: «Асад норасад», деди боғбонлар.
Мовий тутунлар ила боғлар ўралди.

Чуғурчуқлар-да кетди, қизлар бўш қолди,
Дарахтларга осилган эски челак гунг.
Баргларда сезилади ўзга бир гурунг,
Ёз тандирига жим куз оёқ солди.

ТАНСИҚ

Биламан бир қизни Ойим қишлоқда,
Исми ҳам ўзига мос келган: Тансиқ,
Бел кучин йилларча пишитган чопиқ,
Бу қизда бўй — расо, энг етук чоқда

Чарос кўзларидан оққан нур-дарё
Дуч келган кимсани мафтун этади.
Шеърга сиғмайди юздаги маъно,
Кўксининг мавжидан баҳор эсади.

- 10 Еп-ёлғиз кампирнинг ёлғиз қизи бу,
Меҳр билан колхозда Тансиқ от боқар.
(Бу ишга етгунча келмади уйқу)
Унча ҳам хуш келмас сигир-бузоқлар.

Арғимоқ отлари йилтирар семиз,
Тансиқ кўнгил қўйиб қилар парвариш.
«Опанг айлансин!» деб ўпар отни қиз
Силайди, қашлайди, йўқ гард юқдириш.

- 20 Тунларда отлари чайнаркан карт-курт,
Юмилмас завқидан қизнинг киприги.
«Борми бизникидан чиройли бир юрт?»
«Йўқ!» дейди Тансиқнинг чиниққан фикри.

Чавандоз йигитдай чопганда Тансиқ,
Тошларни қақшатиб, чақади учқун.
Кўллари ёқада, кўзларда шодлик,
«Епирай!» дейдилар кўрганлар бутун.

Шўх, нотинч дарёга отларни солар,
Пишқириб, сузишар, кишнашар қаттиқ,
Сокин ҳаволарни жаранглар ёрар
Балиқдай сип-силлиқ, шишадай тиниқ.

- Уртоқ Будённийга қилсайди тортиқ
30 Энг зотли учқурни ўзи улғайтиб.
Бир қашқа тойчани саралаб Тансиқ,
Силайди, тарайди меҳрини бериб.

Сўрайди фикрини от синчиларидан,
Қамшаниб, отбоқар Нур бобоси дер.
«— Оқарган соқолим, қизим, кўрмаган—
Қашқадан яхшини... Дулдул... боқа бер!»

- Тансиқ бир ёз куни чиқар қишлоқдан:
Наслдор отларни ҳайдайди қирга.
Яна унга ҳамроҳ Нурбобо бўлган,
40 Тикади ўтлоққа оппоқ чодирча:

Қайнайди декчаси, қайнар қумғони,
Қирнинг шамолидек кезар қиз эркин.
Қимиздан ичарак бир тоғорани
Тинглар узоқлардан отлар кишнашин.

Қиз баъзан қарайди юксак қоядан,
Қолхози — қишлоғи қайси томонда?
Қўзига жилғийди узоқликлардан
Зангори уфқда эриган соя.

- Тоғларнинг чувалган оппоқ салласи,
50 Тошлардан сакраган ваҳший шаршарак,
Ғўлакка чап берган чиройли ўрдак,—
Тансиқнинг ҳавасин алдар ҳаммаси.

Баъзан қўлга кичик бир ойна олар,
Қулади чимириб ингичка қошни.
Биров кўрмасин деб, оҳиста солар
Қиссага... хўрсиниб, сўнг дамлар ошни.

- Хаёл қанотига баъзан осилар
Бир йигит: шоферлар курсига кетган.
Эслайди, суратга бир оз термилар,
60 Кўнгли маст сингари севги майидан.

Тансиқ давримизнинг бахтиёр қизи,
Шўх, толен баланд, билмайди кўз ёш.
Шодлик ва бахтининг теран илдизи,
Қайғу йўқ, фиғон йўқ, кўнглида қуёш!

САНЪАТ ҲАҚИДА

Эй санъаткор, қоялар зўри —
Елғиз санъат, сен отдинг одим.
Учрар қанча чўққиси, ўри,
Қанча чидам, қанча куч лозим!

Чақир тошли юксак, тик қоя.
Соғлом руҳ-ла жасур йўл босар.
Қалбга солса шак хира соя,
Чекил, хатарлидир бу мушкул сафар!

Қалбни қўйсанг бу қирраларга,
10 Чақир тошлар қонатажакдир.
Тоб берасен бўронга, қорга,
Дилбар баҳор юз очажакдир.

Ҳар қийинлик ғайрат қўшмаса,
Уймас экан кўзларинг мрамор.
Долғаланиб кўнгил жўшмаса,
Ёришмаса сиёҳ шарпалар,—

Бахт қидиргил ўзга диёрдан.
Санъаткорнинг иши кўп ташвиш.
Тошликларда тери томаркан,
20 Очилади гунчалар ёз-қиш.

Бир томчи ранг, бир томчи оҳанг
Беролмайди санъатга ҳуқуқ...
Олтин қадаҳ эмас бу заранг,
Бу тирқичдир, ўйлама: уфқ!

Тирмашароқ чиқасен баланд,
Ҳар одиминг бир уфқ очар.
Юлдузларга отасен каман,
Тортмас сени қора ўпқин, жар.

Юлдузларнинг табассумидан
30 Тўлиб-тошган бир олтин қадаҳ.
Насиб бўлар ишқ ғуруридан,
Туяжаксен жаҳоний фарах.

Озолмагай шоирнинг «дарди»,
Жонлансин сўз, ранг, най ва мрамар!
Гўзалликнинг у «пайғамбари»
Ва ҳақликчун курашда аскар!

Майли сув ич, қаттиқ нон кемир,
Лекин ёнсин қалбингда олов.
Фалсафанинг аччиғин сипқир,
40 Фароғат, тин сенга бўлсин ёв.

Тошга ҳам, рангга ҳам, сўзга ҳам
Ҳаёт нури билан бер жило.
Нашъа эмас, ҳатто сенда ғам —
Қалбга солсин ҳаётдан зиё.

ДЕҲҚОН

ҚОРА КЕЧАЛАР

Баъзан хаёл бошлаб кетади,
Хотирамни изғиб, титади.
Ўтган йиллар, ўтган кунларнинг
Саҳифасин бир-бир очади.

Ҳаёт эди бир чиркин зиндон,
Заррача нур бермасди замон.
Ўз умрида бир томчи нашъа
Кўрмай ўтди миллионларча жон.

- Қайғу йўли бепоён, сербар,
10 Яшамоқнинг ўзи дардисар.
Ҳаёт қўли тошдан ҳам қаттиқ,
Бир парча нон топиш — зўр зафар!

Мана, шаҳар: гавдаси тупроқ,
Илон изи кўчалар мудроқ.
Халқ инграрди сиқиқ катакда,
Эгнида йўқ, супраси ҳам қоқ...

- Мана, косиб: елкаси чиқиқ,
Кўзларида сел ёнар тиниқ.
Ҳунаридан оч ўлди ота.
20 Бу Чорсувда дудлар — исириқ!

Мана, йигит: қарчиғай каби
Кўкка тайёр парвоз этгани.
Уйқу бермас орзуларининг
Бир-биридан гўзал чамани.

Лекин ногоҳ хаёллар-тутун,
Қуёш эмас, қидирар учқун.
Муҳтожликнинг изғиринида
Куз баргидек тушади ўйин.

У «Иш!» дейди, ҳар ишга рози,
30 Отбоқарми, ҳаммол — йўқ ноzi.
Тунни ёрса қўлда шақилдоқ,
Иш ахтарар минглаб ўртоғи...

Кими урар такяларда банг,
Қалбни, кучни босган қайғу-занг.
Кими саёқ, кими қароқчи,
Ҳар бирининг дарддан қалби танг.

Кими бойнинг юндиси учун
Ўз эркига салади тугун.
Бўйинтуруқ судраб умрбод,
40 Соқол оқин қаришлар юпун.

Бой яшади ипак конида,
Қозон тинмас хонадонида,
Гапу гаштак, боғ сайиллари,
Зўр базмлар кир ҳамёнида!

Гижинглайди саман йўрғаси,
Халқ бўйнида гадой тўрваси.
У қамради дунёда лаззат,
Халқнинг эса қайғу жўраси.

У қартайиб кўздан қоларкан,
50 Улим мудҳиш соя соларкан,
Қамбағалдан олди сўлим қиз;
Қиш эсади гултан баҳордан.

Ҳар қадамда бир зиёратгоҳ,
Уя қурган ҳар ерга кулоҳ.
Донг чиқарди қўтир кинначи,
Ҳаёт ундан ваҳм ва сиёҳ.

Шайху эшон — жаҳл ҳайкали,
Эшитилса оқча жаранги,
Бир-биридан олғир ва ютоқ,
60 Дум ўйнатар оч ит сингари.

Масжидларнинг бағрида мактаб,
Зах, қоронғу уйда чўккалаб
Ўтиради шогирдлар, домла —
Қалтагидай онгсиз, серғазаб...

Кўмир пули ва бўйра пули,
У пайшанба нон»ларнинг қули,
Йиллаб қирар ҳалқумин бола,
Чунки ўқиш — абжад шовқини.

Мадрасада оппоқ саллалар,
70 Кўксиношлар қора каллалар.
Сўз жангига хўроздай тайёр,
Нимча мулло ва алломалар.

Миноранинг алифи каби
Халқ олдида кеккайган бари.
Соясига салом бермасанг,
Тушар куфр тавқ-лаънатлари.

Хонақода бўғиқ бир «ёҳу»!
Юракларга сингдирар оғу.
Ер ва само «қаҳри»дан қурди
80 Ҳар жонли ҳис, ҳар гўзал орзу.

Ит жангига саҳнадир майдон,
Зўр томоша, қанча оламон!
Чатоқ чиқса икки маҳалла,
Муштлашади: офиз-бурун қон.

Дўстим, булар кеча эди чин,
Халқ забт этди мангу истагин.
Бахт эсади чаман ватанда;
Куйлайлик бахт, эрк тантанасин!

ДЕҲҚОН

Қуёш кирди ҳаёт ичига,
90 Бахт гуллади баҳор сингарин.
Шодлик сиғмас инсон кўксига;
Кўчди ахир минг йиллар дарди.
Бу шодликка минг дoston тўқи,
Шод кўзларда маъносин ўқи!

Ер — ҳаётнинг улуғ онаси
Асир эди қиличга, зарга.
Бўриларнинг тиши-тирноғи
Йиртди, солди кўксига яра.

Асрларча инграб бетуйгу,
100 Қоқи каби қовжиради у.

Ерга севинч кесарди бир «уҳ...»
Кўзларингда ўтли томчилар.
Юрагингни қисувчи андуҳ —
Ерга сингди. Бой қароқчилар
Кучинг, дардинг алангасида
Даф қиздирди ялла базмида.

ВАҲОРДА

Минг азобга тоб бериб агар,
Тишда қисган бўлса кафтдай ер;
Шамол, қуёш бераркан хабар,
110 Ишга чиқди умид-ла бу эр,
Мадад учун эргашди ҳамон
Бола-чақа — яланғоч карвон!

Якка ҳўкиз — бир тери суяк,
Судралди жим, беҳол, бедармон,
Ерни ғажди омоч — темиртак,
Деҳқон кўксин тўлдирди армон...
Меҳнатда йўқ шодлик учқуни,
Дилни бўғди ғамнинг тутуни!

Қора чақа учун кўзлар зор,
120 Қорин, кўнгил яйрамас мудом.
Тегирмонтош сингари рўзғор,
Ҳаёт ғами эди ҳар айём.
«Осмон узоқ, ер қаттиқ» — бу сўз
Билан қатор эди қалб ва кўз.

Ет омбордан олинган уруғ
Ўсди ёниқ кўз ёши билан.
Тезроқ ўсди қарз — бўйинтуруқ,
Орзу гули ўрнида тикан!..
Зарурият эди елкани,
130 Қўлга каманд солди сув ғами!

Деҳқон учун сув эди сароб,
Сув деганда ҳар дил, ҳар кўзга
Армон тўлар, сўнар офтоб.

Сув умидни оқизди чўлга.
Сув гўзал ёр хаёли каби.
Жон истади ҳар бир жилваси!..

- Боёнларнинг ери сувга фарқ,
Экини маст сув қўшиғидан.
Ботган қуёш тонг-ла уриб барқ,
140 Ичди катта ернинг сувидан.
Бой чангали ичида тўғон,
Тўғон беги—мулкдор зўравон.

ХИРМОНДА

Мана, экин йиғилди, сўнгсиз
Ҳаракатнинг бебаракати.
Она бошлиқ барча ўғил, қиз
Дейди: «Битди ёзнинг офати!»
Лекин қоплар тўлмасдан бурун
Кўзда сўнди энг сўнгги учқун.

- Мана, етди балодек судхўр,
150 Овга чиққан ёвуз, оч бўри,
Бутун виждон қонунига кўр,
Қопағонлар ичида зўри.
«Тегизи»ни тортди хирмондан:
«Дон ҳам — пул-да: бари тер, қондан

- Булутдай зўр эшон салласи,
Аллақайдан елар назирга.
Авжга чиқиб имон ҳилласи,
Очкўз, етиб келади қирга.
Улпон, кафсан, закот ва солиқ—
160 Деҳқон қонин сўрғувчи қориқ.

Қувди қишнинг муздай ҳассаси,
Деҳқон кирди қора кулбага.
Киш тунига тўлди кўкраги,
Очлик меҳмон ҳар кун супрада.
Ер тишлаган шундай хори-зор
Умидлари бўлди тору мор...

Неча-неча деҳқон ажралур
Ердан, сувдан; ноилож, ночор —

Чангалига бойнинг борланур,
170 «Тақдири» шу — энди чорикор...
Етнинг ери сўрар кучини,
Машаққатнинг кўрмас учини.

Йиллар йиғар; тоғдай ғам дилда,
Орзу, умид бари қовжирар.
Ғам тошини кемирар уйда
Бир тўда жон... кўзлар жовдирар.
Хотини ва болалари қул,
Озод меҳнат билмайди йўқсил.

қутулиш

Булут каби ёш қуйдинг тун-кун,
180 Баъзан бўлдинг момақалди роқ,
Ғазабларинг даҳшатли қуюн,
Гаврон, ўроқ, тош, қилич, пичоқ
Қўлга олдинг, қайнади исён,
«Ур, йиқ!» билан бошладинг сурон

Мулкдорлар ва беклар боши
Сакраб қолди футбол тўпидай.
Зангин сарой, кўшклар чартоғи
Оловланди дўзах ўтидай...
Душманингдан олдинг интиқом
190 Ер юзида сен чиқардинг ном.

Сенда ўсди бўроннинг кучи,
Денгиз каби қаттиқ чайқалдинг.
Бахтга ташна оломон ўчи.
Қуйлаб, кўкни ларзага солдинг.
Отлиғингдан пиёданг асов,
Тўсолмасди тоғлар бўлса гов.

Ҳақлик истаб қиларкан уруш,
Белга тугдинг бир қисм талқон.
Тоғда, тошда ясадинг қўниш,
200 Ҳовучладинг лойқа сувдан жон.
Қалинлашди сафинг дам сайин.
Қанотландинг жангга тинмайин.

Ишчи синфи — сенга чин йўлдош.
Уроқ-болға—дўстлик белгиси.
Курашларда бўлиб бир сафдош,
Ишондингиз: зўр бахт—келгуси.
Ишчи, деҳқон—якдил армия!
Зафарларга элтди партия!

- 210 Сен кўтардинг эгилган бошни,
Қалбада ўсди топталган ўзлик.
Улфат қилдинг сен ҳам қуёшни.
Фандан тердинг чамандай сўзлик.
Ҳар кун янги-янги зафарлар,
Янги бахт-ла келур саҳарлар.

- Ер-сув бутун умрингга кирди,
Ер нашъаси, кучи қўлингда,
Кўз ёшларинг абадий тинди,
Еқаламас энди йўлингда
220 Илон-қамчи билан бек асло,
Бўронли қиш ё очлик бало.

Тунда яшнар ипак олови,
Оқар уйнинг ойналаридан,
Гўзал қуёш, соф ҳаво нови,
Шодлик учар куйинг торидан.
Болаларинг тўқ, шўхлиги зўр,
Эркин ишдан қанча имкон, кўр!

- 230 Файратингнинг жонли тўлқини
Гул ундирди, ҳатто бу Ватан
Тошидан ҳам. Бахтнинг уруғи
Ҳар йил берар янги бир чама,
Қўшоқланди эркин меҳнат, иш,
Қора ердан чақнар нурланиш.

Уғлинг кўкнинг юзида лочин,
Қизинг фанлар чўққисин ошар.
Қишлоқ яшар кундан-кун ёрқин,
Кўнгилларда, юзда бахт тошар.
Ер, сув энди деҳқон, сеники,
Қуёш ўлган замон сеники!

Каналлардан сувлар шарқирар,
240 Деҳқон, нега бахтга тўлмасин?
Машиналар дев иш бажарар,
Турмуш энди нега кулмасин?
Халқ ижодин сенга бағишлар,
Сенга, деҳқон, куйлар, олқишлар!

Уфқларни қучган далалар,
Ухламас ҳеч, меҳнат қайнайди.
Қуёш қўшиқ мавжида сузар,
Ҳавода нур-тўлқин ўйнайди.
Ер-сув энди, деҳқон, сеники,
250 Нурга чўмган замон сеники!

ТУРЛИ ЙИЛЛАР

ДАЛА ОҚШОМИ

Уфқ қизарди, ёнди,
Кенг қирлар туманланди;
Узун адр йўллари
Бир оз сўнг қораланди.

Шамоллар тоғ қўйнидан
Ипак қанотин очди.
Қучиб гуллар бўйнидан,
Ҳар ёққа атр сочди.

Шу чоғларда маърарди
10 Адрда ўксиз кўзи.
Ел-ёлғиз тентирарди,
Ҳасрат тўкарди кўзи.

* *
*

Кулмади бир капалак соз,
Пардасидан баъзан оз
Ёниқ, титроқ бир овоз
Кўлкаланиб учадир.

КЕЧҚУРУН КЕЗИШ

Кун ботди... Оғочликда қизил шол
Еллар билан бир ўйнади, сўнди
Борлиқни қоплаб олди
Сўнгра кўлкали хаёл.

Қаршимдан сув оқарди
Маъюс, етим қиз каби.
Қушлар қанот қоқарди
Интилиб кучсиз каби.

Ҳамдардимди кичик соз,
10 Кездим мен ёппа-ёлғиз:
Атрофда йўқди овоз,
Борлиқ ухларди ғамсиз.

Юлдузлар унда-мунда
Бўшлиқларга куларди.
Қайтдим кўлкадек яна,
Кулбамда ўт ёнарди.

ЭСКИ ВА ЯНГИ БОЛАЛИК

Еш ўртоқлар, бир замон,
Сиздек бир бола эдим.
Лақабим — «Митти полвон»
Юмалоқ, қора эдим.

Сакрардим томдан-томга,
«Бойинчоқ» ит ёнимда,
Ошиқ, чиллак ўйнардик
Сўнг кўчада шомгача.

Отам бир мардикорди,
10 Қишда бекор қоларди.
Учоқ, тандир кўп кунлар
Олов кўрмай ётарди.

Барот, Мели ва Сайфи
Менинг ўртоқларимди.
Уларнинг оталари
Косиб, маҳсидўз эди.

Қиш кунлари қорбўрон
Ўйнай-ўйнай чарчардик.
Бир бурчакда ёнма-ён
20 Утириб, чўпчак айтардик.

Бойқиш Барот кўп чоғлар
Зах дўконда букчайиб,
Қўзини ишга боғлаб,
Ип эшиб, ямоқ ямар.

Катта бойди қўшнимиз,
Унинг ўғли Валихон,
Этиклари амиркон,
Кийимлари шоҳидан.

- Бойнинг бу арзандаси
30 Нақшли болхонадан
Кўрсатиб қант-қурсини,
Бизга кўз-кўз қиларди.
«Дадам эртага тойча,
Олиб келади менга,
Миниб олиб, чоптириб,
Бостираман сизни»,— деб
Мақтанганда, دادил биз:
«Хап, сеними!— деярдик.—
Тойчангни биз думидан
40 Тортиб, сени судраймиз...»

Мактабга қатнагандим,
Домлам серсоқол, ғилай,
Лапангларди айиқдай,
Салласидан чўчгандим...

Тақир пўстак тагида
Қўлида узун таёқ,
Ҳар куни неча марта
Саварди «шарақ-шарақ».

- Бир уйда юзлаб бола
50 Чанг-тупроққа қоришиб,
Бош чайқаб, чувиллашиб,
Ўқир эдик бемаъно.

«Абжад» ёки «ҳафтияк»
Домла келса бир нафас
Қий-чув.. ҳам шовқин-сурон,
Ўзаро муштлашарак.

- Гурра бўлар қанча бош,
Нечанинг бурни қонар.
Усмасди фикр, қараш,
60 Ўтарди ёшлик — баҳор.

Қўмир, супурги пули,
Бўйра пули... йўқ туби.
Баркашда ош, нон билан
Очилар домла кўнгли.

Укам ҳозир ўқийди,
Тўртинчи синфда у.
Мактабга бағишланган
Орзу, фикр ва туйғу...

Севади ҳамма фанни,
70 Уқишдан сўнг ўйнайди.
Дадил, пишиқ ва чаққон,
Қўшиқ қуйлаб қувнайди.

Турғун, Салимаойлар —
Укамнинг ўртоқлари.
Аэроплан моделин
Сева-сева ясайди.

Кенг майдонда болалар
Машқ қилишиб юрарлар.
Қатта тўпни тепишиб,
80 Қизиқ ўйин ўйнарлар.

Келса чиройли кўклам,
Кезиб ҳар хил чечакни,
Ҳар хил тошларни укам
Тўплайди, текширади.

Тартиб билан теришган
Кичик столда дафтар.
Китоб, қалам, суратлар,
Харитаси осилган.

Ҳамма дарсдан биринчи
90 Чиққан эди бу йили,
Керилмайди газетда
Босилса ҳам сурати...

ҚИЗИЛ ДОКТОР

Исминг кўҳна жаҳон бошида,
Булутларни йиртажак яшин.
Қул-чўриларнинг қарашида
Единг ёқар умид оташин.

Банкачилар ва ҳар хил пулдор
Ерни қора қанот остига —
Олган ҳар хил текинлар бекор
Мукка чўкиб ҳаёт тахтига.

- Миллионларнинг қон ва кучини
10 Сўра-сўра семирган гуруҳ
Чигалликнинг топмас учини.
Исминг қазир руҳида андуҳ.

Баъзан қазо ва кадар каби
(Сирлироқдир балки бундан ҳам),
Баъзан қўрқинч бир туш сингари
Асабларга чанг солар маҳкам.

- Бир ваҳманинг туман гирдоби —
Қоплаб олар, бош саросима,
Кўз тинади бир бўшлиқ сари —
20 Ер учгандай. Бўшлиқ оннда!

Чайқалмоқда тарих муттасил,
Узгачадир қасирғалари.
Илк оҳангни ким бузди?.. Чигил!
Ут кемирар қобирғаларни.

* *
*

Йўлни қир, далага сол,
Гул, лолани тақиб ол,
Баҳор чоғи ўйнаб қол,
Дилга бўшлиқ тўлмасин.

Яшил ҳаёт қишлоқда,
Кумуш анҳор узоқда,
Қўшиқ айтар шу чоқда,
Юр, қайғулар бўлмасин.

Юр, биз андак кезайлик,
10 Ҳасратларни эзайлик,
Ҳаёт шеърин сезайлик,
Ешлик гули сўлмасин.

ТУГАЛЛАНМАГАН ШЕЪРЛАР
ЭСКИЗЛАР

БАЛАНДЛИКДАН...

Бир-бирига ёнбошлаган
Букчайган уй ва айвонлар
(Мерос қолган боболардан)
Уфқача туташганлар...

Анув ёқда ёш болалар
Том тепишиб ўйнашди.
Анув уйда дутор чалар
Тутқун келив... Бу—фарёди.

Иш йигириб пучуқ кампир,
10 Қазо қилди намозини.
Қушлар куйлар учиб пир-пир
Шу ҳавонинг навосини.

Ёш йигит нари уйда
Ўқир, ёзар.. Ёш қалами.
Унда-мунда бир антенна
Юксалишди алиф каби.

Чол деворлар орасидан
Янги ҳаёт кулиб боқар.
Бу мозийнинг ярасидан
20 Бездик... Порлар гўзал баҳор.

БЕДАНАГА

Нега кўкламда мунча нола, фиғон?
Яна қалбимни тилдинг, эй бедана.
Утли кўксингда йўқми жўшқин қон?
Тўрни йиртиб чиқ, сайра қирда яна.

Кўк очиқ... боғда турли қушлар учар,
Боғчалар ям-яшил гўзал жаннат.
Усти берк тор қафас ичи зулмат.
Шу маконингми? Сочма кўп оҳ-зор!

ЯРАЛИ ҚУШ

Қалбидан узилган каби гўзал қуш
Қўклардан юмалаб тошга урилди.
Қон томар оғзидан, қанотларидан,
Ярали кўнгли-ла ҳар ён сурилди.

Олов каби ёнар саҳро кимсасиз.
Узоқда булут-ла ўпишган тоғлар.
Қуш кузни сақларди аламдан...
Инграрди кўксини қайси сир, доғлар.

У синиқ қанот-ла яна талпинар.
10 Қушни ўраб олган қизгин, кенг саҳро.
Бўшлиқ самоларга ҳасрат-ла боқар
Ҳаётнинг сўнг они етишган чоқда.

ЯККА ОҒОЧ

Уқсиз боқишли, ҳой оғоч!
Юзингдаги сиригни оч.
Япроқ ёзиб яйрагандинг,
«Гўзал оғоч» деб аталдинг.
Очдим кўнгил китобини

Кўланкангда мен ...

10 Япроқларинг шу йўлларга

Еллар келса
Қумлиқларда учишурми?
Саҳроларга сени ташлаб?...
Қизғин қумга сен ёнбошлаб
Қоласанми, кичик оғоч?
Ҳолинг бўлса, сиригни оч,

ЧАҚМОҚ

Зулматлар қўйнида яшнадинг,
Ай олов чизгиси, ай чақмоқ!..
Сен олов жилвалар ташладинг
Кулбамга... Аяма, тунни ёқ..

Ғазабли бир қувват гулдурад,
Товшидан дунёлар титрайди.
Тўлқиндек ҳар ёққа интилар,
У товуш... нималар тилайди:

Ай яшин, асрлар қолдирган
10 Зулматлар қаноти кул бўлсин.
Кўз ёши қонларга чўмилган
Онамиз — ерга-да нур тўлсин.

Ут тилинг кескиндир қиличдан,
Шу жонсиз булутни парчала.
Очилсин шу қаро кўклардан
Яшнаган юлдузлар бир дала...

Ғазабли бир нима гулдурад,
Ай чақмоқ, у нима тилайди?
Наъраси мусиқий туюлар,
20 Овутиб кўнглимни силайди.

Мазлумлар қалбида порлаган
Учқунлар тўплами сенмисен?

.
.

* *
*

Имтиҳонлар битиб қолган бир кунда
Ичимда бир сирли севинч тошарди.
Кўнгил баҳор нози билан жўшқинди,
У синфда қиз пиано чаларди.

У чоқларда севги узоқ хаёли,
Шўх ва қувноқ, телба, тентак боламен,
Қалбга секин қўйиларди куйлари.

.

ИНСОН

Асрлар ҳам секин чарчаб қолдилар,
Тебранишинг сусайишни билмайди.
Даврларда кучинг эмиб олдилар,
Куч булоғи отилишдан тинмайди.

Жўшқин денгиз, дарёларни боғладинг,
Булутлардан юксакларда юрасен.
Маконингди ваҳший ўрмон ва тоғлар

.

* * *

Ҳукмрон бўлдик еримизга биз.
Бизнинг иродага тоғ, денгиз, саҳро,
Замон ва масофа чўкди бизга тиз.
Бизнинг зафарни олқишлар само.

Эй улуғ ҳаётим, ҳар бир саҳифанг,
Бир «Шоҳнома» учун берар фикр, ранг.
Бизга келди сергул, сермева бир ёз,
Бахт куйи билан авжга чиқди соз.

ҚИШ КҰРИНИШИ

Қуёш оғди
Қулиб бирдан.
Узоқларда . . .
Ёғди, ёғди
Қичик кулбам
Бели қорда . . .
Оғочларнинг
Қосов қўли
Оқ гул тақди.
10 Кенг тоғларнинг
Гўзал йўли
. . . оқди.

АЭРОПЛАН УЧГАНДА...

..... уч юқори, буюк темир қуш!
Мовий сўнгсиз кўклар сари галалаб учиш . . .
Уфқлардан сочилади кучли овозинг,
Булут қўйни очилади тегса қанотинг.

Жавлон уриб каптар каби тиниқ осмонда,
Йўқоласан ўқ сингари кўздан бир онда.
Бўрон, туман ва қорлар-ла курашиб ҳар он,
..... диёрлардан қиласан жавлон.

Қўриқлайсан . . . чопар олға чексиз юртимиз,
10 темир халқа худудларимиз.

* *
*

Жуда қайсар эшагим . . .
Қўлимда йўқ жуводиз . . .
Йўрғалатдим, боқингиз:
Ўзиб кетди бекатим . . .

Юмалаб кетди қуёш
Катта тоғ қиррасидан.
Осмон — қийматли бир тош
Товланди шуъласидан.

- 10 Сирдарё ойнасида
Сочи қолди бир тутам.
Гўзал, нафис бир оқшом
Пахталар даласида . . .

ПОДАЧИ БОЛА

Ёнингда таёгинг ётар ул-узун...
Биқирлаб тошади қора қумғонча.
Ҳавога ёйилар тандаги тутун,
Тепадан-тепага кўчасан қанча?

Даланинг кўк сочин қиртишлаб пода,
Шамолсиз булутдек силжиди секин.
Бола бузоқларни йўқлаб қарашар.
Сигирлар кўзига қуйилар ҳазин...

МЕН

Мен йўлдаги эски чинор салқинида
Қизитувчи қизил нурдан қочиб хаёл сурмаймен.
Мен ердаги оловларга, ёнғинларга топиндим,
Қўклардаги чироглардан «ҳақ йўли»ни сўрмаймен.

Шоир эмас, ҳаёт ўғли ёш йигитнинг сўзи бу,
Шеър эмас, хаёл эмас, бу ҳаётнинг ўзи бу ...

Эшмат бўзчининг қорача қизи
Эркига бўйсунар техника ва фан.
Қора кўзларингда жиддият ва шан,
Сўнг ихтироларнинг букилди тизи.
Отанг дастгоҳида тўқирди эр-кеч
Бутун бир умрининг қайғуларини.
Онангнинг умрини чиқазди чигриқ,
Опанг кўҳна чархда йигирарди ил.
Қуёш ҳазар қилар, зах дўконхона
10 Эй каби букилди бели ва эркин . . .
Гўдаклар узарди кўзнинг нуруни . . .
Узун тор кўчага ёяроқ танда
Белбоққа ялчимас қашшоқ бир банда.

.

БУКУН

Мозийнинг бадбуруш шу чирик биноси
Букун ёнғинларда гурлаб ёнади.
Минг йилги зулматнинг энг сўнгги оҳи
Олов бўронида хип бўғилади.

Букун даврларнинг афсоналарин
Тешиб парчалайди яшин ханжари.
Букун емирилмакда ҳар минут сари
Дилларда мозийнинг кир қоялари.

10

ИШҚ

Дўстим, мендан сўрама ишқ маъносини!
«Ишқ ичинда айланур бутун бир жаҳон»
Кел, қара, очдим унинг бир қопқасини!
Манзаралар ўтгуси кўзинг олдидан:

Ана, бир олтин кеча... барглардан оқар
Майин нурлар боғчанинг чаманларига...
Шалола кумушини кенг кўлга қуяр,
Кўлни қучоқламишдир гулдан кунгира...

Қиз югуриб тушади мрамор зинадан,
10 Севгилисин ахтарар шаффоф соядан;
Назар ташлайди ҳар ёқ ҳаяжон билан,
Хўрсинади, қарайди олтин ҳавога.

Қиприқларинда унинг порлайди инжи,
Тонгни изтироб билан қаршилар уйғоқ...
Шубҳачи дўстим деди: «Тонг юлдузини
Пиш-пиш ухлаб умрида кўрганми бир чоқ?»

ҚОРОВУЛ

Кечанинг қора қалин
Сочи борлиқни ёлган.
«Тиқ» этган товуш ҳам йўқ
Қўчалар бўш, чарчаган...

Бриллиант кўзларини
Юлдузлар унда-мунда —
Сузишарди юксакдан
Бу жимжит, хаста тунда.

Қинғир, қийшиқ тор йўлда
10 Кетар эдим.
Турда ҳа
.

КЕЧАСИ ВОКЗАЛ

Электр юлдузлари
Атрофга секин ёяр
Олтин жамалагини.
Кечаю-кундузлари
Шу ерда меҳнат бурар
Буюк филдирагини.

Шошқин юрар ишчилар
Юз-кўзлари тошқўмир;
Сўзлари қисқа, кескин.
10 Ҳаво кўксини тилар
Буғ қиличи юксалиб
Поезд дам олган сайин.

Сўнгсиз чўллар кўксини
Пишлаган тоғлар тешиб.
Чўзилган из — қўш илон.
Жингалак тутунини
Паровоз ҳар ён отиб
Келар узоқдан шу он.

20

КЕЧ КҮЗ

Шаҳарга кўчиб кетган боғчилар.
Кўлкам-ла бирга кездим —
 Боғчаларда...
Сариқ, ҳорғин манзаралар очилар
Гала-гала барглар учар
 Олчазорда...

Сувлар ҳам бекорчи... йўли белгисиз
Энгашаман, ичаман ундан бир қултум.
Ҳазон супуради бир чол ва бир қиз...
10 Ҳавода эриган олтин табассум
 Илитмас туйғум!

Лоқайд чўзилсам, барглар
 Деди: «Вой, белим!»
Оғочда унутилган қурушқоқ олма —
Пахса ёриғига тартарак тиқим.

«Пўшт!» — демай бемалол кирдим боғларга;
Нокларга, юлдузларга ойна ҳовузлар.
Ўлик кўзларни ҳатто
 Очмас кундузлар.
20 Супалар алёрлар айтиб чаросга
 Ёзғи чоғларда,
Учиб қолган каби ётади беҳуш...

* *
*

Лолалар кўтариб пиёласини
«Қуй», дейди қуёшга. . . Улар шўх, эрка.
Қуёшнинг нурини қониқмай сира
Ичишар, кўкламнинг тилаб бахтини.

Маст бўлиб ухлайди лолалар қирда
Шамоллар ўпарак.
Қуёш нури тўлган пиёлаларни
Шамоллар сочига боғлашиб учар.

ВАРИАНТЛАР

Ойбекнинг барча адабий-бадий ва илмий-ташқидий асарлари каби лирик шеърлари ҳам ўз вариантларига эга. Бундай вариантлар Ойбек шеърларининг фақат босма нашрлари учун эмас, балки қўлёзма нусхалари учун ҳам характерлидир.

Ойбек қаламига мансуб бўлган шеърларнинг аксарияти шоирнинг ўз қўли билан ҳар хил форматдаги қоғозга, дафтар ва блокнот саҳифаларига битилган. Турли рангдаги сиёҳ ва қалам билан араб графикасида ёзилган бу қўлёзмалар аксар ҳолларда ўзининг қора-лама ва оқлама нусхаларига ҳам эгадир.

Ойбек шеърларининг бу дастхатларидан ташқари, унинг оғзидан рафиқаси Зарифа Саидносирова томонидан ёзиб олинган қўлёзма нусхалар ҳам мавжуд. Ойбекнинг оғир хасталик йилларида ижод этган шеърларининг бу қўлёзма нусхалари ҳам ушбу нашрда шоир дастхати билан барабар қимматга эга бўлган манба сифатида қаралди.

Маълумки, Ойбек шеърларининг матбуотда эълон этилиши 1926 йилдан бошланади. Шоирнинг бу бошланғич ва ўрганчик шеърлари унинг мактаб ва техникумдаги ўқитувчилари тарафидан таҳрир этилган ва улар таҳририда матбуот юзини кўрган. Ойбекнинг 1926 йилда чоп этилган биринчи шеърлар китоби — «Туйгулар»дан то сўнгги «Асарлар»ига қадар барча шеърний тўпламларига эса муҳаррирлар ҳам қалам теккизганлар. Уларнинг таҳририй ишлари баъзан жонз ва муаллиф томонидан маъқулланган бўлса, баъзан меъёр чизигидан чиқиб ҳам кетган. Ойбекнинг «Кўнгил найлари», «Машъала» ёки «Қуёш қўшиғи» тўпламларидан жой олган шеърларига киритилган ноўрин тузатишлар шоир асарларининг кейинги нашрларига ҳам тўғридан-тўғри кўчиб ўтган. Ойбек ижодининг дастлабки даврига оид бўлган ва биринчи марта «Шеърлар» ва «Кўнгил қуйлари» тўпламларида эълон қилинган шеърларда эса бундай таҳрир ҳоллари учрамайди.

Яна шуни ҳам қайд этиш керакки, Ойбек ўзининг «Қуёш қўшиғи» китобини ва «Танланган асарлар»нинг I-томини нашрга тайёрлаш жараёнида улардан ўрин олган шеърларни жиддий таҳрир этган. Айрим ҳолларда унинг таҳририй ишлари ўша даврнинг ўткинчи таълаблари асосида амалга оширилган.

Ойбек шеърларининг ушбу нашрида шоирнинг ғоявий-бадий ниятига зид бўлган барча ўзгаришларни бартараф этишга ҳаракат этилди. Шу мақсадда шоир услуби ва тили учун характерли айрим сўзлар (масалан, *шан*), сўз формалари (масалан, *севарак*, *айтамен*) ва ёрдамчи сўзлар (масалан, *ай* қабалидаги хитоблар) оригинал асосида қайта тикланди. Лекин 20-йиллар учун ха-

рактерли имло нормалари (масалан, *Ўқитғувчи*), тирноқ ва тиниш белгилар ушбу нашрда ўз аксини топмади.

Ойбек шеърларининг босма манбалари учун қуйидаги қисқартишлар қабул қилинди:

Асарлар-57 — Ойбек. Танланган асарлар. Тўрт томлик. Биринчи том. Шеърлар. Поэмалар. Редактор Миртемир. ЎзССР Давлат бадний адабиёт нашриёти, Тошкент, 1957.

Асарлар-68 — Ойбек. Асарлар. Ун томлик. Биринчи том. Шеърлар. Редактор Миртемир. Ғафур Ғулум номидаги бадний адабиёт нашриёти, Тошкент, 1968.

Бахтигул. — АҶвек. *Bəhtigul və Saqʻndiq. Dastan və şeʻrlər.* Məʻul muhərrir N. Pələt. *Özvekiŝtan Dəvlət nəşriyatı, Taŝkent, 1934.*

Йиллар — Ойбек. Оловли йиллар. Шеърлар. Редактор Зулфия. «Тошкент» бадний адабиёт нашриёти, 1965.

Куйлар — Ойбек. Қўнгил куйлари. Шеърлар. Редактор Миртемир. «Тошкент» бадний адабиёт нашриёти, 1966.

Машъала — АҶвек. Мəşʻələ. *Ŗirlər toplanımdan III vələk.* Sijasiŝ muhərrir Anqəvaj,ədəviŝ muhərrir Həsən Pələt. *ƏRBŞÇ Dəvlət nəşriyatı, Taŝkent—Səmərqənd, 1932.*

Найлар — АҶвек. Kəngül nəlləri. *şeʻrlər toplanı, II. Əsnəŝr, Səmərqənd—Taŝkent, 1929.*

Туйғулар — ئايىبىك. تۇيغۇلەر، شعيرلەر توپلامى، I. ئوزبېكىستان دەۋلەت نەشرىياتى. تاشكەنت. 1926 يىل.

Фронт — Ойбек. Фронт бўйлаб. Кундалик дафтардан. Редактор Т. Имомхўжаев. «Тошкент» бадний адабиёт нашриёти, 1965.

Шеърлар — Ойбек. Шеърлар. «Ўзбек совет шоирлари кутубхонаси». Редактор Зоҳиджон Обидов. ЎзССР Давлат бадний адабиёт нашриёти, Тошкент, 1963.

Қуёш — Ойбек. Қуёш қўшиғи. Шеърлар. Поэмалар. Редактор Миртемир. ЎзССР Давлат нашриёти, Тошкент, 1955.

Ойбек шеърларининг дастлабки қўлёзмаси — *коралама*, тоза ва оққа кўчирилгани эса *оқлама* тарзида қайд этилди.

Вариант мисралар ёки бандлар олдидаги рақамлар, Ойбек шеърларининг асосий текстларида учрагани каби уларнинг шу шеър доирасидаги сон тартибини англатади.

1922

Чолғу товуши (11-бет).

Армуғон, 1922, № 1:

21 «Етма, эй турк, уйғон, кўз оч, ухлама!»—

1923

Йўқсиллар сўзи (12-бет).

Қўлёзма:

2 Таланган, ялонғоч мазлум тулларни

Туйғулар:

10 Вақт етди, ўт тошди, кўмамиз бахтингни!

Қушлар учаркан... (13-бет).

Қўлёзма:

4 Тотли куйингиз

Қўлёзма, Туйғулар:

7—8 Тор қафасдан. Қуртулолмадим.

1924

Йўқлаш (14-бет).

Қўлёзма, Туйғулар:

13—16 ва 29—32 йўқ.

Туйғулар:

1 Эй суюкли, нурли қуёш,

Олтин кўнгишга (17-бет).

Қўлёзма, Туйғулар:

2 Эрка кўнгли чечаклардек яшнасин.

12 Аяллат менга дардингимни куйлайсан?

Овчига (19-бет).

Туйғулар, Асарлар-68:

2 Гўзал нағмалар кўнглидан оқсин.

4 Қуй, овчи, уни, чечаклар тақсин.

6 Малаклар каби гўзал боқиши.

Еш кўнгил (26-бет).

Қўлёзма:

11 Амалининг кетидан

Уйғон! (33-бет).

Қўлёзма:

6 Сен эмасмисан?

13 йўқ.

19—20 Янги ҳаёт,

Янги дунё.

21 Тузадир.

24 йўқ.

Қизил Ўзбекистон, 1925, 8 май:

5 Буржуа инсон-да, сен инсон эмас?

15 Буржуанинг қора байроғи.

Ўзгариш тўлқинлари (35-бет).

Қўлёзма:

4 Энди кенг Шарқ Ғарб занжирин тақмасин!

7 Сўнсин букун, ўз ёвини Шарқ билсин,

12 Қонларни ўйнатди ёниқ дилларда

14 Ғарб бургути қонларингда бўлсин ғарқ.

Асарлар-68:

11 Эрк боғчасин юмшоқ, нозик еллари

1925

Ишчига (38-бет).

Қўлёзма, Туйғулар:

2 У қонли, қаҳрли қўлларда,

4 Энди кул эркинли чоқларда.

9 Денгиздек тўлқин ур, бир бақир!

10 Зулматнинг юраги қирилсин...

11 Йўқсиллар дунёсин тез чақир!

- Кўринишлар (42-бет).**
 7 Кўксиндадир чечаклари,
 Ойнисанинг тўйи (46-бет).
Қўлёзма:
 22 Айтсанг-чи тезроқ
 25 Каби сарғайди,
 Қайғиси ошди.
 43 Синди бахт — чолғу.
 Ойниса қалби
 Қимни йўқлайдир.
 52 Тилак-орзудан.
Тутқунлар (48-бет).
Қўлёзма:
 10 Паранжилар бошга тушди.
Туйғулар:
 6 Чечак каби қувнашурди.
 8 Кўк майсада юрушурди.
Ўзбек эли (52-бет).
Қўлёзма:
 3 Кулиб боққан эй севгили,
 8 Нурларни сен таратгандинг.
 9—12 *йўқ.*
Ешлик хотираларидан (53-бет).
Найлар:
 2 Довучча ўғирлаб ердик иккимиз.
 Еш куч (54-бет).
Қўлёзма:
 8—9 Томирларинда тошди
 Оташ, қон
 13 Чин эркли ҳаёт
Байроқ (56-бет).
Қўлёзма:
 8 Титраяжак душман ортиқ.
 10 Қуёш каби юксал узоқ.
 15 Улуғ байрам — Октябрда
Ер кимники? (57-бет).
Қўлёзма:
 4 Порлар албат кетмон, ўроқ.
Қўлёзма:
 17 Ай яланғоч деҳқон, ишла!
Туйғулар:
 17 Ҳой, яланғоч деҳқон, ишла!
Туйғулар, Қуёш, Асарлар-57, Шеърлар, Асарлар-68:
 4 Порлар, кулар кетмон-ўроқ.
Бир йигит куйлар экан... (58-бет).
Туйғулар:
 20 Сизнинг-да ёш кўнглингиз!
Капалак (59-бет).
Қўлёзма:
 8 *дан сўнг:*
 Уйғонар тилак:

Қиш кўринишлари (61-бет).

Қўлёзма:

- 16 Кеча нашъасиз.
17 Майда совуқ қор

21 Кўчалар жимжит.

Утиниш (62-бет).

Қўлёзма:

- 7 Ичимда тўлди ҳасрат
Қиш кечалари (63-бет).

Қўлёзма:

- 6 Титраб учар кезиб оз...
Уксизлик (64-бет).

Қўлёзма:

- 10 Боқар ўксиз қушча каби.
11 Енар экан кўкраклари
Сўнгра бирдан бошлар йнги.
Чечаклар терганда... (65-бет).

Қўлёзма:

- 7 Шоирнинг қалби каби
Никоҳ куни (67-бет).

Найлар:

- 5 Еш қиз, билмам, ўз эркини ололмадим?
8 Утмиш чоғлар изи унинг кўксини ёқди.
Кудёш, Асарлар—57, Асарлар—68:

13 *йўқ.*

«Уйнаб оққан ирмоқлар...» (70-бет).

Қўлёзма, Найлар:

- 9—10 Сози синиқ бу шоир
Ёзсинми сизга доир?

Найлар:

- 8 Қулсангиз кулар амал.
Турмуш йўлида (71-бет).

Қўлёзма, Найлар:

- 9 Қайтмайман ҳеч орқага... Кучим толмас,
Кечқурун (73-бет).

Найлар:

- 5 Қир туман-ла бурунди,
Яна куз (79-бет).

Қўлёзма:

- 2 Шилдираб тўкилар
Тузалиш олдида (81-бет).

Қўлёзма:

- 9 Яшайин, ишлайин, ўлим, кет узоқ,
Найлар:

- 8 Ҳаёт наъмасидан яна тинглай ун.

- 10 Қалбимда қолмасин яна минг бир доғ

1927

Баҳор қушларига (88-бет).

Қўлёзма:

- 1—2 У буюк денгиз.

- Тўлқинида сиз
- 9—12 *йўқ.*
- 13 Яшнар боғимиз,
- 19—20 Тўйинг кўкламнинг
Гул бўсасинна.
Боғ йўлида (93-бет).
Қўлёзма:
- 8 «Дарёларнинг у бурчи», деб куйларди.
Нева бўйларида (103-бет).
Қоралама:
- 1—2 Дарё шўх қиз каби ўйноқлаб борар,
Ой ипак нурини нозланиб ёяр.
- 4 Сувларнинг қўшиғи кўнглимни ёзар.
- 5—8 Қумуш сув бетидан ўпиб сесканар,
Еқимли шамоллар бепарво кезар.
Яшил элларимдан хабар сўзламас,
Бу очиқ қалбимни янада эзар.
- 12 *дан сўнг:*
Бир тарих ёйилар боқишларидан
Исённинг наъшасин сочар....
Янги дард қўшиғи
Бу қувноқ дарёнинг оқишларидан.
1—оқлама, 2—оқлама, *Найлар:*
- 1 Шўх дарё ўйноқлар жонли қиз каби,
1—оқлама:
- 2—4 Ой ипак зарини ёйса ҳар оқшом.
Бу телба кўнгилнинг тарқалар ғами,
Олтиндан хол солган юзига боқсам.
- 8 Сувларнинг қўшиғи кўп узоқлардан.
2—оқлама, *Найлар:*
- 2—4 Ой ипак нурини ёйса ҳар оқшом.
Бу телба кўнглимнинг тарқалар ғами,
Олтиндан ҳал солган юзига боқсам.
Куйлар:
- 4—8 *йўқ.*
Тубанлардан комсомолга (106-бет).
Қўлёзма:
- 66—67 Ҳаёт нурини олди.
Бу кунда иккаласи.
Қўлёзма, Найлар:
- 6 Ишлар Али ёзу қиш.
- 9—10 Келтирмишди онаси
Хунар ўргансин дейиб.
- 16 Юрагида на сир бор.
- 23 Оғир иш-ла сўлмишди
- 27—28 Кўча-кўйни тўлдириб,
Утишаркан Али ҳам
- 35 Кулиб боқди шу онда
Ер юзи, 1926, 15-сон:
- 6 Бўлди ишлар ёзу қиш.
- 9—12 *йўқ.*
- 15—16 Индамасди ҳеч кимга
Юрагида наъшаси бор.

- 17—18 Ёш кувкари совуқ... қор,
Тинмай эрта-кеч ишлар.
- 23--24 Оғир ишла сўлмишли
Ёш ва кучли бадани.
- 25 Гўзал баҳор ойида
- 27—28 Кўча-кўйни тўлдириб—
Утарканлар, Али ҳам
- 35 Кулиб боқди шу онда.
- 41 Кеча даладан тушдим.
- 49 Юр, борсак, аниқ ёзар»,—
- 52 «Ростингми?» дея юрди.
- 60—61 Ичларида йўқ Турғун,
Утди ортиқ қора кун.
- 61 *дан сўнг:*
Иккиси ленинчи ёш
Найлар:
- 24 Ёш ва кучли бадани.
- 52 «Ростингми?» дейиб турди
- 61 *дан сўнг:*
Иккиси ленинчи ёш.
Қуёш, Асарлар-57, Асарлар-68:
- 60 Ичларида йўқ тутун,
- 78 *йўқ.*
- 84—85 *йўқ.*
Асарлар-68:
- 64 Комсомол олдин сафда!
Октябрь байрами кечаси (111-бет).
Қўлёзма, Найлар:
- 8 Айниқса ҳам гўзал Нева бўйлари.

1928

- Янги йил (118-бет).**
Қўлёзма:
- 9 Олтин кўзларини қисиб қарайди.
Найлар:
- 12 Мангу рўмолини тикишга ёйди.
Кўчада кетаркан... (119-бет).
Қўлёзма:
- 12 Уч қилга бўлиб жўр,
- 28 Тенг шуъла сочилгай.
Уни қидириб... (120-бет).
Қўлёзма, Найлар:
- 6 Еқут кўзи борци.
Ётиш-туриш (121-бет).
Найлар:
- 12 Юмшоқ парларига секин ботамен.
Қор ёғаркан... (122-бет).
Найлар:
- 3 Оғочларда оппоқ рўмол,
Қўр қизга (125-бет).
Найлар:
- 18 Ташлаб шу ниқобни.

- Севги қурбонига (126-бет).
Қоралама:
 11 Қуриган толлардан
Найлар:
 9 Нақшли хаёллардан
Қиш тонгида (127-бет).
Қўлёзма:
 15 У бир гул таққан келип
Найлар, Асарлар-68:
 17 Кеча совуқ, ҳар ёқ қор
Синглимга хат (130-бет).
Найлар:
 32 «Ғайб» китобинг тингламайди, оқади.
 33—34 Эски турмуш — қуруқ чиқар... мозорлар
 Уртасида қўнқайибдир, бир шамол
 46 Санъат ва «фан гранитин сен кемир!»
Балконимдан (132-бет).
Қоралама:
 4 Секин сузади.
 20 Табиат билан.
Қўлёзма, Найлар:
 4 Қулоч отади.
Найлар, Қуйлар, Асарлар-68:
 5—6 7—8-мисралардан кейин келган.
 12 Хаёл ўлкаси...
Қуйлар, Асарлар-68:
 13 Еш кўнгил тинч... Табиат
Оғочликларда (133-бет).
Қўлёзма:
 2 Яшил япроқларда секин ўйнайди.
«Қуёш бекинар...» (134-бет).
Қўлёзма:
 17 Кўнглим шу онда
«Тарқоқ тутунлар каби...» (135-бет).
Қўлёзма:
 5 Чексиз катта қанотин
Вагон ойнасидан (137-бет).
Найлар:
 7 Яшил денгиз... чиройликлар долғаси.
Найлар, Асарлар-68:
 2 Яшил юзи қуёш ила ўйнайди.
 3 Мангу ҳаёт, оҳ на гўзал, қувнайди,
 28 Қулган ёш чечак.
 29 Қуёшга толган
 46 Қўрқдингизми, эй тевалар?!
 50 Саҳроларда маданият.
 51 Ер, сув, кўкни забт этгандир
 58 Юринг янтоқ еб, тевалар.
Турсунойга (139-бет).
Найлар:
 1 2-мисра билан, 3, 4-мисра билан ўрни алмашган.
 14 Қўйнингга налар бор?
 15 Англашда оғир биз,
 15—16 *ўртасида:*
Йирловчи қасоскор.

19 Бир қонли паридинг.
Қуёш ва сув қўйнида (140-бет).

Қўлёзма:

7—8 Қилар шўхликлар.

Бирга ўйнаймиз,

9 Бирга яйраймиз.

16 Порлоқ кулгилар сувни қучоқлар.

Найллар:

4 Гул-чечак, майса қирғоқларинда.

Мансур шеърлар (142-бет).

Қўлёзма; Ўзбек тили ва адабиёти, 1970, № 4:

24 *дан сўнг:*

Ҳой, чечакдан-чечакка қўнган капалак! Кундузлари чаманликларда тентирайсан кечалари қайси чечак қўйнида юлдузларга тикиласан?

Кўриниш (144-бет).

Машғала:

8 Секин кўчани қучар.

Ҳаёт (145-бет).

Асарлар-68:

9 Кўзларга кўринмас жиндек бир жонивор,

Самарқанд оқшоми (146-бет).

Қўлёзма:

2 Қуёш узоқда.

3—4 Уфқлар — олтин денгиз,

5—8 *йўқ.*

Нозли, ипак оқшомлар.

10 Аста мудрайди...

16 Босар ҳар онда.

17 Шундай чоғларда ёлғиз

19—20 Йўқ дардлардан битта из,

Мағрур кезаман.

21—24 *йўқ.*

Қўлёзма, Машғала:

13—14 Титрар мози хаёли

Қўрқиб ҳар ёнда.

Машғала:

3 Нозли ипак оқшомлар

Машғала, Асарлар-68:

24 Кулмас... ўлим-да.

Регистондан ўтганимда... (147-бет).

Қўлёзма:

6 Қалб ичида сени ҳар кун кўраркан,

10 Негизингда шиббалаган суяклар.

Машғала, Асарлар-68:

9 Буюк гавданг кўз ёши-ла бирлашган,

11 Шунинг учун яна маҳкам тиккай сан.

16 Тинглайсанми у тузилиш тарихинг

28 Тиниқ кўкдан... кенг сийнагда дам олган?

Машғала:

25 Замонлар билинмай қўллари

Афросиёб йўлида (148-бет).

Қоралама:

27 Юракларда кайноқ қонлар

- 31—34 Темирлардан бир қанот
Тақиб ол, толма!
Оқлама:
- 12 Сирли ўйнашар...
15 Меҳнат, кураш, кулги, қон
Машғала, Асарлар-68:
- 21 Шонр, кечмиш бир ҳаёт
28 Дамин олади.
«Булутлар кулди порлоқ...» (149-бет).
Қоралама:
- 3 Куйлаб қўяр баъзи чоқ,
Найлар:
- 2 Атлас тўридан.
4 Бир қуш сўридан.
5 Япроқларда бошқа ҳол,
11 Қуёш дерки, «Сўнг боқай»,
Самарқанд қизига (150-бет).
Қўлёзма, Найлар:
- 6 Қўзинг ёш сочди.
8 Баҳорлар қочди.
23 Зулфинг боғлади, йўқ севгим чеки,
Қуёш, Асарлар-57, Асарлар-68:
- 9 Қани юзингда қонли чизиқлар?
Яйраган онларим (151-бет).
Қўлёзма:
- 18 Севги тугар узоқлар.
Найлар, Асарлар-68:
- 7—8 Ҳаёт нағмаси секин
Узоқларга оқади.
- 12 Рухимни силар секин.
13 Куйламайди япроқлар,
«Қора қиз, йўлдан ўтарсан...» (152-бет).
Қуйлар:
- 12 Чиққайми шаққа саводинг?
Комсомолка ишчи қизга (153-бет).
Қўлёзма, Машғала:
- 3 Чиндан севдигим, комсомолка қиз
27 Ленин байроғин юксалтиш учун
31 Кет, ҳозир кутар иш, ўртоқларинг,
Қўлёзма:
- 18 Эй тоза чечак.
20 Ишла севарак.
28 Сочилар қонлар.
Машғала:
- 7 Қўпдан чанг босиб товчада қолди.
18 Меҳнатчи малак.
20 Курашчи чечак.
23 Ишла фабрикнинг машиналари
Асарлар-57:
- 10 Қуёшинг нури
Қуёш, Асарлар-57, Асарлар-68:
- 11 Қўшним эшигини тақиллатасан!
- 13—16 йўқ.

Томчиларга (161-бет).

Қўлёзма:

12 Сўйланг ким шу онда мен каби ёнар?!

Узоқдан туриб... (164-бет).

Қўлёзма:

7—8 Кўксингда ётганим на гўзал кунди,

Айрилиқ сийнамга бир ёнгин солди.

Жавоб (165-бет).

Қўлёзма:

7 Шу руҳларда ҳаёт тошар, ишқ қайнар,

Машъала:

10 Янги ўйлар, янги куйлар тошар кенг,

Баҳор қўшиқлари (171-бет).

Машъала, Куйлар, Асарлар-68:

5 Нозли ҳислар булутида ботаман.

Машъала:

24 Эрта кўклам қўлида.

33 Тоғ-тепа, адр... уфқ

Куйлар, Асарлар-68:

32 Сузади кўкда қуёш.

Қуёш (173-бет).

Қўлёзма:

5—8 Сен кулганда индан чиқар чумоли,

Чексиз тиниқ самода қушлар ўйнар.

Чўпон юксак тоғлардан сенга най чалар.

Тутқич бермас шоирнинг гўзал хаёли.

9—10 Сочларинг-ла безанди тарих ётоғи,

Асрлар денгизин аллаладинг сен.

12 Эй ҳаётнинг абалий, мангу булоғи!

Қўлёзма, Машъала:

6 Далаларда юксалар меҳнат, иш сози.

3 *йўқ.*

Машъала:

1 Боқинингдан дунёнинг қалби титрайди.

Қиш куйлари (174-бет).

Қоралама:

7—8 Қўнғироқлари қиш уйқусини

Чўчитиб кетар.

Оқлама:

3 Уйнашиб андак нозик чечаклар,

5—6 7—8-мисралардан,

13—14 15—16-мисралардан сўнг келган

Қўлёзма, Машъала:

8 Оқ лента ўрар.

9 Уйлоқи Нева муз кўрпасида

Кечага (175-бет).

Қўлёзма:

1 Сезамен: бағрингда буюк сирлар бор.

4 Куйла сирлардан чўпчак, хаёллар...

10 Қора сочли, олтин кўзли эй кеча!

Баҳорда (177-бет).

Қоралама:

3 Пўлат отлар кишнайди, ҳар ёқда иш...

3 Отлар кишнар, қизлар куйлар, тинмай ишлар

деҳқон-

лар...

381

- «Кўрдим чўпон қизини...» (179-бет).
Қўлёзма:
 7 Қалбни силар нур юзи
Куйлар, Асарлар-68:
 11 Севдим чўпон қизини...
 «Қора парда осадил...» (180-бет).
Қоралама:
 5—8 Хаёлларим ўрайди
 Кечаси ётганимда...
 Учиб, кўниб аллайди
 Қалбни юпатганимда.
 9—12 Кўнгилда туйғу хаёл —
 Гирдобидан қочолмас.
 Баҳордан ипак рўмол
 Ўраб, кўкдан учолмас.

1929

- «Оқшом юлдузи яна...» (185-бет).
Қўлёзма:
 5 Тутдим гурбат йўлини
Бирлик сезгиси (187-бет).
Қўлёзма:
 1 Кечалар... осмонга секин боқамен
 14—16 Қалбимнинг тинимсиз мен уришини.
 Сонсиз юлдузларнинг тез юришини
 Хаёл кучоғида шул чоқ улаймен.
Машғала:
 2 Кўкрагим устида чексизлик ўйнар.
 7 Ирмоқлар кўнгилга илҳом сўйлайди,
 13 Борлиққа отилган адабий ёлман,
Ёшлиқ таронаси (189-бет).
Қўлёзма, Машғала:
 15 Ошай энди амал — ёрнинг
Машғала:
 1 Қонларимиз ёнар яна,
 8 Баҳорнинг қувноқлиги...
Шаҳар (190-бет).
1-қўлёзма:
 1—2 Ерни қучган изларидан трамвай
 Тонгда жаранг, шовқин сочиб ўтади.
 35 Даврларни яшнатирмиш кучоғи,
2-қўлёзма:
 3—4 Кўчаларни уйқусига қондирмай,
 Автобуслар қалдирайди, учади.
 17—20-мисралар 1—4 бўлиб, 1—4-мисралар 5—8 бўлиб, 5—8-
 мисралар 9—12, 9—12-мисралар 13—16, 13—16-мисралар 17—20, 21—
 24-мисралар эса 25—28 бўлиб келган. 21 мисра 22 билан, 23 мисра
 эса 24 билан ўрин алмаштирилган.
 20 дан сўнг:
 Ҳаволарда тошқин ҳаёт наъраси,
 Темир, пўлат тўфонидан тотли куй —
 Қўшиқчининг узук-юлуқ пардаси

- Учиб юрар дам ошиб, дам тушиб Невада.
Машғала, Асарлар-68:
- 1—2 Ерни қучган изларини трамвай
Тонг чоғида жаранг, шовқин қучиб ўтади.
- 25 Кенг кўкдаги юлдузлардай ҳар куни,
35 Даврларни яшнаттириш қучоғи.
Асарлар-68:
- 4 Автобуслар қалтирашиб чопади.
7 Нефть ва бензин нафасидан гуркирайди,
36 Сийнасида сўнгсиз кучлар қайнайди...
- Толма, ўртоқ! (192-бет).**
Қизил Ўзб., 1929, 12 апр.:
- 2 Кураш, умид алангасин.
Машғала:
- 3—4 Қул-кул бўлди тағи тахтлар.
Қандай ўтган «мангу» бахтлар.
- 8 Кўзингизда қуёш ёнар.
Чечаклар сири (193-бет).
Машғала:
- 5 Одам қайғуси билан
Асарлар-68:
- 14 Яна кутаман.
«Гуллар, майсалар, бижилдоқ сувлар...» (197-бет).
Қўлёзма:
- 10 Ярашар кезиш, севиш, қучишлар...
Онлар, 1 (198-бет).
Қўлёзма, Машғала:
- Эпиграф «Қара, абадият нақадар гўзал ва сокиндир».*
Эмиль Верхарн.
Ер юзи, 1929, № 2.
- 1—6 Бўса олиб шамолдан,
Ўйнашаркан япроқлар,
Ой сочар ипак севинч...
- Оқ булут парчаланган,
Бир савам пахта қадар,
Унда-мунда ётар тинч...
- 7—12 Юлдузларнинг узоқда
Олтин киприги титрар,
Осмон мовий ва сўнгсиз.
- Қоинотдан шу чоқда
Тўкилади кўп сирлар
Шоир қалбига ёлғиз...
- Онлар, II (199-бет).**
Асарлар-68:
- 1 Мен юраман аста-аста
Кўклам тароналари (200-бет).
Машғала:
- 4 Чаланг кўнглига тақди.
Оқшом сезгиси (201-бет).
Қўлёзма:
- 10 Қрим қизларининг мунгли қўшиғи
Машғала, Асарлар-68:

- 8 Ҳар ёқда кундузнинг учди шўх дами.
Асарлар-68:
- 10 Қрим қизларининг тунги қўшиғи.
Қора денгиз бўйларида (202-бет).
Машғала:
- 3 Сўйла, қанча уринишдан сен толасан?
Ялта кечаси, I (203-бет).
Машғала:
- 7 Юлдузлар кўздан тўкади қуйи
Ялта кечаси, II (204-бет) .
Асарлар-57, Асарлар-68:
- 8 Рухимга нега нашға тақмайди.
Қўлёзма, Машғала, Асарлар-57:
- 9 Хаёл моторида сира чарчамай,
Қайтганимда... (206-бет).
Қоралама:
- 39 Кўзларда ўзгача туйғулар ёнар,
Оқлама:
- 8 Қуйлар маҳалланинг эркин қизлари.
20 Энди, ҳой, қулоқ сол, дил ҳам кўп керак».
22 Эшикда анча эълонлар.
27 Уйнашарди яна қиз ва жувонлар,
- 29—32 Улардан Аҳмаджон сезганди шу чоқ,
Дув этиб чиқишди беш-олти киши.
Кўнглим ўртоқларга очди кенг қучоқ,
Сочилди кечага дўстлар қулиши.
- 33—34 Ёшликда шу дўстлар билан томларда
Уйнашиб, муштлашиб кўп вақт кечирдик.
- 36 Бир ваҳший эркликка биз-да асирдик.
38 Нечундир қалбимда шу он уйғонди.
- 39—40 Тикилган кўзларда ёш ҳаёт ёнар,
Кўнгил у кўзлардан сирлар туйғанди.
- 52 Мозига қадалган катта ханжарди.
- 53—56 Елкамда чамадон мен секин-секин
Юрдим-да, эшикка келиб тўхтадим.
Чақалоқ йиғларди... Ҳар томон сокин...
Аллага куйларди Қумри кеннойим.
Қўлёзма, Қизил Ушб., 1929, 1 ноябрь:
- 25 Уйни бедамишдир қизил алвонлар,
45 Анча вақт сўзлашдик ҳар хил ишлардан
- 49—50 Бузуқ деворлардан Ильич лампаси
Кўчага ипак нур отиб қоларди.
Қизил Ушб.:
- 9—20 *йўқ.*
- 21—22 Мачит ўрнида ёшлар клуби.
Эшикда вивеска, анча эълонлар.
- 24 Ёш кўзлар тахтага миҳдек ботганлар.
- 27—28 Қумри, Зеби, яна кўп қиз-жувонлар,
Кўзларида йўқди тутқунлик ғами.
- 33—40 *йўқ.*
- 43 Илгари бир бойнинг эди малайи,
47—49 Ҳушлашдик, севинч-ла мен жўнаб қолдим.
Ўртоқлар қўлидан ўтган куч билан
Кўксимга туганмас умидлар солдим.

- 50 Кўчага ипак нур сочиб қоларди.
 52 Утмишга қадалган ханжарди.
- 53—56 *йўқ.*
Машғала, Асарлар-68:
 1 Кўксимда ўйнади бир онда севинч,
 3 Ингичка кўчамга кирдим ҳар ёқ тинч,
 11 Енида «тўрт кўзи» ва кўҳна довул,
 43 Илгари бир бойнинг у хизматкори,
Машғала:
 5 Қийшиқ, тор кўчада кўклам ўйнар:
 15 Муъолишда битта чол қўлимни сиқди,
 30 Енимизга чиқишди, биз қучоқлашдик.
 35 «Қушим бош» ўйнаркан у оқшомларда,
 54 Ҳар кўлка ҳовлида яқинди жуда.
Асарлар-68:
- 5—6 Қийшиқ, тор кўчада бир кўклам ўйнар:
 Енгилмиш мазининг сўнгги излари.
 46 Заводда ишларнинг темирчи Комил.
Патгачи хотин (210-бет).
Қўлёзма:
 8 Узоқ кет мазининг диёрларидан.
 19 Қувноқсан, куласан, тилингда қотмас
Қўлёзма, Машғала:
 4 Узоқларда кулди, умидинг йиқди...
- 6—7 Улкан эмакчи илғорларидан
 Биттаси сендурсен, тилакка етдинг
 10 Азонда гулдираб, янчиб ўтади.
Қуёш, Асарлар-57, Шеърлар, Асарлар-68:
 17 Ет эркак қораси ханжардек ботмас,
Тошчақар (211-бет).
Қўлёзма:
 12 Афти қора, кенг манглайи буришиқ.
 16 Зарурият занжирини узади.
Қўлёзма, Машғала:
 13 Ҳеч қайққа назар солмай шу узун
Машғала:
 6 Иссиқ-иссиқ! Фақат бир тошчи
 8 Зарбасидан титраб кетар ости...
 12 Айни қора, кенг манглайи буришиқ.
 16 Зарурият кишанини чаяди.
Комсомол кўшиғи (213-бет).
Қўлёзма:
 8 Қуллардан эшитдик олқишлар, шонлар.
 10 Бойқушлар қоқмасин шум қанотини.
Қўлёзма, Машғала:
 2 Тарихнинг у қонли туни ёнадир.
 12 Эзайик душманнинг қовирғасини.
Машғала:
 1 Давримиз — бўронлар, ёнғинлар даври,
 16 Бир кучли ҳамламиз боссин уфқни.
Сўнгги йўлчилар (221-бет).
Машғала:
 3 Силаб, офтобда эшитар ҳар чоқ
 8 Қизиркан улфат.

- 19 Янги кунларнинг зўр тўлқинина
Асарлар-68:
- 19 Янги кунларнинг зўр тўлқинини
Ямоқчига (222-бет).
Машъала:
- 24 Дард-тугунларни,
Муаллима (231-бет).
Қўлёзма:
- 1 Яқинда бир қизди кичик қақилдоқ...
- 15 Ташламас қўлидан суюкли Маркс бобони,
Асарлар-57, Шеърлар:
- 15 Ташламас қўлидан Маркс бобини,

1930

- Эрта баҳор** (235-бет).
Машъала:
- 6 Топиб олов қатларни.
- 12 Нафаслари учади.
Икки сурат (236-бет).
Қўлёзма:
- 1 Ҳар қишлоқда бир неча
- 25—27 *йўқ.*
- 28—29 Олтин бошоқларни
Тўлқинлатган ерлар
- 34 Салмоқли ҳўкизлар,
37 Унинг йўқ дарди!
- 38—40 Бек
Сайр қилади
Ўз ерларини.
- 41 Алдаб, баъзан қамчилаб ишга солади
- 44 Эрта кеч айланади
- 46 Парвонадек ер-сувларини!
- 49—50 Туртиб чиқмиш афанда девори.
- 55—56 *йўқ.*
- 57—58 «Мана шу чакка тушган,
Падар лаънат.
- 60 Дерди.
- 63 Қалби титрарди қўли қадоқларнинг,
- 72—73 *йўқ.*
- 97 Ҳар ёққа
- 101 Ва ҳаракат.
- 102 Дала ҳеч мудрамайдн
- 105 Масжидлар ёпилажак,
- 111 Колхозчининг бошида
Йўқ «кўк»нинг туманлари,
Албатта, йўқолажак!
- 114 Ўзгани билмас.
- 120 Елиб югуришади.
- 122 *йўқ.*
- 123 Жавлон этади.
- 124—125 *йўқ*
- 12 *йўқ.*

Машъала:

53 Айирарди.

79 Қишлоқ сийнасидан

Сурилди.

81—82 Қора оқшом

Уларнинг бахтини,

Тахтини қоплади.

Улар узилди

Буюк хазинасидан.

86—87 Қўл бериб бошлади

Буюк қурилиш — келажак ишни.

108 Қлуб — маданият уюшмаси

110 Ҳар чоғ очиқ.

118 *йўқ.*

Маяковскийга (241-бет).

Қўлёзма:

9—17-мисралар 24 дан сўнг келган.

11 Оёқларинг қутбларга тирадинг,

14 Овозингдан... кураш ўғли эй шоир.

26 Тўппончани тўғриладинг кўкракка,

Машъала:

5 Темир қалбинг ғайрат тўла бердингиз,

7 Қанотингда мўраларди даврингиз,

10 Бўшлиқни истамадинг паҳлавон!

11 Оёқларни қутубларга тирадинг,

14 Овозингла... кураш ўғли эй шоир!

15 Инқилобнинг олов сутли маммаси,

23—25 Ҳар бир шеъринг — томиқ бир темир чечак.

Зўр қалбингда, эй инқилоб боласи,

Қайдан келди бир кўҳна ҳис — бир тентак?

27 Тепкисини босдим у, ёт дунёга?

Санъат ишқи (243-бет).

Қўлёзма, Машъала:

10 Олтин найларингни яна чалайин...

Асарлар-57:

1 Қўп ойлар қолсам-да сендан ироқда,

10 Олтин найларингни узоқ чалайин!

Қуйлар, Асарлар-68:

1 Қўп ойлар қолсам-да сендан узоқда,

7 Ҳар жилва очади янги манзара,

Днепрострой (246-бет).

Қўлёзма, Машъала:

Эпиграф: 1 «Ҳаво очиқди, ўрмонлар, тоғлар

23 Пўлат иродасини сўқмиш партия.

Қўлёзма:

18 Машина вағиллайди, паровоз кишнар.

Машъала:

8 Даврнинг улуғ темир чархига расо.

15 Машина доғлайди, паровоз кишнар.

Қуёш, Асарлар-57, Асарлар-68:

8 Даврнинг улуғ темир чархига расо.

15 Хордиқ недир сезилмас, кўнгиллар шўхчан,

21 Бу ерда фан машъали — формула ёнар.

25—26 Даврнинг улуғ темир чархига расо

Саккиз юз минг электр — отни қўшамиз.

Ожаристон (249-бет).

Қўлёзма, Машғала:

13 Банан мевалари гўзал боғларда

19 Боғчалар, оғочлар ёнадир секин...

Кундуз (250-бет).

Машғала:

6 Фусункор манзара!

7 Нозли сарирлар секин,

12 Кўнглимнинг қизи — офтоб.

Тонг (251-бет).

Машғала:

9 Янги қадар соф титрак.

12 Сажда қилар қиздай!

Қуйлар, Асарлар-68:

6 Тоғ нафаси боғларда...

Денгизда ошқом (252-бет).

Машғала:

11 Улар қирғоғини аста...

Беш йиллик план (253-бет).

Қўлёзма:

3 Шу беш йилда тоғлардек буюк мустаҳкам

18 Олтин умид йўлида улар боғлайлар.

29—30 Тракторнинг наъраси кенг далаларда

Ҳаволарда сукунат пардасин йиртар.

33 Ҳар тебраниш, уриниш яқин-узоқда

Қўлёзма, Машғала:

27 Парчаланар ер бўлган қийшиқ деворлар,

38—39 Ҳар камбағал деҳқон-батрак бериб темир қўл,

Беш йилликнинг суръатин яна буютдик.

Машғала:

16 Чексиз вагонларимиз, дев паровозлар.

18 Олтин умид йўлида улар боғлар.

Қуёш, Асарлар-57, Асарлар-68:

4 Завод-фабрикаларимиз юртни қоплагай.

30 Тракторнинг нафаси четга отади.

1931

Фикр (256-бет).

Қўлёзма:

8 Ёндириб ҳар ёққа нурлар сепасан.

Машғала:

1 Упириб зулматнинг қояларини,

21 Сен яна насан қидириш — шир.

Фанга юриш (257-бет).

Қўлёзма:

14 Оқарди ҳар ёнга терлар булоғи.

21 Кўпдандир қулади бой салтанати,

64 «Ўз» келар, қоч нари, зиёнчи-кана!

Қўлёзма, Машғала:

45—48 *52 дан сўнг келган.*

53—56 *йўқ.*

57 СССР қайнайдн, зўр кураш даври

- 61—68 60 дан сўнг келгин
 69—72-мисралар 44 дан сўнг келган.
Машғала:
- 34 Ечасиз менсимай оппоқ бўр билан.
Машғала, Асарлар-57. Қўёш, Шеърлар, Асарлар-68:
- 71 Формула ёнади — шу электрик,
Қўёш, Асарлар-57, Шеърлар, Асарлар-68:
- 3 Фанлар ўлкасида ошингиз довонлар,
 8 Эшак орқасида қирлар ошдингиз.
 15 Юларди олтинни гарданингиздан
 26 Ҳайдайти толмасдан полвон трактор.
 28 Яшнайти ҳаволар, яшнаи олтин қир.
 34 Ечасиз бемалол оппоқ бўр билан.
- 45—46 Фанларнинг сиз ёқиб машғаласини,
 Юқори кўтаринг темир қўлларда...
 49 Фан йўли — оғир йўл, тошли, узун йўл,
 52 Фанларнинг қоясин жойлар бошингиз.
 57 Ҳар ёнда қурилиш, тагин қурилиш.
 60 Қилингиз техника томон бир юриш!
 63 Чақирим қадамини ташлайди тетик.
Темир ҳақида (260-бет).
- Қоралама:*
- 36 Сув-нур!
 36 *дан сўнг:*
 Капитал қайрайти
 Тиш-тирноғини...
 Ясайлик бизлар ҳам қалқонни,
 Милтиқ, қилич, ўқ,
 Даҳшат замбарак,
 Жаҳаннам тўплар.
Тўқиниш:
 Душман —
 Пирпирак.
Қўлёзма:
- 2 Кемиринг тонналаб
 31 Талаб этадир.
 32 Темирдан ясайиқ
 40 Биласиз: мамлакат темирга ташна.
Машғала:
- 4 5-мисра билан ўрин алмашган.
 9 Темирда ташна...
 11 Чуқурроқ кавлангиз,
 25—27 *йўқ.*
 34—36 Берингиз темирни —
 Ясаймиз кувур!
 Шахта қалбини.
Онамни эслаб... (263-бет).
- Қўлёзма:*
- 28 Юзингда бир қўрқув кўп сир аралаш.
 45 Норжон хола букун пилла фабрикада,
Қўлёзма, Машғала:
- 20 Жойлагач бизларни очар китобинг —
 41 «Муфтаҳил чинонлар» унутилгандир,
Машғала:

- 6 Бошинга келган бир дардли кўшиқни
 8 Қторгадинг, қучдинг, гудинг-тўпуқни...
 9 Қатим уюларкан секин руҳсиз оқшомлар,
 11 Кундузди меҳнатнинг излари қатор,
 15 Тизингда бир дўппи ё тўн жияги,
 17 Қаҳратон қиш... Совуқ... Титров қўлларинг
 21 Уқирдинг ичингда... Мендан-да уйқу
Машъала, Асарлар-57, Асарлар-68:
 10 У ёниқ кўзларинг қорачиғида
 38 Китобларингни кеча ахтардим, она!
 55—56 Отдик дилдан, она, тун шарпасини,
 Энди завқланамиз ўзга куйлардан...
Асарлар-57, Асарлар-68:
 14 Қоралиқ бағрини аста тиларкан,
 51 Замон денгизида абадий яшар,
Даладан-далага (265-бет).
Машъала:
 8 Минг сузилиб оқади...
 15 Ёз кезиши.
 58 Кўтариб, ерга
 67 Минг товланади.
Асарлар-68:
 68 *йўқ.*
 84 Олов қадаган
Теримда (269-бет).
Қўлёзма:
 64 Мовий
 88 Кулишиб
 105 Шундай ўтиб боради.

1933

- Кунлар келарки... (274-бет).*
Қўлёзма:
 25—29 79-мисрадан,
 50—53 65-мисрадан,
 80—86 112-мисрадан сўнг келган.
 72 У ҳаволарда
 81 Эй фашист жентельменлар,
 86 *дан сўнг:*
 Қайф-сафо, нашъа — зийнат
 Элитган
 Кўзингиздан
 Асло силлолмайин
 Ургумчак нини,
 91—94 Исиндингиз —
 Буйруқ берди
 Астагина
 Синфингиз.
 115 *дан сўнг:*
 На босқин,
 119 Билингиз, ёнажак.
 139 Бу ерга тикажак
Машъала:

- 64—65 Бошлади
Тўймас эски қонфуруш.
- 79 Тоза гуллари.
- 104 дан сўнг:
Еш синфнинг пўлат қўли
Қайрилмаяжак...
- 106—107 Маркс, Ленин, Сталин
Асарлари, ки —
Бахтигул:
- 33—36 йўқ.
- 37—40 53-мисрадан сўнг келган.
Хумдонда (278-бет).
Қоралама:
- 8 Элчил, жасур бир лочин.
Қўлэзма:
- 17—20 32-мисрадан сўнг келган.
Қўлэзма, Бахтигул:
- 6 Кичик, қорача хотин
- 53 Қуёш, шамол бош тикмаган
- 55 Қўнглинг, кўксинг баҳордан
- 65 Еллари дам олмасин,
- 76 Шодлик, ҳис ирмоқлари.
Қўлэзма, Бахтигул, Асарлар-57:
- 8 Қуёш тарайди сочин.
Бахтигул:
- 10 На увалиш, на синиш.
- 33—36 йўқ.
- 37—40 53-мисрадан сўнг келган.
Асарлар-57:
- 18 Қуёш ялдуғ безаркан...
«Йигит Мажнун эмас, қиз эмас Лайло....» (281-бет).
Қўлэзма:
- 3 Ҳасрат булоғидан тўкилмас асло
- 12 На мактуб, на альбом ва на бир гул.
- 15—16 Сўнг анҳор бўйида кезалар маст,
Дудоқларда ширин, ўпиш шакари.
Бахтигул:
- 11 Меҳнатдан чақилди севги учқунлар,
Шоир билан суҳбат (283-бет).
Қўлэзма:
- 1—4 Тун ухларди майин, жим.
Мен ипак қурти каби
Хаёлимга ўралдим...
Туйғуларим гирдобини
Орасида йўқолдим.
Кетар эдим жимгина
Сўзни бошлади дўстим.
- 7—8 Шеърнинг каштасини
Дард, сукутдан тўқидим.
Бахтигул:
- 48 Тузса тўлқин-долғалар.
- 83 Уқдек кўкракка тердим.

Қишлоқ қизи — студент (286-бет).

Бахтигул:

17 Маъраб ёт қўзиларча

1934

Кўклам ҳислари (294-бет).

Қўлёзма:

13 Чексиз оталарнинг хотиралари
Қуёш, Асарлар-57, Шеърлар, Қуйлар, Асарлар-68:

2 Улуғ ерни қучиб ётибман уйғоқ.

11 Қолхознинг ҳар ёғи туташ бир гулшан,
Асарлар-57:

12 Улкада иш — меҳнат бир қўшиқ каби.
Шеърлар, Қуйлар, Асарлар-68:

12 Бу ерда иш-меҳнат бир қўшиқ каби.
Қуёш, Асарлар-57:

13 Оталарнинг чексиз хотираларин
«Ой нурунинг мавждари ёйилар майин...» (297-бет).
Қуйлар, Асарлар-68:

2 Жимжитгина кўлкалар қочар панага.

Қуёш, Асарлар-57, Шеърлар:

5 Уйқуси йўқ баргларнинг чучук яллasi
Шеърлар:

11 Жаранглаб тинч ҳавода нозли бир ханда,
Футбол (298-бет).
Асарлар-68:

18 Кўчар қалъада яшин.

Шаҳарча болаларига (300-бет).

Қўлёзма:

7—8 Бўшлиқ чанги ила тўлган ҳавоси,
На шодлик, на севги ва на тантана.

29 Юксак теракларнинг мувозий сафи

41 Ота-она «асл» эмас, бир ишчи,

47 Гашлик йўқ кўрганда, қувнайман холос...
Асарлар-57, Асарлар-68:

12 Кампирлар эртақлар тўқиб берарди.
Қуёш, Асарлар-57, Асарлар-68:

26 Еп-ёруғ уйларда нафасинг енгил.
Қуёш:

42 Оналар, акалар дорилфунунда.
Лирик кезишлар (302-бет).

Қоралама:

4 Жимжит маҳалланинг мен тўполонидим.

16 Сингарди қонларга худди май каби.

28 Қараймиз туярак буюк севгини...

42 Кўзлари кўзимга яширин қарар.

48 Севгимнинг тошини бу ўпич чақди!
Қўлёзма:

56 Ҳаёт олтинини чуқурлаб қазир.
Қўлёзма, Қуёш, Асарлар-57:

46 Эгилдим — бир отақ лабимни ёқди.

65 Мен дедим: «Чиқайлик отдихда яна
Қуёш, Асарлар-57:

- 6 Институтда ҳам букун биз бирга...
 43 Қонларга киради қуёш ҳам улфат,
 38—39 Тўхтайди, юмалаб дейди: «Ол нондан!»
 Ичамиз чўпондан олган қумрондан,
Қуйлар, Асарлар-68:
- 1 Мен бир мардикорнинг кенжатоийдим,
 38—39 Тўхтайди, юмалаб дейди: «Ол нондан!»
 Ичамиз чўпондан олган қумғондан,
 50 — Хорманглар, хорманглар!— Нодира ва мен
Қуёш, Асарлар-57, Қуйлар, Асарлар-68:
- 26 Минамиз интилиб тепа-қирини.
 28 Қарар эдик севиб буюк севгини.
 34 Севарак ушлардик ҳар кичик гулни.
 44 Товушида қандайдир бир туйғу титрар.
 49 Қолхоз даласини босдик шўх ва шан,
 Кузда (304-бет).
Қоралама:
- 1—4 Учиб ер тишлайди кетма-кет япроқ...
 Табиат тўқийди чексиз баҳорлар.
 Туямен кўнгилда севинчдан булоқ,
 Фалакнинг гардиши тинмай айланар.
- 1a—4a Қоннот қалбида узлуксиз иш бор,
 Чунки юртимизда тўқиймиз баҳор.
Қўлёзма:
- 3 Оғочлар бадани эрта-кеч титроқ,
Қуйлар, Асарлар-68:
- 4 Совуқ ер ўчирди яшил қонини.
Қуйлар:
- 11 Ғўзалдир олтин куз сўлғин парвози,
 Янги ой чиққанда... (307-бет).
Қўлёзма:
- 4 Кечнинг қора ипаги —
 Биринчи қор (308-бет).
Қоралама:
- 3 Атрофга жим ёйилди юпқа кафанинг,
 7—8 Қулоғидан чўзасан бир ямоқдўзни,
 Сўнг рангларни чамандан силасан бир он.
Қўлёзма:
- 3 Ҳар тарафга ёйилди «қор хат»да сасинг,
Қуйлар, Асарлар-68:
- 2 Символ мағрур қадини йиғди жимгина.
 19 Опам девордан узди таппи-зоғора...
 Ўзбекистон (309-бет).
Қоралама:
- 31 Хонақодан чиқиб фикр фанларни минди,
 36—40 Яратилди бир шох асар, ғўзал бир дoston,
 Уқи, ўқув, ҳар мисраи бир дорилфунун...
 Севги, ғурур қабартирсин хўксингни бутун,
 Исми унинг биласенми? «Еш Ўзбекистон».

Эркин қизнинг чарос кўзи, латиф қўшиғи
 Фабрикалар қалъаси-ла жаранг қофия.
 Куч ва кураш чақмоғила порлар поэма.

Қўлёзма:

- 10 Шўро Шарқи ёқди... Қулдир бу эски латта!
11 Шўро Шарқи тўлқинини кўринг — бу ҳаёт!
15—29 5-мисрадан сўнг келган.
22 Уфқларнинг зумрад кўксин ёрар пахтазор.
25—30 20-мисрадан сўнг келган.
39 йўқ.
Қуёш, Асарлар-57, Шеърлар, Асарлар-68:
3 Бир ўлкаки, қишларида шивиллаар баҳор.
6—7 Дейдиларки: «унинг руҳи инжиқ ва хаста»,
Бироқ томчи қони унинг бир кулча олтин!
17 Меҳнаткаш эл букик белин кўтарди мағрур,
18—20 Термометр симобидай... Упар экан нур
Янги тарих қуёшидан унинг манглайи,
Меҳнатидан айқиради энди бахт-сурур.
33 Институт курсисини ўпар қиз, жувон.
41 Уқи ва сев! Бунинг исми ёш Ўзбекистон.

1935

«Упарди бошингни тол барглари...» (313-бет)

Қоралама:

- 7 Зиракларинг ёқут гилос эди, қиз!
5 8-мисра билан алмашган.
Май (314-бет).
Қўлёзма, Гулистон, 1935, № 4:
7—8 Янги руҳ, янги куй, янги севгини
Ҳаётга шимдирган мамлакат, салом!
12 Байрамга таклиф этилмиш кўклам.
14 Гуллаган туйғулар билан қувнайди.
16 Ҳаёт баҳоридан кучлар тўплайди.
18 Биз ишчи, колхозчи, кончи, тўқувчи.
5—8 17—20-мисралар билан ўрин алмашган.
Қуёш, Асарлар-57, Асарлар-68:
13 Паҳлавон йигитлар, шўх ва шан қизлар
Асарлар-68:
21—24 Кўкка осиб янги қуёшлар,
Нурлантларар жаҳон кечасин.
Ҳар зафарга у бизни бошлар,
Эзиб шубҳа, ваҳм қоясин...
Дала йўлида (315-бет).
Қоралама:
8 Кўзларим қувнайди, ёнади севги!
Қўлёзма:
4 Уфқдай кесилмас пахта чизгиси
Қуёш, Асарлар-57, Асарлар-68:
11 Нур ичиб, куч шимиб яшнайди пахта,
18 Ҳар ёқда севилар бажарилган иш.
Колхоз қишлоғида (316-бет).
Қоралама:
5 Туташ бир яшиллик пахта гулида
13—16 йўқ.
12 Йўлиқса бирон туп мажмағил ғўза.

18 Лўпиллар шамолдан хашак чодир.

Қуёш:

26 Қайнайди вишиллаб қумғон ҳам дарҳол.

28 Полизчи тўқийди ҳикоя, мақол.

Қуёш, Асарлар-57, Асарлар-68:

7—8 Тор келиб осмоннинг кенг доираси,
Жаранглар меҳнатнинг шавқи, оҳанги.

33 Чучукли баҳо эмас, қайси тил ёрар!

Асарлар-68:

38 «—Ким ёзган, дейсизми? Москвада синглим,
«Майсада ёгаркан ўйладим сени...» (323-бет).

Асарлар-68:

6 Ҳисларга мажҳулди ҳижроннинг туни.
«Эзининг олови ўчди, яллиғи қолди...» (324-бет).

Қўлёзма:

4 Мовий тутунлар ила атроф ўранди.

8 Ёз тандирига куз жим оёқ солди.

Тансиқ (325-бет).

Қоралама:

1 гача Бор экан, йўқ экан Ойимқишлоқда
Бутун юртда машҳур бир қиз яшаркан,
Кўриб қари кўнгил ҳам яшараркан...

Қўлёзма:

10 Севарак колхозда Тансиқ от боқар.

30 Бир зотли учқурни ўзи етказиб,

31—32 Шу орзу-истак-ла яшайди Тансиқ,
Силар Қашқа тойни, меҳрини бериб.

45 Баъзи вақт қарарди юксак қоядан,

Қуёш:

30 Энг зотли учқурни улғайтиб ўзи,

32 Силайди, тарайди қувончда кўзи.

41—44 *Йўқ.*

47—48 Қўзига 'кўринар узоқ соядай
Зангори уфқда — қишлоқ амонда.

49 Тоғларнинг чувалган қордан салласи,
Асарлар-57, Асарлар-68:

33 Сўрайди фикрини от билгичлардан,

61—63 Тансиқ давримизнинг озод ва масъуд
Қизидир, толеи баланд ва кўз ёш —
Билмайди, кўнглини сиқмас тор худуд.
Санъат ҳақида (327-бет).

Қоралама:

4 дан сўнг: Кучин йиғиб хаёл эпкини
Учиролмас бир укпарни ҳам.

.

14a Уйилмаса кўзларинг мрамар,

146 Уйилмаса кўзингдан мрамар,

22a Шоирликка бермайди ҳуқуқ...

226 Бера олмас санъатга ҳуқуқ...

Оқлама:

27 Қуёшларга отасен каманд,

37—44 *Йўқ.*

Дехқон (329-бет).

Қоралама:

- 132—133 Сув — анқо қуш сузган бир кўлда.
Сув — шимолнинг тунда офтоб.
219—220 Илон, қамчиң билан на бек, на бой,
На бўронли қиш, на оч сой.
Қўлёзма:
6 Бир тутам нур бермасди замон.
30 Отбоқарми, ҳоммолми ёки
41 Бой яшайди ипак-шойида,
45 У ўйнатди саман йўрғани,
48 Халқ оҳининг битмас мўркони...
51 Қамбағалдан олар сўлим қиз,
75—76 Қўлкасига тиз чўкмас эсанг,
Тушар куфрнинг тавқи-лаънати.
101 Ерга севгинг кесарди бир уҳ.
155—158 Оқ булутдай эшон калласи,
Алла қайдан елар назирга.
Очқўз кана — имом талади.
Авжга чиқди унинг ҳийласи.
179 Булут каби ёш қуйдинг маҳзун.
189 Қаҳқаҳангда портлар интиқом
192—194 Денгиз каби қаттиқ чайқалди.
Бахтга ташна аламон кучи
Билан кўкни ларзага солдинг.
201—202 Қалинлашди сафинг ҳар нафас,
Қанотланди жанг учун ҳавас.
220 На бўронли қиш, балогўй очлик.
230 Ҳар йил терар мўл-мўл янги шан.
238 Қуёш ўпган ҳаёт сеники!
240 Дехқон энди нега ўксинсин?
250 Нурга чўмган ҳаёт сеники?

ТУРЛИ ЙИЛЛАР

Дала оқшоми (339-бет).

Қоралама:

- 2 Ҳар ёқда олов ёнди.

Кечқурун кезиш (341-бет).

Қоралама:

- 1 Кун уфқдан йўқолди... Оғочликларда қизил шол

ТУГАЛЛАНМАГАН ШЕЪРЛАР. ЭСКИЗЛАР

Инсон (355-бет).

Қоралама:

- 1—2 Асрлар орқангда чарчаб қолдилар,
Сендаги тебраниш сусайиш билмас.

- 3 Буюк ер-онамиз — сенга тор қафас
«Жуда қайсар эшагим...» (359-бет).

Қўлёзма:

- 3а—4а Йўрғалатиб боқингиз...
Ўзиб кетди... Бекатим —
Қолхоз эди.

Ишқ (364-бет).

Қоралама:

- 15—16 «. оқ суяк қизи..
Барра тўшакда пиш-пиш ухлайди ҳар чоқ!..»
Кечаси вокзал (366-бет).

Қоралама:

- 31—32 Яна шунча юк
Вагонларга тахланди.

- 37—42 Қўнғироқ

Ҳаммага
Тинчсизлик солади.

Яна

Шовқин-сурон ила

Ҳамма ёқ ботади.

Бир дамда

Сўнгсиз кеча

Қўйинини ёриб,

Ҳайқириб

Учади-кетади

Шўролар паровози.

2-қоралама:

Қатта-кичик чироғлар

Ҳар томонга

Еярлар

Олтин, майин

Жамалакларини.

Меҳнат шу ерда бурар

(Кеча-кундуз

Дам олмайин)

Буюк гилдиракларини.

- 10 Сўнгсиз чўллар кўксини

1 Пишлаган

Тошларнинг биқинини

Тешиб узайган

Қўш из.

Учиб келар узоқдан

Жингалак тутунини

Ҳарён отиб,

Пишқириб.

- 20 Ана, поезд...

Ишчилар шошқин,

Сўзлар қисқа, кескин

Юз-кўзлар!

Тошқўмир чангидан

Парда тутган

Майин...

Вокзал қайнайди.

Меҳнат суръатни,

Суръат меҳнатни

- 30 Қучоқлайди.

Минг тонна бир онда

Жойланди омборларга,

Паровоз дам олади

Буғ қиличи

- Қумуш лента каби
 Бир онда кўкка отилади.
 Қўнғироқ... Халқ бўйинини
 Теразалардан чўзар,
 Хўшлашар дўст-ёвузи.
 40 Сўнгра кеча қўйинини
 Ериб, ҳайқириб учар
 Шўролар паровози.
Кеч куз (367-бет).
Қоралама:
 Шаҳарга кўчиб келган боғчачилар.
 Танҳо кездим, олтин куз
 Боғларда.
 Мунг зийнатли манзаралар очилар,
 Милтиллар хумор кундуз
 Олчазорда...
 Ариқларнинг қўшиғи энди тинган.
 Барглар, барглар гир айланар
 Сўнг куй билан.
 10 Чўзиламан лоқайд олтин баргларга.
 Дарахтда унутилган қурушқоқ олма —
 Серҳосил пишиқчилик, ёздан хотира.
 «Пўшт!» демай бемалол кирдим боғларга;
 Қизил олмаларга — ойна ҳовузлар.
 Қўлмак сувлар ила кир, хасис юзин
 Супалар чаросга алёр...
 Учиб қолган каби ётади беҳуш,
 Кезаман, қўлимда ўлим мергани.

- 20 Девордан дарахтга юмалайди қуш,
 Сувлар ишсиз қолган, йўли белгисиз,
 Ичаман энгашиб ундан бир қултум.
 Куз ёймиш ҳар ёққа олтин табассум,
 Хазон супуради бир чол ва бир қиз.

ИЗОҲЛАР

«Қутлуг қон» ва «Навой» каби йирик эпик полотнолар муаллифи, Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси Мусо Тошмуҳаммад ўғли Ойбекнинг адабиёт майдонидаги йўли поэтик ижоддан бошланди.

Ойбек Октябрь инқилоби рўй бериши билан эски мактабни тарк этиб, 1918—1921 йилларда Намуна номли бошланғич совет мактабида, 1921—1925 йилларда эса Навой номидаги Тошкент Педагогик техникум-интернатида ўқишни давом эттиради. Ойбекнинг дастлабки шеърий машқлари ана шу техникумнинг деворий газетасида пайдо бўла бошлайди. Шоир 1967 йил 24 апрелда ёзилган қисқача таржимаи ҳолида ана шу йилларни бундай хотирлайди: «Хаёл дарёси кенг эди менда. Уқтин-ўқтин, ўзимча машқ қилиб, битта-яримта шеър ёзиб ҳам қўярдим. Хотирамда бор, илк шеърим техникумнинг «Тонг юлдузи» деган деворий газетасида чиқди. Кейин шу газетага ўзим масъул муҳаррир бўлдим. Секин-секин республика газеталарида шеърларим босила бошлади» (Ойбек, Асарлар (ўн томлик), 1-том, Т., Ф. Фулом номидаги бадий адабиёт нашриёти, 1968, 6-бет).

Ғафур Фулом «Менинг ярим асрлик дўстим» деган мақоласида Ойбек қаламига мансуб бўлган илк шеърнинг ёзилиш фактини бошқача талқин этади. У ёзади: «Ойбек Дегрез мактабида, мен Қўрғонтеги мактабида бошланғич эски таҳсилни олдик. Кейин у «Намуна» мактабига, мен «Ҳаёт» мактабига кирдим. Бу мактабдан кейин Ойбек Ленинградга ўқишга кетди, мен муаллимлик қила бошладим. 1924—25—26 йилларда мен маориф комсомоллари ячейкасининг секретари эдим. Ойбек бизнинг ячейка ҳисобида эди, взноси менга тўларди... Ойбек шеърлар ёза бошлаганида биринчи шеъри маориф комсомоллари ячейкасининг деворий газетасида босилган. Тахминан «Ўзбек қизига» деб аталган бўлса керак» («Шарқ юлдузи», 1965, 9-сон, 10—11-бетлар).

Чамаси, Ғафур Фулом Ойбекнинг Намуна номли мактабни битиргач, техникумда таҳсил олганини ва 1927 йилдагина Ленинградга ўқишга борганини унутади ва шу сабабли Ойбекнинг дастлабки шеърий машқлари ҳақида аниқ бўлмаган маълумот беради.

Ойбек илк шеърининг ёзилиш масаласига аниқлик киритар экан, бундай ёзади: «Менинг биринчи адабий машқим (агар уни шундай ошириб айтиш мумкин бўлса) мактаб (аниқроғи техникум — *тузувчилар*) ўқувчилари томонидан чиқарилиб турилган ва у вақтда биз ёшларнинг ижодий кучларини парвариш қилишда катта аҳамиятга эга бўлган деворий газетада босилиб чиққан эди. Бу шеър ёдимдан кўтарилган, фақат унда пейзаж тасвирланиб, унинг номи «Қиш» деб аталганини эслайман» (ўша асар, 7-бет).

Ойбек 1925 йилда ёзилган «Ишчига» шеърини ўз ижодининг боши деб ҳисоблайди ва ана шундан кейингина ўз шеърлари билан кундалик воқеаларга муносабат билдириб, газета ва журналларда актив қатнаша бошлаганини айтади.

Шоирнинг 20-йиллардаги шеърӣ ижодида даврнинг муҳим воқеаларига ҳамоҳанг бўлган ғоялар билан бир қаторда «сабабсиз мунгли нидо билан суғорилган мавҳум шеърлар» (Ойбек) ҳам бор эди. Ойбекнинг матбуотда илк бор эълон қилинган — «Чолғу товуши» (дастлаб «Тонг юлдузи» деворий газетасида босилган) — ўрганчик шеърӣ ҳам ана шундай мунгли нидо ва мавҳум туйғулар билан суғорилган. «Ўзбек совет адабиёти тарихи»нинг II томида таъкидланганидек, «Ойбек ижодиётининг дастлабки этапида гоҳо тарадудлар бўлиб турди. Бу вақтларда Ойбекнинг: «Кўлидаги кичик соз пардасидан баъзан оз, титроқ, ёниқ бир овоз кўлкаланиб учади» («Туйғулар» номли шеърлар тўпламининг эпиграфидан). Унинг теварағидаги ҳодисаларга қарашида, табиат кўринишлари ва ички туйғуларини тасвирлашда умидсизлик кайфияти оралайди.

Ойбекнинг «Айрилиқ ва дарвиш», «Қиш кечалари», «Қиш кўринишлари», «Куз ва қиз», «Фарғона оқшоми», «Кутганда», «Ўтиниш», «Кеча туйғуси», «Онамнинг мозорида» сингари шеърларида табиат кўринишлари ва муҳаббат туйғулари тасвирида бирмунча умидсизлик ҳолати сезилади» («Ўзбек совет адабиёти тарихи», II том, Т., «Фан», 1971, 164-бет).

Проф. Ҳомил Ёқубов «Ойбек. Адабий-танқидий очерк» монографиясида бу сўзларга янада аниқлик киритиб, «қизларнинг зўрлаб эрга берилиши, овчиларнинг қуш отиши, паррандаларнинг қафасга солиниши, олтин кўнғизлар оёғига ип боғланиши, сувларнинг майин оқиши, қоронғилик тушиши, япроқларнинг тўкилиши, гулларнинг сўлиши — шоир кўнглини оритгани»ни қайд этади. (Ҳ. Ёқубов, Ойбек, Т., Ўзадабийнашр, 1959, 18-бет).

Ойбекнинг бошланғич шеърларида баъзан ёш шоирни воқеликдан йироқлаштирадиган ғамгин оҳанглар бўлганидан қатъий назар, унинг ўз олдидан аниқ мақсад бор эди. Унинг 20-йиллар воқелигидаги революцион кучни, революцион тўлқинни тасвирловчи, «гузал ҳаёт, буюк амал»ни улуғловчи шеърлари ана шундай мақсад ҳисси билан суғорилган. Аммо бу даврда «Шоирнинг лирик «сози» сиёсий қарашларини, граждандлик бурчини куйлашга ожизлик қилди, унинг онгида иккиланишлар пайдо бўлди. Бу иккиланиш ички интим туйғуларнинг сиёсий қарашлардан ажралиб қолишида ўз аксини топди» (Ҳ. Ёқубов, Ўша асар, 19-бет).

Ойбек дунёқараш ва ижодидаги иккиланиш улкан суръатлар билан мустаҳкамланаётган ва ривожланаётган янги, социалистик ҳаёт, янги, революцион тадбирлар таъсирида йўқола борди. Унинг ижоди ўз тараққийётининг янги босқичига кўтарилди. Ғоъвий соғлом, бадний жиҳатдан пухта асарлар унинг ижодида кенг кўлам касб этиб, ўзбек совет поэзиясида социалистик реализм методининг узил-кесил қарор топишида муҳим роль ўйнади.

Ойбек қаламига мансуб бўлган аксарият шеърӣ асарлар турли (оқ ва қоралама) қўлёзма нусхаларга эга бўлиб, улар шоир архивида сақланмоқда. Бироқ шоирнинг айрим шеърлари, айниқса 20-йилларда ёзган ёхуд турли мактаб хрестоматияларида босилган шеърларининг қўлёзма нусхалари мавжуд эмас. Ушбу томни нашрга тайёрловчилар бундай асарларни 20 ва 30-йилларга оид турли газета ва журналлар ҳамда нодир библиографик мулкка

айланган тўплам ва хрестоматияларнинг саҳифаларидан топдилар. Мамлакатимиз китоб фондларида ўзбек адабиёти бўйича чиққан барча нашрларнинг сақланиб қолинмагани, эски газета ва журналларнинг саҳифалари ва ҳатто айрим айрим сонларининг йўқолганини назарга олганда, Ойбекнинг баъзи бир шеърлари ушбу нашрга қамраб олинмай қолган бўлиши ҳам мумкин.

Иккинчидан, Ойбекнинг ўз рафиқаси ва фарзандларига бағишланган айрим интим шеърларини эъло қилиш учун шоир оиласининг ижозати бўлмагани сабабли бундай лирик шеърлар ҳам ушбу нашрдан жой олмади.

Лекин шунга қарамай, мазкур нашрда Ойбек поэтик мероси биринчи марта мукамал равишда ва илмий асосда чоп этилаётганини яна бир бор таъкидлаб ўтиш керак бўлади.

Шоирнинг бадий жиҳатдан (баъзан-ғоявий жиҳатдан ҳам) ҳали шаклланиб етмаган, бироқ ушбу куллиётдан ўрин олган асарлари унинг мураккаб ижодий йўлини, тадрижий такомилни ўрганишга ёрдам берганидек, тугалланмай, эскиз ҳолида қолган шеърый асарлари ҳам бизни шоирнинг поэтик олами билан, ижодий лабораторияси билан яқиндан таништиради.

1922

ЧОЛГУ ТОВУШИ

(11-бет)

«2-ўзбек адабиёт ва маориф қурултойи вакилларига бизнинг армуғон» деб номланган «бир томлик ижтимоий, тарихий, илмий, адабий, фанний ўзбекча журнал»да босилган. Журнал Маориф комиссариати ёнидаги билим кенгаши томонидан 1922 йилнинг 5 апрелида чиқарилган.

Шеър 1922 йилнинг апрелига қадар ёзилган.

«Навобий» техникумининг деворий газетаси — «Тонг юлдузи» дан кўчириб босилган.

Бу шеър Ойбекнинг ўрганчик машқларидан эди. ЎзССР ФА Шарқшунослик институтининг илмий ходими, «Навобий» техникумининг собиқ муаллими Шорасул Зуннуннинг хотирлашича, техникум муаллимлари, шу жумладан Ш. Зуннун ҳам Ойбекнинг дастлабки шеърый машқларини таҳрир қилиб берганлар. 20-йилларнинг иккинчи бўлиги воқелигидан озми-кўпми узоқда бўлган техникум муаллимлари ўзларининг мавҳум қарашлари ва мунгли кайфиятларини Ойбекнинг дастлабки ижодига ҳам олиб киришга муваффақ бўлганлар. Ана шу мавҳум ва мунгли кайфият унсурлари «Чолгу товуши»да ҳам кўринади.

Ойбек кейинчалик марксча-ленинча фан асослари билан чуқур таниша бошлаши натижасида ўзидаги бу мунгли руҳ ва синиқликни енгиб, коммунистик партиявийлик ва ғоявийлик билан суғорилган асарлар яратиш даражасига кўтарилди. Ойбекнинг ана шундай асарларидан бири — «Товушим» (1928) программ шеъри «Чолгу товуши»га жавоб тарзида, ундаги мавҳум ва мунгли манзарага ойдинлик ва аниқлик киритиш ниятида ёзилди.

Ойбек мазкур шеърни ўзининг бирорта шеърый китобларига ва ҳатто «Туйғулар» номли биринчи тўпламига ҳам киритмаган.

Мазкур шеър Ойбек ижоди ва дунёқарашининг тадрижий ўсишнини кўрсатиши жиҳатидан аҳамият касб этади.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

Мазкур шеър «Армуғон» тексти асосида босилмоқда.

1923

ИҶҚСИЛЛАР СУЗИ

(12-бет)

Биринчи марта «Туйғулар» тўпламида босилган. Кейинчалик Ойбек асарларининг (1957, 1968) 1-томларида қайта нашр этилган.

Шеър 1923 йилда ёзилган. Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ҚУШЛАР УЧАРКАН...

(13-бет)

Биринчи марта «Туйғулар»да босилган ушбу шеърда шоирнинг хасталик кезларидаги маънос кайфияти ифодаланади.

1923 йилда ёзилган бу шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

1924

ИҶҚЛАШ

(14-бет)

Биринчи марта «Қизил Ўзбекистон»нинг 1925 йил 21 январь сонидида босилган. Кейинчалик шоирнинг «Туйғулар», «Қуёш қўшиғи», «Таъланган асарлар» (1 том) ва «Асарлар» (1-том)ида қайта эълон қилинган.

Шеър 1924 йил 26 январда ёзилган.

Қўлёзмада сарлавҳадан сўнг «Доҳиймиз Ленинга бағишлаб». «Туйғулар»да эса «Йўлбошчимиз Ленинга бағишлаб» деб ёзилган. Қўлёзмада, «Туйғулар»даги нусхада 13—16 ва 29—32 мисралар йўқ. Бу мисралар, афтидан «Қуёш қўшиғи» тўпламини нашрга тайёрлаш жараёнида шоир томонидан киритилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

КЕЧА ТУЙҒУСИ

(15-бет)

Биринчи марта «Инқилоб» журналининг 1924 йил 11—12 сонларида босилган бу шеър кейинчалик фақат «Туйғулар»га киритилган.

Шеър 1924 йил 22 мартда ёзилган.

Ойбекнинг 20-йилларда ёзган айрим шеърларида ҳазин ва мунгли садолар эшитилиб қолади. Шоир бу ҳақда шундай ёзади: «Менинг биринчи шеърларимда кўпгина қарама-қаршиликлар, из-

лавишлар учраб турар эди. Даврнинг энг муҳим воқеаларига ҳамроҳанг шеърлар билан бир қаторда сабабсиз мунгли нидо билан сурғорилган мавҳум шеърларим ҳам бор эди» (Ойбек, Асарлар, 1-том, 1968, 8-бет). Бу сўзлар мазкур шеърга ҳам тааллуқли.

II. Қулоқ сезмас, кўнглим тўйди дариндан — Қулоқ сезмас, кўнглим тўйди шу ондан.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ҚУШЛАР, ҚОЧИНГИЗ!

(16-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1924 йилнинг кўкламида ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

ОЛТИН ҚУНҒИЗГА

(17-бет)

Биринчи марта «Туйғулар»да, сўнгра шоир «Асарлар»ининг 1-томида босилган.

Шеър 1924 йил кўкламида Фурқатнинг «Сайдинг қўябер, сайёд» шеърига иқтибос тарзида ёзилган.

Қўлёзмада сарлавҳадан сўнг «Кўклам қўшиқлари» деб изоҳ берилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

ФАРҒОНА ОҚШОМИ

(18-бет)

Биринчи марта «Туркистон» газетасининг 1924 йил 1 сентябрь сонида босилган бу шеър кейинчалик фақат «Туйғулар» тўпламига киритилган.

Шеър 1924 йилнинг августида Қўқонда, шоирнинг Фарғонага қилган сафари кезларида ёзилган.

Ойбекнинг бу йиллардаги табиат манзараси тасвирланган шеърларида кўринганидек, ушбу парчада ҳам умидсизлик кайфияти кўзга ташланади.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ОВЧИГА

(19-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган бу шеър 1924 йилнинг 14 сентябрида ёзилган.

6. Малак каби гўзал боқиши. — «Эркин қуш»нинг биринчи мисрасида ҳам учровчи бу мисра шоирнинг техникумдаги муаллимлари томонидан киритилган бўлиши мумкин. Қ.: вариантлар.

Шеър шоир архивида сақланаётган қўлёзма асосида босилмоқда.

ҚУЕНИМГА

(20-бет)

1924 йилда ёзилган ва «Биринчи босқич эл мактабларининг 3-синфи учун» чиқарилган «Ўзбекча тил сабоғи»нинг II қисмида (Т., Уздавнашр, 1925) босилган.

6. Буюк кўнглинг — маъюс кўнглинг.
Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ЭРКИН ҚУШ

(21-бет)

Биринчи марта «Маориф ва ўқитувчи» журналида (1925, 3-сон), сўнгра «Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том) тўпламларида босилган. Шеър 1924 йил сентябрида ёзилган.

1. Малак каби гўзал бир қуш — Қ.: «Овчига» (405-бет).
Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ҲАСРАТ ВА САОДАТ

(22-бет)

1924 йилда ёзилган ва шу йили «Туркистон» газетасининг 21 июнь (№ 294) сонида босилган. Шеърнинг тагида (шоир имзосидан олдин) «Навой техникумининг ўқувчиси» деб ёзилган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ШАРҚ МАЗЛУМЛАРИГА

(23-бет)

«Қизил Ўзбекистон» газетасининг 1924 йил 27 июль сонида эълон қилинган. Шеърнинг тагида «Ойбек» имзосидан олдин: «Навой техникуми ўқувчиси» деб изоҳ берилган.

Шеър капиталистик давлатларнинг зулми остида эзилиб келаётган хорижий Шарқ халқларига бағишланган.
Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ҚИЗИЛ ҚУЕШГА

(24-бет)

1924 йилда Октябрь байрами муносабати билан ёзилган ва «Туркистон» газетасининг ўша йил, 7 ноябрь (№ 391) сонида босилган.

Қизил қуёш — Октябрь революцияси.
Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

БОҒБОН ҚИЗИ

(25-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журналининг 1925 йил 2-сонида, кейинчалик «Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1924 йилда ёзилган.

Шеър, афтидан, бирор ҳаётӣй ҳодиса таъсирида ёзилган. Бироқ унинг кимга ва қандай ҳодисага бағишлангани маълум эмас. «Ёр юзи» ва «Туйғулар»да бу шеърнинг сарлавҳаси «Боғбон қиз» тарзида берилган ва сарлавҳадан сўнг «Бир эсдаликдан» деган изоҳ ҳам илова этилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

ЕШ КҮНГИЛ

(26-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1924 йилда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ҚИШЛОҒИМНИ ЭСЛАРҚАН...

(27-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1924 йилда ёзилган.

Шоирнинг отаси Тошмуҳаммад ака Хумсон ва Янгибозорда боққолчилик билан шуғулланган. Шоир болалик чоғларида отаси билан шу ерларда бўлган.

Ойбек ушбу шеърда Хумсондаги (отаси билан бир неча кун ўтказган) қишлоқни эслаётган бўлиши мумкин. Шеърдаги:

*Булутларга етган тоғлар,
Кичик-кичик яшил боғлар*

мисралари шу фикрнинг одиллигини таъкидлайди.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ЎЗБЕК ҚИЗИГА

(28-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1924 йилда ёзилган.

Ғафур Ғулом «Менинг ярим асрлик дўстим» мақоласида Ойбекнинг биринчи шеъри тахминан «Ўзбек қизига» деб аталган бўлса керак.

*«Мўралама, хой яхши қиз,
Эшикнинг тирқишидан,
Борлиқ куларми сенсиз,
Чиқ энди уй ичидан!»*

деб бошланарди у», дея ёзган («Шарқ юлдузи», 1965, 9-сон, 11-бет). Бироқ Ойбек ижоди бу фикрнинг тўғрилигини тасдиқламайди. «Ўзбек қизига» шеърдан юқорида келтирилган мисралар Ғафур Ғулом илҳомининг маҳсули бўлса керак.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

ШАРҚ УЧУН

(29-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том) эълон қилинган бу шеър 1924 йилда ёзилган.

Шоир бу шеърда мустамлакачилик зулми остида эзилаётган Шарқ халқларининг оғир ҳаётини тасвирлаб, уларни озодлик учун курашга даъват этади.

17. *Ҳинд йиғлади қон* — инглиз мустамлакачилари зулми остида эзилаётган Ҳиндистон халқига ишора.

23. *Чин-мочин* — Хитой.

Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

ОНАМНИНГ МОЗОРИДА

(30-бет)

Биринчи марта «Туйғулар»да, сўнгра «Қўнғил куйлари», «Асарлар» (1-том) тўпламларида босилган.

Шеър 1924 йилда, шоирнинг онаси — Шаҳодат Назар қизининг вафотига тўрт йил тўлган кунда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ҚУЕШ БОТАРКАН...

(31-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган бу шеър 1924 йилда ёзилган.

Шеърнинг ёзилиш йили сўнги маъбада 1925 йил деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

1925

ҚУКЛАМ ЧОҒИНИНГ ЛОЛАСИ

(32-бет)

«Қизил Ўзбекистон» газетасининг 1925 йил 1 май сонидида босилган ва кейинчалик қайта нашр этилмаган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

Шеър «Қизил Ўзбекистон» тексти асосида эълон қилинмоқда.

УЙҒОН!

(33-бет)

Биринчи марта «Шарқ ишчиси» сарлавҳаси билан «Қизил Ўзбекистон» газетасининг 8 май сонидида, сўнгра «Туйғулар»да босилган бу шеър 1925 йилда ёзилган.

21. *Учмох* — жаннат.

Шеър қўлёзмаси шоирнинг архивида сақланмоқда.

ЕШ КУЧ ТОЛМАСИН

(34-бет)

Биринчи марта «Қизил Ўзбекистон» газетасининг 1925 йил 22 май сонида, кейинчалик эса шоирнинг «Туйғулар», «Асарлар» (1-том) тўпламларида босилган.

Шеър 1925 йилнинг 20 майга қадар ёзилган.

12. *Ҳузунли тоғлар* — дардли тоғлар.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ЎЗГАРИШ ТУЛҚИНЛАРИ

(35-бет)

Биринчи марта «Қизил Ўзбекистон» газетасининг 1925 йил 26 июнь сонида эълон қилинган. Кейинчалик шоирнинг «Туйғулар», «Асарлар» (1-том) тўпламларида босилган.

Шеър 1925 йилда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ПРОЛЕТАР ШОИРИГА

(36-бет)

«Фарғона» газетасининг 1925 йил 15 июнь сонида босилган.

В. В. Маяковскийга бағишланган бу шеър 1925 йил 22 майда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

«Фарғона» газетаси тексти асосида босилмоқда.

ИШЧИГА

(38-бет)

Биринчи марта «Туйғулар» тўпламида эълон қилинган. Кейинчалик шоирнинг «Қуёш қўшиғи» «Танланган асарлар» (1-том) «Шеърлар», «Асарлар» (1-том) китобларида қайта нашр қилинган.

Шеър 1925 йил августида ёзилган.

Ойбек таржиман ҳолида бу шеър ҳақида ёзади: «Асосан «Ишчига» деган шеъримни ижодимнинг боши деб ҳисоблайман. У қайси газетада босилиб чиққани ёдимда йўқ. Ундан кейин ўз шеърларим билан кундалик воқеаларга муносабатимни билдириб газеталарда актив қатнаша бошладим» («Асарлар»; 1-том, 7-бет).

«Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар», «Шеърлар» ва «Асарлар» китобларида шеърнинг ёзилган йили 1924 деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

БУЛОҚЛАР ЕНИДА

(40-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1925 йилда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ОҚШОМ ҚҰРИНИШЛАРИ

(41-бет)

«Туйғулар»да босилган. Кейинчалик шоирнинг бошқа тўплamlарига киритилмаган.

Шеър 1925 йилда ёзилган бўлса керак.

80. *Ҳузун* — дард, ҳасрат.

17—18. *Созинг—синиқиш, шоир!*

Боқдинг ҳасратли ҳар ён?

Шоир бу мисралари билан ўзининг пессимистик кайфиятдаги дастлабки шеърларига ҳам ретроспектив назар ташлаётган ва улардаги ўз позициясини қоралаётган кўринади.

Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

ҚҰРИНИШЛАР

(42-бет)

«Туйғуларда» босилган.

Шеър қўлёзмаси автор архивида.

ОЛТИН ЮЛДУЗ

(43-бет)

Биринчи марта «Туйғулар»да босилган. Кейинчалик шоирнинг бошқа биронта тўпламига киритилмаган.

Шеър 1925 йил 14 сентябрда ёзилган.

Шеър ёзувчи Миркарим Осимга бағишланган. Тарихий мавзудаги қиссалар ва ҳикоялар муаллифи М. Осим (1907 йилда туғилган) — шоирнинг техникумдаги курсдоши ва дўсти. Ҳозир пенсияда.

Шеър «Туйғулар» тексти асосида босилмоқда.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

АМАЛИМ УЧУН

(44-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган бу шеър 1925 йилда ёзилган.

Шеърнинг ёзилиш йили шу ҳар икки манбада 1924 йил деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ҚУТГАНДА...

(45-бет)

Дастлаб «Туйғулар»да, кейинчалик «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1925 йилда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ОЙНИСАНИНГ ТУИИ

(46-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1925 йилда ёзилган. Бунда шоир қизларнинг ўз эркисиз, эски удум-одат бўйича эрга берилиши, уларнинг истак-орзулари поймол этилишидан қайғуради. Бу тема ана шу даврдан бошлаб шоир ижодида кенг ўрин ола боради. Шоир ўз таржимаи ҳолида бу ҳақда ёзади: «Уша вақтда хотин-қизларни озод қилиш темаси мени жуда ҳам қизиқтирган эди. Ҳамзадан бошланган бу тема шаклланган традицияга эга бўлиб, уни ҳеч бир ўзбек ёзувчиси четлаб ўта олмади. «Қизга», «Ёшлик хотираларидан», «Ўзбек қизларининг бахти», «Самарқанд қизига» ва бошқа талай кичик шеърлардан кейин мен «Дилбар — давр қизи» поэмасини ёзишга киришдим» («Асарлар», 1-том, 9-бет).

Ойниса — шоир амакисининг қизи.

Шеърнинг ёзилиш йили «Асарлар» (1-том)да 1924 йил деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивда сақланмоқда.

ТУТҚУНЛАР

(48-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1925 йилда ёзилган.

Паранжига қарши кураш ғояси билан йўғрилган бу шеър Ойбекнинг хотин-қизлар озодлиги темасида ёзилган асарлари туркумига киради.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивда сақланмоқда.

АЙРИЛИҚ ВА ДАРВИШ

(49-бет)

«Туйғулар»да босилган бу шеър 1925 йилда ёзилган.

Халқ ҳаётининг ҳар бир қатламни диққат билан кузатган Ойбек болалик чоғларида дарвишлар ҳаёти билан ҳам қизиққан. Шоир «Болалик» қиссасида ёзади: «Тўда-тўда дарвешлар, қаландарлар бозор кезадилар. «Ҳақ дўст, ё олло!» деб қичқирадилар. Бошларида кулоҳ, эгниларида узун чакмон — жанда, белларида каттакон қовоқ кашкулар, ола-була мунчоқлар. Қўлларида узун ҳасса, ўтдонда исирик, алланималар...

Улар Машрабдан ва баъзи форс шоирларидан чуқур сўфиёна диний ғазаллар ўқиб, бозорни кезадилар. Мен орқаларидан эргашиб бу ғазалларни тинглашни севаман» («Асарлар», 7-том, 418-бет).

Ойбек бу шеърда инқилоб арафасидаги воқеликдан ўз ўрнини топа олмаган («Борлиқдан топдингми савдоли бир иш?»), дарвишларга ачинади.

Шеър қўлёзмаси шоир архивда.

ЯНА ДАРВИШ

(50-бет)

1925 йилда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда. Дарвишлар ҳақида қаранг: «Айрилиқ ва дарвиш» (412-бет). Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

НАИ ҚУЙЛАРИ

(51-бет)

1925 йилда ёзилган бу шеър «Туйғулар»да босилган. Сарлавҳадан кейин «Кўп суюкли шоиримиз Чўлпонга» деган сўзлар бор. Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

УЗБЕК ЭЛИ

(52-бет)

1925 йилда ёзилган бу шеър «Туйғулар» тўпламида босилган. Шеърнинг дастлабки бандларида Навоий даврида «қуёш каби порлаган», «қоп-қора уфқларга олтин нурлар сочган» халқ тасвирланса, «сўнг чоғларда», яъни 1918—1921 йилларда — граждандар уруши ва босмачилик ҳаракати даврида — «алам, мотам, қайғуларда» кўзи ёшланган халқ қаламга олинади. Шоир бу хўрлик йиллари ҳам ўтганини қайд этиб, халқ ҳаётининг яхши кунни бошлаётганидан қувонади.

2. *Жола* — шудринг.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида сақланмоқда.

ЕШЛИК ХОТИРАЛАРИДАН

(53-бет)

Биринчи марта «Аланга» журналнинг 1928 йилги 8-сонига босилган. Кейинчалик шоирнинг «Кўнгил пайлари», «Асарлар» (1-том) тўпламларига киритилган.

Шеър 1925 йилда ёзилган.

Қўлёзма шоирнинг архивида сақланмоқда.

ЕШ КУЧ

(54-бет)

Биринчи марта «Қизил Ўзбекистон» газетасининг 1925 йил 6 сентябрь сонига, кейинчалик «Туйғулар» тўпламида босилган.

Шеър 1925 йилда Халқаро ёшлар кунини таъсироти асосида ёзилган. Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

Шеър «Туйғулар» тексти асосида босилмоқда.

ЕШ ПУЛЧИ

(55-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журнаlining 1925 йил 1-сонида эълон қилинган. Кейинчалик «Туйғулар», «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър 1925 йил сентябрида ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

БАЙРОҚ

(56-бет)

Биринчи марта «Қизил Ўзбекистон» газетасининг 1925 йил 7 ноябрь сонида эълон қилинган. Кейинчалик шоирнинг «Туйғулар», «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том), «Шеърлар», «Асарлар» (1-том) тўпламларида босилган.

Қўлёзмада сарлавҳанинг тагида «Октябрь учун», «Туйғулар»да эса «Октябрнинг саккиз йиллиги учун» деб ёзиб қўйилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ЕР ҚИМНИКИ?

(57-бет)

Биринчи марта 1920 йилда «Ер юзи» журнаlining 4-сонида босилган, кейинчалик шоирнинг «Туйғулар», «Қуёш қўшиғи», «Асарлар» (1-том), «Шеърлар», «Асарлар» (1-том) тўпламларида қайта босилган.

Қўлёзмада сарлавҳадан сўнг «Ер ислоҳоти муносабатила» деб изоҳ берилган.

Шеър 1921—1922 йилларда бошланган ер ислоҳоти ва, аниқроғи, Ўзбекистон ССР Марказий Ижроия Комитетининг 1925 йил 2 декабрда «Ер-сўв ислоҳоти тўғрисида» чиқарган декрети муносабати билан ёзилган. Ойбек таржиман ҳолида шеърнинг ёзилиши ҳақида бундай дейди: «Ислоҳот натижасида батрақлар ва кам ерли деҳқонлар ер олдилар. Бу воқеага илк шеърларимдан бири — «Ер қимники?» шеъримни бағишлаганман» («Асарлар», 1-том, 1968, 8-бет).

«Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар», «Шеърлар», «Асарлар» тўпламларида шеърнинг ёзилган йили 1924 деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

БИР ЙИГИТ ҚУШИЛАР ЭКАН...

(58-бет)

Дастлаб «Туйғулар»да, кейинчалик шоирнинг «Танланган асарлар» (1-том), «Асарлар» (1-том) тўпламларида босилган.

Шеър 1925 йил 19 декабрда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида сақланмоқда.

ҚАПЛАК

(59-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1925 йил 25 декабрда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

БУЛОҚ

(60-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1925 йил 29 декабрда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

1926

ҚИШ ҚҮРИНИШЛАРИ

(61-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журнаlining 1927 йил 19 сонида, кейинчалик шоирнинг «Кўнгил найлари», «Асарлар» (1-том) деган шеърини китобларида босилган.

Шеър 1926 йилнинг январида ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

УТИНИШ

(62-бет)

«Туйғулар» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1926 йил 12 январда ёзилган.

6. Гизли нола — яширин нола.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ҚИШ КЕЧАЛАРИ

(63-бет)

Биринчи марта «Туйғулар»да босилган. Кейинчалик шоирнинг бошқа биронта тўпламига киритилмаган.

Шеър 1926 йил 24 январда ёзилган.

«Туйғулар»даги текstda биринчи банд тушиб қолган. Қўлёзмаси шоир архивида. Қўлёзмада сарлавҳа тагидан «Қиш туйғуларини» деган изоҳ йўқ. Шеър «Туйғулар» тексти асосида босилмоқда.

УКСИЗЛИК

(64-бет)

«Туйғулар»да босилган. Кейинчалик шоирнинг бошқа биронта тўпламига киритилмаган.

Шеър 1926 йилда ёзилган. Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ЧЕЧАҚЛАР ТЕРГАНДА...

(65-бет)

Ушбу шеър биринчи марта «Туйғулар» тўпламида эълон қилинган. Кейинчалик шоирнинг «Кўнгил куйлари», «Асарлар» (1-том) китобларида босилган.

Шеърнинг сарлавҳаси «Туйғулар»да «Чечаклар теруркан» тарзида берилган.

Шеър 1926 йилда ёзилган.

Бу шеър билан Ойбекнинг «Туйғулар» тўпламидан жой олган ўрганчиқ машқлари тугайди. Шоир мазкур тўпلام ҳақида сўзлар экан, ундаги шеърлар мактаб ва техникумда ёзилганини айтади ва ёзади: «У («Туйғулар» — *тузувчилар*) 1926 йилда ижтимоий фанлар факультетида ўқиётганимда босилиб чиқди. Илк китоб ҳар ким учун ҳам қувонарли ҳодисадир. Шундай бўлса ҳам мен энди бутунлай бошқача ёзиш кераклигини тушунардим...» (Ойбек, Адабийёт, тарих, замонавийлик, «Ўзбекистон маданияти», 1966, 1 октябрь).

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида сақланмоқда.

ГУНАФША

(66-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журнаlining 1926 йил 7-сонида эълон қилинган. Кейинчалик шоирнинг «Кўнгил найлари», «Асарлар» (1-том) китобларида босилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

НИКОҲ КУНИ

(67-бет)

Дастлаб «Кўнгил найлар»ида, кейинчалик шоирнинг «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том), «Асарлар» (1-том) китобларида қайта босилган.

Шеър 1926 йил 20 мартда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

БУЗСУВ БУЙЛАРИДА

(68-бет)

1926 йил 5 майда ёзилган. «Ер юзи» журнаlining 1926 йил 8—9 сонида босилган ва шоирнинг шеърий китобларига кирмаган.

Бўзсув — Тошкент шаҳридан оқиб ўтувчи дарёча.

Шеър автографи сақланмаган.

БОЛАЛИКНИ ЭСЛАБ...

(69-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журналининг 1926 йил 10 соннда эълон қилинган. Кейинчалик шоирнинг «Кўнгил найлари», «Танланган асарлар» (1-том), «Асарлар» (1-том) тўпламларига киритилган. Шеър 1926 йил 12 июнда ёзилган. Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

«ЎИНАБ ОҚҚАН ИРМОҚЛАР»...

(70-бет)

Дастлаб «Кўнгил найлари»да, кейинчалик «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ТУРМУШ ЙЎЛИДА

(71-бет)

Дастлаб «Кўнгил найлари»да, сўнгра «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1926 йил 24 июнда ёзилган.

Маълумки, шоирнинг илк давр ижодида тушқунлик кайфиятини ифодалаган, пессимистик руҳда ёзилган шеърлар ҳам мавжуд эди. Кейинчалик воқеликдаги революцион ўзгаришлар шоир онгидаги қарама-қаршиликларни тугатишга, янги ҳаёт, янги муносабатлар, янги тушунчалар учун кураш нашъасини ҳис қилишга, турмушга соғлом оптимистик қарашни ўстиришга йўл очади. Бу ҳақда шоирнинг ўзи бундай ёзади: «... бошланғич шеърларимда баъзан воқеликдан йироқлаштирадиган ғамгин оҳанглар бўлганлигидан қатъий назар, ўз олдимда аниқ мақсад бор эди. «Турмуш йўлида» номли шеъримда шундай ёзган эдим:

*Йўл кўп узун... ҳар томоним тоғлиқ,
Суринаман йтмоқ истаб бу йўллардан,
Яна мудҳиш, қизгин қумли шу чўллардан,
Тилакларим, ғайратларим менга бошлиқ.
Қайтмайман ҳеч орқага... Кучим толмас,
Ҳаёт ёўзал, амал буюк, сел тўсолмас...»*

(«Асарлар», 1-том, 8-бет).

Мазкур шеър Ойбекнинг тушқунлик кайфиятидан холи бўлмаган дастлабки ижодида муаллифнинг аниқ мақсади, ғоявий идеали мавжуд бўлганини кўрсатади, унинг гарчанд қийналиб бўлса-да, шу идеал сари интилганини акс эттиради.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

ТОҒЛАРДА

(72-бет)

«Кўнгил найлари»да эълон қилинган бу шеър 1926 йил 1 июлда ёзилган.

«Кўнгил найлари» тексти асосида эълон қилинмоқда.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

КЕЧҚУРУН

(73-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журнаlining 1927 йил 20-сонida эълон қилинган. Кейинчалик шоирнинг «Кўнгил найлари», «Асарлар» (1-том) тўпламларида босилган.

Шеър 1926 йил 2 июлда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

КАШШОФ ҚУШИҒИ

(74-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1926 йил 13 июлда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

«ОРҚАНГДАН ЙИҒЛАБ ҚОЛДИМ...»

(75-бет).

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1926 йилнинг июлида ёзилган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

АЛЛА

(76-бет)

«Ер юзи» журнаlining 1926 йил 11-(август) сонida босилган бу шеър шоирнинг бирорта шеърий китобига киритилмаган. Шеър автографи ҳам топилмади.

ҚОРАҚЎЗ

(77-бет)

«Ер юзи» журнаlining 1926 йил 12 (сентябрь)-сонida босилган.

Қоракўз — шоирга ҳаммаҳалла бўлган қизнинг исми. У, афтидан ўз севганига етолмай, ишқ қурбони бўлган.

Шеър Ойбекнинг шеърий китобларига кирмаган. Шеър автографи эса сақланмаган.

ҚУЗ ВА ҚИЗ

(78-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журнаlining 1926 йил 3-сонida эълон қилинган. Кейинчалик шоирнинг «Кўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том) тўпламларида босилган.

Шеър 1926 йилда ёзилган.
Шеърнинг ёзилган йили «Асарлар»да 1925 деб нотўғри кўрсатилган.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ЯНА КУЗ

(79-бет)

«Кўнгил найлари»да босилган; кейинчалик шоирнинг бошқа биронта тўпламига киритилмаган.
Шеър 1926 йил 2 октябрда ёзилган.
Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

БИЗНИНГ ҚИШ

(80-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1926 йил 2 декабрда ёзилган.
Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ТУЗАЛИШ ОЛДИДАН

(81-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган.
Шеър 1926 йил 13 декабрда ёзилган. Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида сақланмоқда.

«ҲОЙ ҚИЗ, ҚАРАМА...»

(82-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1926 йил 15 декабрда ёзилган.
Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

1927

ЕР ҚОЛДИ

(84-бет)

1927 йил 14 январда Ленинградда ёзилган ва «Ер юзи» журнаlining ўша йилги 18-сонида босилган.
Шеър Зарифа Саидносировага бағишланган.
Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

ЮЛДУЗГА БОҚАРҚАН...

(85-бет)

Биринчи марта эълон қилинмоқда. Шеър 1927 йил 2 мартда ёзилган.
Шеър шоир архивида сақланаётган қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

ТУРМУШ ДЕНГИЗИ

(86-бет)

Биринчи марта эълон қилинаётган бу шеър 1927 йил 8 мартда ёзилган. Шеър шоир архивида сақланаётган қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

СУЛҒИН ЧЕЧАК

(87-бет)

Биринчи марта эълон қилинаётган бу шеър 1927 йил 17 мартда ёзилган.

Шеър шоир архивида сақланаётган қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

БАҲОР ҚУШЛАРИГА

(88-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1927 йил мартда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ТЕМИР

(89-бет)

«Ер юзи» журнаlining 1927 йил 22 (май)-сонида босилган. Шеърнинг тагида унинг ёзилган санаси «Тошкент, 1927 йил, апрель» деб кўрсатилган.

20-йилларнинг иккинчи ярмида мамлакатимизда оғир саноатни ривожлантириш учун бошланган ватанпарварлик ҳаракати Ойбекнинг дастлаб мазкур шеърида, кейинчалик эса «Фанга юриш» ва «Темир ҳақида» (1931) каби шеърларида акс этган.

Шеър Ойбекнинг бирорта ҳам шеърӣ тўпламига кирмаган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивдан топилмади.

МАРҲС

(90-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журнаlining 1927 йил 21 сонида, кейинчалик «Кўнгил найлари»да босилган.

Шеър 1927 йилнинг апрелида ёзилган.

Шеър шоир архивида сақланаётган қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

ШАРШАРАҚ

(91-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1927 йил 31 майда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

САҲРОДА

(92-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журнаlining 1927 йил 24-сонида эълон қилинган. Кейинчалик «Кўнгил найлари», «Асарлар» (1-том)-да босилган.

Шеър 1927 йил 4 июнда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

БОҒ ИУЛИДА

(93-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1927 йил 14 июнда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

КЕЧА СИРЛАРИ

(94-бет)

Биринчи марта «Кўнгил найлари»да, сўнгра «Еш ленинчи» газетасининг 1965 йил 23 сентябрь сонида эълон қилинган. Кейинчалик шоирнинг «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том) тўпламларида босилган. Бу тўпламларда шеърнинг ёзилган санаси 1928 йил, май деб нотўғри кўрсатилган. Шеър 1927 йил 16 июнда ёзилган.

Мазкур шеър «Кўнгил найлари»да «Теразамдан» деган сарлавҳа остида берилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

«МАРҲАМАТ»

(95-бет)

«Кўнгил найлари»да эълон қилинган бу шеър 1927 йил 11 июлда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

Шеър «Кўнгил найлари» тексти асосида босилмоқда.

ДАЛАДА ТОНГ

(96-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1927 йил 11 июлда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

ЭСИМДА ҚОЛГАНЛАРДАН...

(97-бет)

«Қўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1927 йил 13 июлда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

УКАМ БИЛАН ҚЎЗИЧОҚ

(98-бет)

«Қўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1927 йил 15 июлда ёзилган.

Шеър «Қўнгил найлари»да «Укам ҳам қўзичоқ» деб номланган.

Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

СУВДА ҚЕЗГАНДА...

(99-бет)

«Қўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1927 йилда Ленинградда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

УКСИЗ СИНГЛИМГА

(100-бет)

«Қўнгил найлари», «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1927 йилда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

ЕШЛИҚ ВА КУРАШ

(101-бет)

Биринчи марта «Еш ленинчи» газетасининг 1927 йил 8 сентябрь сонида босилган. Кейинчалик шоирнинг бошқа биронта тўпламига киритилмаган.

Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

Шеър «Еш ленинчи» газетаси тексти асосида босилмоқда.

ҚАПЛАК

(102-бет)

1927 йил 17 сентябрда ёзилган бу шеър «Қўнгил найлари» ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

НЕВА БУИЛАРИДА

(103-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журнаlining 1927 йил 28 сонida эълон қилинган. Кейинчалик «Кўнги́л найлари» ва «Кўнги́л куйлари» тўпламларида босилган.

Шеър 1927 йил 12 сентябрда Ленинградда ёзилган.

Шеър қўлёзма нусхада ва «Кўнги́л найлари»да «Дарё бўйларида» деб номланган.

Шеър қўлёзмасининг биринчи ва иккинчи вариантлари шоир архивида сақланмоқда.

Шеър қўлёзма ва «Кўнги́л найлари» текстлари асосида босилмоқда.

КУЗ СЕЗГИСИ

(104-бет)

«Кўнги́л найлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1927 йил кузида, Ленинграддаги Дорилфунун боғчасида ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

«ЖАБР БИЛАН ҚИШАН ТУҒИШГАН»...

(105-бет)

Биринчи марта эълон қилинаётган бу шеър 1927 йилда ёзилган. Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ТУБАНЛАРДАН КОМСОМОЛГА

(106-бет)

Ушбу шеърнинг варианты — «Комсомол» 1926 йил 7 ноябрда ёзилган ва «Ер юзи»нинг ўша йилги 15-сонida эълон қилинган. Сўнгра 1927 йилнинг 26 октябрида Ленинградда қайта ишланган ва «Кўнги́л найлари», «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том), «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър Октябрь революциясининг 9 йиллигига бағишланган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

УН ИИЛ

(109-бет)

Биринчи марта «Қизил Ўзбекистон» газетасининг 1927 йил 10 ноябрь сонida, кейинчалик «Кўнги́л найлари» тўпламида босилган.

Шеър 1927 йил 26 октябрда Ленинградда ёзилган ва Октябрь революциясининг 10 йиллигига бағишланган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ОКТАБРЬ БАЙРАМИ КЕЧАСИ

(111-бет)

Дастлаб «Кўнгил найлари»да, кейинчалик «Қуёш қўшиғи» ва «Танланган асарлар» (1-том)да қайта босилган бу шеър 1927 йил ноябрида ёзилган.

Мазкур шеър қўлёзма нусхасида ва «Кўнгил найлари»да «Октябрь байрами кечалари» деб номланган.

10. «Аврора» — уруш кемасининг номи (автор изоҳи).

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

«ҚОРНИНГ ЗАҲАР ТИЛЛИ УТҚИР ШАМОЛИ...»

(112-бет)

Биринчи марта «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1927 йилнинг ноябрь-декабрь ойларида ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

ҚИШ КЕЧАСИ

(113-бет)

Биринчи марта «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1927 йилнинг ноябрь-декабрь ойларида ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида.

«ЭЙ СЕВГИЛИМ, МЕН УЧУН УЗГА БИР РАФИҚ...»

(114-бет)

Биринчи марта эълон қилинаётган бу шеър 1927 йилда ёзилган.

Шоирнинг шахсий архивида лирик шеърлардан ташкил топган бир дафтар бор. Дафтардаги шеърлар шоирнинг умр йўлдоши Зарифа Саидносировага бағишланган. Мазкур шеър ҳам ана шу дафтардан ўрин олган.

Шеър қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

«ҚАЙҒУ-ДА МЕҲРИМНИ СЕНГА ЕТКАЗМАС...»

(115-бет)

Биринчи марта эълон қилинмоқда. Шоирнинг архивидаги Зарифа Саидносировага бағишланган лирик шеърлар дафтаридан.

Шеър 1927 йилда ёзилган.

Қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

ЎЗБЕКИСТОН

(116-бет)

1927 йил декабрида ёзилган бу шеър биринчи марта «Қизил Ўзбекистон» газетасининг ўша йилги 13 декабрь сонидан, сўнгра «Кўнгил найлари»да босилган.

Шеър Ўзбекистон ССР ташкил этилган кун (1924, 5 декабрь)-нинг уч йиллигига бағишланган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

1928

ЯНГИ ЙИЛ

(118-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журнаlining 1928 йил 2-сонида босилган бу шеър кейинчалик «Кўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида қайта нашр этилди.

Шеър 1928 йил январининг дастлабки (1—2) кунларида Ленинградда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоирнинг шахсий архивида сақланмоқда.

КУЧАДА КЕТАРКАН...

(119-бет)

Шеър биринчи марта «Маориф ва ўқитувчи» журнаlining 1928 йил 2-сонида босилган ҳамда «Кўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида қайта эълон этилган.

Шеър 1928 йил 16 январда Ленинградда ёзилган.

Бу шеър қўлёзмада «Кучада» деб сарлавҳаланган. Қўлёзма шоир архивида сақланмоқда.

УНИ ҚИДИРИВ...

(120-бет)

Биринчи марта «Аланга» журнаlining 1928 йил 2-сонида босилган бу шеър кейинчалик шоирнинг «Кўнгил найлари», «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар»нинг 1-томига киритилган.

Шеър 1928 йилнинг январиди Ленинградда ёзилган ва хотин-қизлар озодлиги учун кураш қурбонларидан бирига бағишланган.

«Аланга»да босилган текстда сарлавҳа тагида «Хужум» қурбонларига», «Кўнгил найлари»да эса «Хужум» қурбонларининг шеъри» деб ёзилган.

Қўлёзма шоир архивида сақланмоқда.

ЕТИШ-ТУРИШ

(121-бет)

«Кўнгил найлари»да босилган бу шеър 1928 йил 21 январда Ленинградда ёзилган.

Шеърда шоирнинг Плеханов номидаги халқ хўжалик институтининг ётоқхонасидаги ҳаёти тасвир этилган.

Шеър шоир архивида сақланаётган қўлёзма асосида босилмоқда.

ҚОР ЕҒАРҚАН...

(122-бет)

«Қўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган бу шеър 1928 йилнинг февралда Ленинградда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ЎЗБЕК ҚИЗЛАРИНИНГ БАХТИ

(123-бет)

«Қўнгил найлари»да босилган бу шеър 1928 йилнинг 4 февралда Ленинградда ёзилган.

Шеърда шоирнинг болалик хотираларидан бир лавҳа тасвирланади. Шеър, афтидан, тугалланмай қолган ёки сарлавҳа ноўрин қўйилган. Ҳар ҳолда шеър мазмуни билан сарлавҳа ўртасида уйғунлик йўқ.

Шеър шоир архивида сақланган қўлёзма асосида босилмоқда.

АБАДИЙ ЙУЛЧИЛАР

(124-бет)

«Қўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган бу шеър 1928 йил 28 февралда Ленинградда ёзилган.

Ойбек 20-йилларнинг иккинчи ярмида А. Блок ижоди билан қизиққан ва унинг таъсирида баъзи бир асарлар ёзган. Мазкур шеърда ҳам Блок ижодининг таъсири кўринади. Шоир бу ҳақда шундай ёзади: «1927 йилда Ленинградга ўқишга кетиб, рус тилини жиддий ўрганишга киришдим, рус ва жаҳон классикаси асарлари билан таниша бошладим. Шундан кейин «кашфиётлар» оқими мени лол қолдираверди. Булар орасида мен учун энг муҳим бўлган бир кашфиётни алоҳида таъкидлаб ўтишим керак. Бу менинг поэзия оламида Александр Блок билан танишувим эди. Агар Навоийни ҳисобга олмаганда (мен ўқувчилик ёшидан ўтиб чинакамига тушунмоқ учун Навоий асарларига яна қайтгандим), Блок менинг асосий поэтик муҳаббатим бўлиб қолди. Мени Блок мисраларининг ҳар бири лиризмга тўлиқлиги, ҳар бир сўзда унинг маънавий олами сезилиб туриши ҳайратда қолдирарди. Блок ҳаётининг ҳар бир лаҳзасини ўз асарларида абадийлаштира олар, шунинг учун ҳам уларни ўқиганда, ўзингизни ана шу мангуликнинг қучоғида ҳис этардингиз...

Менинг Блок билан танишганлигим иккинчи тўпламим бўлган «Қўнгил найлари»да сезилиб турса керак» (Ойбек, Адабиёт, тарих замонавийлик, «Ўзб. маданияти», 1966, 1 октябрь).

Шеърнинг қўлёзмаси йўқолган.

КҲР ҚИЗГА

(125-бет)

«Қўнгил найлари»да босилган бу шеър 1928 йил 29 февралда Ленинградда ёзилган.

Шеър шоир архивида сақланаётган қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

СЕВГИ ҚУРБОНИГА

(126-бет)

«Кўнгил найлари»да босилган; 1928 йил 2 мартда Ленинградда ёзилган.

Шеърда шоирнинг ёшлик хотираларидан олинган бир лавҳа тасвирланмоқда.

Шеър шоир архивида сақланаётган қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

ҚИШ ТОНГИДА

(127-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган бу шеър 1928 йил 28 мартда Ленинградда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

«ОЛТИН ҚУЕШ НУРИДАН...»

(128-бет)

Биринчи марта «Асарлар»нинг 1-томида босилган бу шеър 1928 йил 29 мартда Ленинградда ёзилган.

Шеър шоирнинг рафиқаси Зарифа Саидносировага бағишланган.

Шеърнинг ёзилиш санаси «Асарлар»нинг 1-томида 1929 йил деб нотўғри кўрсатилган.

Қўлёзма шоир архивида сақланмоқда.

«ҚУЛИШИНГИЗДАН...»

(129-бет)

Биринчи ва охириги марта «Кўнгил найлари»да босилган бу шеър 1928 йил 25 апрелда Ленинградда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси йўқолган.

СИНГЛИМГА ХАТ

(130-бет)

Биринчи ва охириги марта «Кўнгил найлари»да босилган бу шеър 1928 йил 4 майда Ленинградда ёзилган.

Шеър шоирнинг синглиси Шафоат Мусаевага бағишланган ва унинг мактубига жавоб тарзида ёзилган.

Бу шеър қўлёзмада «Эркин синглимга» деб номланган.

9. *Валфажри* — сольфеджио. Бу ерда «қўшиқ» маъносида.

32. «*Гайб*» китоби — Қуръон.

Шеър шоир архивида сақланаётган қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

БАЛКОНИМДАН...

(132-бет)

Биринчи марта «Ер юзи»нинг 1928 йил 11-сонида эълон қилинган бу шеър кейинчалик шоирнинг «Кўнгил найлари», «Кўнгил куйлари» тўпламларига ва «Асарлар»нинг 1-томига киритилган.

Шеър 1928 йил 6 майда Ленинградда ёзилган.

Шеър асосан шоир архивида сақланаётган қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

ОҒОЧЛИҚЛАРДА

(133-бет)

1928 йил 10 майда Ленинграддаги Урмон-паркда ёзилган бу шеър «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

Оғочлик — ўрмон, дарахтзор.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ҚУЁШ БЕКИЛАР...»

(134-бет)

1928 йил 12 майда Ленинградда ёзилган бу шеър «Кўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ТАРҚОҚ ТУТУНЛАР ҚАБИ...»

(135-бет)

1928 йил 23 майда Ленинградда ёзилган бу шеър «Кўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

Шеърнинг ёзилиш санаси «Асарлар»нинг 1-томида 28 май деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ТОВУШИМ

(136-бет)

1928 йил июнда Москвада ёзилган бу шеър «Кўнгил найлари», «Қуёш қўшиғи», «Асарлар» (1-том)да босилган.

Ўз ижодининг бошланишини «Ишчига» (1924) шеърдан деб билган Ойбек учун бу шеър программ асар ҳисобланади. Зероки, унинг дастлабки ижодида «қарама-қаршилиқлар, изланишлар ҳали кўп бўлган», замонанинг энг муҳим воқеаларига жавобан ёзилган шеърлар билан бир қаторда сабабсиз «мунгли нидо билан суғорилган, абстракт тушқунлик руҳида ёзилган шеърлар» (Ойбек) ҳам мавжуд эди. Ойбек бу шеъри билан ўзининг сиёсий-ғоявий платформасини узил-кесил белгилаб олади.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ВАГОН ОЙНАСИДАН...

(137-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

1928 йил 28 июнда Ленинград—Тошкент рейси билан келаётган поезд вагонидда ёзилган.

Шеър беш қисмдан иборат. Унинг ҳар бир қисми вагон ойнасидан елиб-югуриб ўтаётган вақт ва манзарани акс эттиради. Шеърнинг ритмик ва композицион қурилиши бу қисмларнинг турли вақтда ёзилганидан дарак беради. Шунга асосланиб айтиш мумкинки, 28 июнь шеърнинг ҳам бошланиб, ҳам тугалланган муддатини эмас, балки фақат тугаллаган вақтини англатади.

Шоир архивида сақланаётган қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

ТУРСУНОЙГА

(139-бет)

«Кўнгил найлари», «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том) «Шеърлар» ва «Асарлар» (1-том)да босилган.

1928 йил 15 июлда Самарқандда ёзилган.

Шеър таниқли ўзбек актрисаси Турсуной Саидазимованинг 1928 йил майда Бухорода, ҳозирги Ҳамза номидаги академик драма театрининг гастрол кунларида ўз эри томонидан ваҳшиёна ўлдирилиши муносабати билан ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси топилмади.

ҚУЁШ ВА СУВ ҚУИНИДА

(140-бет)

«Кўнгил найлари»да босилган бу шеър 1928 йил июлида Самарқандда ёзилган.

Шеър «Кўнгил найлари» тексти асосида босилмоқда. Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

ҚУЁШ ВА БОЛАЛАР

(141-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

1928 йил 21 июлда Самарқандда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси топилмади.

МАНСУР ШЕЪРЛАР

(142-бет)

Биринчи марта «Ўзбек тили ва адабиёти» журналининг 1970 йил 4-сонида эълон этилган. Бу асарнинг биринчи қисми 1928 йил 5 августда, иккинчи қисми 6 августда, учинчи қисми эса 6—7 августда Самарқандда ёзилган.

Қўлёзмада 27—29 сатрлар 24 сатрдан кейин ҳам келган.

«Мансур шеърлар» қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

КУРИНИШ

(144-бет)

«Машъала», «Кўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган. 1928 йил августда Самарқандда ёзилган.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ҲАЕТ

(145-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган.
1928 йил августда Самарқандда ёзилган.
Шеър қўлёзмаси шоирнинг шахсий архивида.

САМАРҚАНД ОҚШОМИ

(146-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журнаlining 1928 йил 15-сонида «Самарқанд шеърларидан» сарлавҳаси остида босилган ва кейинчалик «Кўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томига киритилган.

Шеър 1928 йил августда, шоирнинг Самарқанд сафари кезларида ёзилган.

Шеърнинг автографи шоир архивида сақланади.

Бу шеър қўлёзмада «Самарқандда оқшом» деб номланган.

РЕГИСТОНДАН УТГАНИМДА...

(147-бет)

«Машъала» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган бу шеър 1928 йил, августда Самарқандда ёзилган.

Шеър шоир архивида сақланаётган қўлёзмада «Регистондан ўтганда...» деб аталади.

АФРОСИЁБ ЙУЛИДА

(148-бет)

Биринчи марта «Маориф ва ўқитувчи» журнаlining 1928 йил 2-сонида босилган бу шеър кейинчалик «Машъала» ва «Асарлар»нинг 1-томида қайта нашр этилган.

1928 йил, августда Самарқандда ёзилган.

Қўлёзманинг қора нусхасида «Афросиёб устидан» деб сарлавҳа қўйилган, оқ нусхасида эса «Афросиёб йулидан» деб тузатилган.

Шеър қўлёзма ва «Асарлар»даги текстлар асосида босилмоқда.

«БУЛУТЛАР КУЛДИ ПОРЛОҚ...»

(149-бет)

«Кўнгил найлари», «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

1928 йил, августда Самарқандда ёзилган.

Бу шеър қўлёзмада ва «Кўнгил найлари»да «3—4 та чизги» деб номланган. «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар»да сарлавҳасиз берилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

САМАРҚАНД ҚИЗИГА

(150-бет)

«Кўнгил найлари», «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган бу шеър 1928 йил августда Самарқандда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

ЯИРАГАН ОНЛАРИМ

(151-бет)

«Кўнгил найлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган бу шеър 1928 йил августда Самарқандда ёзилган.

Шоирнинг 1928—1929 йилларга оид шеърлари унинг Самарқандда туган дафтарига бағартиб ёзилган. Бу шеърлардан мамнун бўлмаган Ойбек дафтарнинг сўнги варағига шундай деб ёзган: «Бу дафтардаги парчалар менга ёқмайди. Мен истаган шеърларни қачон ёзиш мумкин?!»

Шеър «Асарлар»нинг 1-томи ва шоир архивида сақланаётган қўлёзма текстлари асосида босилмоқда.

«ҚОРА ҚИЗ, ИУЛДАН УТАРСАН...»

(152-бет)

1928 йилда ёзилган бу шеър биринчи марта «Ўзбекистон маданияти»нинг 1965 йил 19 апрель сониди, кейинчалик шоирнинг «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида эълон қилинди.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг шахсий архивида.

КОМСОМОЛКА ИШЧИ ҚИЗГА

(153-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журнаlining 1928 йил 17 сониди эълон қилинган бу шеър кейинчалик «Машъала», «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том)да қайта нашр этилди.

Шеър 1928 йил сентябрда Тошкентда ёзилган.

«ОҚШОМ КЎЛҚАСИ ЧЎКДИ ҲАР ЕНДА...»

(154-бет)

Биринчи марта «Кўнгил куйлари»да эълон қилинган бу шеър «Асарлар»нинг 1-томида қайта нашр этилди.

1928 йил 20 сентябрда Тошкентда ёзилган бу шеър Зарифа Саидносировага бағишланган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

«КЎЗИНГДАН БОШҚА БИР БУЛУТ ИЎҚ...»

(155-бет)

1928 йилда Тошкентда ёзилган бу шеър биринчи марта «Кўнгил куйлари»да, кейинчалик «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

Шеър Зарифа Саидносировага бағишланган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг шахсий архивида.

«ДАРДЛАРИМ УЮМ-УЮМ...»

(156-бет)

1928 йилда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър шоирнинг рафиқаси Зарифа Саидносировага бағишланган.

Шоирнинг бу туркумга кирган интим шеърлари З. Саидносирова қўли билан алоҳида дафтарга кўчирилган. Ойбек бу шеърлар устига ўз қўли билан «Зарифага» деб ёзиб қўйган.

«БИР ҚАДАҲ БИЛАН СЕН ҚИЛ РУҲИМНИ ШОД...»

(157-бет)

1928 йилда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър Зарифа Саидносировага бағишланган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида.

«МАНЖЛАНАР ҚАЛБИМДА ҲИЖРОНИНГ ҒАМИ...»

(158-бет)

1928 йилда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.

Зарифа Саидносировага бағишланган бу шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

«КЎЗНИНГ ҲАЗИН, ГЎЗАЛ ПАЛЛАСИ...»

(159-бет)

1928 йилда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър Зарифа Саидносировага бағишланган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

БУШЛИҚ СЕЗГИСИ

(160-бет)

1928 йил 7 октябрда Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг шахсий архивида.

ТОМЧИЛАРГА

(161-бет)

1928 йил 11 октябрда Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта «Асарлар»нинг 1-томида эълон қилинди.

1. Қалбимга қуйилган кечанинг ҳузни... — баҳс кечанинг ҳазин куйи, ҳазин туйғуси ҳақида бормоқда.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг шахсий архивида сақланмоқда.

«БОШИМНИ ҚУҚСИНГГА ҚУЙГАН ЧОҒИМДА...»

(162-бет)

1928 йил 15 октябрда Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта «Асарлар» (1-том)да эълон қилинди.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг шахсий архивида.

ХАЕЛИМ

(163-бет)

1928 йилда Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта «Асарлар»нинг 1-томида эълон қилинган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

УЗОҚДАН ТУРИБ...

(164-бет)

1928 йил 26 октябрда Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта «Кўнгиал куйлари»да эълон қилинди ва «Асарлар»нинг 1-томида қайта босилди.

Шеър шоирнинг рафиқаси Зарифа Саидносировага бағишланган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг шахсий архивида.

ЖАВОБ

(165-бет)

Биринчи марта «Қизил Ўзбекистон»нинг 1929 йил 8 февраль сонидида босилган ва шоирнинг «Машъала», «Асарлар» (1-том) тўнламларига киритилган.

Шеър 1928 йил октябрида Ленинградда ёзилган.

«Асарлар»нинг 1-томида берилган текстда сарлавҳадан кейинги «Сарбаст, шўх қизларни куйлай бошладим» сўзларидан сўнг «Бир мактубдан» деган изоҳ тушиб қолган.

Шеър қўлёзмаси шоирнинг шахсий архивида.

«АЛАМ ҚАЛБИМНИ ЧАҚНАР...»

(166-бет)

1928 йилда Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта «Кўнгли куйлари»да, сўнгра «Асарлар»нинг 1-томида эълон қилинди. Шеър қўлёзмаси шоирнинг шахсий архивида.

«КЎНГЛИМ ЯРАЛИ, КЎНГЛИМ ЯРАЛИ...»

(167-бет)

1928 йилда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шоир Ленинграддаги таҳсил йилларида қаттиқ касал бўлиб қолади ва шу сабабдан умидсизликка берилади. Мазкур шеър ҳам шоирнинг ана шу даврдаги ўткинчи нохуш кайфиятини акс эттиradi.

Шеър шоир архивида сақланаётган қора қўлёзмада «Алам сатрлари» деб аталган.

ЭРТАЛАБ

(168-бет)

1928 йил 3 ноябрда Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта «Тошкент оқшомн»нинг 1967 йил 13 январь сонид ва «Гулистон» журналининг 1967 йил 1-сонид эълон қилинди. Кейинчалик шоир «Асарлар»нинг 1-томида қайта нашр этилди.

«Гулистон» бу шеърни «Янги байтлар» рубрикасида эълон қилиб, унинг ёзилган асл санасини кўрсатмаган.

2. «Иқтисодлар» тугунини ечаркан...— шоирнинг студентлик йилларида сидсий иқтисод фанини ўрганганига ишора.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

СЕВГИ УЧҚУНЛАРИДАН

(169-бет)

1928 йил 11 ноябрда Ленинградда ёзилган. Шеър шоирнинг бўлажак рафиқаси З. Саидносировага бағишланган.

Шеър биринчи марта «Ўзбекистон маданияти» газетасининг 1965 йил 20 март сонид босилган. Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ОҚҚУШ

(170-бет)

1928 йил 17 ноябрда Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

БАҲОР ҚҶШИҚЛАРИ

(171-бет)

1928 йил ёзилган бу шеър «Машъала», «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган.

«Баҳор қўшиқлари» уч қисмдан иборат. Биринчи қисми «Олтин сочли баҳор қизи, аллала!» 18 ноябрда, иккинчиси «Кўкдан олтин нур ёғилар...» 25 ноябрда, учинчиси «Эркаланиб ётаман...» эса 13 декабрда ёзилган. Бу шеър ана шу тартибда биринчи марта «Машъала»да эълон қилинган.

Шеърнинг биринчи қисми «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар»да «Баҳор қўшиқларидан» деб номланган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ҚУЁШ

(173-бет)

1928 йилда ёзилган бу шеър «Машъала», «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган.

Бу шеър «Баҳор қўшиқлари»нинг давоми ҳисобланади.

Қўлёзманинг қора нусхасида шеър «Осмонда қуёш» деб номланган.

Шеър қўлёзмалари шоирнинг шахсий архивида.

ҚИШ ҚУЙЛАРИ

(174-бет)

1928 йил 20 ноябрда Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта «Қизил Ўзбекистон»нинг 1929 йил 4 январь сониди, кейинчалик «Машъала», «Кўнгил куйлари», «Асарлар» (1-том) тўпламларида босилди.

19. *Мактабдан чиққач, биз қатор-қатор...* — шоир Ленинграддаги Халқ хўжалиги институтини мактаб деб атамоқда.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

КЕЧАГА

(175-бет)

1928 йил 21 ноябрда Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта «Асарлар»нинг 1-томида босилди.

Шеър қўлёзмаси шоирнинг шахсий архивида.

«ҲЕЧ «АЙРИЛАМАН», ДЕМА...»

(176-бет)

1928 йил 27 ноябрда Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта «Асарлар»нинг 1-томида эълон қилинди.

Шеър шоир рафиқасининг хатига жавоб сифатида ёзилган.

Қўлёзманинг қора нусхасида шеър «Баҳорда» деб аталади.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

БАҲОРДА

(177-бет)

1928 йил 2 декабрда ёзилган бу шеър биринчи марта «Кўнги куйлари»да эълон қилинди ва «Асарлар»нинг 1-томида қайта босилди.

Бу шеър шоирнинг «Қишлоқ суратлари» туркумига киради. Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

КЕЧ КУЗДА

(178-бет)

1928 йил 3 декабрда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.

Бу тўртлик «Қишлоқ суратлари» туркумига кирган иккинчи шеърдир.

Шеър шоир архивидаги қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

«КЎРДИМ ЧЎПОН ҚИЗИНИ...»

(179-бет)

1928 йил 14 декабрда ёзилган бу шеър биринчи марта «Кўнги куйларида», сўнгра «Асарлар» (1-том)да эълон қилинди.

Бу шеър «Қишлоқ суратлари» туркумига киради.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

«ҚОРА ПАРДА ОСАДИ...»

(180-бет)

1928 йил 16 декабрда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

СЕВГИ ПАРЧАСИ

(181-бет)

1928 йил 17 декабрда Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър шоир архивида сақланаётган қўлёзма тексти асосида босилмоқда.

«МУҲАББАТИМ БАЪЗАН ЧАЙҚАЛИБ...»

(183-бет)

1928 йили Ленинградда ёзилган бу шеър биринчи марта «Кўнги куйлари»да, кейинчалик «Асарлар»нинг 1-томида эълон қилинди.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ҚАЛБИМНИНГ ФАРЕДИ ҚАЛАМДАН ТУКИЛДИ...»

(184-бет)

1928 йил 20 декабрда ёзилган бу шеър биринчи марта «Кўнгил куйлари»да, сўнгра «Асарлар» (1-том)да эълон қилинди.

Шеър шоирнинг рафиқасига бағишланган.

«Кўнгил куйлари» ва «Асарлар»да шеърнинг ёзилган вақти 21 декабрь деб нотўғри ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоирнинг шахсий архивида.

1929

«ОҚШОМ ЮЛДУЗИ, ЯНА...»

(185-бет)

Биринчи марта «Ўзбекистон маданияти» газетасининг 1965 йил 19 июнь сонидида эълон қилинган. Кейинчалик «Гулистон» журналининг 1967 йил 1-сониди («Янги байглар» рубрикасида) ва «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър 1929 йил 3 январда ёзилган. Шеър қўлёзмада «Оқшом юлдузи» деб номланган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ШЕЪРЛАР, АЙРИЛИҚЛАР

(492-бет)

Биринчи марта эълон қилинаётган бу шеър 1929 йил 23 февралда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

БИРЛИК СЕЗГИСИ

(187-бет)

Биринчи марта «Қизил Ўзбекистон» газетасининг 1929 йил 8 март сонидида, кейинчалик «Машъала», «Кўнгил куйлари», «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър 1929 йил январда ёзилган.

«Кўнгил куйлари», «Асарлар» (1-том)да шеърнинг ёзилган йили «1928, январь» деб нотўғри кўрсатилган. Қўлёзмада шеърга «Бирлик» деб сарлавҳа қўйилган.

Қўлёзма шоир архивида сақланмоқда.

ИУЛДА

(188-бет)

Биринчи марта «Қизил Ўзбекистон» газетасининг 1929 йил 15 март сонидида эълон қилинган. Кейинчалик «Машъала» тўпламида босилган. Қўлёзмада сарлавҳанинг тагига «Эскиз» деб ёзиб қўйилган.

Шеър 1929 йил январда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

ЕШЛИК ТАРОНАСИ

(189-бет)

Биринчи марта 1937 йилда Жуманиёз Шарипов томондан тузилган «Адабиёт хрестоматияси»да босилган. Кейинчалик «Машъала», «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том), «Асарлар» (1-том)да қайта босилган.

Шеър 1929 йил мартда ёзилган.

13. *Синиқ эмас гўзал созим* — шоирнинг пессимистик руҳдаги илк шеърларига ишора.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ШАҲАР

(190-бет)

Биринчи марта «Ер юзи» журнаlining 1929 йил 18-сонида эълон қилинган. Кейинчалик «Машъала» ва «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър 1929 йил мартда ёзилган.

Қўлёзмада сарлавҳадан кейин «Ленинград хотираларидан» деб изоҳ берилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

ТОЛМА, УРТОҚ!

(192-бет)

1929 йил мартада ёзилган бу шеър биринчи марта «Қизил Ўзбекистон» газетасининг ўша йилги 12 апрель сонида, кейинчалик «Машъала» ва «Асарлар» (1-том)да босилган. Қўлёзма ва «Машъала»да сарлавҳанинг тагида «Аъзамга» деб ёзиб қўйилган.

Аъзам — таниқли журналист Аъзам Аюпов (1904—1942).

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ЧЕЧАҚЛАР СИРИ

(193-бет)

«Машъала» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1929 йил, мартда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ФАБРИКА

(194-бет)

1928 йилда Ленинградда ёзилган ҳамда «Маориф ва ўқитувчи» журналинда (1929, № 4) босилган. Шоир сарлавҳадан сўнг шеърнинг оддий қалам билан ёзилганлигига ишора ўлароқ «қўмир қалам билан» деб изоҳ берган.

Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

БАҲОРНИНГ КЕЛИШИ

(195-бет)

«Машъала» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1929 йил апрелида ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида.

«ЯНА БАҲОР ҚЕЛДИ, ЯНА ҚАЛЬ ЕНАР...»

(196-бет)

Дастлаб «Ўзбекистон маданияти»нинг 1965 йил 19 май сонида, кейинчалик «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1929 йил апрелида ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ГУЛЛАР, МАЙСАЛАР, БИЖИЛДОҚ СУВЛАР...»

(197-бет)

«Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том), «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър 1929 йилда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ОНЛАР, I

(198-бет)

Дастлаб «Машъала»да, кейинчалик «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да қайта босилган.

Шеър 1929 йил апрелда ёзилган. Қўлёзма ва «Машъала»даги текстда Эмиль Верхарннинг «Қара, абадият нақадар гўзал ва сокиндир», деган сўзлари эпиграф қилиб келтирилган.

Шеър қўлёзмаси шоирнинг архивида.

ОНЛАР, II

(199-бет)

Дастлаб «Машъала»да, кейинчалик «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1929 йилнинг майида Ялтада ёзилган.

Шеър «Асарлар»нинг I-томида «Онлар, I»дан сўнг бесарлавҳа, II рақами билан босилган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ҚУҚЛАМ ТАРОНАЛАРИ

(200-бет)

«Машъала» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1929 йил майда Ялтада ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида.

ОҚШОМ СЕЗГИСИ

(201-бет)

«Машъала» ва «Асарлар» (1-том)да босилган мазкур шеър 1929 йил майда Ялтада ёзилган. Шеърга қўлёзмада «Оқшомларнинг сезгиси», «Машъала»да эса, «Оқшомнинг сезгиси» деб сарлавҳа қўйилган.

3. *Фуруб* — қуёш ботиши олдидан тараладиган шафақ.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ҚОРА ДЕНГИЗ БУЙЛАРИДА

(202-бет)

Дастлаб «Машъала»да, кейинчалик «Танланган асарлар» (1-том), «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър 1929 йил майда Ялтада ёзилган.
Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида.

ЯЛТА КЕЧАСИ, I

(203-бет)

Дастлаб «Машъала»да, кейинчалик «Танланган асарлар» (1-том), «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1929 йилнинг майида ёзилган.

Шу номда шоирнинг иккинчи шеъри ҳам бор. «Кўнгил куйлари»да шулардан фақат биттаси босилгани учун бўлса керак, сарлавҳадан кейинги араб рақами кўрсатилмаган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида.

ЯЛТА КЕЧАСИ, II

(204-бет)

«Машъала», «Танланган асарлар» (1-том), «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1929 йилнинг майида ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида.

БИР МАНЗАРА

(205-бет)

Биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър 1929 йилнинг майида Ленинградда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида.

ҚАЙТГАНИМДА...

(206-бет)

1929 йил июлида ёзилган ва «Қизил Ўзбекистон» газетасининг 1 октябрь сонида «Узоқдан қайтганда» сарлавҳаси билан босилган.

Сўнгра асл сарлавҳаси билан «Машғала» ва «Асарлар» (1-том)да қайта нашр этилган.

Шеър қўлёзмада «Қайтандим» деб номланган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ИШ ВА ЯИРАШ

(209-бет)

«Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том), «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1929 йилда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида.

ПАТГАЧИ ХОТИН

(210-бет)

Биринчи марта «Шарқ ҳақиқати» газетасининг 1929 йил 19 август сонида, кейинчалик «Машғала», «Қуёш қўшиғи», «Шеърлар», «Танланган асарлар» (1-том), «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър 1929 йил июлида ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

ТОШЧАҚАР

(211-бет)

Биринчи марта «Шарқ ҳақиқати» газетасининг 1929 йил 30 август сонида эълон қилинган. Кейинчалик «Машғала» ҳамда «Танланган асарлар» ва «Асарлар»нинг 1-томларида босилган.

Шеър 1929 йил июлида ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

УГИТ

(212-бет)

Биринчи марта эълон қилинаётган бу шеър 1929 йил 5 августда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

КОМСОМОЛ ҚУШИҒИ

(213-бет)

Биринчи марта «Шарқ ҳақиқати» газетасининг 1929 йил 22 август сонида эълон қилинган. Кейинчалик «Машғала», «Қуёш қўшиғи» «Танланган асарлар» (1-том), «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър 1929 йил августида ёзилган.

Қўлёзма ва «Машғала» текстида сарлавҳа остида «Шарқий Хитой темир йўли устида чиқмиш конфликт муносабати ила», деб изоҳ берилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ҲАЁТ ИУЛЛАРИДА

(214-бет)

«Шарқ ҳақиқати» газетасининг 1929 йил 3 сентябрь соннда босилган.

Ҳидоят (Файзиёв) — шоирнинг мактабдош дўсти. 1905 йилда Тошкентда туғилган. Ҳозир Ўзбекистон Фанлар академиясининг Полимерлар химияси институтида лаборатория мудир, химия фанлари кандидати.

«КЎЗЛАРИНГ-ДА БЕЛГИСИЗ...»

(215-бет)

Биринчи марта «Асарлар»нинг 1-томида босилган бу шеър 1929 йилда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ҚУРМАСАМ-ДА СЕНИ, ҚАЛБИМ УЗИСЕН...»

(216-бет)

Биринчи марта «Ўзбекистон маданияти» газетасининг 1965 йил 19 июнь соннда эълон қилинган. Кейинчалик «Кўнгил куйлари», «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър 1929 йилда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ЕРИМ, СЕН БИР ҚУЛГАН ОФТОБ...»

(217-бет)

Дастлаб «Ўзбекистон маданияти» газетасининг 1965 йил 19 июнь соннда эълон қилинган. Кейинчалик «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

Шеър 1929 йилда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

«НАҚАДАР ТОТЛИДИР ҒУНЧА ДУДОҒИНГ...»

(218-бет)

«Кўнгил куйлари», «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1929 йилда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«УФҚЛАР ҚУРОҚ ТУТДИ...»

(219-бет)

«Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1929 йилда ёзилган.

Қўлёзма шоир архивида.

ЁШЛИКНИ ЭСЛАБ...

(220-бет)

Биринчи марта эълон қилинаётган бу шеър 1929 йилда ёзилган.

Қўлёзма шоир архивида.

СУНГГИ ЙУЛЧИЛАР

(221-бет)

«Машъала» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1929 йилда ёзилган.

«Машъала»да шеър сарлавҳаси «Сўнг йўлчилар» деб берилган. Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

ЯМОҚЧИГА

(222-бет)

«Қизил қалам» (1928, № 2) адабий тўпламида, «Машъала» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

«Машъала»да қайд қилинишига кўра, шеър 1929 йилда ёзилган. Шеърнинг қўлёзмаси сақланмаган.

ОШХОНА

(224-бет)

Шеър 1929 йилда ёзилган.

Шоир шу йиллари Шайхонтаҳурдаги эски уйларнинг бирида яшаган ва шу уйга қарашли ошхонанинг шеърини тасвирини, унинг рафиқаси Зарифа Саидносирова эса ошхонанинг расмини чизганлар.

9. *Зарифам аслингни чизмоқчи.*— 3. Саидносированинг ошхона расмини чизмоқчи бўлганига ишора.

Шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеърнинг автографи шоир архивида.

ЗАВОД

(225-бет)

«Машъала» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган бу шеър 1929 йилда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

«ҚУЕШ, ТЕРАЗАМДАН ҚАРАГАНИНГДА...»

(226-бет)

«Машъала»да босилган бу шеър 1929 йилда ёзилган.

Қўлёзма шоирнинг архивида.

«ҚАЛБИМДА СЕЗАМЕН СҮНГСИЗ ҲИЖРОНЛАР...»

(227-бет)

Биринчи марта эълон қилинаётган бу шеър 1929 йилнинг ноябрида ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

КУЗ ШЕЪРИ

(228-бет)

Биринчи марта босилмоқда.

Шеър 1929 йил 12 октябрда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоирнинг архивида.

«ТЕРАЗАМДАН ҚАРАЙМЕН...»

(230-бет)

Биринчи марта эълон этилаётган бу шеър 1929 йил 13 ноябрда ёзилган.

Шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

МУАЛЛИМА

(231-бет)

«Қуёш қўшиғи», «Шеърлар», «Ўқитувчилар газетаси» (1965, 23 сентябрь), «Танланган асарлар» (1-том), «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър 1929 йил ноябрда ёзилган.

15. *Ташламас қўлидан Маркс бобони.*— Шоир К. Маркснинг асарини демоқчи.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

1930

«СОЧЛАРИНГНИНГ, ЭИ ЕШ ҚИЗ...»

(232-бет)

1930 йил 8 январда ёзилган.

Биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ОЙИ-ОЙИ

(233-бет)

1930 йил 13 январда ёзилган бу шеър биринчи марта «Қўнғил куйлари»да, кейинчалик «Асарлар»нинг 1-томида эълон қилинди.

2. *Барот ойи*— ҳижрий йил ҳисобининг саккизинчи ойи бўлган шаъбоннинг ўртаси; бу кун исломда байрам ҳисобланган.

3. *Дейдилар: «қора мўнди...»*— барот ойи тўғрисидаги болалар қўшиғидан.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ҚИШКИ ОҚШОМ

(234-бет)

1930 йил 14 январда ёзилган бу шеър «Машъала», «Кўнгила куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган.

Шеърнинг ёзилган йили «Кўнгила куйлари»да 1929 деб, «Асарлар»да эса 1931 деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ЭРТА БАҲОР

(235-бет)

1930 йил 2 февралда ёзилган бу шеър биринчи марта «Машъала»да эълон қилинган. Кейинчалик «Асарлар»нинг 1-томида қайта нашр этилган.

Шеърнинг қўлёзмаси бизга учрамади.

ИККИ СУРАТ

(236-бет)

1930 йил февраль-апрель ойларида ёзилган бу шеър биринчи ва сўнги марта «Машъала»да босилган.

Шеър қўлёзма ва «Машъала» текстларини қиёсий ўрганиш асосида босилмоқда.

РАДИО ТИНГЛАЙДИР...

(240-бет)

Ўзбекистон шаҳар ва қишлоқларининг радиолаштира бошлаши муносабати билан ёзилган. Бу шеър биринчи марта «Шарқ ҳақиқати»нинг 1930 йил 18 апрель сонида босилган. Шоирнинг бирорта ҳам шеърлар тўпламига киритилмаган.

Шеър қўлёзмаси йўқолган.

МАЯКОВСКИЙГА

(241-бет)

Биринчи ва сўнги марта «Машъала»да босилган бу шеър 1930 йилда В. В. Маяковскийнинг ўлими (14 апрель) муносабати билан ёзилган.

Шеър Маяковский ҳалок бўлган кунлари бадиха тарзида ёзилган.

«Машъала»да шеър сарлавҳаси «Шоир Маяковский учун» деб берилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ЯПРОҚЛАР

(242-бет)

1930 йил 3 июнда ёзилган.

Шоир *япроқлар* сўзини «қатралар», «тўртликлар» маъносида қўллаган ва мазкур мисраларни шундай илҳом қатраларининг биринчиси деб ҳисоблаган.

Биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър автографи шоир архивида.

САНЪАТ ИШҚИ

(243-бет)

1930 йил 11 июлда Москвада ёзилган; «Машъала», «Танланган асарлар» (1-том), «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър ёзилган йил «Танланган асарлар»нинг 1-томида 1931 йил деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ЕЗ КЕЧАСИ

(244-бет)

1930 йилда ёзилган бу шеър биринчи марта «Асарлар»нинг 1-томида эълон қилинган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

УКРАИНА ДАЛАЛАРИ

(245-бет)

«Машъала», «Танланган асарлар» (1-том), «Асарлар» (1-том)-да босилган бу шеър 1930 йил 13 августда шоирнинг Қримга сафари вақтида ёзилган.

Шеър сарлавҳаси қўлёзма ва «Машъала»да «Украина далаларида» деб кўрсатилган.

Қўлёзма шоир архивида.

ДНЕПРОСТРОЙ

(246-бет)

Биринчи марта «Қизил Ўзбекистон»нинг 1930 йил 21 ноябрь сониде босилган. Шоирнинг «Машъала», «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том) тўпламларига киритилган.

1930 йил августда шоирнинг Қримга сафари вақтида ёзилган.

Шеър биринчи бешйилликнинг улкан гидро-техник иншооти — Днепрострой қурилиши (1927—1932)га бағишланган.

Шеър шоир архивида сақланаётган қўлёзма асосида босилмоқда.

ҚОРА ДЕНГИЗГА

(247-бет)

1930 йил августда Батумида ёзилган.
Биринчи марта эълон қилинмоқда.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ДЕНГИЗГА

(248-бет)

1930 йил августда Батумида ёзилган. «Машъала», «Танланган асарлар» (1-том), «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ОЖАРИСТОН

(249-бет)

1930 йил августда Батумида ёзилган бу шеър «Машъала»да, «Танланган асарлар» ва «Асарлар»нинг 1-томларида босилган.

Ожаристон — Грузия Совет Социалистик Республикаси составидаги автоном республика.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

КУНДУЗ

(250-бет)

1930 йил 23 августда Сочида ёзилган. «Машъала»да ҳамда «Танланган асарлар» ва «Асарлар»нинг 1-томларида босилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ТОНГ

(251-бет)

1930 йил 24 октябрда Сочида ёзилган. «Машъала», «Танланган асарлар» (1-том), «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган.

«Кўнгил куйлари» ва «Асарлар»да шеър ёзилган вақт 24 сентябрь деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ДЕНГИЗДА ОҚШОМ

(252-бет)

1930 йил 26 октябрда Сочида ёзилган. «Машъала»да ҳамда «Танланган асарлар» ва «Асарлар»нинг 1-томларида босилган.

Шеър қўлёзмада «Денгиз оқшоми», «Машъала»да эса «Денгиз ва оқшом» деб аталган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

БЕШ ҒИЛЛИҚ ПЛАН

(253-бет)

«Машъала», «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър 1930 йилда Тошкентда, афтидан, Қўрғи сафаридан сўнг ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

1931

ФИҚР

(256-бет)

«Машъала», «Қўнғил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган бу шеър 1931 йил апрелда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ФАНГА ЮРИШ

(257-бет)

Биринчи марта «Қизил Ўзбекистон»нинг 1931 йил 1 май сонидан эълон қилинган бу шеър кейинчалик «Машъала», «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том), «Шеърлар» ва «Асарлар» (1-том)да қайта босилди.

Шеър 1931 йил апрелда ёзилган. Бу даврда шоир САГУнинг иқтисод факультетини эндигина тугатиб, шу университетда ўқитувчилик қила бошлайди. Шеърда Ойбекнинг ана шу ўқитувчилик йилларидаги таассуротлари акс этади.

4, 68. *Икс ва игрик* — бу ерда янги, совет фанининг рамзи.

29. *Пайшанба нонларга мен ачинаман* — эски мактаб талабалари ҳар пайшанба домлага нон олиб борганлар.

30. *Абжад* — эски мактабда ўқитилган алифбе.

31. *Қул-оббо аҳад* — «Қуръон»даги «Қул ҳу-оллоҳу аҳад...» деб бошланувчи иборанинг жонли халқ тилидаги бузилган формаси.

33. *Муодила* — тенглама.

35. *Интеграл* — қўлёзма ва «Машъала» текстларида бу сўзга «Юқори риёзиёт (математика — Н. К., Ф. М.)да бир бўлим», деб изоҳ берилган.

49. *Фан йўли* — *оғир йўл, тошли йўл, тор йўл* — К. Марксдан кўчирма.

«Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том)да шеър ёзилган йил 1930 деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър «Асарлар» ва қўлёзма текстларини қиёсий текшириш асосида босилмоқда.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ТЕМИР ҲАҚИДА

(260-бет)

1931 йил июлида ёзилган бу шеър биринчи ва сўнгги марта «Машъала»да босилган.

«Машъала»да шеърнинг ёзилган оини «май» деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър «Машъала» ва қўлёзма текстлари асосида босилмоқда. Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ОҒОЧЛАРНИНГ ОРАСИДАН...»

(262-бет)

1931 йил августда ёзилган бу шеър «Машъала»да эълон қилинган.

Шеър ёзилган ой «Машъала»да «июль» деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ОНАМНИ ЭСЛАБ...

(263-бет)

«Машъала», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том)да босилган.

1931 йил августиди ёзилган ва шоирнинг онаси Шаҳодат Назар қизига бағишланган. Ўз даврининг маърифатли аёлларидан бўлмиш шоирнинг онаси адабиёт мухлисларидан бўлган ва ёш Ойбекда китобга муҳаббат уйғотган.

Қўлёзманинг қора нусхасида шеър «Онамнинг кутубхонаси» деб аталади.

33. «Тарозу», «жаҳаннам», «гурзу», «қил кўприк» — ислом динининг «нариги дунё» ҳақидаги афсоналаридан.

41. Биби Сешанба — ислом динида аёллар сиғинадиган авлиё; чарх йигирувчи аёлларнинг пири, афсонавий шахс. Авлиё, арвоҳ ва руҳларга ишонувчи аёллар сешанба кунлари унинг шарафига зиёфат берганлар. Бундай маросимларда диний китоблар ўқилган.

49. «Бобо Равшан» — диний эътиқодларни тарғиб этувчи халқ китоби, жангнома.

«Зарқум» — авлиёлар ҳақидаги халқ китобларидан, жангнома.

Сўфи Оллоёр — ҳозирги Самарқанд областига қарашли Минглар қишлоғида яшаган (XVII аср), хонлар ва амалдорларни мадҳ этган, қиёмат ҳақидаги уйдирмаларни тўқиган ислом динининг идеологи, диний китоблар муаллифи.

50. Аҳмад Яссавий — ҳозирги Туркистоннинг Ясси қишлоғида XI асрнинг охирида туғилиб, 1166 йилда вафот этган диний-мистик адабиёт вакили.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ДАЛАДАН-ДАЛАГА

(265-бет)

1931 йил августиди ёзилган бу шеър «Машъала» ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган.

15. Кезинди — саёҳат.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ТЕРИМДА

(269-бет)

1931 йил октябрида ёзилган бу шеър «Машъала»да эълон қилинган.

Шеър «Машъала» тексти асосида босилмоқда.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

1933

ҚИШ, ДУТОР, ЧОЛ

(272-бет)

Биринчи марта «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

1933 йил январида Шаҳрисабзда ёзилган.

Қўлёзма шоир архивида.

ҚУНЛАР ҚЕЛАРҚИ...

(274-бет)

1933 йил июнида ёзилган бу шеър «Бахтигул ва Соғиндиқ»да босилган.

Шеър Европада фашизмнинг ҳокимият тепасига келиб, Маркс ва Ленин асарларини куйдириб ташлаши муносабати билан ёзилган.

2. *Бухрон* — кризис

«Бахтигул ва Соғиндиқ»да шеър ёзилган ой «май» деб нотўғри кўрсатилган.

Шеър қўлёзма ва «Бахтигул ва Соғиндиқ» текстлари асосида босилмоқда.

ХУМДОНДА

(278-бет)

1933 йил июнида ёзилган бу шеър «Бахтигул ва Соғиндиқ», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«НИГИТ МАЖНУН ЭМАС, ҚИЗ ЭСА ЛАЙЛО...»

(281-бет)

1933 йил августида ёзилган бу шеър «Бахтигул ва Соғиндиқ»да эълон қилинган.

Шеър қўлёзма ва «Бахтигул ва Соғиндиқ» текстлари асосида босилмоқда.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ТОР ҚУЧАЛАРДА НАИ

(282-бет)

1933 йилнинг 27 августида ёзилган.

Биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър автографи — шоир архивида.

ШОИР БИЛАН СУҲБАТ

(283-бет)

1933 йил сентябрида ёзилган бу шеър «Бахтигул ва Соғиндиқ»да ҳамда «Асарлар»нинг 1-томида эълон қилинган. Шеърнинг тугалланмаган қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

ҚИШЛОҚ ҚИЗИ — СТУДЕНТ

(286-бет)

1933 йил сентябрида Тошкентда ёзилган бу шеър «Бахтигул ва Соғиндиқ», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том)да босилган.

29. *Тигель* — Қимё тажрибаларида ишлатиладиган декча (шоирнинг «Бахтигул...» текстига киритган изоҳи).

36. *Реторта* — қимё тажрибаларида қўлланиладиган идиш.

42. *Перпетуум-мобиле* — абадий двигателъ. Энергиянинг сақланиши ва бошқа турга айланиши ҳақидаги қонунга зид бўлган ақидага кўра, абадий двигателъ четдан энергия олмани ҳолда ишлай олар эмиш.

53. *Тепки арава* — велосипед.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

КОЛХОЗ ДАЛАСИДА ХОТИНЛАР

(289-бет)

«Бахтигул ва Соғиндиқ»да босилган.

1933 йилда Хўжанд (ҳозирги Ленинобод)нинг Камар тўқай қишлоғида ёзилган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ХОТИРАДАН ИЗЛАР

(292-бет)

1933 йилда ёзилган бу шеър «Бахтигул ва Соғиндиқ»да эълон қилинган.

Инқилобга қадар эски мактабда таҳсил кўрган Ойбек 1918—1921 йилларда «Намуна» мактабида, 1921—1925 йилларда эса Навоий номидаги Педагогика техникум-интернатида маълумот олади. Шоир ана шу сўнгги ўқув юртида кечган ҳаётини ўз асарларида болалигининг унутилмас хотиралари сифатида ўқин-ўқтин эслаб туради.

Бу шеър ҳам шоирнинг ана шу талабалик йилларига бағишланган.

31. *Ньютон биноми* — жабрдан бир бўлим (автор изоҳи).

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

КЎКЛАМ ҲИСЛАРИ

(294-бет)

«Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том), «Шеърлар», «Қўнғил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган.
Шеър қўлёзма ва «Асарлар» текстлари асосида босилмоқда.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«БУЛУТЛАР СОЧИНГГА ҚЎЗ ЕШИМ ҚАБИ...»

(295-бет)

Биринчи марта «Асарлар»нинг 1-томида босилди.
Шеър шоирнинг рафиқаси Зарифа Саидносировага бағишланган.
Шеърда тилга олинган хотира шоирнинг 1928 йилда ёзилган «Олтин қуёш нуридан...» сарлавҳали шеърда (Қ.) тасвирланган.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«МАЙЛИ НОЗ ҚИЛ, МАЙЛИ ШҲХЛИК ҚИЛ...»

(296-бет)

Биринчи марта «Ўзбекистон маданияти»нинг 1965 йил 19 июнь сонида, кейинчалик «Қўнғил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ОЙ НУРИНИНГ МАВЖЛАРИ ЕЙИЛАР МАЙИН...»

(297-бет)

«Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том), «Шеърлар», «Қўнғил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ФУТБОЛ

(298-бет)

Биринчи марта «Машъала» журнаlining 1934 йил 2-сонида, кейинчалик «Асарлар»нинг 1-томида эълон қилинган.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ДАЛАДА ЕЗ ЕМҒИРИ

(299-бет)

«Танланган асарлар»нинг 1-томида босилган бу шеър 1934 йил августида ёзилган.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ШАҲАРЧА БОЛАЛАРИГА

(300-бет)

Биринчи марта «Ленин учқуни»нинг 1955 йил 29 май сонида, кейинчалик «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеърнинг биринчи қисмида шоирнинг болалик чоғлари тасвирланади. Бу қисмда тилга олинган ҳодиса ва воқеалар муаллифнинг «Болалик» повестида мукаммал акс этган.

6. *Илон изи янглиғ маҳалламизда* — ҳозирги Ҳамза театри биноси қад кўтарган жойда илгари Гавкуш маҳалласи бўлган; шоир шу маҳаллада туғилган.

37. *Ҳафтияк* — эски мактабда ўқитиладиган «Қуръон»нинг еттидан бир қисми; *хандаса* — геометрия.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ЛИРИК КЕЗИШЛАР

(302-бет)

«Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-бет), «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том)да босилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

КУЗДА

(304-бет)

Биринчи марта «Кўнгил куйлари»да, кейинчалик «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

1934 йили 20 сентябрда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

КОЛХОЗ САРТАРОШИ

(306-бет)

Биринчи марта «Кўнгил куйлари»да, сўнгра «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ЯНГИ ОЙ ЧИҚҚАНДА...

(307-бет)

Биринчи марта «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

1934 йил 10 октябрда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

БИРИНЧИ ҚОР

(308-бет)

Биринчи марта «Ўзбек поэзиясининг антологияси»да (1948), кейинчалик «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ЎЗБЕКИСТОН

(309-бет)

«Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том), «Шеърлар» ва «Асарлар» (1-том) да босилган.

1934 йил ноябрда ёзилган.

Шеър қўлёзма ва «Асарлар» текстлари асосида босилмоқда.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ИШҚОМДА

(311-бет)

Биринчи марта эълон қилинмоқда.

1934 йил 25 ноябрда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«БИР ЮТУМ МАЙ ҚАБИ...»

(312-бет)

Биринчи марта «Кўнгил куйлари»да, сўнгра «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том) да босилган.

1934 йил 21 декабрда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

1935

«ЎПАРДИ БОШИНГНИ ТОЛ БАҒЛАРИ...»

(313-бет)

Биринчи марта «Кўнгил куйлари»да, кейинчалик «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

1935 йил 31 мартда ёзилган.

Қўлёзма текстда шеърга «Мактуб» деб сарлавҳа қўйилган. Бу нарсa шеърнинг шоир сафардалик вақтида ёзилганидан дарак беради.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

МАЙ

(314-бет)

Биринчи марта «Гулистон» журналининг 1935 йил 4-сонидa «Салом!» сарлавҳаси билан босилган. Сўнгра шоирнинг «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том) номли тўпламларига киритилган.

Шеър Меҳнаткашларнинг халқаро бирдамлик куни — 1-май байрамига бағишланган.

«Қуёш қўшиғи» ва «Танланган асарлар»нинг 1-томида шеърнинг ёзилган санаси кўрсатилмагани ҳолда, «Асарлар»нинг 1-томида

«1937» деб нотўғри берилган. Бундан ташқари, «Асарлар» текстига бу шеърга алоқаси бўлмаган 21—24-мисралардан иборат «янги» банд киритилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ДАЛА ЙУЛИДА

(315-бет)

Шеърнинг биринчи босма манбаи номаълум, «Шарқ юлдузи» журнаlining 1955 йил 5-сонида, «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том)да босилган. Шеър сарлавҳаси қўлёзмада «Йўлда» деб аталган.

Шеър 1935 йилнинг июлида Асакада ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ҚОЛХОЗ ҚИШЛОҒИДА

(316-бет)

Биринчи марта «Гулистон» журнаlining 1936 йил 9-сонида, кейинчалик Ж. Шарифийнинг «Адабиёт хрестоматияси» (1937), Ойбекнинг «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том) каби шеърини тўпламларида босилган.

1935 йилнинг июлида Акмалободда ёзилган.

Ойбек архивида сақланаётган «Бир кунда» сарлавҳали шеър ҳам мазкур асарнинг вариантларидан бўлса керак. «Қолхоз қишлоғида» шеърининг 29—48-мисраларини ўз ичига олган бу асар қуйидаги мисралар билан бошланади:

1—4 Физ этиб учади ун-тупроқларда
Икки аравали зўр кетмончилар.
Дўппилар яримта, чор белбоғларга
Зил кетмон, нос қовоқ, газет осилар.

5—8 Туташ бир яшиллик — поёнсиз пахта,
Қуёш иссиғини ичади қонмай.
Меҳрига, мардликка қанча қофия —
Тўқийман — ҳаммаси юпун ва гадоё.

Ҳар иккала шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

ҚОЛХОЗ ТЕМИРЧИСИ

(318-бет)

Биринчи марта «Гулистон» журнаlining 1935 йил 10-сонида эълон қилинган, лекин шоирнинг бирорта шеърини тўпламларига киритилмаган.

Шеър 1936 йилнинг июлида Бухоро областининг Ғиждуван (собиқ Акмалобод) районида ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

БРИГАДИР ХОТИН

(319-бет)

Биринчи марта эълон этилаётган бу шеър 1935 йилда ёзилган. Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

БАЛИҚЧИНИНГ ЧОДИРИ

(321-бет)

Шеър, афтидан, биринчи марта «Кўнгил куйлари»да, сўнгра «Асарлар»нинг 1-томида босилган.

1935 йилда ёзилган бу шеърнинг қўлёзмаси шоир архивида.

«КУЛАСЕН, СУЗЛАЙСЕН... ШИШАНИНГ КАЙФИ...»

(322-бет)

Биринчи марта эълон этилаётган бу шеър 1935 йил 3 сентябрда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«МАЙСАДА ЕТАРҚАН, УЙЛАДИМ СЕНИ...»

(323-бет)

Шеърнинг биринчи босма манбаи номаълум, 1935 йил 5 сентябрда ёзилган бу шеър Ойбекнинг «Танланган асарлар» (1-том), «Кўнгил куйлари» ва «Асарлар» (1-том) номли шеър китобларида босилган. Шеърнинг сарлавҳаси қўлёзма ва «Танланган асарлар»нинг текстларида «Бир баҳор куни» деб аталади.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ЕЗНИНГ ОЛОВИ УЧДИ, ЯЛЛИҒИ ҚОЛДИ...»

(324-бет)

Биринчи марта «Асарлар»нинг 1-томида эълон қилинган ушбу шеър 1935 йил 8 сентябрда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ТАНСИҚ

(325-бет)

1935 йилда ёзилган бу шеър «Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган.

Қўлёзмада сарлавҳадан кейин «Лирик дoston» деб изоҳ берилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

САНЪАТ ҲАҚИДА

(327-бет)

Ушбу шеърнинг «Майли сув ич, қаттиқ нон кемир...» мисралари билан бошланувчи сўнги саккиз мисраи «Асарлар»нинг 1-томида сарлавҳасиз босилган. (Аниқроғи, шеърнинг биринчи мисраи сарлавҳага олиб чиқилган).

Шеър тўла ҳолда биринчи марта эълон қилинмоқда.

Мазкур шеърдан олинган парчанинг ёзилган санаси «Асарлар»-да 1937 йил деб нотўғри кўрсатилган.

1935 йилда ёзилган бу шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланмоқда.

ДЕҲҚОН

(329-бет)

«Қуёш қўшиғи», «Танланган асарлар» (1-том) ва «Асарлар» (1-том)да эълон қилинган бу шеър 1935 йилда ёзилган. Мазкур нашрларда шеърнинг ёзилган санаси «1935» деб қайд этилган. Ойбек архивида сақланаётган қўлёзмада эса бу сана «1936 йил, 19-26 февраль» деб кўрсатилади. Шеърнинг ғоявий-бадний хусусиятлари бу фактнинг тўғрилигини тасдиқламайди. Шоирнинг 1936 йилда ёзилган асарлари мазмун ва услубига кўра анча ўткир ва ёрқин бўлгани ҳолда бу асарда ҳали ўзининг шеърий камолотига эришмаган ижодкорнинг тобланмаган овози эшитилади. Шунинг учун ҳам қўлёзмада кўрсатилган санани кейинчалик ёзиб қўйилган, деб гумон қилиш мумкин. Ойбек эҳтимол 1936 йилда бу асарга яна қайтиб унга баъзи бир жузъий характердаги тузатишлар киритган бўлиши мумкин.

ТУРЛИ ЙИЛЛАР

ДАЛА ОҚШОМИ

(339-бет)

Биринчи марта босилаётган бу шеърнинг ёзилган санаси номаълум. Аммо қўлёзмада шеър текстидан сўнг «22 июнь» деб ёзилган. Шеърнинг мазмуни ва шакл хусусиятлари унинг 1930 йилга қадар ёзилганидан дарак беради.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«КУЛМАДИ БИР ҚАПЛАК СОЗ...»

(340-бет)

«Туйғулар» тўпламига эпиграф сифатида илова этилган бу тўртлик Ойбекнинг илк поэтик ижодига кўринган мунгли кайфият ва умидсизлик кўринишларини ифодалайди.

Шеър тахминан 1922—1926 йиллар оралигида ёзилган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

КЕЧҚУРУН КЕЗИШ

(341-бет)

Биринчи марта эълон қилинаётган бу шеърнинг ёзилган йили номаълум.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ЭСКИ ВА ЯНГИ БОЛАЛИК

(342-бет)

Жуманиёз Шарипов томонидан ўрта мактабларнинг 9-синфи учун тузилган «Адабиёт хрестоматияси» (1937)да эълон қилинган. Шеърда Ойбекнинг кейинчалик «Болалик» қиссасида тасвирланган хотиралари акс этган.

Шеър қўлёзмаси сақланмаган.

ҚИЗИЛ ДОКТОР

(345-бет)

Биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ЙУЛНИ ҚИР, ДАЛАГА, СОЛ...»

(346-бет)

Биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ТУГАЛЛАНМАГАН ШЕЪРЛАР. ЭСКИЗЛАР

БАЛАНДЛИҚДАН

(349-бет)

Биринчи марта эълон этилаётган бу тугалланмаган шеър 1925 йилда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

БЕДАНАГА

(350-бет)

Биринчи марта эълон этилаётган бу шеър 1926 йил 29 апрелда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ЯРАЛИ ҚУШ

(351-бет)

Биринчи марта эълон этилаётган бу шеър 1927 йил 25 июлда Янги бозорда ёзилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ЯҚҚА ОҒОЧ

(352-бет)

1927 йилда ёзилган бу шеър эскизи ҳам биринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ЧАҚМОҚ

(353-бет)

Биринчи марта эълон қилинаётган бу тугалланмаган шеър 1928 йилнинг ноябрида Ленинградда ёзилган.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ИМТИҲОНЛАР БИТИБ ҚОЛГАН БИР КҮНДА...»

(354-бет)

Биринчи марта эълон этилаётган бу шеър 1928 йилда Ленинградда ёзилган.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ИНСОН

(355-бет)

1928 йилда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ҲУҚМРОН БҮЛДИҚ ЕРИМИЗГА БИЗ...»

(356-бет)

Тахминан 1928 йилда ёзилган бу шеъринг парча Ойбекнинг бирор катта ҳажмли шеъринг асари учун тайёрланган мисралар бўлиши керак.

Биринчи марта эълон қилинаётган бу шеър қўлёзмаси шоир архивида сақланади.

ҚИШ ҚҮРИНИШИ

(357-бет)

1929 йилда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

АЭРОПЛАН УЧГАНДА...

(358-бет)

1929 йилда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ЖУДА ҚАЙСАР ЭШАГИМ...»

(359-бет)

Биринчи марта эълон этилаётган бу шеърнинг ёзилган санаси у билан бир вақтда ёзилган «Темирчи Жўра кофир» достонининг ёзилган йили асосида 1933 йил деб қайд этилиши мумкин.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ПОДАЧИ БОЛА

(360-бет)

1934 йилда ёзилган бу шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

МЕН

(361-бет)

Биринчи марта эълон этилаётган бу шеърнинг ёзилган санаси
номаълум.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ЭШМАТ БУЗЧИНИНГ ҚОРАЧА ҚИЗИ...»

(362-бет)

Тахминан 1930—1935 йиллар орасида яратилган ёки яратилиши
планлаштирилган шеърнинг парчалари бўлмиш ушбу мисралар би-
ринчи марта эълон қилинмоқда.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

БУҚУН

(363-бет)

Биринчи марта эълон қилинаётган бу тугалланмаган шеърнинг
ёзилган вақти номаълум.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ИШҚ

(364-бет)

Биринчи марта эълон этилаётган бу тугалланмаган шеърнинг
ёзилган вақти номаълум.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ҚОРОВУЛ

(365-бет)

Биринчи марта эълон қилинаётган бу тугалланмаган шеърнинг
ёзилган вақти номаълум. Шеърнинг қолган қисми йиртилган.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

КЕЧАСИ ВОКЗАЛ

(366-бет)

Биринчи марта эълон қилинмоқда.

Ёзилган йили номаълум.

Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

КЕЧ КУЗ

(367-бет)

Тахминан 1932—1933 йиллар оралигида ёзилган бу тугалланмаган шеър биринчи марта эълон қилинмоқда.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

«ЛОЛАЛАР КҮТАРИБ ПИЕЛАСИНИ...»

(368-бет)

Биринчи марта эълон этилаётган бу тугалланмаган шеър 1934 йилда ёзилган.
Шеър қўлёзмаси шоир архивида.

ОЙБЕК ҲАЁТИ ВА ИЖОДИ ИЙЛНОМАСИ

1905 йил, 10 январь — Мусомуҳаммад Тошмуҳаммад ўғли Ойбек Тошкентнинг Эски шаҳарида ўртаҳол ҳунарманд — тўқувчи оиласида дунёга келади.

1911—1917 йиллар — Ойбек эски усулдаги мактабда таҳсил олади.

1918—1921 йиллар — Ойбек Намуна номли бошланғич совет мактабида таълим олади.

1921—1925 йиллар — Ойбек Навоий номли Тошкент педагогик техникум-интернатида ўқишни давом эттиради.

1921—1922 йиллар — Ойбек шеърят соҳасида машқ қила бошлайди. Мазкур техникумнинг «Шарқ тонги» номли деворий газетасида Ойбекнинг «Қиш» сарлавҳали биринчи шеъри босилади. (Бу шеър бизгача етиб келмаган).

1922 йил — «Армуғон» журналида (1-сон) Ойбекнинг бизгача етиб келган биринчи шеъри — «Чолғу товуши» эълон қилинади.

1925 йил, 21 январь — «Қизил Ўзбекистон» газетасида Ойбекнинг В. И. Ленин вафотига бағишланган «Йўқлаш» шеъри босилади.

1925 йил, 15 сентябрь — Ойбек Урта Осие Давлат университети ижтимоий фанлар факультетининг иқтисод бўлимига ўқишга киради.

1926 йил — Ойбекнинг «Туйғулар» номли биринчи шеърлар китоби босмадан чиқади.

1927 йил — Ойбек Ленинграддаги Плеханов номли Халқ хўжалиги институтида ўқишни давом эттира бошлайди.

1927—1929 йиллар — Ойбек ўқишдан ташқари вақтларида Ленинграддаги Жонли шарқ тиллари институтида ўзбек тилидан дарс беради.

1928 йил, июль-август — Ойбек ёзги каникул ойларида Самарқандда ўтказади.

1929 йил — Ойбекнинг иккинчи шеърлар китоби — «Кўнгли найлари» тўплами нашр этилади.

1929 йил — Ойбек Зарифа Саидносировага уйланади.

1929—1930 йиллар — Ойбек олий таҳсилни яна Тошкентда давом эттириб, Урта Осие Давлат университетининг иқтисод факультетини тугатади.

1930—1935 йиллар — Ойбек Урта Осие Давлат университетининг иқтисод факультетида сиёсий иқтисод ва марксизм-ленинизм асосларидан лекция ўқийди.

1932 йил — Ойбек «Дилбар — давр қизи» достонини ёзади. (Бу асар 1933 йилда алоҳида китоб ҳолида нашр этилган).

1932 йил — Ойбекнинг «Машъала» номли учинчи шеърлар китоби нашр этилади.

1933 йил — «Совет адабиёти» журнаlining 1-сонида Ойбекнинг «Уч» дostonи босилади.

1933 йил — Ойбек педагогик фаолият билан бир қаторда Маданий қурилиш илмий текшириш институтида илмий ходим бўлиб ишлайди.

1934—1937 йиллар — Ойбек Ўзбекистон Фанлар комитети қошидаги Тил ва адабиёт илмий-текшириш институтида илмий ходим бўлиб ишлайди.

1934 йил — «Ўзбекистон шўро адабиёти» журнаlining 1-сонида «Темирчи Жўра кофир» дostonи босилади.

1934 йил — «Машъала» журнаlining 4-сонида Ойбекнинг «Глобус» сарлавҳали биринчи ҳикояси эълон қилинади.

1934 йил, 1 июнь — Ойбек СССР Ёзувчилари союзига аъзо бўлиб киради.

1934 йил — Ойбекнинг «Бахтигул ва Соғиндиқ» номли дoston ва шеърлар китоби босмадан чиқади.

1935 йил, 21 январь — Ойбек Ўзбекистон ёзувчиларининг умумий йиғилишида «Ёзувчиларнинг 1-Бутуниттифоқ съезди ва ўзбек адабиётининг вазифалари» деган мавзуда доклад қилади.

1935 йил — Ойбекнинг «Абдулла Қодирийнинг ижодий йўли» номли монографияси нашр этилади.

1936 йил, 10—16 февраль — Ойбек СССР Ёзувчилари союзи правлениесининг Минскда бўлиб ўтган III пленумида иштирок этади.

1936 йил — Ойбек А. С. Пушкиннинг «Евгений Онегин» шеърый романини ўзбек тилига таржима қилади. (Асар 1937 йилда алоҳида китоб шаклида нашр этилган).

1936 йил — «Гулистон» журнаlining 10-сонида Ойбекнинг Испания воқеаларига бағишланган «Қаҳрамон қиз» дostonи босилади.

1937 йил, 22—26 февраль — Ойбек СССР ёзувчилари союзи правлениесининг А. С. Пушкин вафот этган куннинг 100 йиллигига бағишланган IV пленумида иштирок этади ва нутқ сўзлайди.

1937 йил, 1 март — «Қизил Ўзбекистон» газетасида Ойбекнинг Фафур Гулом ва Абдулҳамид Мажидий билан ҳамкорликда ёзган «Ўзбекнома» дostonининг қисқартирилган варианты эълон қилинади.

1937 йил, 22 март — «Қизил Ўзбекистон» газетасида «Интернационал»нинг Ойбек, Ойдин ва Усмон Носир томонидан бажарилган ўзбекча таржимаси босилади.

1937 йил, 17—27 май — Ойбек ўзбек санъати ва адабиётининг Москвада бўлиб ўтган биринчи декадасида иштирок этади.

1938—1941-йиллар — Ойбек Ўзбекистон ўқув-педагогик нашриётида муҳаррир ва таржимон бўлиб ишлайди.

1938 йил — Ойбек «Қутлуг қон» романини ёзиб тугатади. (Роман 1940 йилда ўзбек тилида, 1943 йилда рус тилида, 1949 йилда уйғур ва чех, 1950 йилда словак, 1959 йилда қирғиз ва озарбайжон тилларида алоҳида китоб ҳолида нашр этилади).

1939 йил, 3 сентябрь — Катта Фарғона каналининг қуриб битказилиши муносабати билан Ойбек, Миртемир, Юнус Латиф ва Н. Охундийнинг ҳамкорликда ёзган «Шодиёна» қасидаси «Қизил Ўзбекистон» газетасида чон этилади.

1939 йил — «Антик адабиёти хрестоматиясининг 2-жилди (Рим адабиёти) ва «Довуд Сосунли» эпоси Ойбек таржимасида алоҳида китоб шаклида нашр этилади.

1941 йил, 19—20 февраль — Ўзбекистон ёзувчилари союзида «Қутлуғ қон» романининг муҳокамаси бўлиб ўтади.

1941 йил — Генрих Гейненинг «Лирик шеърлар»и Ойбек ва Миртемир таржимасида нашр этилди.

1941 йил — «Ўзбек адабиёти тарихи хрестоматияси»нинг 1-жилди Ойбек ва П. Шамсиев таҳрири остида чоп этилди.

1942 йил — Ойбек «Навой» романини ёзиб тугаллади. (Роман 1944 йилда ўзбек тилида, 1945 йилда рус тилида, 1947 йилда латиш, 1948 йилда Литва, эстон, чех, француз, 1949 йилда қozoқ, 1950 йилда украин, 1952 йилда уйғур, 1955 йилда туркман тилларида алоҳида китоб ҳолида нашр этилган.)

1942 йил, 6 декабрь — 1943 йил, март — Ойбек 2-ўзбек бадий бригадаси составида Улуғ Ватан уруши фронтларида бўлади.

1943 йил, 4 ноябрь — Ойбек Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг ижтимоий фанлар бўйича академиги қилиб сайланади.

1943—1951 — Ойбек Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Гуманитар бўлимининг раиси лавозимида хизмат қилади.

1944 йил — И. А. Крилов вафотининг 100 йиллиги муносабати билан Ойбек буюк масалчи асарларини таржима қилади ва чоп этади.

1944 йил, 5 март — «Қизил Ўзбекистон» газетасида Ойбекнинг янги «Қуёш қораймас» романидан парча эълон қилинади. (Роман 1959 йилдагина ўзбек тилида китоб ҳолида нашр этилади.)

1944 йил, 24 декабрь — Ўзбек опера ва балет театрида Ойбек либреттоси асосида саҳналаштирилган «Маҳмуд Торобий» операсининг премьераси бўлиб ўтади.

1945 йил, 16 февраль — Ойбек совет адабиётини ривожлантириш соҳасидаги катта хизматлари учун Ленин ордени билан мукофотланади.

1945 йил, 8 ноябрь — Ҳамза номидаги ўзбек драма театрида М. Ю. Лермонтовнинг «Маскарад» пьесаси (Ойбек таржимаси) асосида саҳналаштирилган спектаклнинг премьераси бўлиб ўтади.

1945—1949 йиллар — Ойбек — Ўзбекистон совет ёзувчилари союзининг раиси, СССР ёзувчилари союзи раисининг ўринбосари, «Шарқ юлдузи» журналининг бош муҳаррири.

1946 йил, 10 февраль — Ойбек СССР Олий Советига (2-чақириқ) депутат қилиб сайланади.

1946 йил, 27 июнь — Ойбекнинг «Навой» романига 1945 йил учун 1-даражали СССР Давлат мукофоти берилади.

1946 йил, 19 август — Муқимий номидаги театр биносида Ойбекнинг СССР Давлат мукофоти олиши муносабати билан адабий кеча ўтказилади.

1946 йил, 29 ноябрь — СССР ёзувчилари союзининг секретариатида Ўзбекистон ёзувчилар союзининг иши муҳокама этилади (докладчи — Ойбек).

1947 йил, август — Ойбек Коммунистик партиёга аъзо бўлиб киради.

1947 йил, апрель — Ойбек СССР Олий Совети депутатларининг делегацияси составида Англияга боради.

1947 йил — Ойбекнинг «Қизлар» дostonи нашр этилади.

1947 йил — Ойбек Ленин ордени билан мукофотланади.

1948 йил 15 май — Навоий юбилейи комитети раисининг ўрин-босари Ойбек Алишер Навоий туғилган куннинг 500 йиллигига бағишланган тантанали йиғилишда доклад қилади.

1948 йил — «Буюк ўзбек шоири» мақолалар тўплами ва «Ўзбек поэзиясининг антологияси» Ойбек таҳририда нашр этилади.

1948 йил — Ойбек «Ҳамза» дostonини ёзиб тугатади. (Дoston шу йили «Шарқ юлдузи» журналида босилган.)

1949 йил — Ойбек «Олтин водийдан шабадалар» романини ёзиб тугатади. (Романнинг биринчи наشري 1950 йилда, қайта ишланган иккинчи наشري 1959 йилда чоп этилади. Асар 1950 йилда украин тилида, 1951 йилда рус ва уйғур тилларида босилиб чиқади.)

1949 йил, ноябрь — Ойбек СССР ёзувчилари делегацияси составида ва Тараққийпарвар ёзувчилар уюшмасининг таклифига кўра Покистонга боради.

1949 йил — Ойбек «Евгений Онегин» шеърый романи таржимасини қайта ишлайди.

1949 йил — Ойбекнинг «Дostonлар» китоби нашр этилади.

1950 йил, 18—20 апрель — Ўзбекистон ёзувчилар союзида «Олтин водийдан шабадалар» романининг муҳокамаси бўлиб ўтади.

1950 йил — «Ўзбек поэзиясининг антологияси» Тошкентда Ойбекнинг кириш мақоласи билан рус тилида нашр этилади.

1950 йил, май—июнь — «Қизил Ўзбекистон» газетасида Ойбекнинг «Покистон таассуротлари» эълон қилинади.

1950 йил — Ойбек «Зафар ва Заҳро» дostonини ёзиб тугатади. (Дoston 1953 йилда алоҳида китоб шаклида босилиб чиққан.)

1951 йил — Ойбек Ўзбекистон ССР Олий Советига (3-чақириқ) депутат қилиб сайланади.

1951 йил, 16 апрель — Ойбекнинг узоқ давом этган оғир хасталик йиллари бошланади.

1951 йил, 8 декабрь — Ойбек Москвада бўлиб ўтган ўзбек адабиёти ва санъати декадасининг муваффақиятли якунланиши муносабати билан «Ҳурмат белгиси» орденига сазовор бўлади.

1954 йил, 15—26 декабрь — Ойбек — совет ёзувчиларининг 2-Бутуниттифоқ съездининг делегати.

1954—1959 йиллар — Ойбекнинг ўзбек тилида тўрт томлик «Танланган асарлари» босиб чиқарилади.

1955 йил, 26 май — Ўзбекистон Фанлар академиясининг мажлислар залида Ойбек туғилган куннинг 50 йиллиги муносабати билан илмий сессия ўтказилади.

1955 йил, 31 май — Республика жамоатчилигининг Ойбек туғилган куннинг 50 йиллигига бағишланган тантанали йиғилиши ўтказилади.

1955 йил, 31 май — Ойбек адабиёт соҳасидаги катта хизматлари учун ва туғилганига 50 йил тўлиши муносабати билан Меҳнат Қизил Байроқ ордени билан мукофотланади.

1955 йил — Ойбекнинг «Қуёш қўшиғи» номли шеърлар ва дostonлар китоби босмадан чиқади.

1957 йил, 14 январь — Ойбек Ленин ордени билан мукофотланади.

1957 йил — Ойбек «Нур қидириб» повестини ёзиб тугатади. (Асар 1958 йилда ўзбек тилида, 1959 йилда эса рус тилида нашр этилади.)

1957 йил — Ойбек Ўзбекистон ССР Олий Советига (4-чақириқ) депутат қилиб сайланади.

1957—1968 йиллар — Ойбек «Ўзбек тили ва адабиёти» журна-
лининг бош муҳаррири.

1958 йил — Ойбек СССР Олий Советига (5-чақириқ) депутат
қилиб сайланади.

1958 йил, 7—13 октябрь — Ойбек Ўзбекистон ёзувчилари де-
легацияси составида Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари-
нинг Тошкент конференцияси ишида қатнашади.

1958 йил — Москвада рус тилида Ойбекнинг икки томлик
«Танланган асарлари» нашр этилади.

1959 йил, 18—23 май — Ойбек — СССР ёзувчиларининг III
съездининг делегати.

1959 йил — Ойбек Урта ер денгизи бўйлаб саёҳат қилади.

1961 йил — Тошкентда рус тилида Ойбекнинг беш томлик
«Танланган асарлари»нинг 1-томи босилиб чиқади.

1962 йил — Ойбек СССР Олий Советига (6-чақириқ) депутат
қилиб сайланади.

1962 йил, май — Ойбек ўзбек адабиёти ва санъатининг Қозо-
ғистонда бўлиб ўтган декадасида иштирок этади.

1963 йил — «Шоир кутубхонаси» сериясида Ойбекнинг «Шеър-
лар» китоби босилиб чиқади.

1963 йил — Ойбекнинг «Болалик» повести нашр этилади. (По-
весть 1964 йилда-рус, 1965 йилда эса украин тилида босилиб чиқ-
қан.)

1964 йил, 14 ноябрь — Ойбекнинг «Болалик» повестига 1963
йил учун Ҳамза номидаги Ўзбекистон ССР Давлат мукофоти бе-
рилади.

1965 йил, 1 март — Ойбек «Ҳурмат белгиси» ордени билан му-
кофотланди.

1965 йил, 13 март — «Совет Ўзбекистони» газетасида Ойбек-
нинг 1937 йилда ёзган «Қамончи» достони эълон қилинади.

1965 йил, 20—21 сентябрь — ЎзФА А. С. Пушкин номидаги
Тил ва адабиёт институтида Ойбекнинг 60 йиллигига бағишланган
илмий сессия бўлиб ўтади.

1965 йил, 23 сентябрь — Ойбекка «Ўзбекистон ССР халқ ёзув-
чиси» фахрий унвони берилади.

1965 йил, 24 сентябрь — Республика жамоатчилиги Ойбекнинг
60 йиллик юбилейини нишонлайди.

1965 йил, 24 сентябрь — Совет адабиётини ривожлантириш со-
ҳасидаги катта хизматлари учун Ойбек Ленин ордени билан муко-
фотланади.

1965 йил — Ойбек «Улуғ йўл» романини ёзиб тугатади. (Ро-
ман 1967 йилда «Шарқ юлдузи» журналида, 1968 йилда ўзбек ти-
лида ва 1970 йилда рус тилида алоҳида китоб шаклида нашр эти-
лади.)

1967 йил — Ойбекнинг «Навий гулшани» номли мақолалар
тўплами нашр этилади.

1967 йил, 22—27 май — Ойбек СССР ёзувчиларининг 4-Бутун-
иттифоқ съезди ишида қатнашади ва ёзувчилар союзининг янги
правлениесига аъзо қилиб сайланади.

1967 йил — Ойбек Ўзбекистон ССР Олий Советига (7-чақириқ) депутат қилиб сайланади.

1968 йил, 1 июль — Ойбек вафот этади.

1968 йил — Ойбекнинг «Гули ва Навоий» достони босилиб чиқади.

1968—1975 йиллар — Ойбекнинг ўн томлик «Асарлар»и босилиб чиқади.

1968 йил — Ойбек ва А. Дейчининг «Алишер Навоий» номли мақолалар тўплами рус тилида нашр этилади.

1974 йил — «Гулистон» журнаlining 1—3 сонларида Ойбекнинг «Алишернинг болалиги» номли 1967 йилда ёзиб тугалланган қиссаси эълон қилинади.

1975 йил — Республика жамоатчилиги буюк сўз санъаткори Ойбек туғилган куннинг 70 йиллигини нишонлади.

РАСМЛАР РЎЙХАТИ

- ОЙБЕК. 1968 йил.
«ИШЧИГА!» ШЕЪРИНИНГ ДАСТХАТИ. Оқлама нусхаси.
1925 йил. Ойбекнинг шахсий архивидан
- «ТУЙГУЛАР» ШЕЪРЛАР КИТОБИНИНГ МУҚОВАСИ.
1926 йил
- ОЙБЕК. Ленинград. 1929 йил 2 январь
- ОЙБЕК РАФИҚАСИ ЗАРИФА САИДНОСИРОВА БИЛАН.
1929 йил
- «КЎНГИЛ НАЙЛАРИ» ШЕЪРЛАР КИТОБИНИНГ МУҚОВАСИ. 1929 йил
- «БЕШ ЙИЛЛИҚ ПЛАН» ШЕЪРИНИНГ ДАСТХАТИ. Қоралама нусхаси. 1930 йил. Ойбекнинг шахсий архивидан.
- «МАШЪАЛА» ШЕЪРЛАР КИТОБИНИНГ МУҚОВАСИ.
1932 йил
- «БАХТИГУЛ ВА СОҒИНДИҚ» КИТОБИНИНГ МУҚОВАСИ.
1934 йил

Пролетар шоирига	36 —	409
Ишчига	38	373 409
Булоқлар ёнида	40 —	409
Оқшом кўринишлари	41 —	410
Кўринишлар	42	374 410
Олтин юлдуз	43 —	410
Амалим учун	44 —	410
Кутганда...	45 —	410
Ойнисанинг тўйи	46	374 411
Тутқунлар	48	374 411
Айрилиқ ва дарвиш	49 —	411
Яна дарвиш	50 —	412
Най куйлари	51 —	412
Ўзбек эли	52	374 412
Ешлик хотираларидан	53	374 412
Еш куч	54	374 412
Еш йўлчи	55 —	413
Байроқ	56	374 413
Ер кимники?	57	374 413
Бир йигит куйлар экан...	58	374 413
Капалак	59	374 414
Булоқ	60 —	414

1926

Қиш кўринишлари	61	375 414
Ўтиниш	62	375 414
Қиш кечалари	63	375 414
Ўксизлик	64	375 414
Чечаклар терганда...	65	375 415
Гунафша	66 —	415
Никоҳ куни	67	375 415
Бўсув бўйларида	68 —	415
Болаликни эслаб...	69 —	416
«Ўйнаб оққан ирмоқлар...»	70	375 416
Турмуш йўлида	71	375 416
Тоғларда	72 —	416
Кечқурун	73	375 417
Кашшоф қўшиғи	74 —	417
«Орқангдан йиғлаб қолдим...»	75 —	417
Алла	76 —	417
Қоракўз	77 —	417
Куз ва қиз	78 —	417
Яна куз	79	375 418
Бизнинг қиш	80 —	418
Тузалиш олдида	81	375 418
«Ҳой қиз, қарама...»	82 —	418

1927

Ер қолди	84 —	418
Юлдузга боқаркан...	85 —	418
Турмуш денгизи	86 —	419
Сўлғин чечак	87 —	419

Баҳор қушларига	88	375	419
Темир	89	—	419
Маркс	90	—	419
Шаршарак	91	—	420
Саҳрода	92	—	420
Бог йўлида	93	376	420
Кеча сирлари	94	—	420
«Марҳамат»	95	—	420
Далада тонг	96	—	420
Эсимда қолганлардан...	97	—	421
Укам билан қўзичоқ	98	—	421
Сувда кезганда...	99	—	421
Ўксиз синглимга	100	—	421
Ешлик ва кураш	101	—	421
Қапалак	102	—	421
Нева бўйларида	103	376	422
Куз сезгиси	104	—	422
«Жабр билан кишан туғишган...»	105	—	422
Тубанлардан комсомолга	106	376	422
Уи йил	109	—	422
Октябрь байрами кечаси	111	377	423
«Қорнинг заҳар тилли ўткир шамоли...»	112	—	423
Қиш кечаси	113	—	423
«Эй севгим, мен учун ўзга бир рафиқ...»	114	—	423
«Қайғу-да меҳримни сенга еткизмас...»	115	—	423
Ўзбекистон	116	—	423

1928

Янги йил	118	377	424
Кўчада кетаркан...	119	377	424
Уни қидириб...	120	377	424
Етиш туриш	121	377	424
Қор ёғаркан...	122	377	425
Ўзбек қизларининг бахти	123	—	425
Абадий йўлчилар	124	—	425
Кўр қизга	125	377	425
Севги қурбонига	126	378	426
Қиш тонгида	127	378	426
«Олтин қуёш нуридан...»	128	—	426
«Қулишингиздан...»	129	—	426
Синглимга хат	130	378	426
Балконимдан	132	378	427
Оғочликларда	133	378	427
«Қуёш бекинар...»	134	379	427
«Тарқоқ тутунлар каби...»	135	378	427
Товушим	136	—	427
Вагон ойнасидан	137	378	428
Турсунойга	139	378	428
Қуёш ва сув қўйнида	140	379	428
Қуёш ва болалар	141	—	428
Мансур шеърлар	142	379	428
Кўрениш	144	379	429

Хаёт	145	379	429
Самарқанд оқшоми	146	379	429
Регистондан ўтганимда...	147	379	429
Афросиёб йўлида	148	379	429
«Булутлар кулди порлоқ...»	149	380	430
Самарқанд қизига	150	380	430
Яйраган онларим	151	380	430
Қора қиз йўлдан ўтарсан...»	152	380	430
Комсомолка ишчи қизга	153	380	430
«Оқшом кўлкаси чўкди ҳар ёқда...»	154	—	431
«Кўзингдан бошқа бир булут йўқ...»	155	—	431
«Дардларим уюм-уюм...»	155	—	431
«Бир қадаҳ билан сен қил руҳимни шод...»	157	—	431
«Мавжланар қалбимда ҳижронинг ғами...»	158	—	431
«Кўзининг ҳазин, гўзал палласи...»	159	—	431
Бўшлиқ сезгиси	160	—	432
Томчиларга	161	381	432
«Бошимни кўксингга қўйган чоғимда...»	162	—	432
Хаёлим	163	—	432
Узоқдан туриб...	164	381	432
Жавоб	165	381	432
«Алам қалбимни чақнар...»	166	—	433
«Кўнглим ярали, кўнглим ярали...»	167	—	433
Эрталаб	168	—	433
Севги учқунларидан	169	—	433
Оққуш	170	—	433
Баҳор қўшиқлари	171	381	434
Қуёш	173	381	434
Қиш куйлари	174	381	434
Кечага	175	381	434
«Ҳеч «Айриламам», дема...»	176	—	434
Баҳорда	177	381	435
Кеч кузда	178	—	435
«Кўрдим чўпон қизини...»	179	382	435
«Қора парда осадил...»	180	382	435
Севги парчаси	181	—	435
«Муҳаббатим баъзан чайқалиб...»	183	—	435
«Қалбимнинг фарёди қаламдан тўкилди...»	184	—	436

1929

«Оқшом юлдузи яна...»	185	382	436
Шеърлар, айрилиқлар	186	—	436
Бирлик сезгиси	187	382	436
Йўлда	188	—	436
Ёшлик таронаси	189	382	437
Шаҳар	190	382	437
Толма, ўртоқ!	192	382	437
Чечаклар сири	193	382	437
Фабрика	194	—	437
Баҳорнинг келиши	195	—	438
«Яна баҳор келди, яна қалб ёнар...»	196	—	438
«Гуллар, майсалар. бижилдоқ сувлар...»	197	382	438

Онлар, I	198	383	438
Онлар, II	199	383	438
Кўклам тароналари	200	383	438
Оқшом сезгиси	201	383	439
Қора денгиз бўйларида	202	384	439
Ялта кечаси, I	203	384	439
Ялта кечаси, II	204	384	439
Бир манзара	205	—	439
Қайтганимда...	206	384	439
Иш ва яйраш	209	—	440
Паттачи хотин	210	385	440
Тошчақар	211	385	440
Уғит	212	—	440
Комсомол қўшиғи	213	385	440
Ҳаёт йўлларида	214	—	441
«Кўзларинг-да белгисиз...»	215	—	441
«Кўрмасам-да сени, қалбим ўзисен...»	216	—	441
«Ерим, сен бир кулган офтоб...»	217	—	441
«Нақадар тотлидир гунча дудоғинг...»	218	—	441
«Уфқлар қуроқ тутди...»	219	—	441
Ешликни эслаб...	220	—	442
Сўнгги йўлчилар	221	385	442
Ямоқчига	222	386	442
Ошхона	224	—	442
Завод	225	—	442
«Қуёш деразамдан қараганимда...»	226	—	442
«Қалбимда сезамен сўнгсиз ҳижронлар...»	227	—	443
Куз шеъри	228	—	443
«Теразамдан қараймен...»	230	—	443
Муаллима	231	386	443

1930

«Сочларингнинг, эъ ёш қиз...»	232	—	443
Ойи-ойи	233	—	443
Қишки оқшом	234	—	444
Эрта баҳор	235	386	444
Икки сурат	236	386	444
Радио тинглайдир	240	—	444
Маяковскийга	241	387	444
Япроқлар	242	—	445
Санъат ишқи	243	387	445
Ез кечаси	244	—	445
Украина далалари	245	—	445
Днепрострой	246	387	445
Қора денгизга	247	—	446
Денгизга	248	—	446
Ожаристон	249	388	446
Қундуз	250	388	446
Тонг	251	388	446
Денгизда оқшом	252	388	446
Беш йиллик план	253	388	447

1931

Фикр	256	388	447
Фанга юриш	257	388	447
Темир ҳақида	260	389	447
«Оғочларнинг орасидан...»	262	—	448
Онамни эслаб...	263	389	448
Даладан-далага	265	390	448
Теримда	269	390	449

1933

Қиш, дутор, чол	272	—	449
Кунлар келарки...	274	390	449
Хумдонда	278	391	449
«Йигит Мажнун эмас қиз эмас Лайло...»	281	391	449
Тор кўчаларда най	282	—	449
Шоир билан суҳбат	283	391	450
Қишлоқ қизи — студент	286	391	450
Колхоз даласида хотинлар	289	—	450
Хотирадан излар	292	—	450

1934

Кўклам ҳислари	294	392	451
«Булуллар сочингга кўз ёшим каби...»	295	—	451
«Майли ноз қил, майли шўхлик қил...»	296	—	451
«Ой нурининг мавжлари ёйилар майин...»	297	392	451
Футбол	298	392	451
Далада ёз ёмгири	299	—	451
Шаҳарча болаларига	300	392	452
Лирик кезишлар	302	392	452
Кузда	304	393	452
Колхоз сартароши	306	—	452
Янги ой чиққанда...	307	393	452
Биринчи қор	308	393	452
Ўзбекистон	309	393	453
Ишкомда	311	—	453
«Бир ютум май каби...»	312	—	453

1935

«Упарди бошингни тол барглари...»	313	394	453
Май	314	394	453
Дала йўлида	315	394	454
Колхоз қишлоғида	316	394	454
Колхоз темирчиси	318	—	454
Бригадир хотин	319	—	454
Балиқчининг чодир	321	—	455
«Куласен, сўзлайсен... Шишанинг кайфи...»	322	—	455
«Майсада ётаркан, ўйладим сени...»	323	395	455
«Езнинг олови ўчди, яллиғи қолди...»	324	395	455
Тансиқ	325	395	455
Санъат ҳақида	327	395	455
Деҳқон	329	396	456

ТУРЛИ ЙИЛЛАР

Дала оқшоми	339 396 456
«Кулмади бир капалак соз...»	340 — 456
Кечкурун кезиш	341 396 456
Эски ва янги болалик	342 — 457
Қизил доктор	345 — 457
«Йўлни қир, далага сол...»	346 — 457

ТУГАЛЛАНМАГАН ШЕЪРЛАР. ЭСКИЗЛАР

Баландликдан	349 — 457
Беданага	350 — 457
Ярали қуш	351 — 457
Якка оғоч	352 — 457
Чақмоқ	353 — 458
«Имтиҳонлар битиб қолган бир кунда...»	354 — 458
Инсон	355 396 458
«Ҳукмрон бўлдик еримизга биз...»	356 — 458
Қиш кўриниши	357 — 458
Аэроплан учганда	358 — 458
«Жуда қайсар эшагим...»	359 369 458
Подачи бола	360 — 459
Мен	361 — 459
«Эшмат бўзчининг қорача қизи...»	362 — 459
Буқун	363 — 459
Ишқ	364 397 459
Қоровул	365 — 459
Кечаси вокзал	366 397 459
Кеч куз	367 398 460
«Долалар кўтариб пиёласини...»	368 — 460
ВАРИАНТЛАР	369 — —
ИЗОҲЛАР	399 — —
ОЎБЕК ҲАЕТИ ВА ИЖОДИЙ ЙИЛНОМАСИ	461 — —
<i>Расмлар рўйхати</i>	467 — —

На узбекском языке

М. Т. АЙБЕК

**ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ
в 19 томах**

ТОМ 1

*Ўзбекистон ССР ФА А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт
институтининг Илмий совети, ЎзССР ФА Тарих, тилшунослик
ва адабиётшунослик бўлими томонидан нашрга тасдиқланган.*

Мухаррир **Ҳ. Саъдуллаева, А. Комилова.**
Расом **В. Тий**
Тех. муҳаррир **Ҳ. Қорабоева**
Корректор **М. Асадуллаева**

Р10302. Теришга берилди 16/VI-1975 й. Босишга руҳсат этилди 13/VIII-1975 й.
формати 84×108^{1/2} мм. Босмакона қоғози № 1. Қоғоз л. 7,41. Босма л. 24,99. Ҳисоб-
нашриёт л. 15,9 (1 ринглик вк). Тиражи 5000. Нашриёт № 1337. Баҳоси 1 с. 38 т.
Заказ № 145.

Ўзбекистон ССР «Фан» нашриётининг босмаконаси: М. Горький проспекти, 79.
Нашриёт адреси: Тошкент, Гоголь кўчаси, 70.

Ойбек, Мусо Тошмуҳаммад ўғли.

Мукаммал асарлар тўплами, 19 томлик. Таҳрир ҳайъати: М. Нурмуҳамедов, Қ. Яшин, Ш. Шоабдурахмонов ва бошқа. (Масъул муҳаррирлар: Ҳ. Еқубов, З. Саидносирова). 1-том, Т., «Фан» 1975.

(ЎзССР ФА А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт ин-ти).

Т. 1. Шеърлар 1922—1935. 1975. 475 б.

Айбек, М. Т. Полное собрание сочинений, т. 1.